

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Serhat Kalkınma Ajansı
2013, 2014, 2015 ve 2016 Yıllarına Ait Mali Destek Programları
Uygulama Sonrası Etki Değerlendirme Raporu

Temmuz 2019

TR2A Bölgesi (Ağrı, Iğdır, Ardahan, Kars)

AĞRI

İĞDIR

ARDAHAN

KARS

Serhat Kalkınma Ajansı

2013, 2014, 2015 ve 2016 Yıllarına Ait Mali Destek Programları

Uygulama Sonrası Etki Değerlendirme Raporu

Temmuz 2019

Bu rapor, İNOMER Rekabet ve Kalkınma için İnovasyon Merkezi Ltd. Şti. tarafından, Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) için hazırlanmıştır. İNOMER, Ankara ve Paris'teki merkezleri ve Silikon Vadisi, Eindhoven, Pekin, Moskova ve Washington D.C.'deki birimleri ile yaklaşık 20 yılı aşkın süredir sosyo-ekonomik kalkınma ve gelişme alanında danışmanlık ve eğitim hizmeti sunmaktadır.

İNOMER ekibi, Türkiye'nin ilk destek programı değerlendirme ve etki analizi çalışmalarını 1990'ların sonunda yürütmüş; o günden bugüne yaklaşık 40 ülkede konuya ilişkin çalışmalar gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda uzun yıllardır değerlendirme ve etki analizi alanında literatüre katkı yaptığımız ve yurt içi ve dışında pek çok ulusal ve bölgesel kuruma eğitimler sunduğumuz gibi, değerlendirme ve etki analizinin kapsamlı şekilde ele alındığı yüksek lisans ve doktora dersi İNOMER Başkanı Şirin Elçi tarafından ODTÜ'de okutulmuştur.

Proje koordinatörü, İNOMER Direktörü Özge Eyigün'dür. 15 yıllık iş deneyiminin son 10 yılında İNOMER'de görev almaktadır. Değerlendirme ve etki analizi alanında bir çok çalışmada proje koordinatörü veya uzmanı olarak yer almıştır. Kamu kurumları ve Kalkınma Ajansları'na değerlendirme ve etki analizi eğitimleri vermiştir. Bu projede de işin genel koordinasyonu ve raporun istenilen niteliklerde teslim edilmesinden sorumlu olmuştur. Dokuz Eylül Üniversitesi İngilizce İşletme Bölümü'nden lisans, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Politikası Çalışmaları Programı'ndan yüksek lisans derecesine sahiptir. İleri seviye İngilizce, orta seviye Fransızca bilgisine sahiptir.

İNOMER'in kurucusu ve başkanı Şirin Elçi aynı zamanda UNESCO, Dünya Bankası, OECD, vb. gibi bir çok uluslararası kurumun danışmanıdır. 20'den fazla ülkede etki analizi ve değerlendirme projelerinde uzman ya da yönetici olarak görev almıştır. Projenin genel yönetiminden ve raporun kalite kontrolünden sorumlu olmuştur. ODTÜ Maden Mühendisliği Bölümü'nden lisans, ODTÜ Bilim ve Teknoloji Politikası Çalışmaları Programı'ndan yüksek lisans derecesine sahiptir. İleri seviye İngilizce, orta seviye Fransızca bilgisine sahiptir.

Gülenay Doğan, istatistik uzmanı olup birçok değerlendirme projesinde saha çalışmalarını koordine etmiş ve veri analizlerini gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada da saha ekibine destek vermiş, verilerin sağlıklı ve doğru şekilde kaydedilerek analizinden sorumlu olmuştur. Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü'nden lisans derecesine sahiptir. İleri seviye İngilizce bilgisine sahiptir.

Projede uzman olarak görev alan Berke Özsoy, şimdiye kadar birçok değerlendirme ve etki analizi projesinde ülke örneklerinin ve iyi uygulamaların incelenmesi, politika ve program önerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu projede de raporun hazırlanmasına bu doğrultuda katkı sağlayacaktır. ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü'nden lisans derecesine sahiptir. İleri seviye İngilizce, orta seviye Fransızca bilgisine sahiptir.

Raporun elektronik ortamlar dâhil tüm yayın hakları, SERKA'ya aittir. Kaynak gösterilmek suretiyle kullanılabilir.

İçindekiler

1. Kısaltmalar ve Tanımlar.....	14
1.1. Kısaltmalar	14
1.2. Tanımlar.....	14
2. Yönetici Özeti	16
3. Giriş	32
4. Programlar Hakkında Genel Bilgiler	34
4.1. Programların Tanım ve Kapsamı	34
4.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri.....	40
5. Programların Sonuçları	47
5.1. Bütçe Gerçekleşmeleri.....	47
5.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistiki Bilgiler...	51
6. Programların Değerlendirilmesi.....	62
6.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	62
6.1.1. Yapılandırma.....	62
6.1.2. Yararlanıcılara Yönelik Anket Uygulaması.....	62
6.1.3. İkincil Verilerin İncelenmesi	63
6.1.4. Raporlama.....	63
6.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi.....	63
6.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programların İncelenmesi	78
6.3.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3	78
6.3.1.1. İlgililik.....	80
6.3.1.2. Etkinlik.....	81
6.3.1.3. Etkililik	83
6.3.1.4. Etki.....	85
6.3.1.5. Sürdürülebilirlik.....	90
6.3.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı	
6.3.2.1. İlgililik.....	91
6.3.2.2. Etkinlik.....	92
6.3.2.3. Etkililik	94
6.3.2.4. Etki.....	96
6.3.2.5. Sürdürülebilirlik.....	98
6.3.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı	100
6.3.3.1. İlgililik.....	102
6.3.3.2. Etkinlik.....	103
6.3.3.3. Etkililik	105
6.3.3.4. Etki.....	107
6.3.3.5. Sürdürülebilirlik.....	111
6.3.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı	112
6.3.4.1. İlgililik.....	114
6.3.4.2. Etkinlik.....	115

6.3.4.3.	Etkililik	117
6.3.4.4.	Etki.....	118
6.3.4.5.	Sürdürülebilirlik.....	121
6.3.5.	2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı 122	
6.3.5.1.	İlgililik.....	123
6.3.5.2.	Etkinlik.....	123
6.3.5.3.	Etkililik	125
6.3.5.4.	Etki.....	127
6.3.5.5.	Sürdürülebilirlik.....	131
6.3.6.	2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı	133
6.3.6.1.	İlgililik.....	135
6.3.6.2.	Etkinlik	136
6.3.6.3.	Etkililik	138
6.3.6.4.	Etki.....	140
6.3.6.5.	Sürdürülebilirlik.....	144
6.3.7.	2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı.....	146
6.3.7.1.	İlgililik.....	146
6.3.7.2.	Etkinlik	147
6.3.7.3.	Etkililik	149
6.3.7.4.	Etki.....	150
6.3.7.5.	Sürdürülebilirlik.....	153
6.3.8.	2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı.....	154
6.3.8.1.	İlgililik.....	155
6.3.8.2.	Etkinlik	156
6.3.8.3.	Etkililik	158
6.3.8.4.	Etki.....	159
6.3.8.5.	Sürdürülebilirlik.....	162
6.3.9.	2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı	164
6.3.9.1.	İlgililik.....	165
6.3.9.2.	Etkinlik	166
6.3.9.3.	Etkililik	168
6.3.9.4.	Etki.....	171
6.3.9.5.	Sürdürülebilirlik.....	175
6.3.10.	2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı 176	
6.3.10.1.	İlgililik	177
6.3.10.2.	Etkinlik.....	178
6.3.10.3.	Etkililik	180
6.3.10.4.	Etki.....	182
6.3.10.5.	Sürdürülebilirlik.....	186
6.3.11.	2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı 188	

6.3.11.1.	İlgililik	189
6.3.11.2.	Etkinlik.....	190
6.3.11.3.	Etkililik	192
6.3.11.4.	Etki.....	193
6.3.11.5.	Sürdürülebilirlik.....	196
7.	Sonuç ve Değerlendirmeler	198
7.1.	2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3	199
7.2.	2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı....	201
7.3.	2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4	202
7.4.	2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3	204
7.5.	2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3	205
7.6.	2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5	206
7.7.	2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı.....	208
7.8.	2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı	209
7.9.	2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6.....	210
7.10.	2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı.....	212
7.11.	2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ..	213
7.12.	Tespit ve Öneriler	214

Şekiller

Şekil 1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=18.....	52
Şekil 2. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=21	53
Şekil 3. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=7	54
Şekil 4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=11	55
Şekil 5. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=23.....	56
Şekil 6. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=17	57
Şekil 7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=9.....	58
Şekil 8. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=11.....	59
Şekil 9. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=20	60
Şekil 10. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=15	61
Şekil 11. Serhat Kalkınma Ajansı Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci.....	62
Şekil 12. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=15	79
Şekil 13. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=12.....	79
Şekil 14. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=13.....	80
Şekil 15. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=15.....	80
Şekil 16. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	81
Şekil 17. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=15	82
Şekil 18. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=15	82
Şekil 19. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=15.....	83
Şekil 20. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=15.....	84
Şekil 21. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=15	85
Şekil 22. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=14	86
Şekil 23. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=14.....	86
Şekil 24. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=11.....	87
Şekil 25. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=3	88
Şekil 26. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=14	89
Şekil 27. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=7.....	89

Şekil 28. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=15	90
Şekil 29. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=4.....	91
Şekil 30. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	92
Şekil 31. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=3.....	93
Şekil 32. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=3.....	93
Şekil 33. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=3.....	94
Şekil 34. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=3	95
Şekil 35. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=3.....	96
Şekil 36. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=3	97
Şekil 37. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=3 98	
Şekil 38. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=3	99
Şekil 39. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=3	99
Şekil 40. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=19	100
Şekil 41. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=13	101
Şekil 42. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=19	101
Şekil 43. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=19	102
Şekil 44. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	103
Şekil 45. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=19	103
Şekil 46. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=19	104
Şekil 47. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=19	104
Şekil 48. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=19	106
Şekil 49. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=19.....	106
Şekil 50. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=19	107
Şekil 51. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=21.....	108
Şekil 52. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=13	108
Şekil 53. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=6.....	109
Şekil 54. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=18 110	
Şekil 55. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=12	111
Şekil 56. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=19.....	112
Şekil 57. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=11	113
Şekil 58. Uygulanan Projelerin Alanları, n=11	113
Şekil 59. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=11.	114
Şekil 60. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi...	115
Şekil 61. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=11	116
Şekil 62. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=11.....	116

Şekil 63. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=10	118
Şekil 64. Tarım ve Hayvancılık ile Sanayi Alanındaki Projelerin Bölgeye Etkileri, n=6.....	119
Şekil 65. Turizm Alanındaki Projelerin Bölgeye Etkileri, n=5	120
Şekil 66. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=4	120
Şekil 67. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=11	121
Şekil 68. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=3	122
Şekil 69. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=5	122
Şekil 70. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	123
Şekil 71. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=7	124
Şekil 72. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=7	124
Şekil 73. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=7.....	125
Şekil 74. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=7	126
Şekil 75. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=7.....	127
Şekil 76. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=7	128
Şekil 77. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Barınak Büyüklüğü (m2), Hayvan Sayıları ve Sattıkları Süt Miktarı (ton), n=7.....	129
Şekil 78. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika Sayıları, n=7	129
Şekil 79. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (bin TL), n=5130	
Şekil 80. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=3.....	131
Şekil 81. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=7	132
Şekil 82. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=7	132
Şekil 83. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=21.....	133
Şekil 84. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=12.....	134
Şekil 85. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=21	134
Şekil 86. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=21135	
Şekil 87. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi	136
Şekil 88. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=21	136
Şekil 89. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=21.....	137
Şekil 90. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=21.....	137
Şekil 91. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=21	139
Şekil 92. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=21	139
Şekil 93. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=21	140
Şekil 94. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=21.....	141
Şekil 95. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=12	141
Şekil 96. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=9	142

Şekil 97. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=20	143
Şekil 98. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=14	144
Şekil 99. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=21.....	145
Şekil 100. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=8.....	145
Şekil 101. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=17	146
Şekil 102. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	147
Şekil 103. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=17	147
Şekil 104. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=17	148
Şekil 105. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=17....	148
Şekil 106. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=17	150
Şekil 107. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=17	151
Şekil 108. Destekle Kurulan Merkezlerden Yararlanan Kişi Sayısı, n=11.....	152
Şekil 109. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=4	152
Şekil 110. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=17	153
Şekil 111. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=5.....	154
Şekil 112. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=8.....	154
Şekil 113. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=8	155
Şekil 114. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	156
Şekil 115. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=8	157
Şekil 116. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=8	157
Şekil 117. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=6	159
Şekil 118. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=8.....	160
Şekil 119. Destekle Kurulan Merkezlerden Yararlanan Kişi Sayısı, n=6	161
Şekil 120. Destekle Kurulan Merkezlerin Toplam Gelir ve Kârları (bin TL), n=2.....	161
Şekil 121. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=2.....	162
Şekil 122. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=8	163
Şekil 123. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=6	163
Şekil 124. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=10	164
Şekil 125. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=6.....	164
Şekil 126. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=10.....	165
Şekil 127. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=10	165
Şekil 128. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	166
Şekil 129. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=10	167
Şekil 130. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=10	167
Şekil 131. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=10	168
Şekil 132. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=10	170
Şekil 133. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=10.....	170

Şekil 134. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=10.....	171
Şekil 135. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=10.....	172
Şekil 136. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=6	172
Şekil 137. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=4.....	173
Şekil 138. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=18	174
Şekil 139. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=7.....	175
Şekil 140. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=10	176
Şekil 141. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=20.....	177
Şekil 142. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=20	177
Şekil 143. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	178
Şekil 144. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=20	179
Şekil 145. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=20	179
Şekil 146. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=20 ...	180
Şekil 147. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=20.....	181
Şekil 148. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=20	182
Şekil 149. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=20.....	183
Şekil 150. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Barınak Büyüklüğü (m2), Hayvan Sayıları ve Sattıkları Süt Miktarı (ton), n=20.....	184
Şekil 151. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika Sayıları, n=20.....	184
Şekil 152. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (bin TL), n=19 ..	185
Şekil 153. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=6	186
Şekil 154. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=20	187
Şekil 155. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=20.....	187
Şekil 156. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=4	188
Şekil 157. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=15	189
Şekil 158. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi.....	190
Şekil 159. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=15	190
Şekil 160. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=15	191
Şekil 161. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=15	191
Şekil 162. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=15	193
Şekil 163. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=15	194
Şekil 164. Destekle Kurulan Merkezlerin Aktifliği, n=6.....	195

Şekil 165. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=5.....	195
Şekil 166. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=15	196
Şekil 167. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=9	197
Şekil 168. Kamu Müdahalesi Yaklaşımına Göre Program Tasarım, Uygulama, İzleme ve Değerlendirme Mantığı	199

Tablolar

Tablo 1. Mali Destek Programlarının Bütçeleri.....	32
Tablo 2. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	47
Tablo 3. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri.....	47
Tablo 4. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri.....	48
Tablo 5. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	48
Tablo 6. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri.....	48
Tablo 7. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	49
Tablo 8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri.....	49
Tablo 9. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri.....	50
Tablo 10. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	50
Tablo 11. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	50
Tablo 12. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri	51
Tablo 13. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları...	51
Tablo 14. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	52
Tablo 15. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	53
Tablo 16. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	54
Tablo 17. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları	55
Tablo 18. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Programa Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	56
Tablo 19. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	57
Tablo 20. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	58
Tablo 21. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	59
Tablo 22. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları.....	60
Tablo 23. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları	61
Tablo 24. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	65
Tablo 25. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	66
Tablo 26. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	67

Tablo 27. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	68
Tablo 28. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	69
Tablo 29. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	70
Tablo 30. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	72
Tablo 31. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	73
Tablo 32. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	74
Tablo 33. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	76
Tablo 34. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu.....	77
Tablo 35. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=18	84
Tablo 36. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=3.....	94
Tablo 37. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21.....	105
Tablo 38. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=11.....	117
Tablo 39. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=7.....	125
Tablo 40. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21	138
Tablo 41. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=17.....	149
Tablo 42. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=17	158
Tablo 43. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21	168
Tablo 44. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=7	180
Tablo 45. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=15	192

1. Kısaltmalar ve Tanımlar

1.1. Kısaltmalar

AB:	Avrupa Birliği
DAP:	Doğu Anadolu Projesi
SERKA:	Serhat Kalkınma Ajansı
KOBİ:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖYDES:	Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
OSB:	Organize Sanayi Bölgesi
SODES:	Sosyal Destek Programı
TANAP:	Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi
TKDK:	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TSO:	Ticaret ve Sanayi Odası

1.2. Tanımlar

Artımsallık (additionality): Bir kamu müdahalesinin hedeflediği ve yararlanıcılar tarafından gerçekleştirilmesi arzu edilen bir faaliyetin/projenin, kamu müdahalesi olmadan gerçekleştirilmesinin mümkün olup olmayacağını ifade eder. Tam artımsallık, müdahale olmadan faaliyetin/projenin yapılamayacağını ifade etmektedir. Kısmi artımsallık, yararlanıcılar tarafından zaten gerçekleştirilecek bir faaliyetin/projenin müdahale sayesinde daha kısa sürede veya daha geniş kapsamda ya da daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesi durumudur.

Birincil veri: Değerlendirmeyi gerçekleştirmek için çalışmayı yapan uzmanlar tarafından doğrudan sahadan toplanan verileri ifade eder.

Davranışsal artımsallık (behavioral additionality): Kamu desteğinin yararlanıcının proje konusu ile ilgili davranış ve stratejisinde yarattığı farkı ifade eder.

Etkinlik (efficiency): Bu kriter ile Program sonucu elde edilen çıktı, sonuç ve etkileri çerçevesinde kullanılan kaynaklar ve girdileri ölçülür, girdi ve çıktıların orantılı olup olmadığı ölçülür. Verimlilik kriteri ile Program için tahsis edilen bütçeyle daha fazlasının elde edilip edilemeyeceği değerlendirilir.

Etkililik (effectiveness): Etkililik kriteri ile Programın hedeflerinin elde edilip edilmediği, uygulama sırasında meydana gelen zorluklar ve bunlar için bulunan çözüm yöntemleri ile dışsal etkiler dikkate alınır. Program sonucu elde edilen çıktı, sonuç veya etkilerin Programın ana amacına hizmet edip etmediği değerlendirilir.

Etki (impact/utility): Etki kriteri ile Programın sosyal, ekonomik ve çevresel anlamda uzun vadede geniş kapsamlı sonuçları değerlendirilir. Bu kriter altında sadece amaçlanan etkiler değil, amaçlanmayan olumlu ya da olumsuz tüm etkiler değerlendirilir.

Karlılık oranı: İşletmelerin net karının toplam satışlarına oranı

İkincil veri: Programları değerlendirmek için kullanılan farklı kaynaklarda daha önceden derlenmiş veri setleridir.

Program: Bir politikanın uygulanması için oluşturulan işlevsel aracı ifade eder.

Program değerlendirme: Kamu kurumlarınca uygulanan programlarla, başlangıçta belirlenen amaç ve hedeflere ulaşma yolunda ilerlenip ilerlenmediğini ve hedeflenen sonuç ve etkilerin yaratılıp yaratılmadığını tespit etmek ve bu tespitlere bağlı olarak bir yargıya varmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmayı ifade eder.

Sürdürülebilirlik (sustainability): Program sonucu oluşan çıktı, sonuç ve etkilerin sürekliliğini dikkate alır. Program sonucu ortaya çıkan faydaların, Programın sağladığı finansal destek sona erdiğinde de yararlanıcıların kendi kaynakları veya diğer dışsal kaynaklarla sürdürülebilme durumu değerlendirilir. Sürdürülebilirliğin sağlanmasında finansal kaynakların yanı sıra kurumsal kapasite, insan kaynakları ve çevresel etkiler de önem taşıdığından, bu hususların da dikkate alınması gerekir.

Uygunluk (relevance): İlgililik kriteri ile Programın hedeflerinin genel sosyoekonomik amaç ve ihtiyaçlara, ulusal veya bölgesel plan ve programlara uygunluğu değerlendirilir.

2. Yönetici Özeti

Bu rapor, Serhat Kalkınma Ajansı'nın 2013 yılında çağrısını gerçekleştirdiği İktisadi Gelişme, Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi; 2014 yılında çağrısını gerçekleştirdiği İktisadi Gelişme, Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi ve Küçük Ölçekli Altyapı; 2015 yılında çağrısını gerçekleştirdiği İktisadi Gelişme, Sosyal Kalkınma ve Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı; 2016 yılında çağrısını gerçekleştirdiği İktisadi Gelişme, Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı ve Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi olmak üzere 11 Mali Destek Programının değerlendirme ve etki analizine yönelik olarak hazırlanmıştır. İktisadi Gelişme ve Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi olmak üzere yedi Mali Destek Programı'ndan kâr amacı güden kurumlar, geri kalan dört Mali Destek Programı'ndan ise kâr amacı gütmeyen kurumlar yararlanmıştır. Toplam bütçesi 47,8 milyon TL olarak belirlenmiş olan programlar kapsamında desteklenen ve tamamlanan 155 projeye 37.587.163 TL hibe sağlanmıştır.

Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, uluslararası değerlendirme kriterleri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Kalkınma Ajanslarının Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar" doğrultusunda; programların

- bölge ve yararlanıcılar için **uygunluğunu (ilgili kriteri)**,
- **Etkin ve etkili** bir biçimde yürütülüp yürütülmediğini,
- ortaya koydukları **etkilerini**,
- etkilerinin **sürdürülebilirliğini**

analiz etmekte; tüm bunlardan hareketle yeni tasarlanacak programlara ışık tutacak öneriler sunmaktadır.

Etki değerlendirmesi çalışması, birincil ve ikincil verilerin derlenmesi ve analizini içeren kapsamlı bir metodolojiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasını, uygulanacak yöntemin netleştirilmesi ile sahada kullanılacak soru formlarının, değerlendirme kriterleri, program göstergeleri ve Ajans tarafından tutulan bilgi ve veriler göz önünde bulundurularak hazırlanması oluşturmuştur. Ajans'tan mali destek alan tüm işletme ve kurumlardan değerlendirme sorularına yönelik veri toplanabilmesi için bir anket çalışması yapılmıştır. Yararlanıcıların %94'üne (146 yararlanıcı) ulaşıp anket uygulanmıştır. Analizler programlar özelinde SPSS programında yapılmış ve nihai rapor içinde her bir program için ayrı bir bölümde açıklanmıştır.

Program yararlanıcılarına ait, programlara başvuru ve projelerin yürütülme sürecinde Ajans tarafından toplanmış izleme verileri düzenlenip konsolide edilerek analiz edilmiştir. İzleme verileri dışında programlara ait başvuru rehberleri, ulusal ve bölgesel politikalar ve planlar, program kapanış raporları ve ajans mevzuatı da incelenmiş ve programların değerlendirilmesinde bir girdi olarak kullanılmıştır. Elde edilen tüm veri ve bilgilerin analizinin ardından değerlendirme sorularına cevap veren değerlendirmeler yapılarak nihai rapor hazırlanmıştır.

Yapılan çalışma, değerlendirilen programların amaçları doğrultusunda uygulandıklarını ve Ajansın süreç boyunca başarılı bir performans ortaya koyduğunu göstermiştir. Programlar özelinde öne çıkan değerlendirme sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarıma dayalı sanayi alanında, özellikle gıda imalatında, faaliyet gösteren işletmelerin üretim, Ar-Ge, pazarlama ve ihracat kapasite ve becerilerini geliştirecek ve iyi uygulama örneği olabilecek nitelikte yenilikçi, özgün ve markalaşma sağlayacak faaliyetler
- **Öncelik 2:** Turizm alanında faaliyet gösteren konaklama ve nitelikli yeme içme işletmelerinin Bölgenin kendine özgü ürün, hizmet ve diğer kültürel, tarihi, gastronomik, doğal nitelik ve varlıklarını turizme kazandıracak şekilde kapasite ve hizmet kalitesini artırmaya veya yeni yatırımlara yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin (ağaç işleri ve mobilya, tekstil ürünleri, kimyasal ürün ve malzemeler, plastik ürün-malzemeler ve metal eşya-gereç öncelikli olmak üzere) rekabet güçlerini artırmaları için teknoloji kullanımını yaygınlaştırmaya ve yenilikçi uygulamalar geliştirmeye veya transfer etmeye yönelik faaliyetleri
- **Öncelik 4:** Girişimciliğin desteklenmesi yolu ile yeni ürünlerin geliştirilmesi, işlenmesi, mevcutların iyileştirilmesi, paketlenmesi, pazarlanması ve markalaşmasına yönelik faaliyetler

Programa toplam 104 proje başvurmuş; 44 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%42); 22 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 22 projeye sözleşme imzalanmış, 4 sözleşme feshi olmuş ve böylece 18 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 9 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde, desteğe hak kazandığı halde kullanmayan başvuru sahiplerine bağlı olarak, programa ayrılan bütçenin %39'u kullanılmıştır. Başvuru sahiplerinin sözleşmeden feragat etmesinde, desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %97'si kullanılabildiği olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin üç ilindeki, az oranda turizm sektöründe ve çoğunlukla imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makineler almışlar, yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, hedefledikleri değerlere ulaşamamışlar da personel sayılarını ve toplam satışlarını artırmışlardır. Anket verilerine göre ise 3 yeni işletme kurulmuştur. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine ve ekipmanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program

süreçlerinden memnun olmalarında, yararlanıcıların büyük kısmının danışman desteği almasının ve bu hizmetten memnun kalmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının müşteri memnuniyet seviyesi, ürün/hizmet kaliteleri artmış, işletmelerinin itibar ve tanınırlığı yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %219 artmıştır. Destek öncesinde lisans ve lisansüstü dereceye sahip personel ile Ar-Ge personeli istihdamları yokken, 2018 itibarıyla toplam personelin %9'u lisans ve lisansüstü dereceye sahiptir; %2'si de Ar-Ge personelidir. Bununla birlikte işletmelerin Ar-Ge harcamalarında bir artış görülmemiş, patent ve faydalı model başvurularında bulunulmamıştır. Tescilli marka sayısı destek öncesinde 1'den 2018'de 9'a yükselmiştir.

Destekten sonra işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 5'ten 13'e, ihracatın toplam satışlar içindeki %1'den %8'e, ihracat yapılan ülke sayısı ise 3'e yükselmiştir. İşletmelerin toplam satışları istikrarlı şekilde artsa da kârlılık oranları imalat sanayiindeki işletmelerde aynı kalmış, turizm işletmelerinde ise düşmüştür. Turizm işletmelerinin kapasiteleri %100'den fazla ve sahip oldukları belge sayıları artmıştır. Tüm bu verilerden işletmelerin genel olarak satışları ve ihracat performansları artarken, kârlılık oranları ve Ar-Ge performanslarında kayda değer bir gelişme yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%27), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yaklaşık yarısının (%47) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ve makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş hayvancılık işletmelerinin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi.
- **Öncelik 3:** Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması.

Programa toplam 17 proje başvurmuş; 13 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%76); 7 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 6 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 3 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 3 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde, desteğe hak kazandığı halde kullanmayan ve destek sözleşmesi fesih olan başvuru sahiplerine bağlı olarak, programa ayrılan bütçenin %19'u kullandırılmıştır. Başvuru sahiplerinin sözleşmeden feragat etmesinde ve fesihlerde, desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullandırılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Bununla birlikte programa bölge çapından alınan başvuru sayısı nispeten düşük olup, başvuran projelerin büyük kısmının desteklenmesinde başvuru sayısının düşüklüğünün de etkisinin olduğu görülmektedir. Bunun neticesinde programdan bölgenin sadece iki ilindeki işletmeler yararlanabilmiştir. Programın duyurulmasında medya, diğer kurum ve kuruluşlar ile danışmanlar etkili olmuş olup, Ajans'ın tanıtım faaliyetleri ile programdan haberdar olan yararlanıcı bulunmamaktadır. Bu durum Ajans tanıtım faaliyetlerinin, daha etkin kullanılarak programa olan talebin artırılabilceğini göstermektedir.

Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte Kültür Irkı Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Silaj üretim miktarındaki artış hedeflerine ulaşmış, hedefledikleri sayıları yakalayamamışlar da yeni makineler almışlar, barınaklarını büyümüşler ve yeni personel istihdam etmişlerdir. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcıların tamamı, danışmanlık hizmetinden sınırlı yararlanmış olsalar da, programın uygulama süreçlerinden memnuniyetlerini belirtmiştir. Bununla birlikte, ön ödeme hariç olmak üzere, programın hibe miktarı ve destek oranı konusunda memnun olan yararlanıcıların oranı %67 seviyesindedir. Bu durum, sözleşme imzalama sürecindeki bütçe kesintilerine paralellik gösteren bir bulgudur. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının tanınırlıkları, büyük kısmının ise müşteri memnuniyet seviyesi, ürün/hizmet kaliteleri, verimlilikleri ve prestijleri tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış göstermiş, toplam satışları ve kârları %200'den fazla artmıştır. Bununla birlikte işletmelerin kârlılık oranlarında bir değişim olmamış, herhangi bir fikri mülkiyet hakkı başvurusunda bulunulmamış ve lisans ve lisansüstü personel istihdam edilmemiş, organik ürün sertifikası veya herhangi bir kalite belgesi alınmamıştır. Bu durum işletmelerin kapasite artışı dışında, kalite ve yenilikçilik alanında kayda değer girişimde bulunmadıklarını göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; tamamının proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneği artmış, doğum sonrası bakımı ile hayvan bakımı ve sağlığı konusunda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%33), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların büyük bölümü (%67), Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarıma dayalı sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin üretim, pazarlama ve ihracat becerilerini geliştirmek üzere Ar-Ge, yenilikçilik ve teknoloji transferi ile ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, işletmelerin rekabet güçlerini arttırıcı faaliyetler ve bu alandaki yeni yatırımlar
- **Öncelik 2:** Turizm potansiyelini değerlendirmek üzere turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması ve turizm çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler ve yeni yatırımlar
- **Öncelik 3:** İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rekabet güçlerini ve ürün çeşitliliğini arttırmak üzere kapasitenin geliştirilmesi, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve yenilikçi uygulamaların kullanılmasına yönelik faaliyetler

Programa toplam 72 proje başvurmuş; 21 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%29); yedek listedeki 3 projenin de desteklenmesiyle birlikte 24 projeye sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 21 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 5 milyon TL olmakla birlikte programa yapılan başvuru sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %102'si kullanılmıştır. Programa yeterli sayıda başvuru alınmış olması, bölgede yerel ekonominin güçlendirilmesine olan ihtiyacı göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %91'i kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin üç ilindeki, az oranda turizm sektöründe ve çoğunlukla imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, yeni internet sitesi kurmuş/güncellemiş, özel ilgi gruplarından personel istihdam etmiş, kalite belgesi almış ve marka başvurusunda bulunmuştur. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine ve ekipmanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalardaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcıların programın uygulama süreçleri konusundaki memnuniyet oranı, programın hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından daha yüksektir. Program süreçlerinden memnun olmalarında, yararlanıcıların büyük kısmının danışman desteği almasının ve bu hizmetten memnun kalmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir. Bununla birlikte, programın finansal tarafıyla

ilgili daha az memnuniyet duyulması, sözleşme imzalama aşamasında bütçede yapılan kesintilerle paralellik göstermektedir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının müşteri memnuniyet seviyesi artmış, işletmelerinin prestiji ve verimlilikleri yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %163, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %583 artmış, böylece işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların oranı %5'ten %14'e çıkmıştır. Ar-Ge personeli sayısı da artmış olmakla birlikte toplam çalışanlar içindeki payı değişmemiş, bununla birlikte Ar-Ge harcamalarının toplam satışlar içindeki payı yükselmiştir (%0,2'den %0,6'ya). İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmamış, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

İmalat sanayiindeki işletmelerin satışlarında ve kârlılık oranlarında ciddi bir artış yaşanmamakla birlikte, kalite belgeleri, ihracat yaptıkları ülke sayıları ve ihracatın toplam satışlar içindeki payı önemli ölçüde artmıştır (ihracatın payı %0,7'den %3,8'e). Turizm sektöründeki yararlanıcıların ise yatak kapasiteleri, turizm işletme belgesi sayıları, satışları ve kârlılık oranları istikrarlı olarak artış göstermiştir. Tüm bu verilerden tüm yararlanıcı işletmelerin kapasite artışı yanında, kalite ve yenilikçilik alanında da yatırım yaparak imalat sanayiindeki işletmelerin ihracat performansını, turizm işletmelerinin ise kârlılık oranlarını artırdıkları anlaşılmaktadır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%16), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yarısından fazlası (%63) destek almamış olsalardı projelerini kendi özkaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarım ve hayvancılık sektörlerinde kümelenme faaliyetlerine destek olacak, girişimciliğin teşvik edilmesine ve pazarlama ağlarının kurulmasına/güçlendirilmesine katkı sağlayacak altyapının oluşturulması ve iyileştirilmesi ile kalite standartlarının yakalanması ve üretimde verimliliğin artırılması için çevreye duyarlı ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesine/transfer edilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 2:** Tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması ve tanınırlıklarının sağlanması, kış turizmi ve alternatif turizm türlerinin bölgede canlandırılması, turizm hizmetlerine erişim altyapısının oluşturulması ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Bölgede imalat sektörünün gelişiminin desteklenmesi amacıyla üretim, pazarlama, depolama/sevkiyat alanları gibi ortak kullanım alanlarının fiziki, teknik, kurumsal altyapılarının

kurulmasına/iyileştirilmesine, yeni yatırımları teşvik edecek altyapı donatılarının inşa edilmesine yönelik faaliyetler

Programa toplam 52 proje başvurmuş; 8 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%15); yedek listeden 6 projenin de desteklenmesiyle birlikte 14 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 11 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 5 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Fesih olan projelere rağmen, programa ayrılan bütçenin %97'si kullanılmıştır. Bu verilerden programa yeterli talebin alındığı ve başvuran projelerin yeterli kaliteye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin dört ilindeki kamu kurumları, mahalli idare birlikleri, mahalli idareler ve OSB yönetimleri yararlanmıştır. Gerçekleştirilen projelerin yaklaşık yarısı (%46) turizm alanında, geri kalanı ise tarım ve hayvancılık ile sanayi alanlarında olmuştur. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte mera alanlarını ıslah etmiş, içme suyu kapasitesini artırmış, yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, sosyal yaşam alanı ve yol inşa etmiş, atık yönetim sistemleri kurmuş, sergi/fuar ve ortak kullanım alanları inşa etmiş, çevre düzenlemeleri yapmıştır. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların ikisi hariç tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Tarım ve hayvancılık ile sanayi alanında proje yürütmüş olan yararlanıcılar, projeleri ile gerek bölgenin çevre kalitesine gerekse de bölgedeki işletmelerin rekabet güçlerine katkı sağladıkları; turizm alanında proje yürütmüş olan yararlanıcılar ise projeleri ile bölgeye gelen turistlerin memnuniyet seviyesinin, bölge turizminin itibar ve tanınırlığının, bölgeye gelen turist sayısı ve niteliğinin artmasına katkı sağladıkları düşüncesindedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%27), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %36'sı, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi
- **Öncelik 3:** Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması

Programa toplam 14 proje başvurmuş; 10 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%72); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 8 projeye sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 7 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 2 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Desteklenme oranının yüksekliği, alınan başvuruların yeterli kalitede olduğunun göstergesidir. Öte yandan, alınan proje başvurularının büyük kısmı desteklense de program bütçesinin ancak %45'inin kullandırılmış olması programa istenen seviyede talep alınamadığının işaretidir. Programın duyurulmasında büyük oranda danışmanlar etkili olmuş olup, bu durum tanıtım faaliyetlerinde Ajans'ın ve Ajans dışındaki kaynakların (medya ve diğer kamu kurumları) daha etkin kullanılarak programa olan talebin artırılabilceğini göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %86'sı kullandırılabilmiş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir.

Programdan bölgenin iki ilindeki KOBİ'ler ve gerçek kişiler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte kültür ırkı büyükbaş hayvan sayılarını artırmış, yeni barınaklar inşa edip makineler almış, yeni personel istihdam etmiş, eğitimlere ve fuarlara katılmış, internet sitelerini yenilemiştir. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının verimlilikleri, büyük kısmının ise müşteri memnuniyet seviyesi, prestijleri ve tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman, traktör, sahip oldukları canlı hayvan, yıl içinde sattıkları süt ve canlı hayvan sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış göstermiştir. Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmazken, 2018 itibarıyla 1 işletme tescilli markaya sahip olmuş, 1 işletme kalite belgesi sayısını artırmıştır, yararlanıcı işletmelerde lisans ve lisansüstü personel çalışmaya başlamıştır. 2018 yılında az bir miktarda düşse de satışları ve kârları destek öncesine göre %300'ün üzerinde artmış, satışlarındaki hızlı artışa bağlı olarak kârlılık oranlarında düşüş gözlemlenmiştir. Firmalarda yapısal alandaki gelişim ve yenilikler olumludur.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış, proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almıştır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; tamamının hayvan bakımı ve sağlığı, büyük kısmının da doğum sonrası bakımı, proje yazma ve yönetme vb. gibi teknik ve kurumsal konularda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların sadece 1'i (%17), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların yaklaşık yarısı (%43), Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler
- **Öncelik 2:** Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Kümelenme potansiyeli arz eden gıda sanayi ve tekstil sektörüne yönelik yeni yatırımlar

Programa toplam 73 proje başvurmuş; 22 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%30); yedek listeden 4 projenin de desteklenmesiyle birlikte 26 projeye sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme feshi olmuş ve böylece 23 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 5 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Programa ayrılan bütçenin %93'ü kullandırılabilmiştir. Bu verilerden programa yeterli talebin alındığı ve başvuran projelerin yeterli kaliteye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Programa yeterli sayıda başvuru alınmış olması, bölgede yerel ekonominin güçlendirilmesine olan ihtiyacı göstermektedir. Her ne kadar, diğer programlarda olduğu gibi Ajans'ın tanıtım faaliyetleri, programın duyurulmasında ana kanal olsa da, bölgedeki yerel kapasitenin geliştirilme ihtiyacından dolayı programa başvuru sayısı yüksek olmuştur. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %93'ü kullandırılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin dört ilindeki, yaklaşık yarısı turizm sektöründe, geri kalanı da imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makine almış, yeni ürün üretmeye başlamış, kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu olmak üzere farklı niteliklerde personel istihdam etmiş, marka başvurusunda bulunmuştur. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine/ekipman/eşyanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış olmakla birlikte, program başvuru süreci konusunda yararlanıcılar nispeten daha olumsuz görüş bildirmiştir. Yararlanıcıların tamamı proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almış ve çoğunluğu da bu hizmetten memnun kalmıştır. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının ürün/hizmet kalitesi, prestiji, müşteri memnuniyet seviyesi yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %113, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %420 artmış, böylece işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların oranı %4'ten %9'a çıkmıştır. Ar-Ge personeli sayısı çok sınırlı kalmış (toplam 1'den 2'ye) ve tüm personel içindeki oranında bir değişiklik olmamıştır. İşletmelerin Ar-Ge harcamaları destek öncesi ve sonrasında da çok düşük seviyede olduğu için herhangi bir oran alınmamıştır. İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmamış, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

Destekten sonra imalat sanayiindeki işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 5'ten 11'e, ihracat yapılan ülke sayısı 2'den 3'e yükselmekle birlikte, ihracatın toplam satışlar içindeki payı %5'den %2'ye inmiştir. Genel olarak bakıldığında yararlanıcıların ortalama satışları ve kârları destekten sonra yükseliş trendinde olsa da, bunun turizm sektöründeki işletmelerin pozitif rakamlarından kaynaklandığı görülmektedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin toplam satışları ve kârları destekten sonra düşmüş, buna karşın turizm sektöründeki işletmelerin satış ve kâr rakamları arttığı gibi kârlılık oranları da yükselmiştir. Turizm sektöründeki işletmelerin yatak kapasitesi ve turizm işletme belgesi sayıları da artmıştır. Tüm bu verilerden imalat sanayiindeki işletmelerin personel ve kapasite artışına rağmen, satışlar, ihracat, Ar-Ge ve kârlılık oranlarında beklenen dönüşümü sağlayamadıkları, buna karşın turizm sektöründeki işletmelerin ise olumlu seyrini devam ettirdikleri görülmekte olup bunda ekonomik faktörlerin büyük etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiş, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%38), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yarısından fazlası (%67) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Sosyal kalkınma açısından önem arz eden projelerin hayata geçirilmesinin sağlanması

- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarının ihtiyaçlarına çözüm üretecek ve sosyal yaşama katılımlarını teşvik edecek çalışmaların desteklenmesi
- **Öncelik 3:** Sivil toplum kuruluşlarının proje hazırlama, yürütme ve ulusal ve uluslararası ölçekte işbirliği geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesi

Programa toplam 84 proje başvurmuş; 11 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%13); yedek listeden 7 projenin de desteklenmesiyle birlikte 18 projeyle sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 17 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Başvuru sayısının yüksekliğine ve yedek listeden desteklenen projelerin sayıca fazlalığına rağmen program bütçesinin %70'inin kullanılabilemiş olması, proje kalitesinin iyileştirilerek kullanılabilecek destek miktarının artırılabilceğini göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %92'si kullanılabilemiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Program, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, kamu kurum ve kuruluşları ile STK'lar yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 8 atölye/eğitim salonu, 4 gençlik merkezi ve çok amaçlı salon, köy okullarına çocuk parkı, çocuk oyuncak evi-kreşi ve rehabilitasyon merkezi gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların ikisi hariç tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki özel ilgi gruplarının sosyal ve ekonomik hayata katılmalarına katkı sağlamak, bölgedeki eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı sayıları ve gelirleri yıllar itibarıyla artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%29), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %24'ü, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Bölge halkının sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlere erişebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarının sosyal hayata entegrasyonunun ve kamu hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlayacak faaliyetler

Programa toplam 63 proje başvurmuş; 21 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%33); 10 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 11 projeye sözleşme imzalanmış, 2 sözleşme fesih olmuş ve böylece 9 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4,8 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde feragat ve fesihlere bağlı olarak programa ayrılan bütçenin %69'u kullanılabildiği görülmüştür. Bunda desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %84'ü kullanılabildiği olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin üç ilindeki, çoğunluğu mahalli idarelerden oluşan kâr amacı gütmeyen kuruluşlar yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 2'şer atölye/egitim salonu, gençlik merkezi ve çok amaçlı kültür salonu, 1'er de çevre düzenlemesi, kapalı kent pazarı, Halk Eğitim Merkezi ve Aile Yaşam Merkezi gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki sosyal yaşam, eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirip halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını, bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı sayıları ve gelirleri yıllar itibarıyla artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; kurum dışı paydaşlarla iletişimlerini güçlendirmiş, projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiştir. Diğer programlardan farklı olarak bu programda yararlanıcıların önemli bir bölümü (%75), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %25'i, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler
- **Öncelik 2:** Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Motorlu kara taşıtları bakım ve onarımı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin beşeri ve fiziki kapasitenin geliştirilmesi, hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması

Programa toplam 58 proje başvurmuş; 16 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%28); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 14 projeye sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 11 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde feragat ve fesihlere bağlı olarak programa ayrılan bütçenin %70'i kullanılabilmektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullanılabilmek olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, yaklaşık yarısı (%40) turizm sektöründe, geri kalanı da imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makine almış, yeni ürün üretmeye başlamış, kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu olmak üzere farklı niteliklerde personel istihdam etmiş, marka başvurusunda bulunmuştur. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine/ekipman/eşyanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın başvuru ve uygulama süreçlerinden memnun kalmış olsalar da, diğer programlardan farklı olarak hibe miktarı ve destek oranı konusunda yararlanıcıların ancak yarısından az bir bölümü memnuniyet belirtmiştir. Yararlanıcıların büyük kısmı proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almış ve çoğunluğu da bu hizmetten memnun kalmıştır. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının ürün/hizmet kalitesi, prestiji, müşteri memnuniyet seviyesi, tanınırlık ve prestiji yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %671, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %380 artmış; toplam personel sayısındaki kayda değer

yükselişe bağlı olarak işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı %16'dan %10'a düşmüş, zaten çok az sayıda bulunan Ar-Ge personelinin oranı da azalmıştır. İşletmelerin Ar-Ge harcamaları 2017 yılında artmış olmakla birlikte 2018'de tekrar düşmüş ve istikrarlı bir gelişim izlememiştir. İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmamış, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

Destekten sonra imalat sanayiindeki işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 8'den 14'e, ihracat yapılan ülke sayısı 3'den 6'ya yükselmekle birlikte, ihracatın toplam satışlar içindeki payında bir değişiklik olmamıştır. Genel olarak bakıldığında yararlanıcıların ortalama satışları ve kârları destekten sonra yükseliş trendinde olsa da, turizm sektöründeki işletmelerde artış oranları çok daha yüksek olmuştur. Gerek turizm gerekse de imalat sanayiindeki işletmelerin toplam satışları, kârları ve kârlılık oranları destekten sonra yükselmiştir. Turizm sektöründeki işletmelerin yatak kapasitesi ve turizm işletme belgesi sayıları da artmıştır. Tüm bu verilerden işletmelerin kapasite artışlarını satışlar ve kârlılık oranlarında yükselmenin izlediği, ancak imalat sanayiindeki işletmelerde Ar-Ge ve ihracat alanlarında beklenen dönüşümlerin gerçekleşmediği görülmektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiş, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%20), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının büyük kısmı (%70) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Kentsel yaşam koşullarının ve sosyal alanların iyileştirilmesine yönelik olarak sunulan altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeşil alanların oluşturulması
- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarına yönelik sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlerin erişilebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Programa toplam 62 proje başvurmuş; 17 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%27); 1 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 16 projeye sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 15 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 4 milyon TL olmakla birlikte desteklenen proje sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %111'i kullanılmıştır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %85'i kullanılabilmiş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idare birlikleri ve mahalli idareler yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 5 gençlik merkezi ve birer halk eğitim merkezi, aile yaşam merkezi, atölye/eğitim salonu, rehabilitasyon merkezi ve çevresel altyapı gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturdukları altyapı/üstyapıların tamamı 2019 itibariyle de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki sosyal yaşam, eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağlamak, bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağlamak, bölgenin çevre altyapısında iyileştirmeler yaparak hava ve toprak kalitesinde iyileşmeler sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, bölgede yeni spor alanları oluşturarak/mevcutları modernize ederek daha fazla gencin bu alanlardan yararlanmasını sağlamak ve düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin çevre kalitesine ve sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı ve çalışan sayıları yıllar itibariyle artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı işbirliklerini güçlendirmiştir. Ayrıca, yararlanıcıların yarısından fazlası (%60), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %33'ü, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi

Programa toplam 55 proje başvurmuş; 26 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%47); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 24 projeye sözleşme imzalanmış, 4 sözleşme fesih olmuş ve böylece 20 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 2 milyon TL olmakla

birlikte desteklenen proje sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %228'i kullanılmıştır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %83'ü kullanılabilmiş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir.

Programdan bölgenin dört ilindeki, KOBİ'ler ve gerçek kişiler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni barınaklar kurmuş, makineler almış, sürekli ve geçici yeni personel istihdam etmiş, personeli danışmanlık faaliyetlerinden yararlanmıştır. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının verimlilikleri, ürün/hizmet kaliteleri, müşteri memnuniyet seviyesi, prestijleri ve tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman, traktör, sahip oldukları canlı hayvan, yıl içinde sattıkları süt sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış gösterirken, yıl içinde sattıkları canlı hayvan sayısı azalmıştır. İşletmelerin toplam satışları, kârları ve kârlılık oranlarında destekten sonraki istikrarlı artışa bağlı olarak, gelirlerinin büyük kısmının canlı hayvan satışı yerine süt satışına kaydığı anlaşılmaktadır. Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescilli bulunmazken, 2018 itibarıyla 1'er işletme tescilli markaya sahip olmuş, kalite belgesi ve organik ürün sertifikası almıştır. İşletmelerdeki lisans ve lisansüstü çalışan sayısının toplam personel içindeki oranının artması ve kârlılık oranının yükselmesi olumlu yapısal gelişmelerdir.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış, proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almıştır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; büyük kısmının hayvan bakımı ve sağlığı, doğum sonrası bakımı, proje yazma ve yönetme, kurum dışı iletişimde güçlenme vb. gibi teknik ve kurumsal konularda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların sadece %20'si, başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların %30'u, Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

3. Giriş

Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA), faaliyet alanına giren TRA2 Bölgesi'nde, Bölge Planı'ndaki öncelikler doğrultusunda, 2013, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında kâr amacı güden işletmeler, bireyler ve kooperatifler ile kâr amacı gütmeyen kurumlara yönelik olarak toplam 47.800.000 TL bütçeli 11 mali destek programı çağrısına çıkmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Mali Destek Programlarının Bütçeleri

Yıl	Mali Destek Programı	Çağrı Bütçesi (TL)
2013	İktisadi Gelişme-3	9.000.000
	Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi-2	3.000.000
2013 Yılı Toplam		12.000.000
2014	İktisadi Gelişme-4	5.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı-3	5.000.000
	Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi-3	2.000.000
2014 Yılı Toplam		12.000.000
2015	İktisadi Gelişme-5	5.000.000
	Sosyal Kalkınma	4.000.000
	Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı	4.800.000
2015 Yılı Toplam		13.800.000
2016	İktisadi Gelişme-6	4.000.000
	Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi-4	2.000.000
	Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı	4.000.000
2016 Yılı Toplam		10.000.000
Genel Toplam		47.800.000

Kaynak: Mali Destek Programları Başvuru Rehberleri, SERKA

Söz konusu programların değerlendirme ve etki analizine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışma, öncelikli olarak, programlarla bölgesel planlarda öngörülen amaç ve hedeflere ne derece yaklaşıldığının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, değerlendirme bulgularından hareketle, Ajans'ın tasarlayacağı yeni programlarda etkinlik ve verimliliğin artırılmasına katkı sağlanması da amaçlanmıştır. Çalışma ayrıca, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nde öngörüldüğü şekilde programların etki ve sonuçlarını ortaya koymayı da hedeflemektedir.

Nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu çalışma, uluslararası değerlendirme kriterleri ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü

tarafından yayınlanan “Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” doğrultusunda; programların

- bölge ve yararlanıcılar için **uygunluğunu (ilgililik kriteri)**,
- **Etkin ve etkili** bir biçimde yürütölüp yürütölmediğini,
- ortaya koydukları **etkilerini**,
- etkilerinin **sürdürülebilirliğini**

analiz etmekte; tüm bunlardan hareketle yeni tasarlanacak programlara ışık tutacak öneriler sunmaktadır.

Bu raporun birinci bölümde kısaltmalar ve tanımlar, ikinci bölümünde yönetici özeti, üçüncü bölümünde giriş ve dördüncü bölümünde programların tanımı ve kapsamı ile amaç, öncelik ve performans göstergeleri hakkında bilgi yer almaktadır. Beşinci bölümde programların bütçe gerçekleştirmeleri, proje başvuruları, sözleşme imzalanan ve tamamlanan projelere ilişkin istatistiki bilgiler sunulmaktadır. Değerlendirme metodolojisi, programların amaç ve öncelikleri kapsamında hedeflere ulaşılma düzeyi ve anketlerden edilen bulguların değerlendirme kriterleri bazında analizi, altıncı bölümde yer almaktadır. Raporun son bölümünde ise elde edilen tüm bulguların değerlendirilmesinden hareketle tespitler ve Ajans programlarının verimlilik, etkinlik ve etkilerinin artırılmasına yönelik öneriler sunulmaktadır.

4. Programlar Hakkında Genel Bilgiler

4.1. Programların Tanım ve Kapsamı

4.1.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3 bölgede faaliyet gösteren kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilere yönelik olarak tasarlanmıştır. Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Gerçek Kişiler (Sadece 4. öncelik için)
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)
- Kâr Amacı Güden Üretim Kooperatifleri

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari ve azami destek tutarları 1., 2. ve 3. öncelik için 25.000 TL ile 400.000 TL, 4. öncelik için ise 10.000 TL ile 75.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari ve azami süreleri 3 ile 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Başvuru Süreci: Programın son başvuru tarihi 8 Şubat 2013 olarak ilan edilmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Yararlanıcılardan her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %60'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Gerçek Kişiler
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 25.000 TL ve azami destek tutarı ise 250.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan

bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari ve azami süreleri 3 ile 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 8 Şubat 2013 olarak ilan edilmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Yararlanıcılardan her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %60'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4 bölgede faaliyet gösteren kâr amacı güden tüzel kişilere yönelik olarak tasarlanmıştır. Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)
- Kâr Amacı Güden Üretim Kooperatifleri

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari ve azami destek tutarları 25.000 TL ile 500.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari ve azami süreleri 6 ile 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Başvuru Süreci: Programın son başvuru tarihi 21 Şubat 2014 olarak ilan edilmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Yararlanıcılardan her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı bölgede faaliyet gösteren kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara yönelik olarak tasarlanmıştır. Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Mahalli İdareler (Belediyeler, İl Özel İdareleri, Köy Muhtarlıkları)
- 5355 Sayılı Kanun Kapsamındaki Mahalli İdare Birlikleri
- Üniversiteler
- Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri
- Kâr Amacı Gütmeyen Kooperatifler
- Kamu Kurum ve Kuruluşları
- Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Odaları

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 100.000 TL ve azami destek tutarı ise 750.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %75'i olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 12 ay, azami süresi ise 18 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 21 Şubat 2014 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.5. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Gerçek Kişiler
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 25.000 TL ve azami destek tutarı ise 300.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcı bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'i olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 6 ay, azami süresi ise 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 21 Şubat 2014 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiştir; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Yararlanıcılardan her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %60'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)
- Kâr Amacı Güden Üretim Kooperatifleri

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari ve azami destek tutarları 1. ve 2. öncelik için 25.000 TL ile 500.000 TL, 3. öncelik için ise 500.000 TL ile 750.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 6 ay, azami süresi ise 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 20 Mart 2015 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiştir; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Yararlanıcılardan, sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Kamu kurum ve kuruluşları
- Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Birlikler, Odalar, Meslek Kuruluşları)

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 30.000 TL ve azami destek tutarı ise 350.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %85'i olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 6 ay, azami süresi ise 12 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 20 Mart 2015 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarından her bir proje için sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %60'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Mahalli idareler (Belediyeler, İl Özel İdareleri, Köy Muhtarlıkları)
- 5355 sayılı Kanun kapsamındaki mahalli idare birlikleri
- Kamu kurum ve kuruluşları

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 100.000 TL ve azami destek tutarı ise 750.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %75'i olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 12 ay, azami süresi ise 18 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 20 Mart 2015 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)
- Kâr Amacı Güden Üretim Kooperatifleri

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 25.000 TL ve azami destek tutarı ise 500.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %50'si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 6 ay, azami süresi ise 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 18 Mart 2016 olarak belirlenmiştir. Ajans'a sunulan projeler, "Ön İnceleme" ve "Teknik ve Mali Değerlendirme" olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Projesi desteklenecek başvuru sahiplerinden, sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10'u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40'ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.10. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Mahalli İdareler (Belediyeler, İl Özel İdareleri, Köyler)
- 5355 sayılı Kanun kapsamındaki mahalli idare birlikleri
- Kamu kurum ve kuruluşları
- Üniversiteler

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 100.000 TL ve azami destek tutarı ise 750.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25'i, en fazla %75'i olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 12 ay, azami süresi ise 18 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 18 Mart 2016 olarak belirlenmiştir. Ajans’a sunulan projeler, “Ön İnceleme” ve “Teknik ve Mali Değerlendirme” olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40’ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.1.11. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

Programın Uygun Başvuru Sahipleri: Programda uygun başvuru sahipleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Gerçek Kişiler
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Destek Miktar ve Oranları: Programın proje bazında belirlenen asgari destek tutarı 25.000 TL ve azami destek tutarı ise 400.000 TL olarak belirlenmiştir. Programın yararlanıcılar bazında verilen destek oranı proje bütçesinin en az %25’i, en fazla %50’si olarak belirlenmiş ve bu değerlerin dışında kalan destek taleplerini içeren proje teklifleri değerlendirmeye alınmamıştır. Proje bütçesinin geri kalan bölümünün yararlanıcılar tarafından eş finansman olarak sağlanması öngörülmüş, aynı katkılar, eş finansman olarak kabul edilmemiştir.

Proje Süresi: Desteklenen projelerin asgari süresi 6 ay, azami süresi ise 9 ay olarak belirlenmiştir.

Proje Değerlendirme Süreci: Programın son başvuru tarihi 18 Mart 2016 olarak belirlenmiştir. Ajans’a sunulan projeler, “Ön İnceleme” ve “Teknik ve Mali Değerlendirme” olmak üzere iki aşamada değerlendirilmiş; ön inceleme aşamasında projeler, idari şartlar ve uygunluk kriterleri yönünden ele alınmıştır. Projesi desteklenecek başvuru sahiplerinden, sözleşmede öngörülen toplam destek miktarının %10’u kadar teminat alınmıştır. Sözleşmede belirtilecek oran doğrultusundaki ön ödeme (en fazla hibe destek tutarının %40’ı kadar), sözleşmede belirtilen süre içerisinde, teminat şartının yararlanıcı tarafından yerine getirilmiş olması kaydıyla, yararlanıcıya ait sözleşmede belirtilen banka hesabına aktarılmıştır.

4.2. Programların Amaç, Öncelik ve Performans Göstergeleri

Değerlendirmeye konu programların amaçları ve öncelikleri ile performans göstergeleri program başvuru rehberlerinden hareketle aşağıda özetlenmektedir.

4.2.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

Programın genel amacı, *“Bölge ekonomisi için önem arz eden, rekabet gücü ve gelişme potansiyeli yüksek tarıma dayalı sanayi, imalat ve turizm sektörlerinin rekabet edebilirliklerinin artırılmasına,*

teknoloji kullanımının ve yenilikçi uygulamaların yaygınlaşmasına ve bölgesel değer ve ürünlerin ekonomiyi kazandırılmasına katkıda bulunmak” olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Tarıma dayalı sanayi alanında, özellikle gıda imalatında, faaliyet gösteren işletmelerin üretim, Ar-Ge, pazarlama ve ihracat kapasite ve becerilerini geliştirecek ve iyi uygulama örneği olabilecek nitelikte yenilikçi, özgün ve markalaşma sağlayacak faaliyetler
- Öncelik 2: Turizm alanında faaliyet gösteren konaklama ve nitelikli yeme içme işletmelerinin Bölgenin kendine özgü ürün, hizmet ve diğer kültürel, tarihi, gastronomik, doğal nitelik ve varlıklarını turizme kazandıracak şekilde kapasite ve hizmet kalitesini artırmaya veya yeni yatırımlara yönelik faaliyetler
- Öncelik 3: İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin (ağaç işleri ve mobilya, tekstil ürünleri, kimyasal ürün ve malzemeler, plastik ürün-malzemeler ve metal eşya-gereç öncelikli olmak üzere) rekabet güçlerini artırmaları için teknoloji kullanımını yaygınlaştırmaya ve yenilikçi uygulamalar geliştirmeye veya transfer etmeye yönelik faaliyetleri
- Öncelik 4: Girişimciliğin desteklenmesi yolu ile yeni ürünlerin geliştirilmesi, işlenmesi, mevcutların iyileştirilmesi, paketlenmesi, pazarlanması ve markalaşmasına yönelik faaliyetler

Programın performans göstergeleri ise Başvuru Rehberi’nde şu şekilde tanımlanmıştır:

- Teklif edilen proje sayısı (Adet)
- İmzalanan sözleşme sayısı ve toplam sözleşme tutarı (Adet / TL)
- öncelik kapsamında sözleşmesi imzalanan işletme sayısı (Adet)
- Kurulan yeni işletme/ işyeri sayısı (Adet)
- Ajans tarafından verilen danışmanlık hizmeti ve eğitim faaliyetlerinden faydalanan kişi sayısı (Kişi)
- Kırsal alanda gerçekleştirilmek üzere imzalanan sözleşme sayısı (Kişi)
- Tescilli marka sayısındaki artış (%/Adet)
- Alınan kalite belgesi sayısı (Adet)
- Sözleşmeler doğrultusunda alınan sertifika sayısı (Adet)
- Sözleşmeler doğrultusunda istihdam edilen personel sayısı (Adet)
- İstihdam edilen kadın personel sayısı (Adet)
- İstihdam edilen engelli personel sayısı (Adet)
- Sözleşme imzalanan firmalarda gerçekleştirilen üretim kapasitesi artışı (%)
- Teknolojisini yenileyen firma sayısı (Adet)
- Katılım sağlanan fuar sayısı (Adet)
- Katılım sağlanan eğitim sayısı (Adet)
- Kurulanan/ yenilenen web sitesi sayısı (Adet)
- Bölge için geliştirilmiş ve patenti alınmış ürün sayısı (Adet)

4.2.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

Programın genel amacı, “TRA2 Bölgesi’nde (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde ve örnek teşkil edebilecek büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yaygınlaştırılması yoluyla büyükbaş hayvancılık sektörünün güçlendirilmesi ve rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir.

Programda ele alınan öncelik alanları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ve makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş hayvancılık işletmelerinin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi.
- Öncelik 3: Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması.

Programın performans göstergeleri ise Başvuru Rehberi’nde şu şekilde tanımlanmıştır:

- Teklif edilen proje sayısı (Adet)
- Kurulan işletme sayısı (Adet)
- İmzalanan sözleşme sayısı ve toplam sözleşme tutarı (Adet / TL)
- Kurulan yeni barınak sayısı (Adet)
- Tadil edilen barınak sayısı (Adet)
- Alınan makine ve ekipman sayısı (Adet)
- Sözleşmeler kapsamında alınan kültür ırkı büyükbaş hayvan sayısı (Adet)
- Proje sonunda elde edilen kültür ırkı büyükbaş hayvan sayısı (Adet)
- Sözleşmeler kapsamında kullanılan arazi miktarı (Dekar)
- İstihdam edilen kayıtlı personel sayısı (Kişi)
- İşletmelerde kullanılan işgücü sayısı (Kişi)
- Projeler kapsamındaki eğitim faaliyetlerinden faydalanan –sertifika alan kişi/personel sayısı (Kişi)
- Ajans tarafından verilen eğitim/bilgilendirme faaliyetlerinden faydalanan kişi sayısı (Kişi)

4.2.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

Programın genel amacı, “Bölgeye özgü ürünlerin ekonomiye kazandırılması, bölgede kümelenme potansiyeli arz eden sektörlerde rekabet gücünün artırılması, teknoloji kullanımı ve yenilikçi uygulamaların yaygınlaştırılması yoluyla ihracat ve markalaşma potansiyelinin yükseltilmesi” olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Tarıma dayalı sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin üretim, pazarlama ve ihracat becerilerini geliştirmek üzere Ar-Ge, yenilikçilik ve teknoloji transferi ile ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, işletmelerin rekabet güçlerini arttırıcı faaliyetler ve bu alandaki yeni yatırımlar
- Öncelik 2: Turizm potansiyelini değerlendirmek üzere turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması ve turizm çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler ve yeni yatırımlar
- Öncelik 3: İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rekabet güçlerini ve ürün çeşitliliğini arttırmak üzere kapasitenin geliştirilmesi, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve yenilikçi uygulamaların kullanılmasına yönelik faaliyetler

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

4.2.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

Programın genel amacı, *“TRA2 Bölgesi'nde tarım, turizm ve imalat sektörlerinin ihtiyaç duyduğu altyapıların inşa edilmesi ve iyileştirilmesi yolu ile çalışma ve yatırım koşullarının iyileştirilmesine ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Tarım ve hayvancılık sektörlerinde kümelenme faaliyetlerine destek olacak, girişimciliğin teşvik edilmesine ve pazarlama ağlarının kurulmasına/güçlendirilmesine katkı sağlayacak altyapının oluşturulması ve iyileştirilmesi ile kalite standartlarının yakalanması ve üretimde verimliliğin artırılması için çevreye duyarlı ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesine/transfer edilmesine yönelik faaliyetler
- Öncelik 2: Tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması ve tanınırlıklarının sağlanması, kış turizmi ve alternatif turizm türlerinin bölgede canlandırılması, turizm hizmetlerine erişim altyapısının oluşturulması ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- Öncelik 3: Bölgede imalat sektörünün gelişiminin desteklenmesi amacıyla üretim, pazarlama, depolama/sevkiyat alanları gibi ortak kullanım alanlarının fiziki, teknik, kurumsal altyapılarının kurulmasına/iyileştirilmesine, yeni yatırımları teşvik edecek altyapı donatılarının inşa edilmesine yönelik faaliyetler

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

4.2.5. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

Programın genel amacı, *“TRA2 Bölgesi'nde (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) örnek teşkil edecek büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yaygınlaştırılması yoluyla süt sığırcılığı sektöründe kümelenmenin desteklenmesi ve sektörün rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi
- Öncelik 3: Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

4.2.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

Programın genel amacı, *“TRA2 Bölgesi'nde imalat sanayi ve turizm alanında faaliyet gösteren işletmelerin ve kümelenme potansiyeli arz eden sektörlerde yeni yatırımların desteklenmesi yoluyla yerel potansiyelin harekete geçirilerek bölge ekonomisinin rekabet gücünün artırılması”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler
- Öncelik 2: Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- Öncelik 3: Kümelenme potansiyeli arz eden gıda sanayi ve tekstil sektörüne yönelik yeni yatırımlar

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

4.2.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

Programın genel amacı, *“TRA2 Bölgesi'nin yaşanabilirlik düzeyinin kamu kurumları ve sivil toplum önderliğinde sosyal kalkınma çalışmaları ile yükseltilmesi”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Sosyal kalkınma açısından önem arz eden projelerin hayata geçirilmesinin sağlanması
- Öncelik 2: Özel ilgi gruplarının ihtiyaçlarına çözüm üretecek ve sosyal yaşama katılımlarını teşvik edecek çalışmaların desteklenmesi
- Öncelik 3: Sivil toplum kuruluşlarının proje hazırlama, yürütme ve ulusal ve uluslararası ölçekte işbirliği geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesi

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi’nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS’ta yer almaktadır.

4.2.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programın genel amacı, *“TRA2 Bölgesi’nde yaşam memnuniyet düzeyinin yükseltilerek bölge dışına göçün engellenmesine katkı sağlama”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Bölge halkının sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlere erişebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- Öncelik 2: Özel ilgi gruplarının sosyal hayata entegrasyonunun ve kamu hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlayacak faaliyetler

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi’nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS’ta yer almaktadır.

4.2.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

Programın genel amacı, *“Bölge ekonomisi için stratejik önem arz eden, rekabet gücü ve gelişme potansiyeli yüksek imalat sanayi, hizmet ve turizm sektörlerinin rekabet edebilirliğinin arttırılması ve bölgesel değer ve ürünlerin ekonomiye kazandırılmasına katkıda bulunmak amacı ile girişimciliğin desteklenmesi”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler
- Öncelik 2: Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- Öncelik 3: Motorlu kara taşıtları bakım ve onarımı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin beşeri ve fiziki kapasitenin geliştirilmesi, hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi’nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS’ta yer almaktadır.

4.2.10. 2016 Yılı Kentsel Altyapının Geliştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programın genel amacı, *“Kentsel yaşam kalitesinin artırılması yoluyla bölgenin yaşam memnuniyet düzeyinin yükseltilerek bölge dışına göçün engellenmesine katkı sağlamak”* olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Kentsel yaşam koşullarının ve sosyal alanların iyileştirilmesine yönelik olarak sunulan altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeşil alanların oluşturulması
- Öncelik 2: Özel ilgi gruplarına yönelik sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlerin erişilebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

4.2.11. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

Programın genel amacı, “TRA2 Bölgesi'nde (Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars) örnek teşkil edecek büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yaygınlaştırılması yoluyla süt sığırcılığı sektöründe kümelenmenin desteklenmesi ve sektörün rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir.

Programın genel amacına yönelik olarak öncelikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi

Programın performans göstergeleri Başvuru Rehberi'nde belirtilmemiş olmakla birlikte KAYS'ta yer almaktadır.

5. Programların Sonuçları

5.1. Bütçe Gerçekleşmeleri

5.1.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 9 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 3.657.169 TL olmuştur (Tablo 2). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (3.549.892 TL) programın toplam bütçesinin %39'u oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%97) hibe desteği olarak kullanılabilmektedir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %94'ü gerçekleşmiştir (3.517.168 TL). 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %50'si oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 2. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
3.657.169	3.549.893	3.517.168	7.067.061

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-2

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 3.000.000 TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 585.396 TL olmuştur (Tablo 3). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (556.803 TL) programın toplam bütçesinin %19'u oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%95) hibe desteği olarak kullanılabilmektedir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %96'sı gerçekleşmiştir (560.960 TL). 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %50'si oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 3. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
585.396	556.803	560.960	1.117.763

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 5 milyon TL olarak belirlenmiş ve sözleşmeye bağlanan destek tutarı 5.651.774 TL olmuştur (Tablo 4). Program bütçesinde artırıma gidilmiş olup, program sonunda gerçekleşen destek tutarı (5.121.463 TL) programın toplam bütçesinin %102'si oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%91)

hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %97'si gerçekleşmiştir (6.020.107 TL). 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %46'sı oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 4. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
5.651.774	5.121.463	6.020.107	11.141.570

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 5 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 5.150.505 TL olmuştur (Tablo 5). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (4.874.508 TL) programın toplam bütçesinin %97'si oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%95) hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise yine %95'i gerçekleşmiştir (1.978.842 TL). 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %71'i oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 5. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
5.150.505	4.874.508	1.978.842	6.853.350

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.5. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 2 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 1.097.880 TL olmuştur (Tablo 6). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (897.694 TL) programın toplam bütçesinin %45'i oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%86) hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %79'u gerçekleşmiştir (943.393 TL). 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %49'u oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 6. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
1.097.880	897.694	943.393	1.841.087

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 5 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 5.024.377 TL olmuştur (Tablo 7). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (4.662.845 TL) programın toplam bütçesinin %93'ü oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%93) hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %88'i gerçekleşmiştir (4.707.882 TL). 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %50'si oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 7. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
5.024.377	4.662.845	4.707.881	9.370.726

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 4 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 3.044.583 TL olmuştur (Tablo 8). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (2.805.967 TL) programın toplam bütçesinin %70'i oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%92) hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise yine %92'si gerçekleşmiştir (645.230 TL). 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %81'i oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
3.044.583	2.805.967	645.230	3.451.197

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 4,8 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 3.960.338 TL olmuştur (Tablo 9). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (3.308.321 TL) programın toplam bütçesinin %69'u oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%84) hibe desteği olarak kullandırılabilmiştir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise yine %84'ü gerçekleşmiştir (2.000.026 TL). 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %62'si oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 9. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
3.960.338	3.308.321	2.000.026	5.308.347

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 4 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 2.959.063 TL olmuştur (Tablo 10). Program sonunda gerçekleşen destek tutarı (2.797.458 TL) programın toplam bütçesinin %70'i oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%95) hibe desteği olarak kullanılabilmektedir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise %97'si gerçekleşmiştir (2.896.417 TL). 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %49'u oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 10. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
2.959.063	2.797.458	2.896.417	5.693.875

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.10. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 4 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 5.219.463 TL olmuştur (Tablo 11). Program bütçesinde artırıma gidilmiş olup, program sonunda gerçekleşen destek tutarı (4.452.017 TL) programın toplam bütçesinin %111'i oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak büyük bölümü (%85) hibe desteği olarak kullanılabilmektedir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise yine %97'si gerçekleşmiştir (2.880.000 TL). 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %61'i oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 11. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
5.219.463	4.452.017	2.880.000	7.332.017

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.1.11. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-4

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Alanlar Mali Destek Programı'nın çağrı bütçesi 2 milyon TL olarak belirlenmiş, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ise 5.480.874 TL olmuştur (Tablo 12). Program bütçesinde artırıma gidilmiş olup, program sonunda gerçekleşen destek tutarı (4.560.194 TL) programın toplam bütçesinin %228'i oranındadır. Sözleşmeye bağlanan projelerin miktar olarak %83'ü hibe desteği olarak kullanılabilmektedir. Program kapsamında toplam eş finansman tutarının ise yine %83'ü gerçekleşmiştir (4.555.880 TL). 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nda yararlanıcılar, proje bütçelerinin ortalama %50'si oranında Ajans desteği almıştır.

Tablo 12. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Bütçe Gerçekleşmeleri (rakamlar kontrol edilecek)

Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Nihai Destek Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Eş Finansman Tutarı (TL)	Gerçekleşen Toplam Proje Bütçesi (TL)
5.480.874	4.560.194	4.555.880	9.116.074

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

5.2. Proje Başvuruları, Sözleşme İmzalanan ve Tamamlanan Projelere İlişkin İstatistikî Bilgiler

5.2.1. 2013 Yılı İktisadî Gelişme Mali Destek Programı-3

Programa toplam 104 proje başvurmuş; bunların %42'si teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 44 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 22 projeye sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %50'si). Sözleşme imzalanan projelerin dördü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 18 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %82) (Tablo 13).

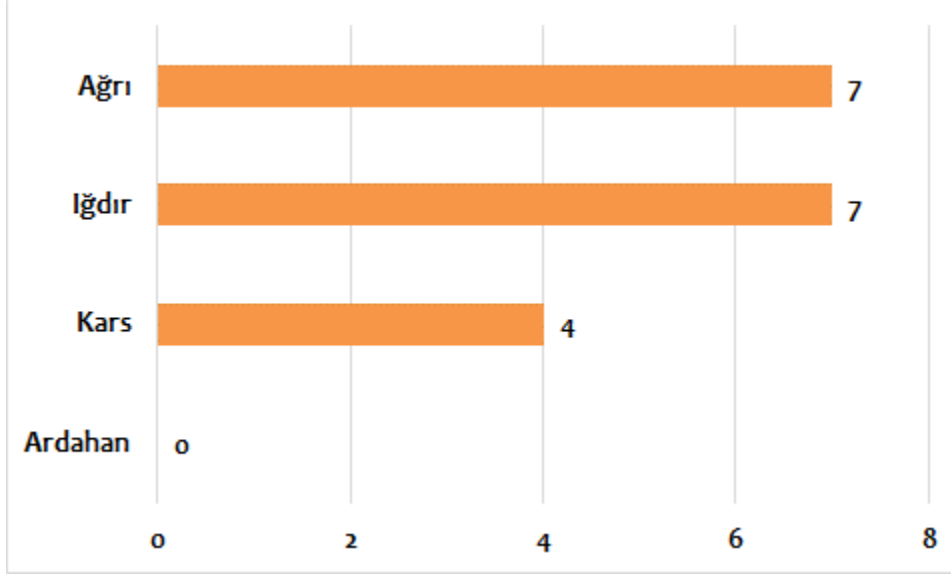
Tablo 13. 2013 Yılı İktisadî Gelişme Mali Destek Programı-3-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	104
Başarılı bulunan	44 asil
Sözleşme İmzalanan	22
Fesih edilen	4
Tamamlanan	18

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Tamamlanan projelerde en büyük payı Ağrı ve Iğdır'da gerçekleştirilen projeler almış olup (toplam %78), iki ilde tamamlanan projelerin sayısı eşittir. Program kapsamında Ardahan'da tamamlanan proje bulunmamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=18

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

Programa toplam 17 proje başvurmuş; bunların %76'sı teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 13 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 6 projeyle sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %46'sı). Sözleşme imzalanan projelerin üçü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 3 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %50'si) (Tablo 14). Tamamlanan projelerin ikisi Iğdır (%67), biri ise Kars'tandır.

Tablo 14. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	17
Başarılı bulunan	13 asil
Sözleşme imzalanan	6
Fesih edilen	3
Tamamlanan	3

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

Programa toplam 72 proje başvurmuş; bunların %29'u teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 21 proje desteklenmeye hak kazanmış; yedek listedeki 3 projenin de desteklenmesiyle

birlikte toplam 24 proje için sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme imzalanan projelerin üçü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 21 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (Tablo 15).

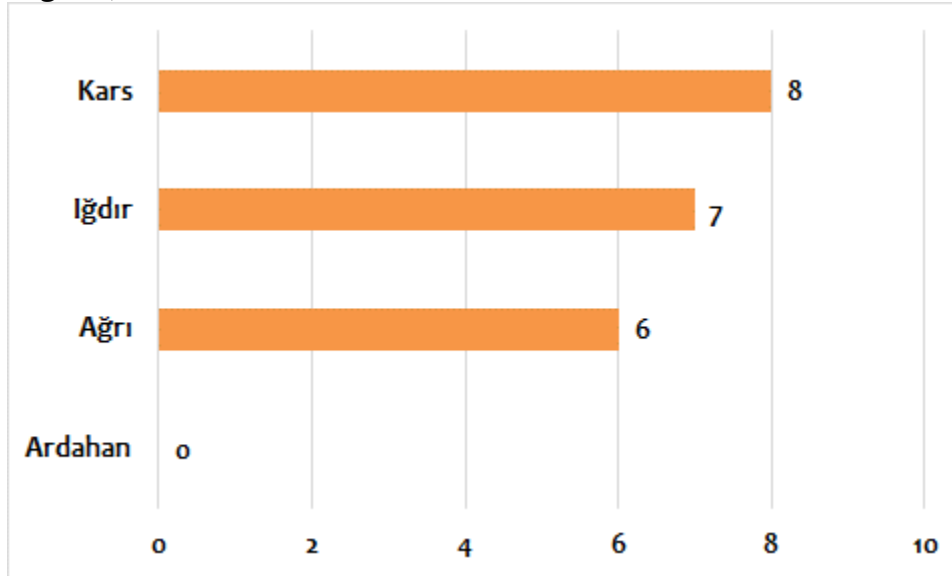
Tablo 15. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	72
Başarılı bulunan	21 asil/18 yedek
Sözleşme imzalanan	24
Fesih edilen	3
Tamamlanan	21

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Tamamlanan projeler içinde Ardahan'da gerçekleştirilen proje bulunmamakta, diğer iller de birbirlerine yakın oranlarda temsil edilmektedir. Tamamlanan projelerde en fazla payı Kars'ta gerçekleştirilen projeler almakta (%38), Iğdır ve Ağrı ikinci ve üçüncü sırada gelmektedir (sırayla %33 ve %29) (Şekil 2).

Şekil 2. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=21

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.4. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

Programa toplam 14 proje başvurmuş; bunların %72'si teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 10 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 8 projeye sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %80'i). Sözleşme imzalanan projelerin biri, yararlanıcıdan

gelen talep üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 7 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %88'i) (Tablo 16).

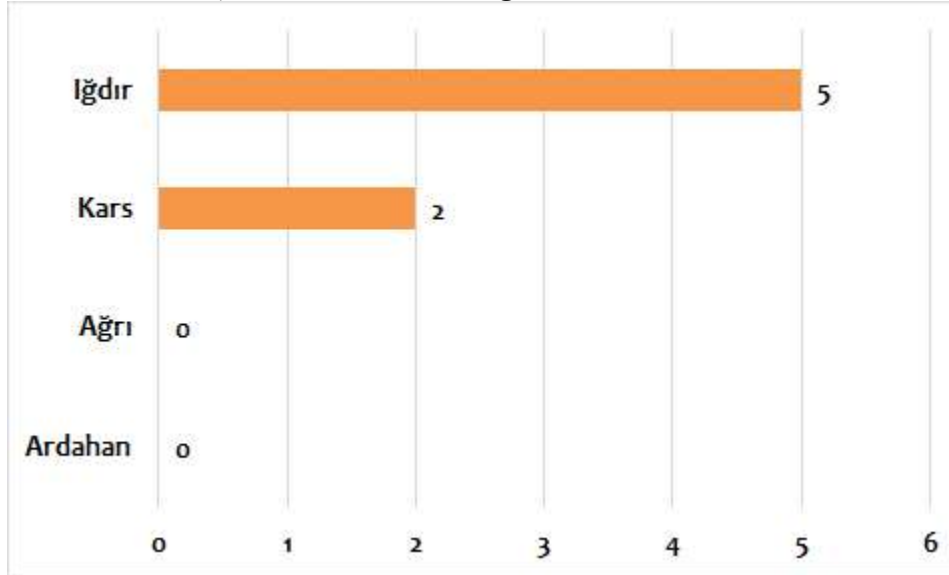
Tablo 16. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	14
Başarılı bulunan	10 asil
Sözleşme imzalanan	8
Fesih edilen	1
Tamamlanan	7

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Program kapsamında Ardahan ve Ağrı'dan tamamlanan proje olmamıştır. Tamamlanan projelerin büyük kısmı (%72) Iğdır'da, geri kalanı ise (%29) Kars'ta gerçekleştirilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=7

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.5. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

Programa toplam 52 proje başvurmuş; bunların %15'i teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 8 proje desteklenmeye hak kazanmış; yedek listeden 6 projenin de desteklenmesiyle birlikte 14 proje için sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme imzalanan projelerin üçü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 11 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %78'i) (Tablo 17).

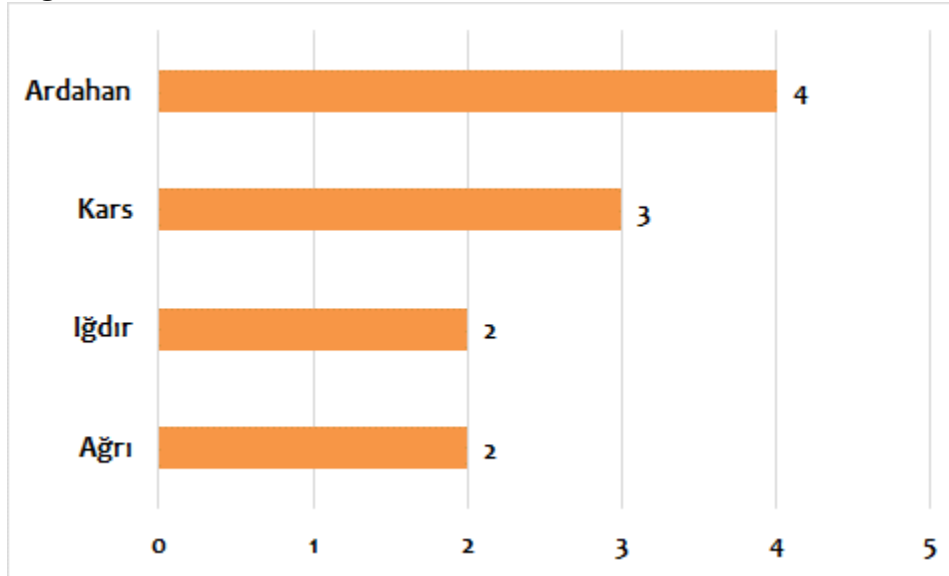
Tablo 17. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	52
Başarılı bulunan	8 asil/12 yedek
Sözleşme imzalanan	14
Fesih edilen	3
Tamamlanan	11

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Programla bölgedeki tüm iller kapsanmış, dört ilden de yürütölüp tamamlanan projeler olmuştur. Tamamlanan projeler içinde Ardahan ilk sırada olup (%36), bunu Kars izlemektedir (%27) (Şekil 4).

Şekil 4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı- Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=11

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

Programa toplam 73 proje başvurmuş; bunların %30'u teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 22 proje desteklenmeye hak kazanmış; yedek listeden 4 projenin de desteklenmesiyle birlikte 26 proje için sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme imzalanan projelerin üçü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 23 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %88'i) (Tablo 18).

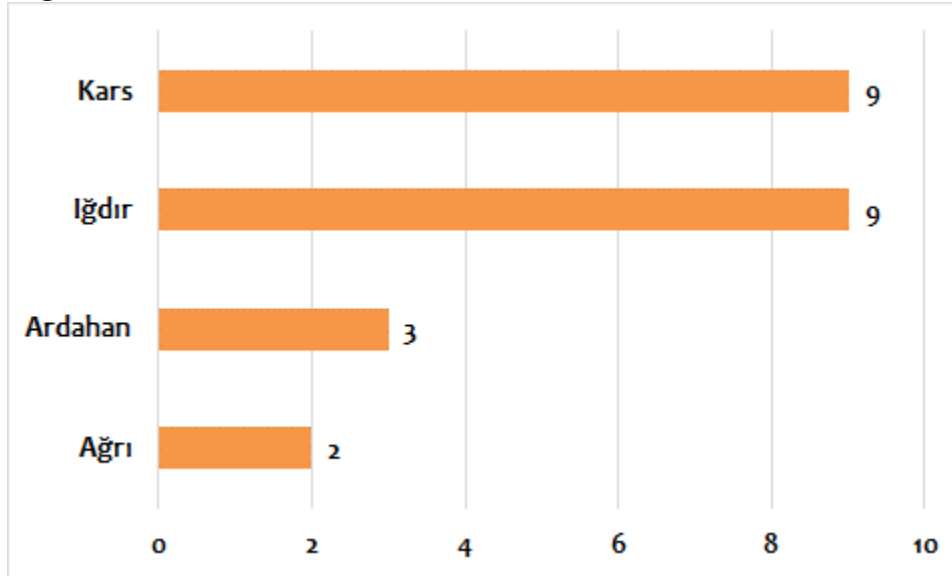
Tablo 18. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Programa Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	73
Başarılı bulunan	22 asil /6 yedek
Sözleşme imzalanan	26
Fesih edilen	3
Tamamlanan	23

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Programla bölgedeki tüm iller kapsanmış, dört ilden de yürütölüp tamamlanan projeler olmuştur. Tamamlanan projeler içinde Kars ve Iğdır ilk sırada olup bu iki ilde 9'ar proje tamamlanmıştır (tamamlanan projelerin toplam %78'i) (Şekil 5).

Şekil 5. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=23

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

Programa toplam 84 proje başvurmuş; bunların %13'ü teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 11 proje desteklenmeye hak kazanmış; yedek listeden 7 projenin de desteklenmesiyle birlikte 18 proje için sözleşme imzalanmıştır. Sözleşme imzalanan projelerin biri, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 17 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %94'ü) (Tablo 19).

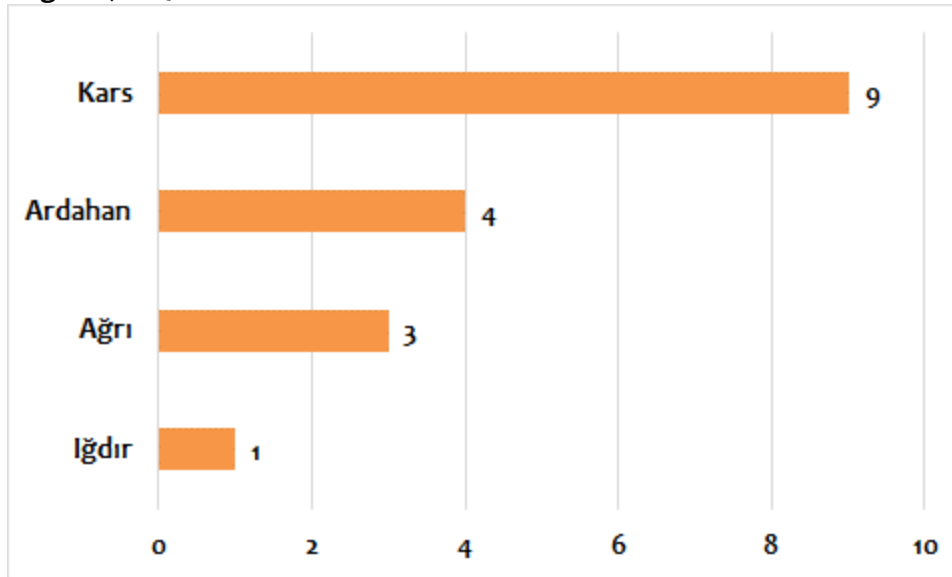
Tablo 19. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje sayıları	Sayı
Başvuran	84
Başarılı bulunan	11 asil/9 yedek
Sözleşme imzalanan	18
Fesih edilen	1
Tamamlanan	17

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Programla bölgedeki tüm iller kapsamış olsa da tamamlanan projelerin yarısından fazlası (%53), Kars ilinde gerçekleştirilmiştir. Tamamlanan projeler içinde diğer illerin payı %25'in altında olmuştur (Şekil 6).

Şekil 6. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=17

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programa toplam 63 proje başvurmuş; bunların %33'ü teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 21 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 11 projeyle sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %52'si). Sözleşme imzalanan projelerin ikisi, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 9 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %82'si) (Tablo 20).

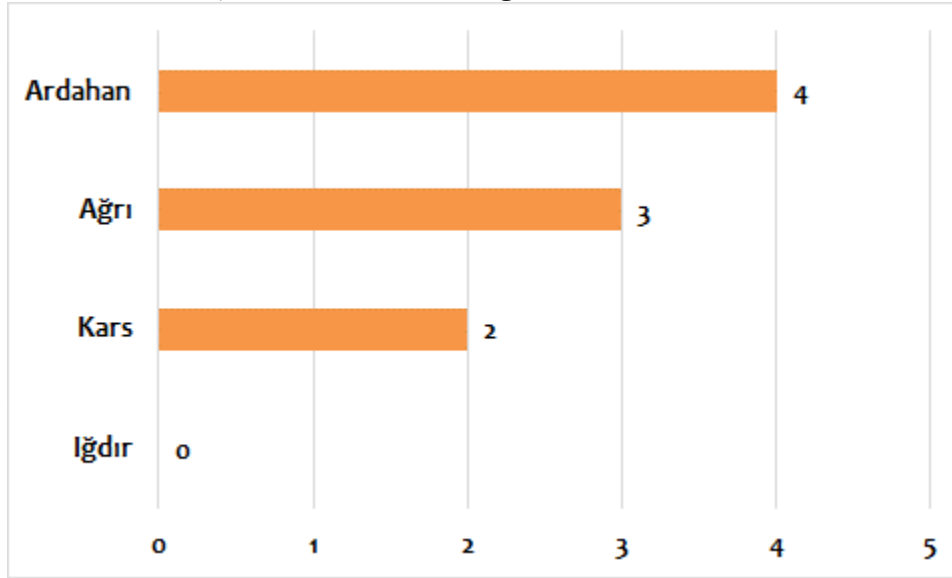
Tablo 20. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	63
Başarılı bulunan	21
Sözleşme imzalanan	11
Fesih edilen	2
Tamamlanan	9

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

İğdır dışındaki tüm illerde program kapsamında projeler yürütülmüştür. Tamamlanan projelerin yaklaşık yarısı (4 proje-%44), Ardahan'dan olmuştur. Ağrı ve Kars'ta da sırayla 3 ve 2 proje gerçekleştirilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=9

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

Programa toplam 58 proje başvurmuş; bunların %28'i teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 16 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 14 projeye sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %88'i). Sözleşme imzalanan projelerin üçü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 11 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %79'u) (Tablo 21).

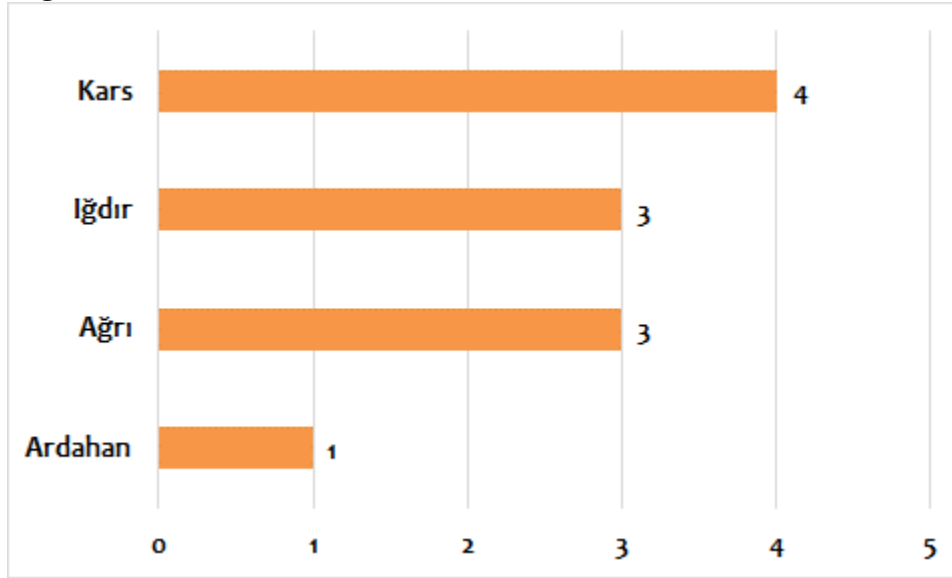
Tablo 21. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	58
Başarılı bulunan	16 asil/6 yedek
Sözleşme imzalanan	14
Fesih edilen	3
Tamamlanan	11

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Program kapsamında tamamlanan projelerde tüm iller kapsanmış, Ardahan dışındaki illerde tamamlanan proje sayıları birbirine yakın gerçekleşmiştir. En yüksek sayıda proje Kars'ta yürütülmüştür (%36), Ağrı ve Iğdır'da eşit sayıda proje tamamlanmıştır (3'er proje) (Şekil 8).

Şekil 8. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=11

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.10. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-4

Programa toplam 55 proje başvurmuş; bunların %47'si teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 26 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 24 projeyle sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %92'si). Sözleşme imzalanan projelerin dördü, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 20 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %83'ü) (Tablo 22).

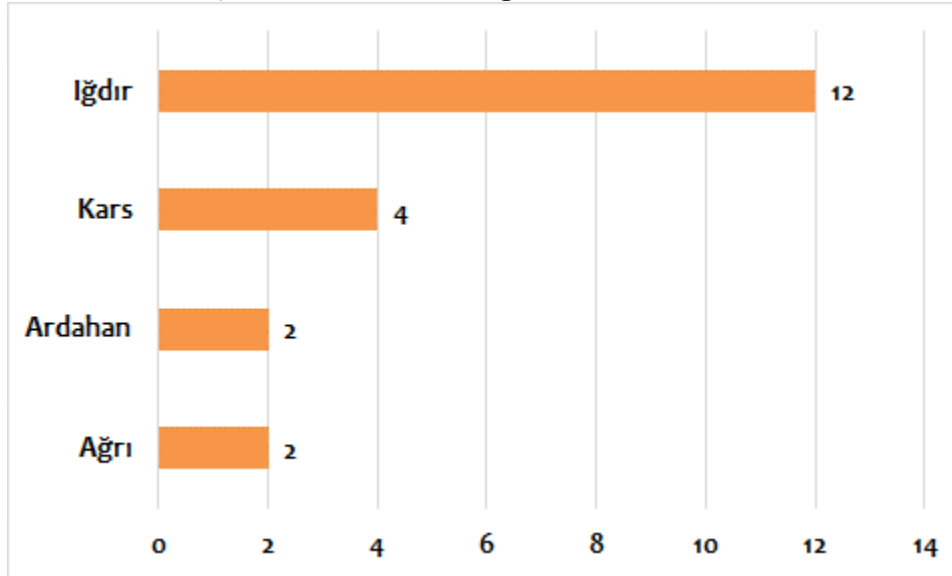
Tablo 22. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	55
Başarılı bulunan	26 asil
Sözleşme imzalanan	24
Fesih edilen	4
Tamamlanan	20

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Programda tüm illerden projeler desteklenmiş, en fazla tamamlanan proje sayısı Iğdır'dan olmuştur (tamamlanan projelerin %60'ı). Kars'tan 4, diğer illerden ise 2'şer proje desteklenip tamamlanmıştır (Şekil 9).

Şekil 9. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=20

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

5.2.11. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

Programa toplam 62 proje başvurmuş; bunların %27'si teknik ve mali değerlendirmede başarılı bulunarak 17 proje desteklenmeye hak kazanmış; ancak çeşitli sebeplerle 16 projeye sözleşme imzalanabilmiştir (desteklenen projelerin %94'ü). Sözleşme imzalanan projelerin biri, yararlanıcılardan gelen talepler üzerine fesih edilmiş; dolayısıyla 15 proje için hibe desteği verilmiş ve başarıyla tamamlanmıştır (sözleşme imzalanan projelerin %94'ü) (Tablo 23).

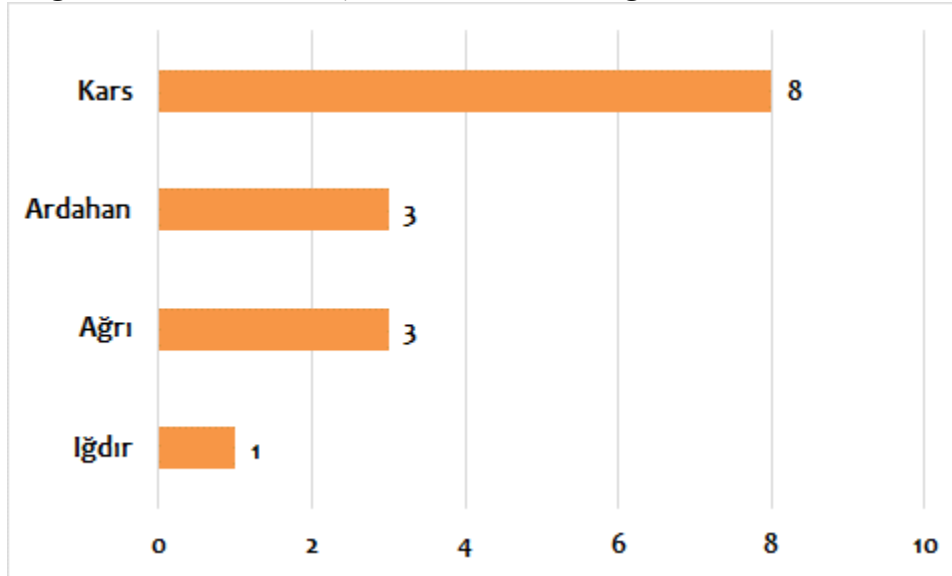
Tablo 23. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Başvuran ve Tamamlanan Proje Sayıları

Proje Sayıları	Sayı
Başvuran	62
Başarılı bulunan	17 asil/7 yedek
Sözleşme İmzalanan	16
Fesih edilen	1
Tamamlanan	15

Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

Programda tüm illerden projeler desteklenmiş, en fazla tamamlanan proje sayısı Kars'tan olmuştur (tamamlanan projelerin %53'ü). Ağrı ve Ardahan'dan 3'er, Iğdır'dan ise 1 proje desteklenip tamamlanmıştır (Şekil 10).

Şekil 10. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-Tamamlanan Projelerin İller Bazında Dağılımı, n=15

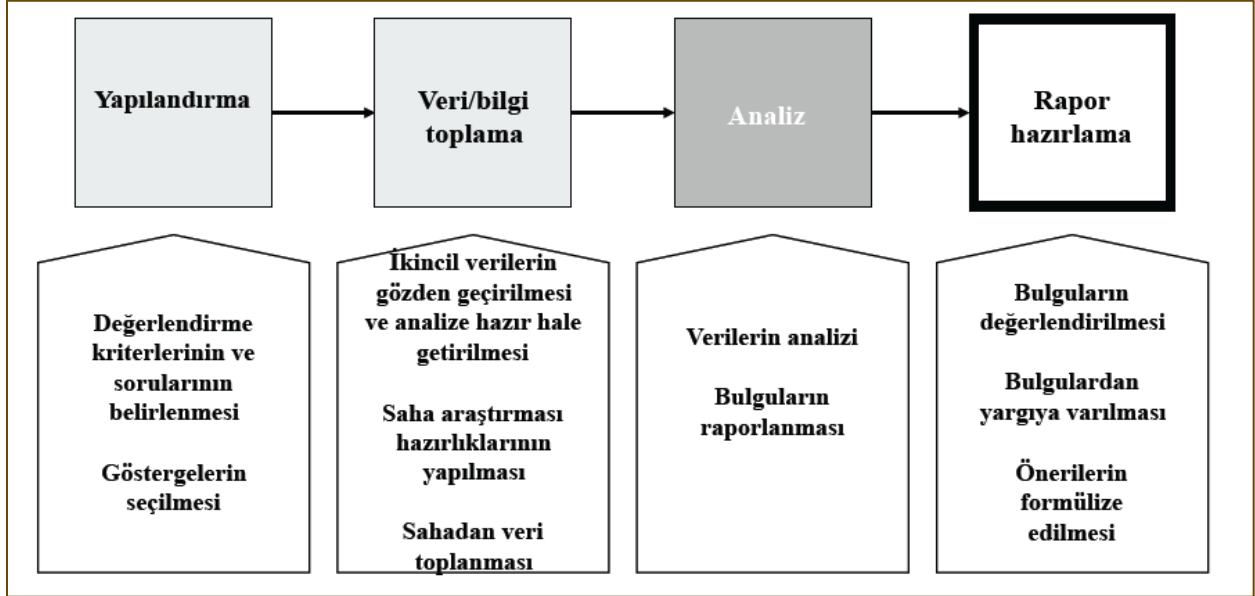
Kaynak: Program İzleme Verileri, SERKA

6. Programların Değerlendirilmesi

6.1. Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

Serhat Kalkınma Ajansı 2013, 2014, 2015 ve 2016 yılları Mali Destek Programları için gerçekleştirilen değerlendirme ve etki analizi çalışmasının temel süreci Şekil 11’de gösterilmektedir.

Şekil 11. Serhat Kalkınma Ajansı Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci

Kaynak: Elçi, Ş. (2014) Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi, “Ar-Ge ve İnovasyon Programlarında Değerlendirme ve Etki Analizi”, R. Akpınar, ed.

6.1.1. Yapılandırma

Çalışmanın ilk aşamasını, değerlendirme metodolojisinin belirlenmesi ve program göstergeleri bazında (Program Başvuru Rehberleri ile Program Kapanış Raporları’nda yer almaktadır) sahadan veri toplamaya yönelik soru formlarının hazırlanması oluşturmuştur. Belirlenen göstergeler doğrultusunda her bir program özelinde sahadan veri toplamaya yönelik anket soru formları oluşturulmuştur.

6.1.2. Yararlanıcılara Yönelik Anket Uygulaması

Ajans’tan mali destek alan tüm işletme ve kurumlardan değerlendirme sorularına yönelik veri toplanabilmesi için bir anket çalışması yapılmıştır. Anket uygulamasıyla, çalışma kapsamındaki destek programlarının değerlendirilmesine girdi oluşturacak birincil verilerin toplanması amaçlanmıştır. Programların toplam yararlanıcı sayısı 155 olmakla birlikte 146 (%94) yararlanıcıya ulaşıp anket

uygulanmıştır. Analizler programlar özelinde SPSS programında yapılmış ve nihai rapor içinde her bir program için ayrı bir bölümde açıklanmıştır.

6.1.3. İkincil Verilerin İncelenmesi

Program yararlanıcılarına ait, programlara başvuru ve projelerin yürütülme sürecinde Ajans tarafından toplanan izleme verileri, programlara ait başvuru rehberleri, program kapanış raporları, ulusal ve bölgesel politikalar ve planlar, bölgesel araştırma raporları ve ajans mevzuatı incelenmiş ve programların değerlendirilmesinde bir girdi olarak kullanılmıştır.

6.1.4. Raporlama

Yukarıda açıklanan adımların gerçekleştirilmesinin ardından elde edilen veri ve bilgiler ışığında değerlendirme sorularına cevap veren analizler yapılmış; ihtiyaçlara ilişkin kapsamlı tespit ve değerlendirmeler gerçekleştirilerek nihai rapor hazırlanmıştır.

6.2. Amaç ve Öncelikler Kapsamında Hedeflere Ulaşılma Düzeyi

Uygulanan Mali Destek Programları kapsamında yararlanıcıların gerçekleştirdikleri projelerde performans göstergeleri için hedefledikleri değerler ve bu doğrultuda elde ettikleri çıktılar/sonuçlar Ajans tarafından Program Kapanış Raporları'nda kayıt altına alınmıştır. Bu veriler ışığında programlar bazında yararlanıcıların proje hedeflerine ulaşma düzeyleri, program öncelikleriyle ilişkilendirilerek aşağıda verilmektedir. Takip eden alt başlıklarda da görüleceği gibi, performans göstergeleriyle ilgili olarak aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

- Bazı programlarda Mali Destek Programı Başvuru Rehberleri'nde listelenen performans göstergeleri ile Program Kapanış Raporları'ndaki performans göstergeleri birbirinden farklılık göstermekte; Program Kapanış Raporları'nda Başvuru Rehberi'nde tanımlanan gösterge verilerin tamamının alınmadığı, bunların yerine yeni göstergelerin eklendiği görülmektedir. Bu durum, programın performans göstergelerinin net olarak belirlenip takip edilemediği izlenimi oluşturmaktadır.
- Program Kapanış Raporları'ndaki göstergelerde birimler yazılmadığı gibi¹ bazı göstergeler net şekilde tanımlanmamıştır (program bazında toplam mı, yoksa yararlanıcı başına ortalama mı; mevcut duruma ilave mi, yoksa anlık sayı mı, vb.). Bu durum göstergelerdeki gelişimi

¹ 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nda "silaj üretim miktarı", "yem miktarı", 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nda "Proje kapsamında süt üretiminde artış miktarı", 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "Soğuk Hava Deposu Kapasitesi", "Toplam Üretim Değeri", "Üretim Kapasitesi", "Üretim Miktarı" göstergeleri gibi.

yorumlanmasını zorlaştırdığı veya göstergede hedefe ulaşamadığı sonucuna yol açtığı gibi², farklı göstergeler arasında da tutarsızlığa yol açabilmektedir.³

- Programlar bazında bazı hedeflere ilişkin gerçekleştirmeler oldukça düşüktür. Bu durum, ilgili göstergelerin çıktı değil sonuç göstergeleri niteliğinde olmasından kaynaklanmaktadır (satışlar, kâr, ihracat, vb.) ve bu nedenle de projelerin hemen bitiminde hedeflenen rakamlara ulaşamaması normaldir. İlgili hedeflere projeler tamamlandıktan sonra orta vadede erişilmesi beklenmektedir.
- Bazı göstergeler için çok yüksek hedefler belirlenmiş olup bu nedenle gerçekleştirme oranı da oldukça düşük kalmış;⁴ bazı programların göstergeleri için hedef belirlenmese de gerçekleşen değerler olmuş ya da bazı göstergelerde hedef gerçekleştirme oranı çok yüksek olmuştur.⁵ Bazı programların göstergeleri Program Kapanış Raporu'nda çift olarak yazılmış, ve her birinde ayrı veriler gösterilmiştir.⁶ Bazı göstergelerde ise hedef ile mevcut durum arasında çok büyük farklar görülmekte veya hedeflenen değer mevcut durumun da altında kalmaktadır.⁷ Bu durum performans göstergelerinin daha gerçekçi ve kontrollü belirlenebileceğini göstermektedir.
- Performans göstergeleri, programların öncelikleri bazında bir ayrım olmadan belirlenmiş olup bu durum, programla doğrudan ilgili olmayan göstergeler için hedef belirlenmesi, ya da bazı öncelikler için gerekli göstergelerin belirlenememesi riskini beraberinde getirmektedir (örneğin satın alınan makine bazı programların çıktı göstergeleri arasında olması gerektiği halde tanımlanmamıştır).

² 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "şirket cirosundaki artış" göstergesinde, 2014 Küçük Ölçekli Altyapı Programı'nda da "Proje kapsamında yapılan / iyileştirilen içme suyu boru hattı uzunluğu" göstergesinde proje sonunda gerçekleşen veri, proje öncesindeki mevcut durumun da altındadır. 2014 Küçük Ölçekli Altyapı Programı'nda "Proje kapsamında ıslah edilen mera alanı" ve "Proje kapsamında restore edilen tescilli bina sayısı" göstergelerinde mevcut durumla aynı sayıda hedef belirlenmiştir. Bu durum, göstergenin net tanımlanıp anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır.

³ 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "ürün çeşidi" göstergesi tüm yararlanıcıları kapsarken "yıllık satış miktarı" firma bazında ortalama rakam izlenimi vermektedir. Aynı programda "istihdam edilen engelli sayısı" göstergesinde hedef değer, mevcut durumdan daha düşüktür. Benzer şekilde "ihracat yapılan ülke sayısı" göstergesinde hedef, mevcut durumla aynıdır. Öte yandan, "toplam istihdam" göstergesindeki hedef rakam, mevcut durumun iki katından fazladır.

⁴ 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nda "Eğitilen Engelli Sayısı" ile "Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)", 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "Yurt Dışı Satış Tutarı" göstergeleri, 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "üretim kapasitesindeki artış oranı" göstergesi, 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "Toplam Üretim Değeri" göstergesi gibi.

⁵ 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nda "Doğrudan Faydalanıcı Sayısı – Yaşlı", "Eğitilen genç sayısı" göstergelerinde hedefe göre gerçekleşen sayısı çok yüksek olmuştur.

⁶ 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "ziyaretçi sayısı" ve "toplam ziyaretçi sayısı" olmak üzere aynı iki gösterge bulunmaktadır.

⁷ 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda "üretim miktarı" göstergesi için hedef mevcut durumun 100.000 katıdır.

6.2.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak Başvuru Rehberi'nde toplam 18 gösterge belirlenmiş olmakla birlikte yararlanıcılardan 8 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu 8 performans göstergesinden 3'ü, program başvuru rehberindeki program performans göstergeleri içinde bulunmamaktadır.

Öncelik 1: Tarıma dayalı sanayi alanında, özellikle gıda imalatında, faaliyet gösteren işletmelerin üretim, Ar-Ge, pazarlama ve ihracat kapasite ve becerilerini geliştirecek ve iyi uygulama örneği olabilecek nitelikte yenilikçi, özgün ve markalaşma sağlayacak faaliyetler.

Öncelik 2: Turizm alanında faaliyet gösteren konaklama ve nitelikli yeme içme işletmelerinin Bölgenin kendine özgü ürün, hizmet ve diğer kültürel, tarihi, gastronomik, doğal nitelik ve varlıklarını turizme kazandıracak şekilde kapasite ve hizmet kalitesini artırmaya veya yeni yatırımlara yönelik faaliyetler.

Öncelik 3: İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin (ağaç işleri ve mobilya, tekstil ürünleri, kimyasal ürün ve malzemeler, plastik ürün-malzemeler ve metal eşya-gereç öncelikli olmak üzere) rekabet güçlerini artırmaları için teknoloji kullanımını yaygınlaştırmaya ve yenilikçi uygulamalar geliştirmeye veya transfer etmeye yönelik faaliyetleri.

Öncelik 4: Girişimciliğin desteklenmesi yolu ile yeni ürünlerin geliştirilmesi, işlenmesi, mevcutların iyileştirilmesi, paketlenmesi, pazarlanması ve markalaşmasına yönelik faaliyetler.

Veri alınan 8 performans göstergesinin 3'ünde (%38), program başlangıcında belirlenen hedefe ulaşılmış ya da aşılmış, geri kalanında ise en az %67 oranında hedef yakalanmıştır. İki performans göstergesi⁸ haricinde diğer tüm göstergelerde (%75), proje başlangıcındaki durumdan daha iyi bir noktaya ulaşılmıştır.

Program öncelikleri sektörel bazda ayrıldığı ve önceliklerde buna değinilmediği için, performans göstergelerini program öncelikleri bazından ayırtırmak mümkün olmamıştır. Program performans göstergeleri, program önceliklerinin tamamına hitap etmektedir.

Tablo 24. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	Eğitim\ fuarlara katılan personel sayısı (Kişi)	4	57	60	105%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	Alınan makine ekipman sayısı (Adet)	211	263	270	103%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	Kalite belgesi sayısı (Adet)	4	10	10	100%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	Ürün çeşidi (Adet)	128	165	159	96%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	Yıllık satış miktarı (TL)	142.235	270.058	238.375	88%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	İstihdam edilen kadın\engelli personel\ işçi sayısındaki artış (Kişi)	27	13	11	85%

⁸ İstihdam edilen kadın\engelli personel\ işçi sayısındaki artış, ihracat yapılan ülke sayısı

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	İstihdam edilen personel sayısında artış (Kişi)	116	268	210	78%
Öncelik 1, 2, 3 ve 4	İhracat yapılan ülke sayısı (Adet)	3	3	2	67%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-2

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak Başvuru Rehberi'nde toplam 13 gösterge belirlenmiş olmakla birlikte bu göstergelerden 6'sı için program başlangıcında hedef belirlenmiş, geri kalan göstergeler için herhangi bir hedef belirlenmemiştir. Bu 6 performans göstergesinden 3'ü, program başvuru rehberindeki program performans göstergeleri içinde bulunmamaktadır.

Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ve makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi.

Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş hayvancılık işletmelerinin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi.

Öncelik 3: Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması.

Toplam 6 performans göstergesinden ikisinde (%33) program başlangıcında belirlenen hedefe ulaşılmış, geri kalanında ise en az %47 oranında hedef yakalanmıştır. Hedefin ulaşıldığı performans göstergeleri, Kültür Rıkı Büyükbaş Hayvan Sayısı ile silaj üretim miktarındaki artış olmuştur. Göstergelerin tamamında, proje başlangıcındaki durumdan daha iyi bir noktaya ulaşılmıştır.

Program öncelikleri arasında örtüşen ifadeler olduğu ve aralarında keskin bir ayrım olmadığı için (örneğin fiziksel altyapı öncelik 1 ve 2'de geçmektedir; yeni işletmeler Öncelik 3 ile kapsandığı halde performans göstergelerinde yeni ve mevcut işletme ayrımı bulunmamaktadır) performans göstergeleri birden fazla önceliğe hitap etmektedir.

Tablo 25. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 2 ve 3	Kültür Rıkı Büyükbaş Hayvan Sayısı (Adet)	208	318	318	100%
Öncelik 2 ve 3	Silaj üretim miktarındaki artış	0	100.300	100.250	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Alınan makine ve ekipman sayısı (Adet)	37	50	47	94%
Öncelik 1, 2 ve 3	Barınak Büyüklüğündeki Artış (m2)	3.360	4.620	4.150	90%
Öncelik 2 ve 3	İstihdam Edilen Kişi Sayısı (sezonluk + sürekli) (Kişi)	4	18	13	72%
Öncelik 2 ve 3	Üretilen Yem Bitkileri Miktarı	171	375	175	47%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 13 performans göstergesi için veri toplanmış, göstergelerin beşinde (%38) program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, "Proje sonunda şirket cirosundaki artış miktarı" göstergesi dışındaki diğer tüm performans göstergelerinde, proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Tarıma dayalı sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin üretim, pazarlama ve ihracat becerilerini geliştirmek üzere Ar-Ge, yenilikçilik ve teknoloji transferi ile ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, işletmelerin rekabet güçlerini arttırıcı faaliyetler ve bu alandaki yeni yatırımlar

Öncelik 2: Turizm potansiyelini değerlendirmek üzere turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması ve turizm çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler ve yeni yatırımlar

Öncelik 3: İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rekabet güçlerini ve ürün çeşitliliğini artırmak üzere kapasitenin geliştirilmesi, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve yenilikçi uygulamaların kullanılmasına yönelik faaliyetler

Program öncelikleri sektörel bazda ayrıldığı ve önceliklerde buna değinilmediği için, performans göstergelerini program öncelikleri bazından ayırtırmak mümkün olmamıştır. Program performans göstergeleri, program önceliklerinin tamamına hitap etmektedir.

Tablo 26. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında işletme içi yeni ürün sayısı	39	62	94	152%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında kullanılan pazarlama araçları sayısı	12	34	43	126%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında alınan kalite belgesi sayısı	9	10	10	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında kurulan yeni işletme sayısı	1	7	7	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında kurulan/güncellenen internet sitesi sayısı	5	21	21	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında özel ilgi grubundan istihdam edilen kişi sayısı	5	32	31	97%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında katılım sağlanan fuar sayısı	2	25	23	92%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje ile üretimde gerçekleşen artış miktarı	1.615.395	2.210.430	1.781.665	81%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında alınan tescil/marka/patent sayısı	2	9	7	78%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje sonrasında ödenen vergi tutarındaki artış	101.274	458.809,1	305.000	66%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje sonunda şirket cirosundaki artış	26.020.245	42.679.237	11.610.162,9	27%

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
	miktarı				
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında üretim kapasitesindeki artış oranı	193	11.200	730	7%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.4. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 8 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Göstergelerin üçünde (%38) program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış; tüm göstergelerde ise proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi

Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi

Öncelik 3: Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması

Program öncelikleri arasında örtüşen ifadeler olduğu ve aralarında keskin bir ayrım olmadığı için (örneğin fiziksel altyapıdaki iyileştirmeler 3 önceliğin de kapsamına girmektedir) performans göstergelerinin büyük kısmı birden fazla önceliğe hitap etmektedir.

Tablo 27. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında kurulan internet sitesi sayısı	0	5	6	120%
Öncelik 3	Proje kapsamında yeni kurulan örnek işletme sayısı	1	6	7	117%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında yeni inşa edilen modern barınak sayısı	4	6	6	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında kültür ırkı hayvan sayısındaki artış miktarı	90	309	300	97%
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında eğitim alan kişi sayısı	0	12	9	75%
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında istihdam edilen kişi sayısı	0	13	9	69%
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında fuarlara katılan kişi sayısı	0	6	4	67%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında süt üretiminde artış miktarı	70	753	480	64%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.5. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 15 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin büyük kısmında (%80), program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, yine göstergelerin %80'inde proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Tarım ve hayvancılık sektörlerinde kümelenme faaliyetlerine destek olacak, girişimciliğin teşvik edilmesine ve pazarlama ağlarının kurulmasına/güçlendirilmesine katkı sağlayacak altyapının oluşturulması ve iyileştirilmesi ile kalite standartlarının yakalanması ve üretimde verimliliğin artırılması için çevreye duyarlı ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesine/transfer edilmesine yönelik faaliyetler

Öncelik 2: Tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması ve tanınırlıklarının sağlanması, kış turizmi ve alternatif turizm türlerinin bölgede canlandırılması, turizm hizmetlerine erişim altyapısının oluşturulması ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Öncelik 3: Bölgede imalat sektörünün gelişiminin desteklenmesi amacıyla üretim, pazarlama, depolama/sevkiyat alanları gibi ortak kullanım alanlarının fiziki, teknik, kurumsal altyapılarının kurulmasına/iyileştirilmesine, yeni yatırımları teşvik edecek altyapı donatılarının inşa edilmesine yönelik faaliyetler

Program öncelikleri sektörel bazda ayrıldığı ve önceliklerde buna değinilmediği için, performans göstergelerini, program öncelikleri bazından ayırtırmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, birkaç performans göstergesi haricinde tamamı program önceliklerinin hepsine hitap etmektedir.

Tablo 28. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1,2 ve 3	Proje kapsamında kurulan fuar/sergi alanı sayısı	0	1	2	200%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında inşa edilen/iyileştirilen ortak kullanım alanı sayısı	4	11	12	109%
Öncelik 1,2 ve 3	Proje kapsamında onarılan / bakım yapılan yol uzunluğu	0	100	100,6	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında gerçekleştirilen tanıtım faaliyetleri sayısı	8	32	32	100%
Öncelik 1	Proje kapsamında ıslah edilen mera alanı	3.500	3.500	3.500	100%
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında içme suyu için artırılan kapasite miktarı	2.144	4.260	4.260	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında inşa edilen sosyal paylaşım alan sayısı	1	3	3	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında inşa edilen yol uzunluğu	0	101	101	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında	0	13	13	100%

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
	iyileştirilen/sağlıklaştırılan sokak sayısı				
Öncelik 2	Proje kapsamında restore edilen tescilli bina sayısı	1	1	1	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında yapılan/iyileştirilen atık yönetim sistemi sayısı	0	3	3	100%
Öncelik 1 ve 3	Proje kapsamında yaratılan katı atık depolama alanı kapasitesi	0	260.000	260.000	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Proje kapsamında çevre düzenlemesi yapılan alan	3.500	12.105	12.030	99%
Öncelik 2	Proje kapsamında turizm değerlerine ulaşmak için kurulan ağ sayısı	3	6	3	50%
Öncelik 2 ve 3	Proje kapsamında yapılan / iyileştirilen içme suyu boru hattı uzunluğu	8.000	17.400	1.786	10%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 31 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin 10'unda (%32), program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, 25'inde (%81) proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler

Öncelik 2: Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler

Öncelik 3: Kümelenme potansiyeli arz eden gıda sanayi ve tekstil sektörüne yönelik yeni yatırımlar

Önceliklerden sadece turizme yönelik olan ikinci önceliğe bağlı performans göstergeleri ile imalat sanayiine yönelik birinci ve üçüncü önceliğe bağlı performans göstergeleri net olarak ayırt edilebilmiş, bu nedenle göstergelerin yaklaşık yarısı (%45), tüm önceliklerle ilişkilendirilmiştir.

Tablo 29. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2 ve 3	Yurtdışı Müşteri Sayısı	6	29	54	186%
Öncelik 1, 2 ve 3	Marka Tescil Sayısı	1	2	3	150%
Öncelik 2	Belgelendirilen Turistik Tesis Sayısı	2	4	5	125%
Öncelik 1, 2 ve 3	Alınan Sertifika Sayısı	3	29	31	107%
Öncelik 1, 2 ve 3	Geçici İstihdam	10	44	45	102%
Öncelik 2	Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı	1	3	3	100%

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1 ve 3	İhracat Yapılan Ülke Sayısı	6	6	6	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Engelli Sayısı	0	5	5	100%
Öncelik 2	İstihdam Edilen Turizm Meslek Lisesi veya Turizm MYO Mezunu Kişi Sayısı	0	10	10	100%
Öncelik 1 ve 3	Patent Başvuru Sayısı	0	1	1	100%
Öncelik 1 ve 3	Yeni Makine Harcamaları	847.000	3.955.952	3.888.166	98%
Öncelik 1, 2 ve 3	Sürekli İstihdam	108	225	221	98%
Öncelik 1, 2 ve 3	Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı	20	67	64	96%
Öncelik 1, 2 ve 3	Ürün Çeşidi Sayısı	84	145	132	91%
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Genç Sayısı	57	119	108	91%
Öncelik 2	Turizm Yatak Kapasitesi	536	587	530	90%
Öncelik 1 ve 3	Soğuk Hava Deposu Kapasitesi	0	30	27	90%
Öncelik 1, 2 ve 3	Marka Başvuru Sayısı	3	7	6	86%
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Kadın Sayısı	13	32	27	84%
Öncelik 1, 2 ve 3	Müşteri Sayısı	10.730	16.706	12.178	73%
Öncelik 1, 2 ve 3	Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı	2	17	12	71%
Öncelik 2	Yerli Turistlerin Toplam Geceleme Sayısı	16.859	28.090	18.744	67%
Öncelik 2	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	904	200	127	64%
Öncelik 1, 2 ve 3	Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı	2	8	5	63%
Öncelik 1 ve 3	Yurt İçi Satış Tutarı	3.635.253	7.501.048	4.524.814	60%
Öncelik 1 ve 3	Toplam Üretim Değeri	3.761.229	7.536.965	4.394.610	58%
Öncelik 1 ve 3	Toplam Ziyaretçi Sayısı	3.294	21.027	10.209	49%
Öncelik 1 ve 3	Üretim Kapasitesi	60.008	114.075	40.015	35%
Öncelik 1 ve 3	Yerli Ziyaretçi Sayısı	10.575	26.344	6.153	23%
Öncelik 1 ve 3	Üretim Miktarı	33.006	81.017	15.312	19%
Öncelik 1 ve 3	Yurt Dışı Satış Tutarı	130.523	306.048	0	0%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 17 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin beşinde (%24) program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, "Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)" göstergesi dışındaki tüm performans göstergelerinde, proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Bölge halkının sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlere erişebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Öncelik 2: Özel ilgi gruplarının sosyal hayata entegrasyonunun ve kamu hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlayacak faaliyetler

Öncelikler arasındaki temel ayırım hitap ettikleri kitle olmakla birlikte (bölge halkı ya da özel ilgi grubu), performans göstergelerinde bu ayırım yapılmadığı için performans göstergelerini, program öncelikleri bazından ayırtırmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, performans göstergelerinin tamamı program önceliklerinin hepsine hitap etmektedir.

Tablo 30. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1 ve 2	Merkez/Atölye Sayısı (Kadın)	0	2	3	150%
Öncelik 1 ve 2	Düzenlenen veya Rehabilit Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü	4.400	7.400	7.500	101%
Öncelik 1 ve 2	Merkez/Atölye Sayısı (Çocuk)	0	2	2	100%
Öncelik 1 ve 2	Merkez/Atölye Sayısı (Genç)	0	3	3	100%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Engelli	50.500	71.805	71.232	99%
Öncelik 1 ve 2	Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekan/Merkez Sayısı	8	19	18	95%
Öncelik 1 ve 2	Geliştirilen Yenilikçi Hizmet/Model/Uygulama Sayısı	0	13	12	92%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Düzenli Geliri Olmayanlar	15.000	37.000	33.000	89%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı	350.000	499.237	417.500	84%
Öncelik 1 ve 2	Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü	500	2.900	2.400	83%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı	250.000	406.102	329.400	81%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Çocuk	45.000	82.250	54.650	66%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Kadın	45.000	120.108	78.550	65%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Yaşlı	60.000	120.750	72.760	60%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Genç	75.000	172.724	93.150	54%
Öncelik 1 ve 2	Düzenlenmiş Bilinçlendirme/Yaygınlaştırma Faaliyeti Sayısı (Seminer, Konferans, Sergi, Çalıştay vs.)	0	18	1	6%
Öncelik 1 ve 2	Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)	0	1	0	0%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 24 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin 14'ünde (%58), program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, ikisi⁹ hariç tamamında proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Sosyal kalkınma açısından önem arz eden projelerin hayata geçirilmesinin sağlanması

⁹ “Eğitilen Engelli Sayısı” ile “Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)”

Öncelik 2: Özel ilgi gruplarının ihtiyaçlarına çözüm üretecek ve sosyal yaşama katılımlarını teşvik edecek çalışmaların desteklenmesi

Öncelik 3: Sivil toplum kuruluşlarının proje hazırlama, yürütme ve ulusal ve uluslararası ölçekte işbirliği geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesi

Öncelikler arasında net bir ayırım olmadığı için, performans göstergelerini, program öncelikleri bazından ayırtırmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle, performans göstergelerinin tamamı program önceliklerinin hepsine hitap etmektedir.

Tablo 31. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitilen/Rehabilite Edilen Madde Bağımlısı Sayısı	0	0	5	-
Öncelik 1, 2 ve 3	Merkez/Atölye Sayısı (Yaşlı)	0	0	3	-
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Yaşlı	0	30	725	2417%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitilen Genç Sayısı	0	125	806	645%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Düzenli Geliri Olmayanlar	136	1.716	4.253	248%
Öncelik 1, 2 ve 3	Bilinçlendirme/Yaygınlaştırma Faaliyetine (Seminer, Konferans, Sergi, Çalıştay vs.) Katılan Kişi Sayısı	197	608	1.050	173%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Genç	0	670	1.065	159%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitilen Kadın Sayısı	20	229	315	138%
Öncelik 1, 2 ve 3	Merkez/Atölye Sayısı (Kadın)	4	8	11	138%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitime Katılan Kişi Sayısı	147	1.293	1.617	125%
Öncelik 1, 2 ve 3	Merkez/Atölye Sayısı (Genç)	4	8	9	113%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Kadın	20	532	579	109%
Öncelik 1, 2 ve 3	Kurulan/İyileştirilen Rehabilitasyon Merkezi, Ayakta Tedavi Merkezi vs. Sayısı	1	1	1	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Merkez/Atölye Sayısı (Çocuk)	4	13	13	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı	50	26.032	25.760	99%
Öncelik 1, 2 ve 3	Gönüllü Çalışan Sayısı	13	46	39	85%
Öncelik 1, 2 ve 3	Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekan/Merkez Sayısı	7	19	15	79%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitim Sayısı	30	80	55	69%
Öncelik 1, 2 ve 3	Düzenlenmiş Bilinçlendirme/Yaygınlaştırma Faaliyeti Sayısı (Seminer, Konferans, Sergi, Çalıştay vs.)	4	71	44	62%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Çocuk	50	23.202	10.180	44%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitim Süresi	2.220	5.270	2.277	43%
Öncelik 1, 2 ve 3	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Engelli	0	98	42	43%
Öncelik 1, 2 ve 3	Eğitilen Engelli Sayısı	0	5	0	0%

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2 ve 3	Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)	1	3	0	0%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 36 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin 15'inde (%42), program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, üçü¹⁰ hariç tamamında proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler

Öncelik 2: Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler

Öncelik 3: Motorlu kara taşıtları bakım ve onarımı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin beşeri ve fiziki kapasitenin geliştirilmesi, hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması

Önceliklerden turizme yönelik olan ikinci önceliğe bağlı performans göstergeleri ile birinci ve üçüncü önceliğe bağlı performans göstergeleri net olarak ayırt edilebilmiş, bu nedenle göstergelerin %33'ü tüm önceliklerle ilişkilendirilmiştir. Geri kalanında ise Öncelik 2 ile Öncelik 1 ve 3 şeklinde bir ayırım yapılmıştır.

Tablo 32. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 2	Yerli Ziyaretçi Sayısı	220	440	3.200	727%
Öncelik 2	Yabancı Turistlerin Toplam Geceleme Sayısı	0	10	30	300%
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Kadın Sayısı	1	55	93	169%
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Genç Sayısı	13	99	132	133%
Öncelik 1 ve 3	Ar-Ge Harcamaları	0	25.000	31.000	124%
Öncelik 1, 2 ve 3	Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı	2	8	9	113%
Öncelik 2	Ziyaretçi Sayısı	5.000	26.800	27.650	103%
Öncelik 1, 2 ve 3	Müşteri Sayısı	11.655	29.640	30.522	103%
Öncelik 2	Belgelendirilen Turistik Tesis Sayısı	0	4	4	100%
Öncelik 2	Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı	0	1	1	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Geçici İstihdam	5	12	12	100%

¹⁰ İhracat Yapılan Ülke Sayısı, Yurt Dışı Satış Tutarı ve Coğrafi İşaret Tescil Sayısı

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1, 2 ve 3	İstihdam Edilen Engelli Sayısı	0	2	2	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı	1	4	4	100%
Öncelik 1	Soğuk Hava Deposu Kapasitesi	0	300	300	100%
Öncelik 2	Turizm Yatak Kapasitesi	60	343	343	100%
Öncelik 1, 2 ve 3	Sürekli İstihdam	21	125	120	96%
Öncelik 1	Üretim Kapasitesi	28.832	64.380	58.600	91%
Öncelik 2	Alternatif Turizm Tesisi Yatak Kapasitesi	0	150	135	90%
Öncelik 2	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	280	460	380	83%
Öncelik 1, 2 ve 3	Alınan Sertifika Sayısı	5	27	21	78%
Öncelik 1 ve 3	Yeni Makine Harcamaları	265.000	4.513.962	3.297.365	73%
Öncelik 2	İstihdam Edilen Turizm Meslek Lisesi veya Turizm MYO Mezunu Kişi Sayısı	3	7	5	71%
Öncelik 2	Yerli Turistlerin Toplam Geceleme Sayısı	0	7	5	71%
Öncelik 2	Yurtdışı Müşteri Sayısı	6	26	18	69%
Öncelik 1, 2 ve 3	Marka Tescil Sayısı	3	9	6	67%
Öncelik 1 ve 3	Patent Başvuru Sayısı	3	3	2	67%
Öncelik 1, 2 ve 3	Ürün Çeşidi Sayısı	95	219	132	60%
Öncelik 2	Coğrafi İşaret Başvuru Sayısı	1	2	1	50%
Öncelik 1 ve 3	Faydalı Model Başvuru Sayısı	0	2	1	50%
Öncelik 1 ve 3	İhracat Yapılan Ülke Sayısı	4	5	2	40%
Öncelik 2	Toplam Ziyaretçi Sayısı	500	10.000	3.500	35%
Öncelik 1, 2 ve 3	Yurt İçi Satış Tutarı	3.353.676	11.568.135	3.471.249	30%
Öncelik 1 ve 3	Toplam Üretim Değeri	1.168.000	29.293.000	1.480.000	5%
Öncelik 1 ve 3	Yurt Dışı Satış Tutarı	241.956	21.210.000	168.500	1%
Öncelik 1 ve 3	Üretim Miktarı	40	5.000.060	55	0%
Öncelik 2	Coğrafi İşaret Tescil Sayısı	1	2	0	0%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.10. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-4

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 11 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin ikisinde (%18) program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, "üretim kapasitesi" göstergesi dışındaki diğer tüm performans göstergelerinde, proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi

Öncelik 2: Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi

Program öncelikleri birbirleriyle örtüşükleri için, performans göstergelerinin büyük kısmını (%63) öncelikler bazında ayırtırmak mümkün olmamış ve her iki önceliğe de bağlanmıştır.

Tablo 33. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1 ve 2	Kapalı Alan Büyüklüğü	5.767	9.214	14.400	156%
Öncelik 1 ve 2	Açık Alan Büyüklüğü	37.610	26.270	37.580	143%
Öncelik 2	Danışmanlık Faaliyetlerinden Faydalanan Kişi Sayısı	2	86	85	99%
Öncelik 1 ve 2	Kapasite Artırmaya Yönelik İnşaat Harcamaları	0	599.203	570.074	95%
Öncelik 2	Sürekli İstihdam	4	51	48	94%
Öncelik 2	Geçici İstihdam	25	10	9	90%
Öncelik 1 ve 2	Büyükbaş Hayvan Üretimi İçin Yapılan Harcamanın Parasal Değeri	1.060.000	8.605.373	7.085.708	82%
Öncelik 2	Danışmanlık Faaliyetlerine Yapılan Toplam Harcamalar	10.000	147.275	115.650	79%
Öncelik 1 ve 2	Toplam Üretim Değeri	1.272.400	5.411.095	2.369.250	44%
Öncelik 1 ve 2	Yurt İçi Satış Tutarı	628.600	4.398.495	1.836.549	42%
Öncelik 1 ve 2	Üretim Kapasitesi	12.978	194.327	1.802	1%

Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.2.11. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın aşağıda belirtilen önceliklerine yönelik olarak 53 performans göstergesi için veri toplanmıştır. Bu göstergelerin 14'ünde (%26) program başlangıcında belirlenen hedeflere ulaşılmış ya da aşılmış, 22 performans göstergesinde ise (%42) hedef belirlenmiş olsa da bir çıktı alınamamıştır. Söz konusu 22 performans göstergesi dışındaki diğer tüm performans göstergelerinde, proje başlangıcından daha yüksek değerlere ulaşılmıştır.

Öncelik 1: Kentsel yaşam koşullarının ve sosyal alanların iyileştirilmesine yönelik olarak sunulan altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeşil alanların oluşturulması

Öncelik 2: Özel ilgi gruplarına yönelik sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlerin erişilebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Göstergelerin büyük kısmı (%60) Öncelik 1, %30'u Öncelik 2, geri kalanı ise hem Öncelik 1 hem de Öncelik 2 ile ilişkilidir.

Tablo 34. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Öncelikler Bazında Hedef Gerçekleşmeleri Tablosu

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 1 ve 2	Merkez/Atölye Sayısı (Kadın)	0	3	4	133%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Çocuk	530	20.100	20.180	100%
Öncelik 1	Atık Su Boru Hattı Uzunluğu	0	2	2	100%
Öncelik 1	Aktarma İstasyonu Sayısı	0	2	2	100%
Öncelik 1	Atık Su Arıtımı İçin Yapılan Harcama	0	100.000	100.000	100%
Öncelik 1	Atık Su Arıtma Tesisi Sayısı	0	1	1	100%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı (Mülteci, Sığınmacı, IDP-Yerinden Edilmiş Kişiler)	0	50	50	100%
Öncelik 1	Fuar Alanı Yüzölçümü	0	20.500	20.500	100%
Öncelik 1	Geliştirilen ve Hayata Geçirilen Yenilikçi Kentsel Hizmet Uygulaması Sayısı	0	1	1	100%
Öncelik 1	Katı atık toplama sisteminin kullanım miktarı	0	5.682	5.682	100%
Öncelik 2	Merkez/Atölye Sayısı (Engelli)	0	3	3	100%
Öncelik 2	Merkez/Atölye Sayısı (Yaşlı)	0	1	1	100%
Öncelik 2	Merkez/Atölye/Destek Odası Sayısı (Çocuk)	0	1	1	100%
Öncelik 2	Yetiştirilen Sosyal Hizmet Personeli Sayısı	0	7	7	100%
Öncelik 1	Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü	0	29.245	28.045	96%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Engelli	8.038	11.484	10.839	94%
Öncelik 1	Düzenlenen Rekreasyon Alanı Büyüklüğü	0	71.711	67.011	93%
Öncelik 1	Çevre Düzenleme Amaçlı Yapılan Harcama	0	4.030.920	3.353.788	83%
Öncelik 1	Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekan/Merkez Sayısı	2	13	10	77%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Kadın	52.624	110.745	85.187	77%
Öncelik 2	Merkez/Atölye/Destek Odası Sayısı (Genç)	0	7	5	71%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı	112.325	303.185	197.460	65%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Genç	1.030	37.814	23.698	63%
Öncelik 1	Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Yeşil Alan Büyüklüğü	0	29.700	18.000	61%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Yaşlı	500	12.320	7.190	58%
Öncelik 1 ve 2	Geliştirilen Yenilikçi Hizmet/Model/Uygulama Sayısı	0	7	4	57%
Öncelik 1 ve 2	Düzenlenmiş Bilinçlendirme/Yaygınlaştırma Faaliyeti Sayısı (Toplantı, Seminer, Konferans, Sergi, Çalıştay, Organizasyon vs.)	0	35	14	40%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Düzenli Geliri Olmayanlar	60	12.252	4.316	35%

İlgili Öncelik	Program Performans Göstergesi	Mevcut Durum	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı oranı
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı - Mesleki Eğitim Alanlar	0	330	100	30%
Öncelik 2	Doğrudan Faydalanıcı Sayısı (Göç Eden Kişiler)	0	5.200	200	4%
Öncelik 1 ve 2	Doğrudan Faydalanan İşletme Sayısı	0	52	1	2%
Öncelik 1	İçme Suyu Boru Hattı Uzunluğu	0	1	0	0%
Öncelik 1	İnşa Edilen Yol Uzunluğu	0	4	0	0%
Öncelik 2	Dezavantajlı Gruplar için Kullanıma Sunulan Kentsel Donatı Elemanı, Yardımcı Donanım ve Ünite Sayısı	0	6.839	0	0%
Öncelik 1	Tasarruf Edilen Elektrik Enerjisi Miktarı	0	200	0	0%
Öncelik 1	Açık Hava Yürüyüş-Koşu Parkur Uzunluğu	0	739	0	0%
Öncelik 1	Atık Su Arıtım Kapasitesi	0	250	0	0%
Öncelik 1	Dikimi Yapılan Bitki Sayısı	0	40	0	0%
Öncelik 1	Erozyonu önlemek için oluşturulan yeşil alan büyüklüğü	0	20.000	0	0%
Öncelik 1	İçme Suyu Arıtma Kapasitesi	0	20	0	0%
Öncelik 1	İçme Suyu Boru Hatları İçin Yapılan Harcama	0	2.773.000	0	0%
Öncelik 1	İçme Suyu Kapasitesi	0	70	0	0%
Öncelik 1	Kanalizasyon Sistemi/Deşarj Hattı Uzunluğu	0	1	0	0%
Öncelik 1	Katı Atık Düzenli Depolama Alanı Kapasitesi	0	70	0	0%
Öncelik 1	Kullanıma Sunulan Sosyal Donatı Sayısı	0	31	0	0%
Öncelik 1	Su Tüketim Miktarı	0	300	0	0%
Öncelik 1	Toplanan Katı Atık Miktarı	0	50	0	0%
Öncelik 1	Üretilen Güneş Kaynaklı Enerji Miktarı	0	200	0	0%
Öncelik 1	Yenilenebilir Enerji İle Sulanan Alan Miktarı	0	10	0	0%
Öncelik 1	Yenilenebilir Enerji Kaynaklarıyla Üretilen Yıllık Elektrik Enerjisi	0	200	0	0%
Öncelik 1	Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretim Kapasitesi	0	2	0	0%
Öncelik 1	Yenilenebilir Enerji Yatırım Tutarı	0	30	0	0%
Öncelik 1	Yol Yapım/Onarımı İçin Yapılan Harcama	0	20	0	0%

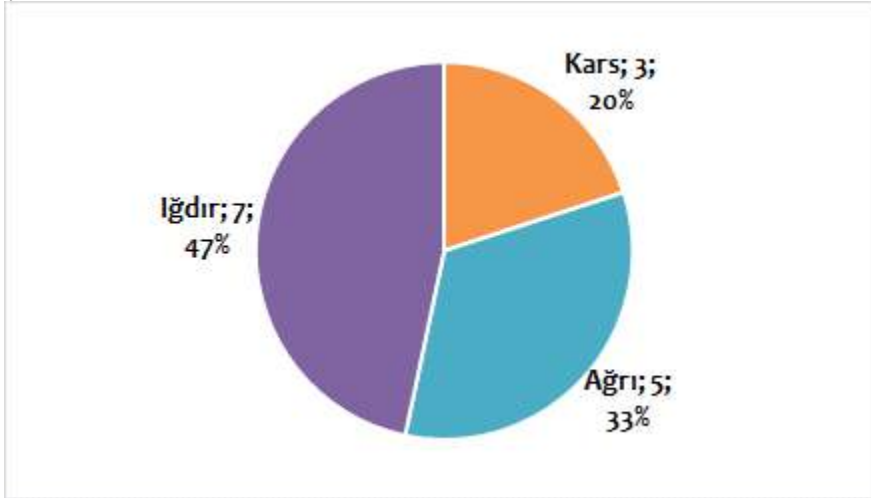
Kaynak: Program Kapanış Raporu, SERKA

6.3. Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programların İncelenmesi

6.3.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı kapsamında 18 proje tamamlanmış olsa da 15 yararlanıcı ankete cevap vermiştir (yararlanıcıların %83'ü). Yararlanıcıların başvuru yaptıkları illerle paralellik gösterecek şekilde, anketlerle tüm iller temsil edilmiştir. Anketlere en fazla Iğdır'dan katılım sağlanırken (%47), bunu Ağrı (33) ve Kars (%20) takip etmiştir (Şekil 12).

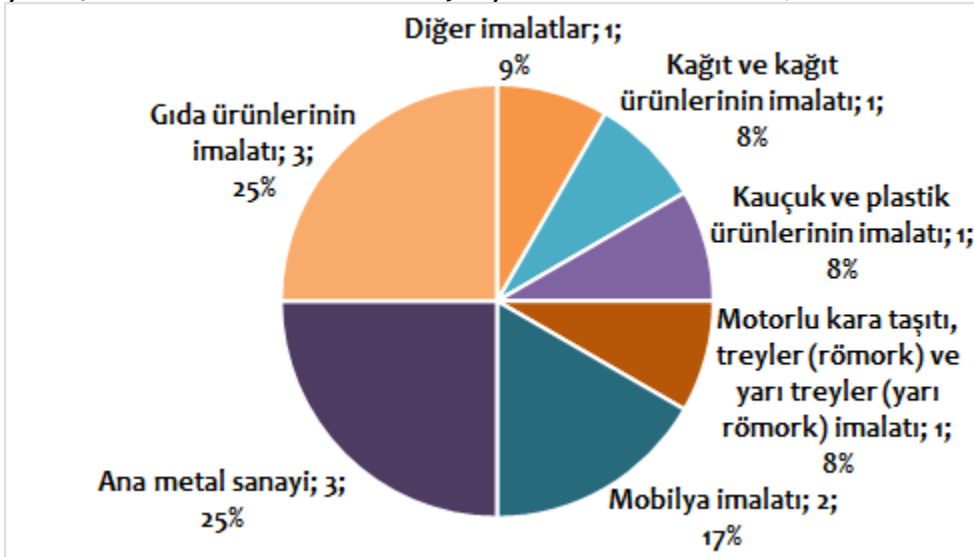
Şekil 12. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=15

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Bu 15 yararlanıcının 3'ü turizm sektöründe (%20), geri kalanı imalat sanayiindedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin alt sektörlerine bakıldığında yarısının gıda ürünleri imalatı ve ana metal sanayii sektörlerinden oluştuğu görülmektedir (Şekil 13).

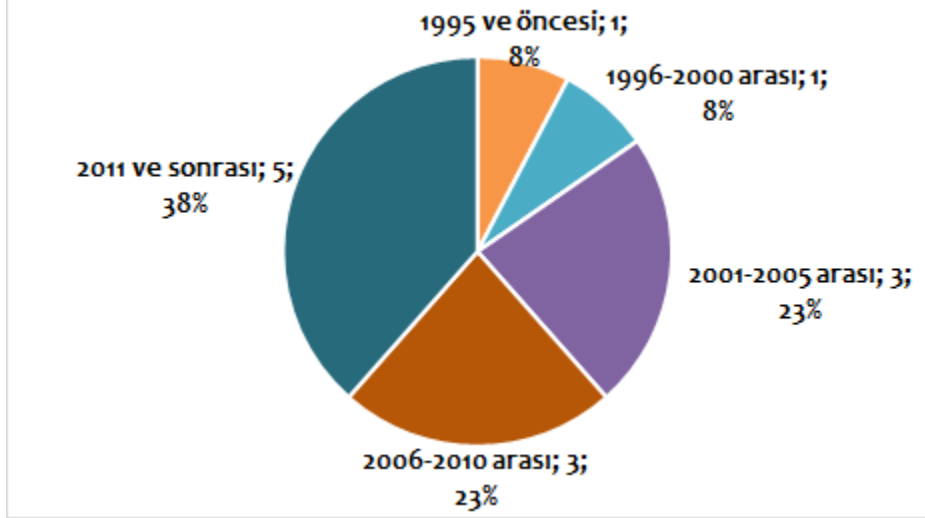
Şekil 13. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=12

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

İşletmelerin yarısından fazlası (%61) 2006 yılından sonra kurulmuş olup sadece %16'sının faaliyetleri 2000 yılından önce başlamıştır (Şekil 14).

Şekil 14. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=13

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.1.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların ortalama %93'ü 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşünde olup geri kalanı bu konuda olumsuz fikir belirtmiştir (Şekil 15).

Şekil 15. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=15

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı temel olarak 2007-2013 Dönemi Dokuzuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2010-2013 Bölge Planı'ndaki hedefler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksen ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 16'da sunulmaktadır.

Şekil 16. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

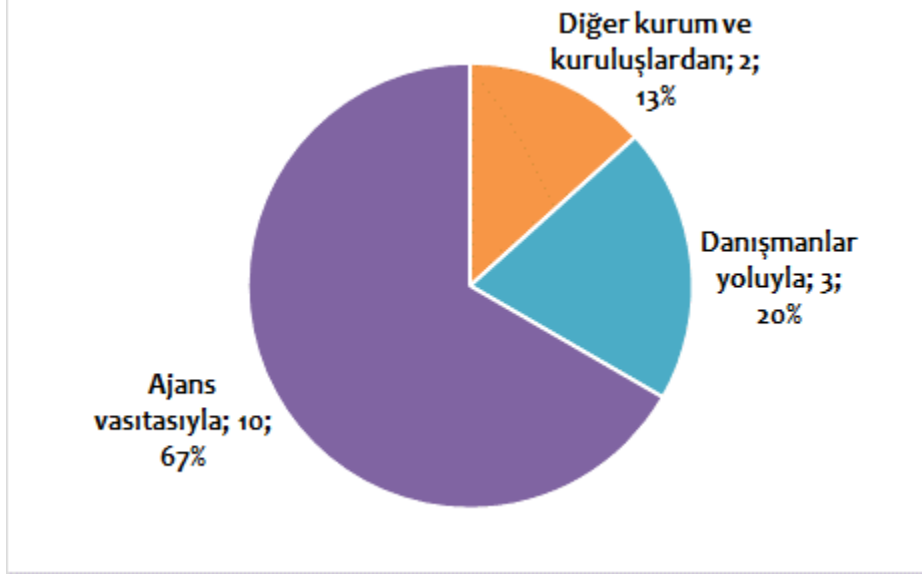

6.3.1.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri (%67), daha sonra ise danışman firmalar (%20) olduğu görülmektedir. Diğer kurumlar yoluyla programdan haberdar olma oranı %13'tür (Şekil 17).

Şekil 17. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=15

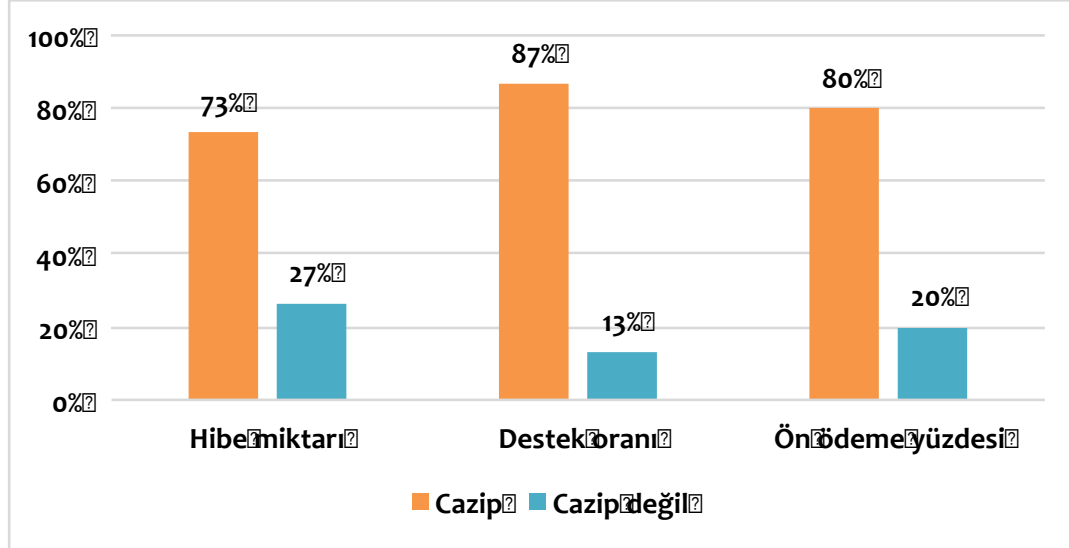

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların %87'si programı destek oranı, %80'i ön ödeme yüzdesi ve %73'ü de hibe miktarı açısından cazip bulmuştur (Şekil 18). Destek oranı, yararlanıcıların finansal olarak nispeten daha memnun olduğu konu olmuştur.

Şekil 18. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=15

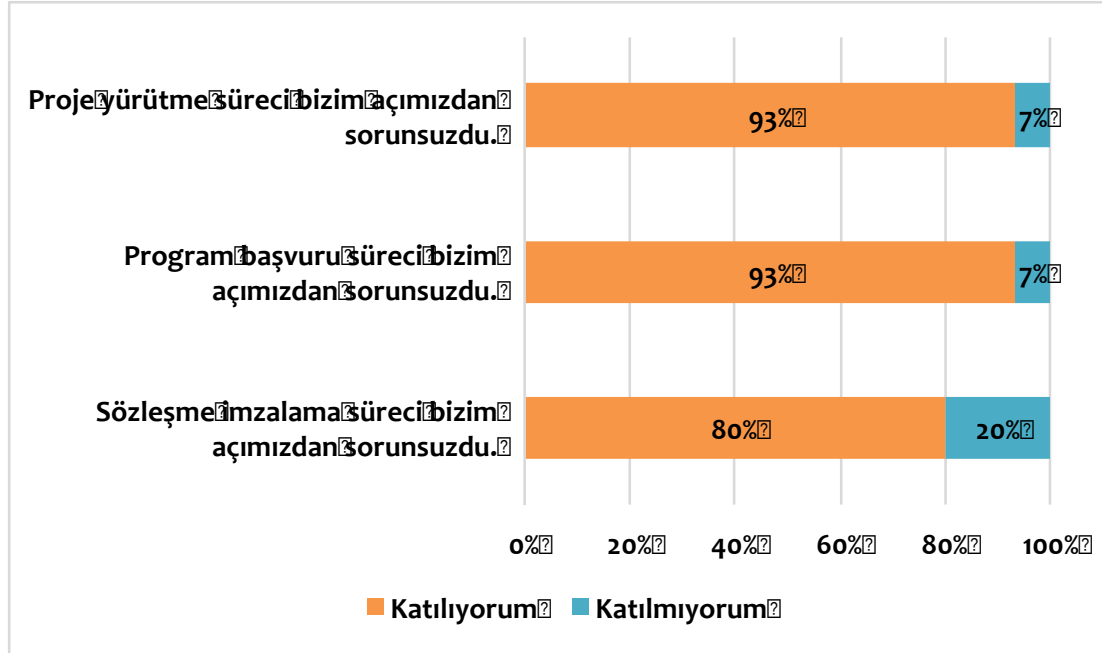

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%93) program başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiş; sözleşme imzalama süreci konusunda olumlu görüş bildirenlerin oranı nispeten daha düşük olmuştur (%80) (Şekil 19). Yararlanıcıların büyük kısmı (%93), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış; danışman desteği alanların da neredeyse tamamı (%93) bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 19. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=15

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.1.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre program sonunda yararlanıcıların elde ettikleri çıktıların başında yeni makine/ekipman, yeni ürün ve istihdam edilen personel gelmektedir. Projeleriyle yararlanıcıların personeli eğitim/fuarlara da katılmış, kalite belgesi alınmış ve engelli personel de istihdam edilmiştir (Tablo 35).

Tablo 35. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=18

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Eğitim\ fuarlara katılan personel sayısı (Kişi)	60
Alınan makine ekipman sayısı (Adet)	270
Kalite belgesi sayısı (Adet)	10
Ürün çeşidi (Adet)	159
İstihdam edilen kadın\engelli personel\ işçi sayısı (Kişi)	11
İstihdam edilen personel sayısı (Kişi)	210

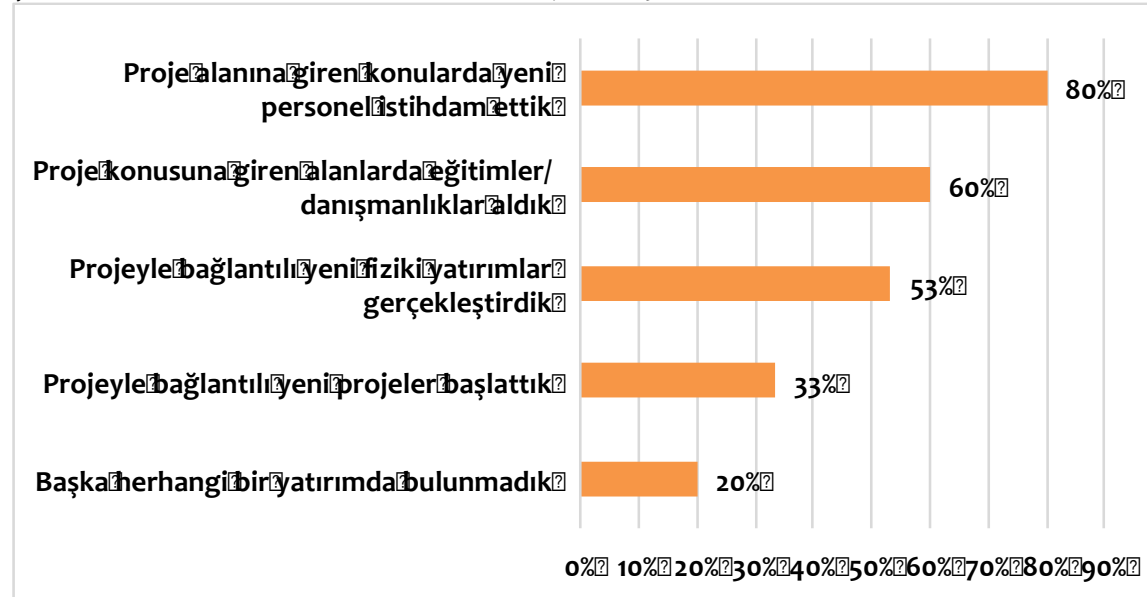
Kaynak: Program Kapanış Raporu

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipman/eşyanın 2019 itibariyle kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının büyük kısmı (%80), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri görülmektedir (%80). Buna ek olarak projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak, projeyle bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirmek ve projeyle bağlantılı yeni projeler başlatmak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 20).

Şekil 20. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=15

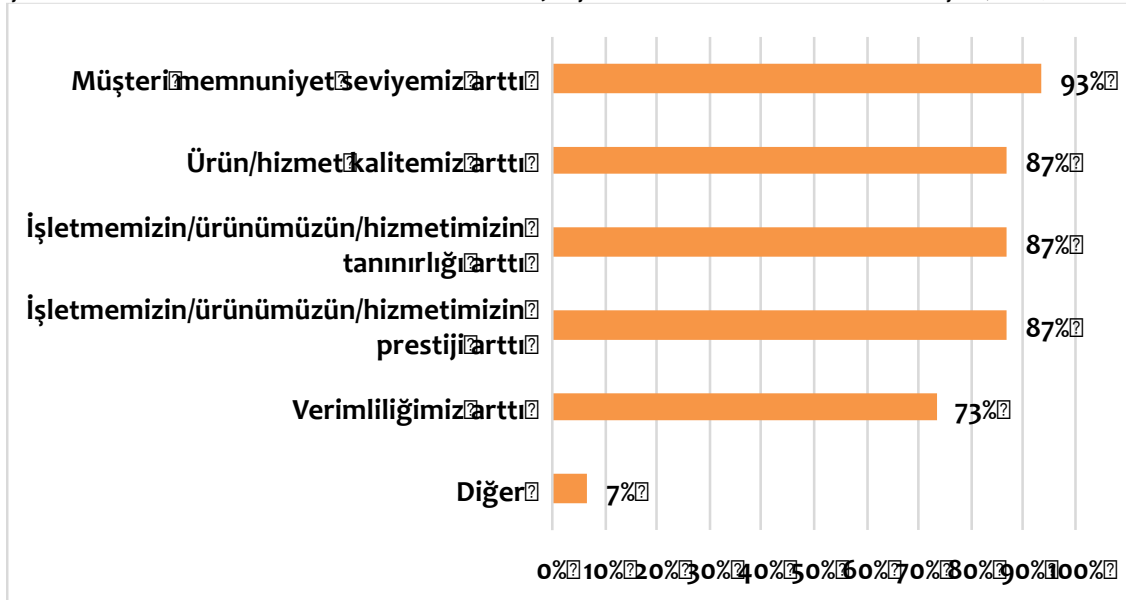

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların elde ettikleri sonuçların başında müşteri memnuniyet seviyesinde artış (yararlanıcıların %93'ü) gelmektedir. Ürün/hizmet kalitesinde, tanınırlık ve prestijinde artış yararlanıcıların %87'si, verimlilik artışı da yararlanıcıların %73'ü tarafından elde edilen sonuçlardır (Şekil 21).

Şekil 21. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=15

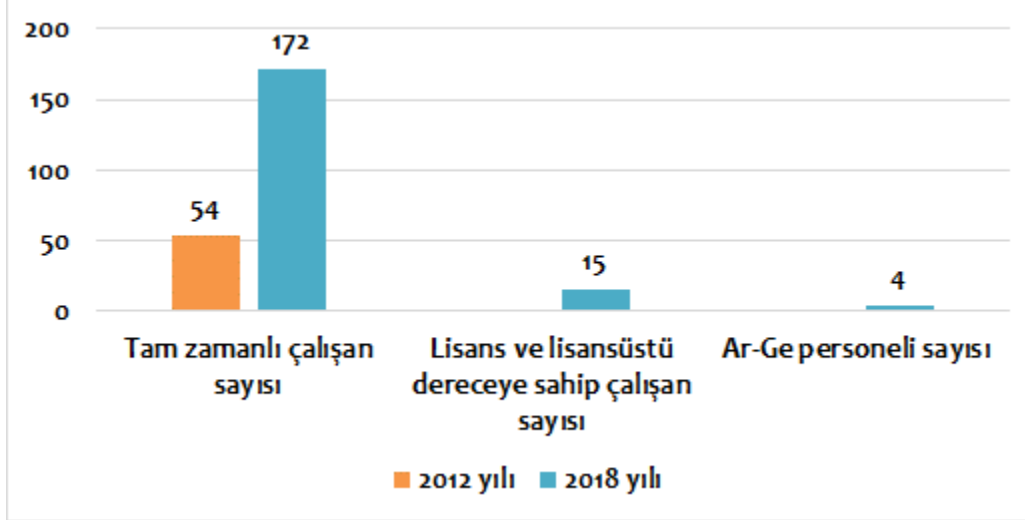
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.1.4. Etki

Personel

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre 14 işletmede toplam personel sayısı %219 artışla 54'ten 172'ye çıkmış; destek öncesinde işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan ile Ar-Ge personeli bulunmazken 2018'de lisans ve lisansüstü dereceye sahip toplam 15 personel ile 4 Ar-Ge personeli istihdam edilmiştir (Şekil 22).

Şekil 22. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=14

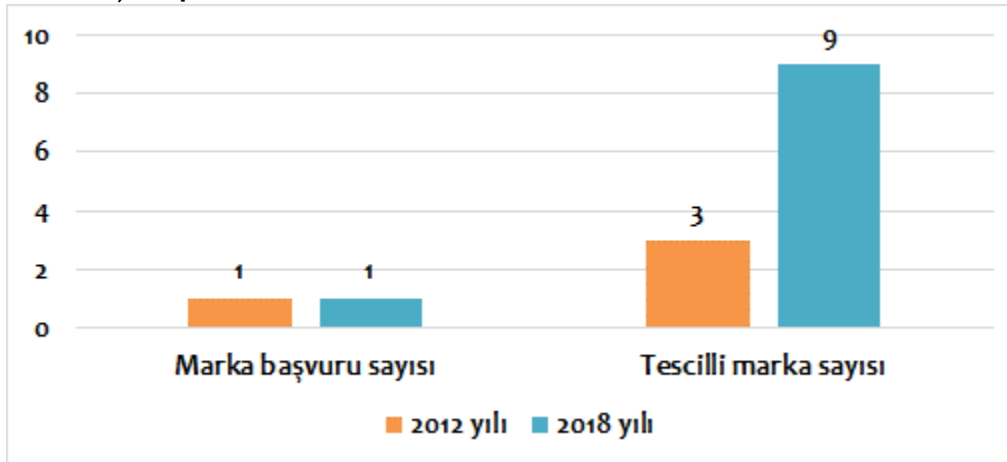

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı fikri mülkiyet hakkı başvuru ve tescil sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre, yararlanıcıların destek öncesi ve sonrasında faydalı model ve patent başvurusu ve tescillerinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte destekten sonra yararlanıcı işletmelerin marka tescillerinde artış görülmüş, destekten önce 1 marka başvuruları ve 1 tescilleri varken destek sonrası marka başvurusu sayısı 3'e, tescil edilen marka sayısı 9'a çıkmıştır (Şekil 23).

Şekil 23. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=14

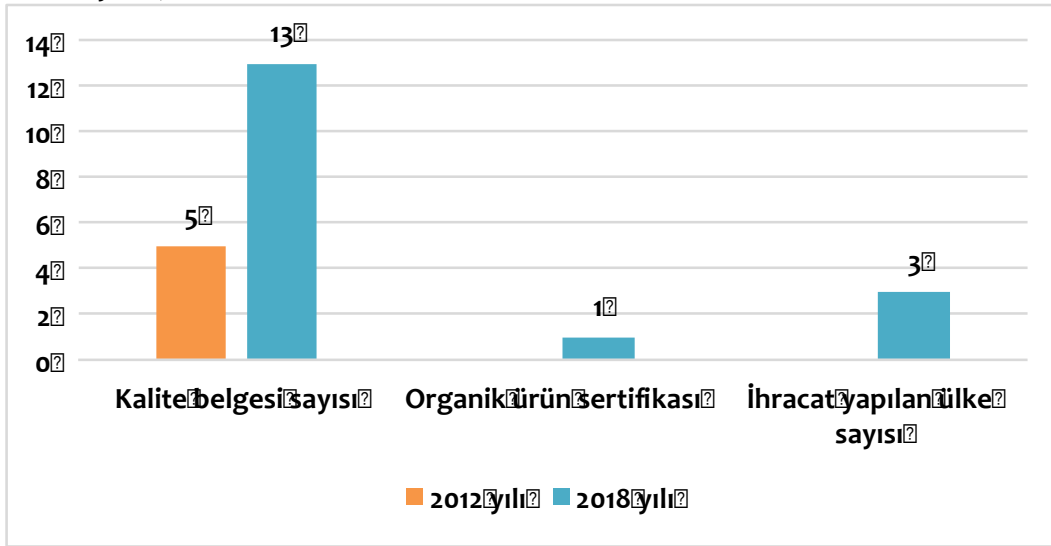

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri ve Türk Patent ve Marka Kurumu İstatistikleri, Haziran 2019

İmalat Sanayiindeki Yararlanıcıların Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayısı

Program yararlanıcısı imalat sanayiindeki işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki kalite belgesi, organik ürün sertifikası ve ihracat yaptıkları ülke sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin sahip oldukları kalite belgesi sayısının %160 artışla 5'ten 13'e çıktığı, destek öncesinde işletmelerin organik ürün sertifikası yokken destek sonrasında 1 sertifikaya sahip oldukları, destek öncesinde ihracat yapmazlarken destekten sonra 3 ülkeye ihracat yaptıkları görülmektedir (Şekil 24).

Şekil 24. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=11

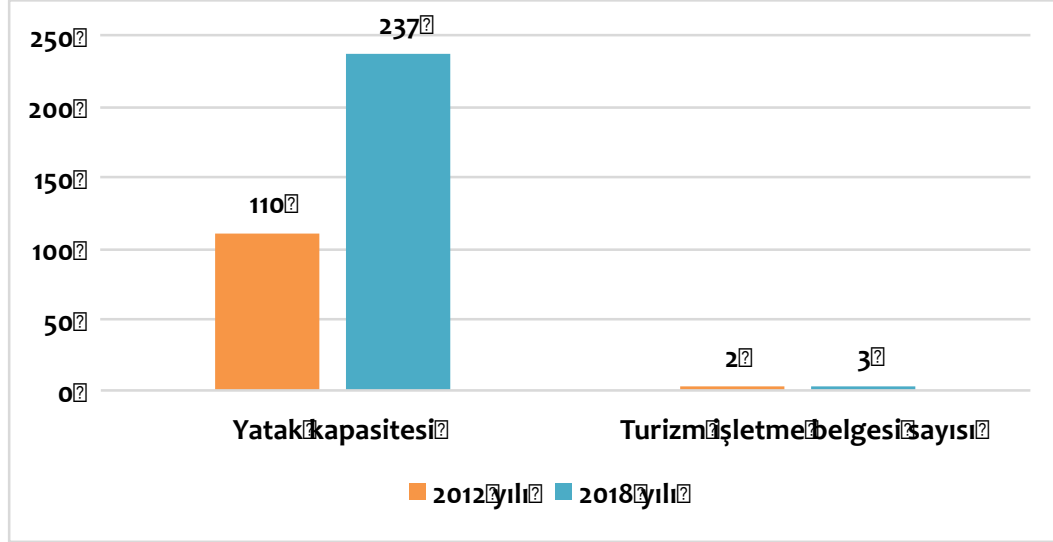

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Turizm Sektöründeki Yararlanıcıların Belge ve Yatak Kapasitesi

Turizm sektöründeki yararlanıcıların, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki turizm işletme belgesi ve yatak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin sahip oldukları turizm işletme belgesi sayısının 2'den 3'e, yatak kapasitesinin de %115 artışla 110'dan 237'ye çıktığı görülmektedir (Şekil 25).

Şekil 25. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=3

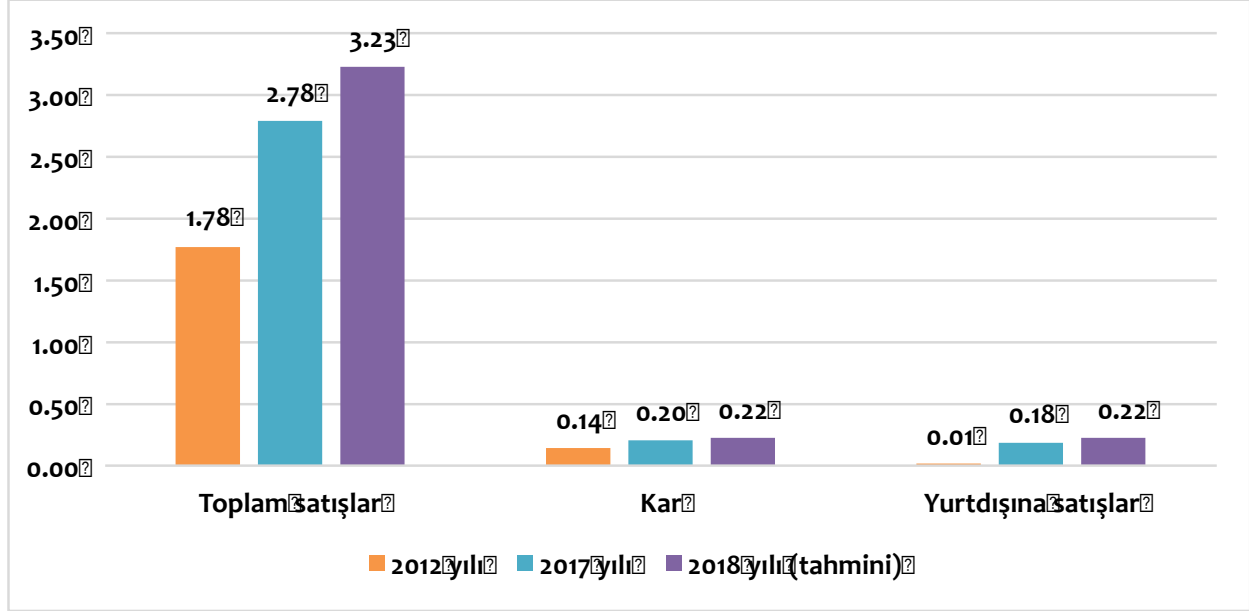
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait satışları, ihracatları ve net kâr-zarar tutarları hakkında bilgi alınmıştır; imalat sanayiindeki işletmelerden de bunlara ilave olarak ihracat ve Ar-Ge harcamaları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹¹ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları ortalama %57, kârları ise %45 artmıştır. Gerek turizm sektöründe gerekse de imalat sanayiindeki işletmelerin toplam satış ve kârları destek öncesi ile 2017 arasında artış gösterse de, toplam satışlar turizm sektörü yararlanıcılarında (%117), kâr rakamları ise imalat sanayiindeki işletmelerde (%57) daha fazla artış göstermiştir. 2018 yılında turizm sektöründeki işletmelerin satış ve kâr rakamlarında kayda değer bir artış yaşanmazken, imalat sanayiindeki işletmelerin toplam satışları ve kârları sırayla %18 ve %20 oranında yıllık artış göstererek toplam satışlar ortalama 2,83 milyon TL'ye, kâr rakamı ise 218.000 TL'ye ulaşmıştır. Turizm sektöründeki işletmelerin kârlılık oranları destek öncesinde %31 iken 2017 ve 2018'de %18 olarak gerçekleşmiş, imalat sanayiindeki yararlanıcıların ise destek öncesi ve sonrasında %5'te sabitlenmiştir. Bununla birlikte imalat sanayiindeki yararlanıcıların ihracat rakamları destekten sonra büyük artış göstererek (%1.625) ortalama 218.000 TL'ye ulaşmış, ihracatın toplam satışlar içindeki payı %1'den %8'e çıkmıştır. İşletmelerin Ar-Ge harcamalarında ise artış yerine düşüş yaşanmıştır (Şekil 26).

¹¹ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

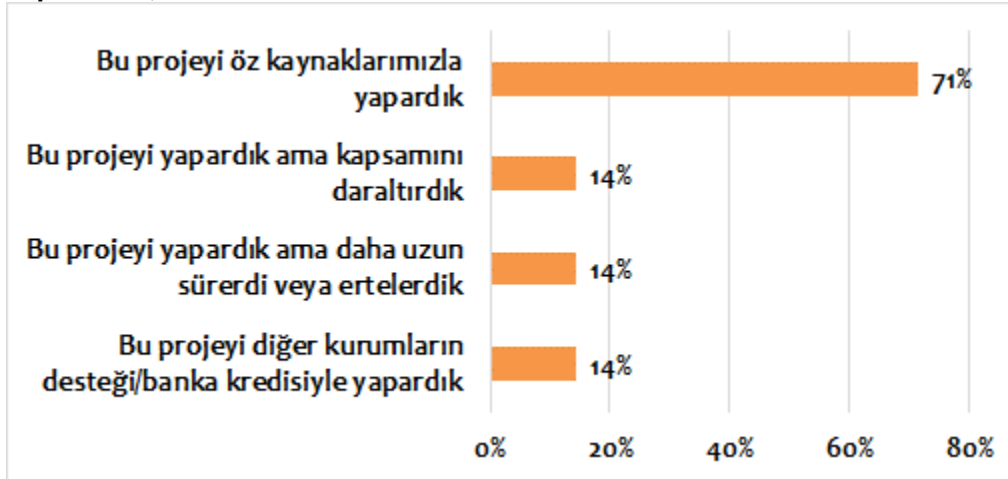
Şekil 26. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=14

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yaklaşık yarısı (%47), destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%71), projelerini öz kaynakları ile yapacaklarını, 1'er yararlanıcı ise (%14) projelerini daha küçük bütçe ile, ertelerek ya da başka kaynaklarla aynı şekilde gerçekleştireceklerini söylemiştir.

Şekil 27. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

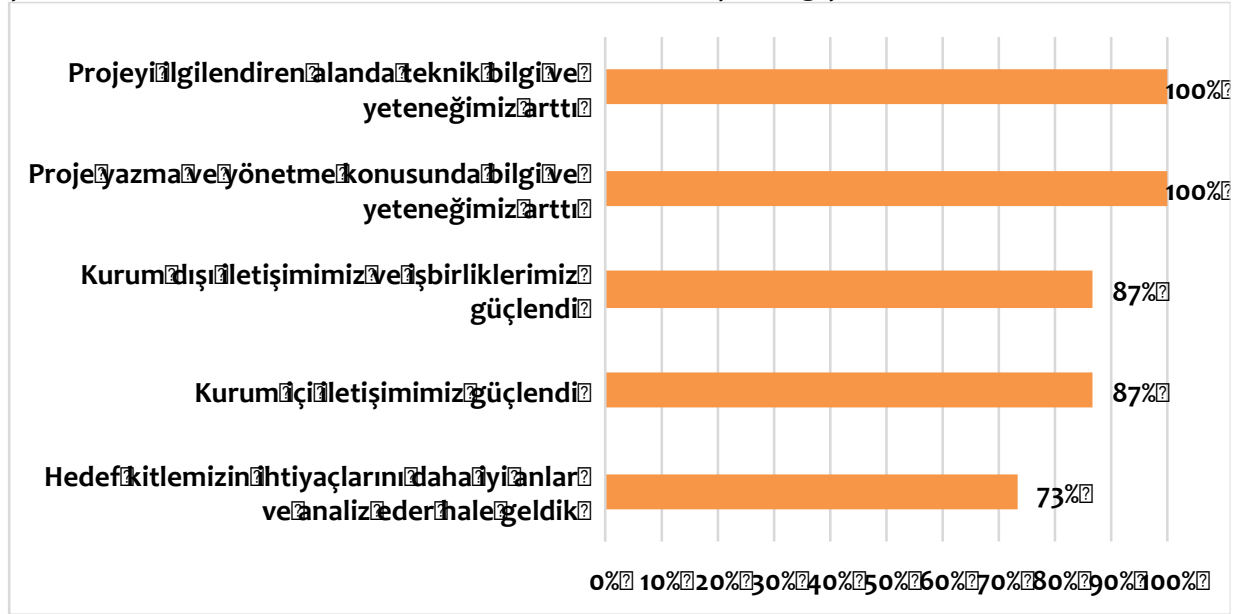
6.3.1.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların %93'ü, projeyle elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeyle elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklikler, projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yetenek artışı ile proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı (%100) şeklinde olmuştur (Şekil 28).

Şekil 28. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=15

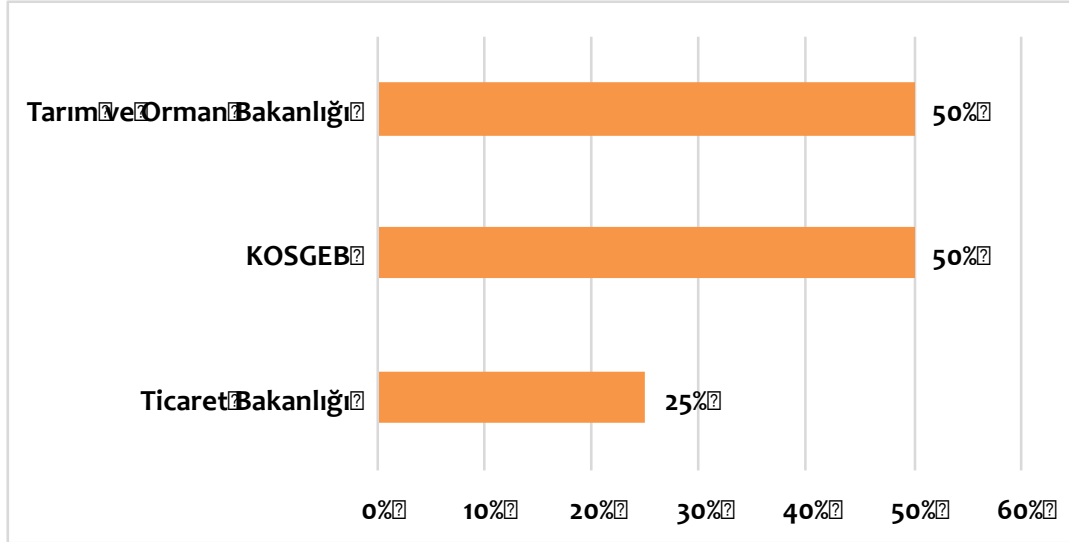

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %27'si, Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuştur. Başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle KOSGEB ve Tarım ve Orman Bakanlığı'na başvurdukları görülmektedir (%50) (Şekil 29).

Şekil 29. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=4

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; yararlanıcıların büyük kısmı (%75), Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

6.3.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında 3 proje tamamlanmış ve yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcılardan bir işletme kuruluş yılı ile ilgili soruya cevap vermemiş, diğer iki işletme ise 2010 ve 2012 yıllarında kurulmuştur.

6.3.2.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

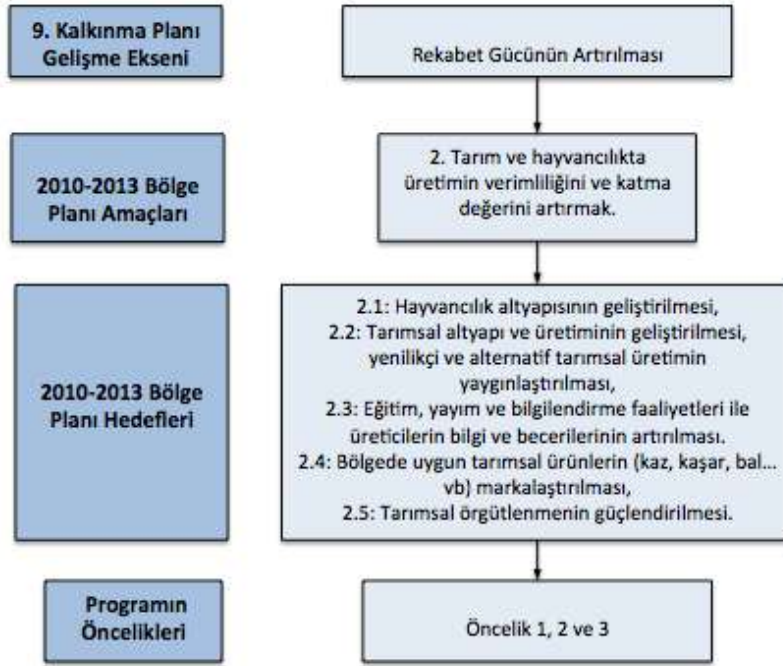
Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların tamamı 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir.

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı temel olarak 2007-2013

Dönemi Dokuzuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2010–2013 Bölge Planı'ndaki hedefler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenine ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 30'da sunulmaktadır.

Şekil 30. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

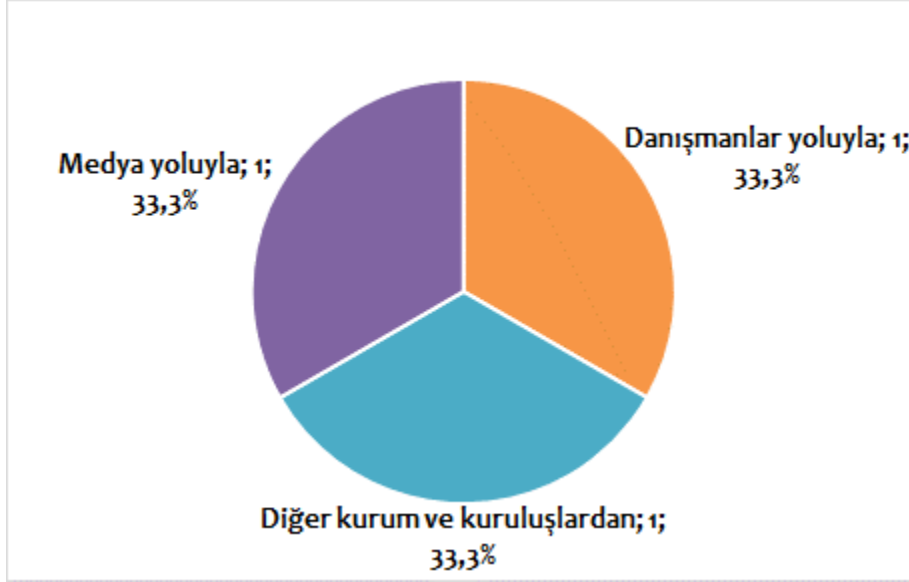

6.3.2.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında medya, danışmanlar ve diğer kurum ve kuruluşların eşit seviyede (%33,3) etkili olduğu görülmektedir (Şekil 31).

Şekil 31. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=3

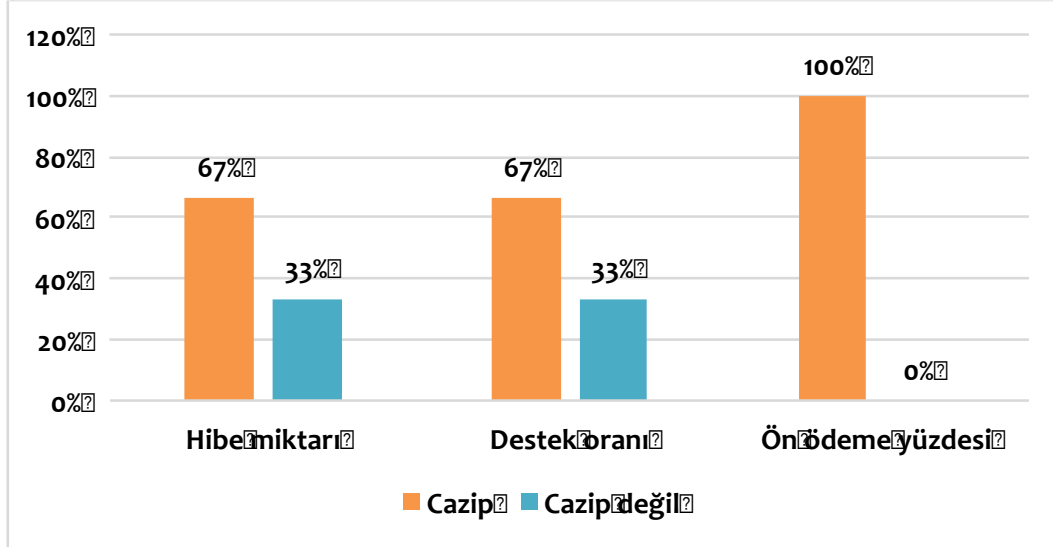

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların tamamı (%100) ön ödeme yüzdesini cazip bulurken, hibe miktarı ile destek oranı konusunda olumlu görüş bildirenlerin oranı %67 olmuştur (2 yararlanıcı) (Şekil 32).

Şekil 32. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=3

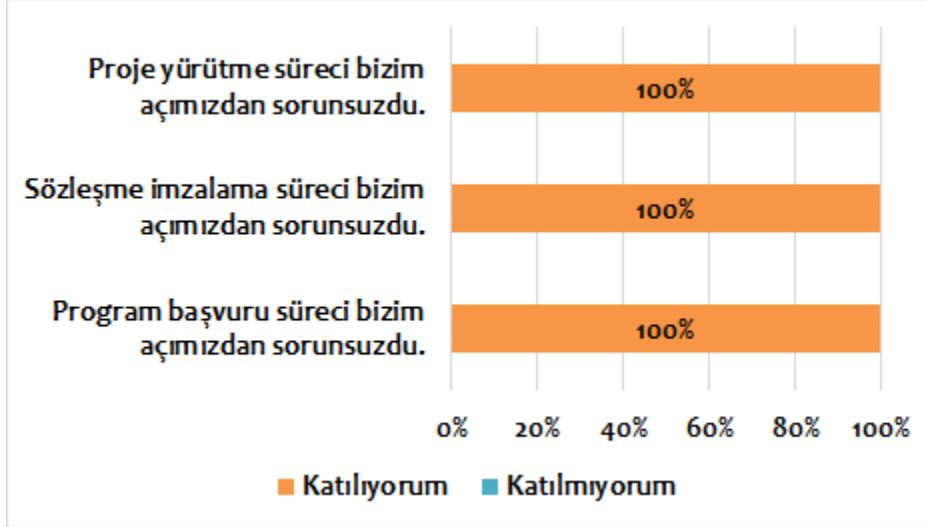

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı (%100) program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 33). Yararlanıcıların sadece 1'i (%33), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış olup bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 33. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.2.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre Program sonunda yararlanıcılar çıktı olarak yeni makine/ekipman, daha geniş barınaklar, silaj, yem, kültür ırkı büyükbaş hayvan elde etmiş, 13 yeni personel istihdam etmiştir (Tablo 36).

Tablo 36. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=3

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Kültür Irkı Büyükbaş Hayvan Sayısı (Adet)	318
Silaj üretim miktarındaki artış	100.250
Alınan makine ve ekipman sayısı (Adet)	47
Barınak Büyüklüğündeki Artış (m2)	4.150
İstihdam Edilen Kişi Sayısı (sezonluk + sürekli) (Kişi)	13
Üretilen Yem Bitkileri Miktarı	175

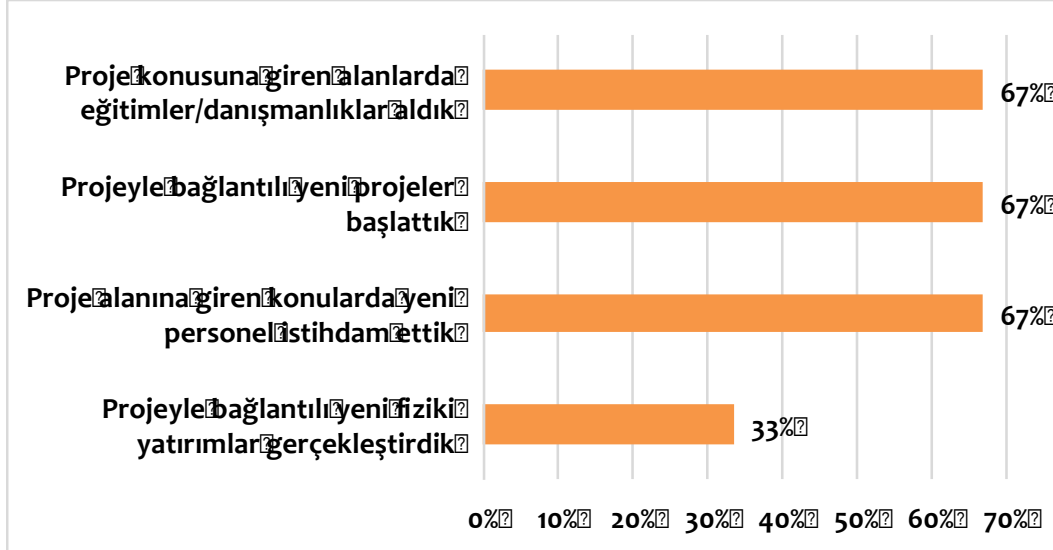
Kaynak: Program Kapanış Raporu

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların 2019 itibariyle kullanılabilir durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının tamamı, desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar aldıkları, proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri ve projeye bağlantılı yeni projeler başlattıkları görülmektedir (%67). Buna ek olarak bir yararlanıcı projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirdiklerini belirtmiştir (Şekil 34).

Şekil 34. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=3

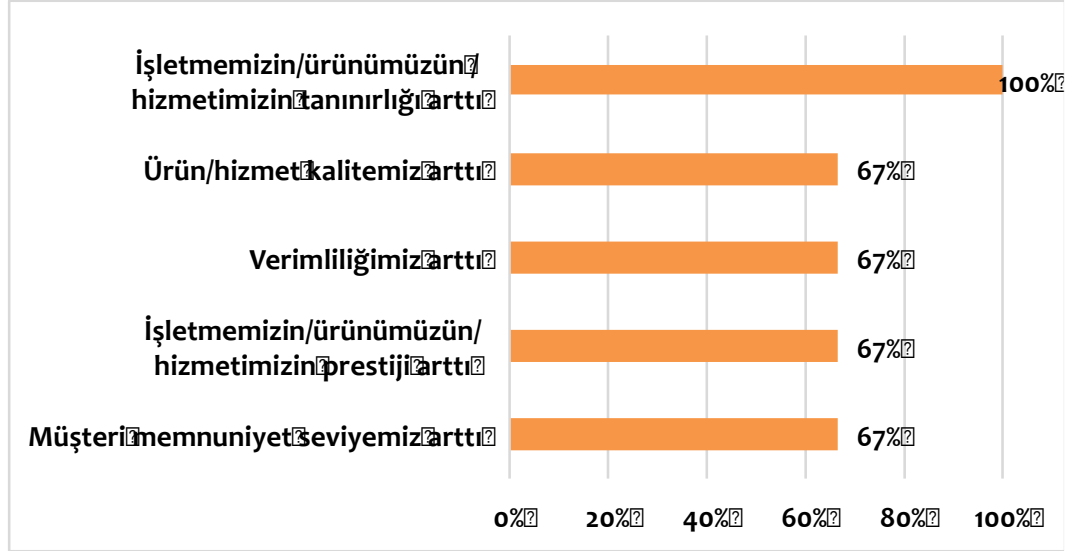

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların tamamı işletme/ürün/hizmet tanınırlıklarının arttığını söylemiştir. Yararlanıcıların çoğunluğu ise (%67), projelerinden sonra ürün/hizmet kalitelerinin, verimliliklerinin, prestij ve müşteri memnuniyet seviyelerinin arttığı yönünde geri bildirimde bulunmuştur (Şekil 35).

Şekil 35. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

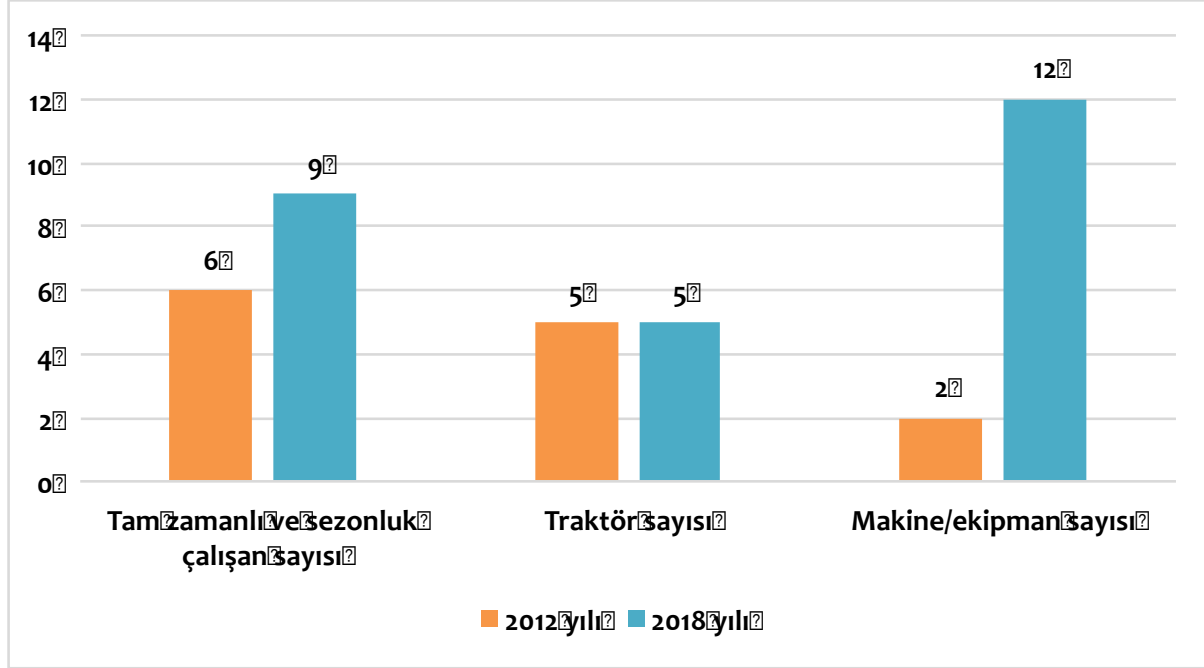
6.3.2.4. Etki

Personel, Makine/Ekipman, Traktör ve Barınak

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları, makine/ekipman/traktör sayıları ile barınak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre 3 işletmede toplam personel sayısı %50 artışla 6'dan 9'a, makine/ekipman sayısı %500 artışla 2'den 12'ye çıkmış; traktör sayısında bir değişiklik olmamıştır (Şekil 36). İşletmelerin barınak büyüklüğü destekten önce toplam 5.960 m2 iken %7'lik artışla 2018'de 6.400 m2'ye ulaşmıştır.¹²

¹² Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Şekil 36. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı

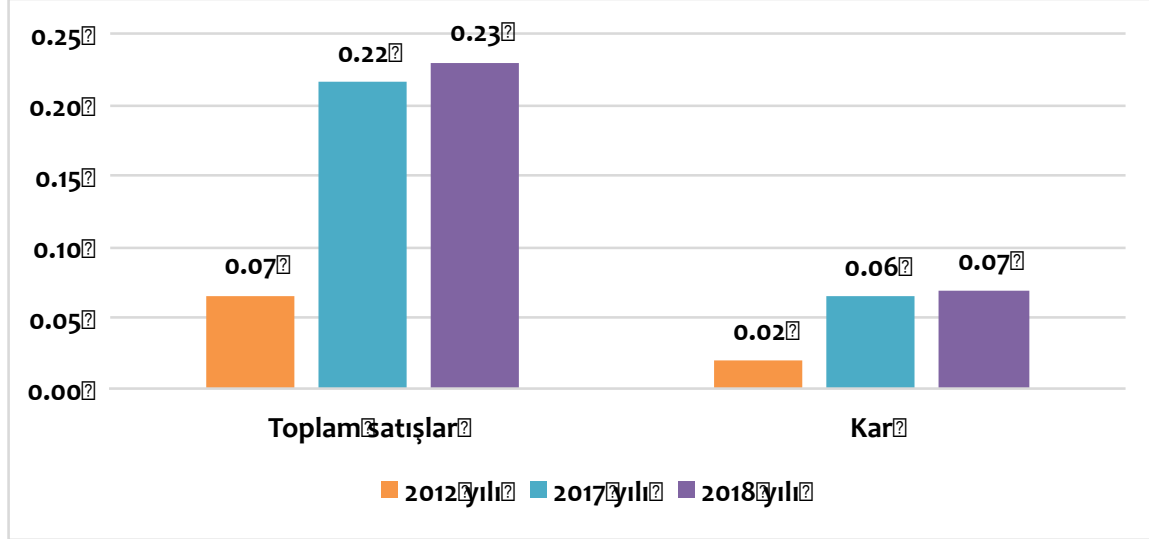
Yararlanıcı işletmelerin destek öncesi ve sonrasında fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmamaktadır.

Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait satışları ve net kâr-zarar tutarları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹³ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları ve kârları %227 artmış, 2018’de de yıllık %7’lik artış göstermiştir. Yararlanıcı işletmelerin kârlılık oranlarında değişen bir durum olmamış, destek öncesinde ve sonrasında %30 düzeyindeki kârlılık oranlarını korumuşlardır (Şekil 37).

¹³ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

Şekil 37. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının çoğunluğu (%67-2 yararlanıcı), destek almamış olsalardı projelerini öz kaynaklarını kullanarak yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir.

6.3.2.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların çoğunluğu (%67), projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. Teknik alanda, en fazla gözlenen kazanımlar, doğum sonrası bakımı ile hayvan bakımı ve sağlığı konusunda bilgi ve yetenek artışı olmuştur (yararlanıcıların tamamı). Yararlanıcıların büyük kısmı (2'şer yararlanıcı), gıda sağlığı ve hijyeni, silaj yapımı, rasyon yapımı ve doğru besleme ile iyi tarım uygulamaları konusunda da bilgi ve yeteneklerinin arttığını söylemiştir (Şekil 38).

Şekil 38. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Program yararlanıcısı işletmelerin kurumsal olarak elde ettikleri kazanımların başında (yararlanıcıların tamamı) hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlamak ve proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı gelmektedir. Kurum dışı ve içi iletişimde güçlenme de, yararlanıcıların çoğunluğu tarafından elde edilen kazanımlar olmuştur (Şekil 39).

Şekil 39. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

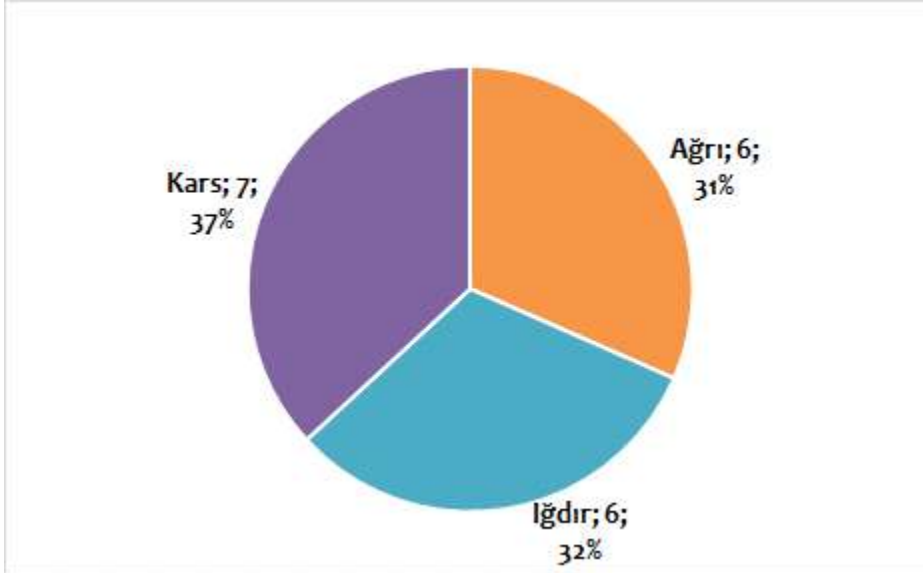
Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %33'ü (1 yararlanıcı), Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup başvurulacak tek kurum TKDK olmuştur. Bu yararlanıcı yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin etkili olduğunu belirtmiştir.

6.3.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı kapsamında 21 proje tamamlanmış olsa da 19 yararlanıcı ankete cevap vermiştir (yararlanıcıların %90'ı). Yararlanıcıların başvuru yaptıkları illerle paralellik gösterecek şekilde, anketlerle bölgenin üç ili de temsil edilmiştir. En fazla Kars'tan katılım sağlanırken (7 yararlanıcı), Ağrı ve Iğdır'dan eşit sayıda yararlanıcı (6'şar) ankete cevap vermiştir (Şekil 40).

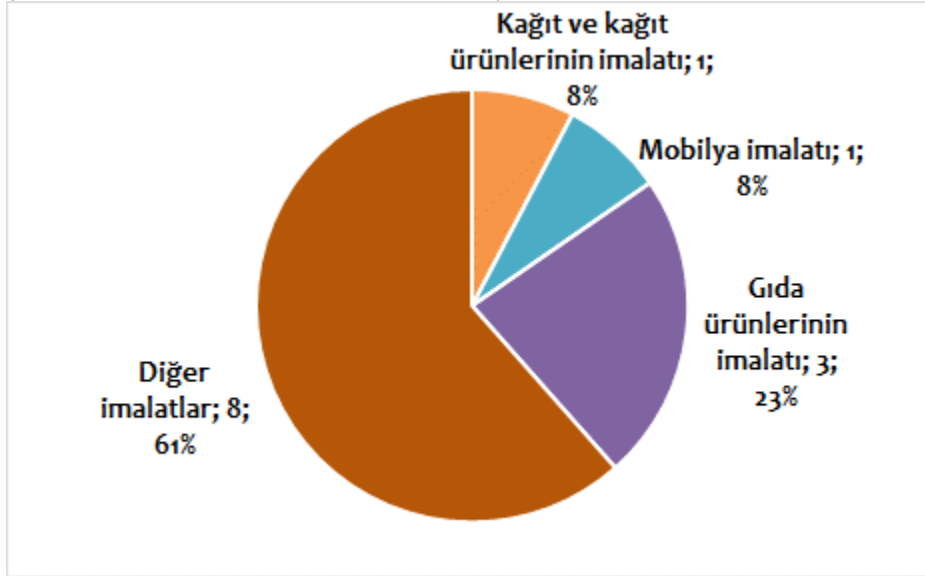
Şekil 40. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=19

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Ankete cevap veren yararlanıcıların 6'sı turizm sektöründe (%32), geri kalanı imalat sanayiindedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin alt sektörlerine bakıldığında çoğunluğunun (%61), diğer imalatlar sektöründe olduğu görülmektedir (Şekil 41).

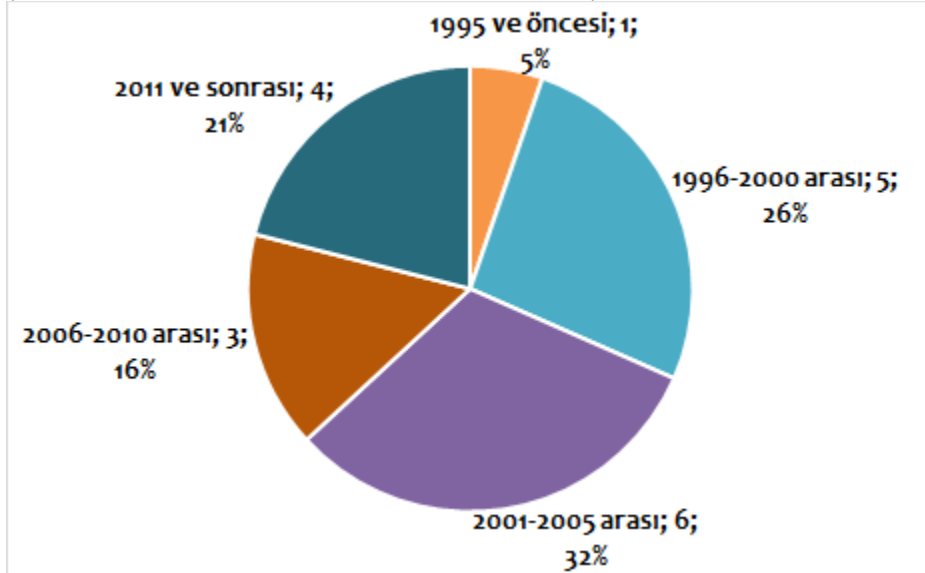
Şekil 41. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=13

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

İşletmelerin büyük kısmı (%68) 2000 yılından sonra kurulmuş olup %21'i 2011 yılından bu yana faaliyet göstermektedir (Şekil 42).

Şekil 42. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=19

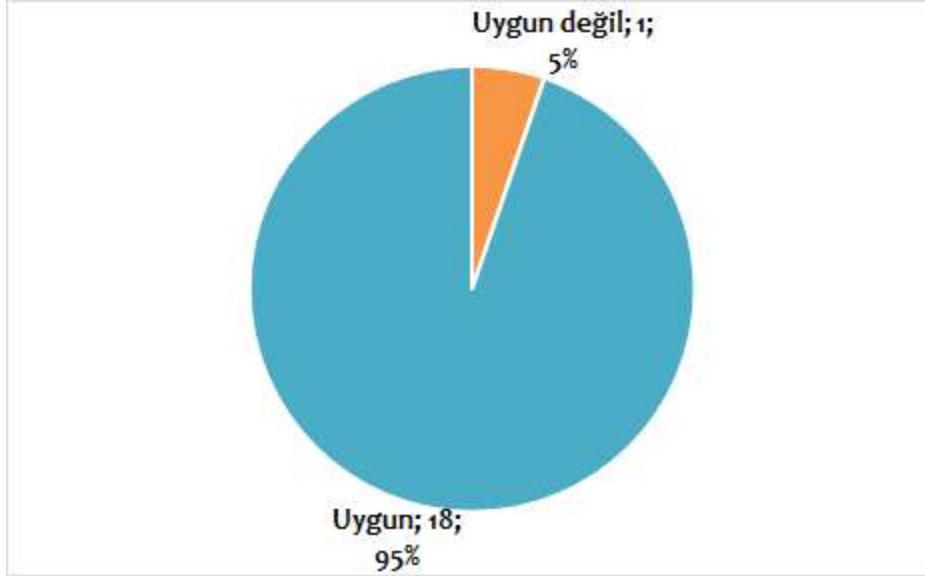
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.3.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların ortalama %95'i 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşünde olup geri kalanı bu konuda olumsuz fikir belirtmiştir (Şekil 43). Olumsuz görüşte olan yararlanıcı bunun sebebi olarak destek miktarının düşüklüğünü öne sürmüştür.

Şekil 43. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=19

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksen ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 44'te sunulmaktadır.

Şekil 44. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

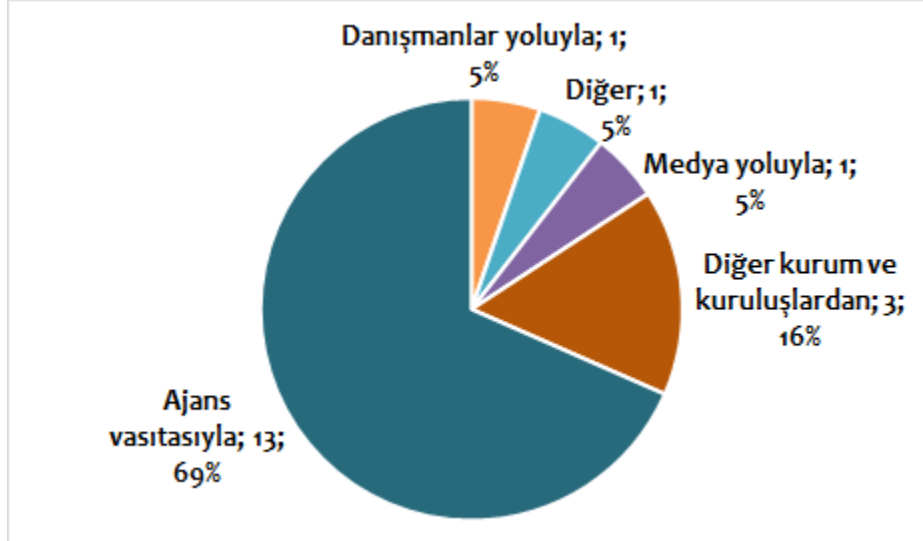

6.3.3.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri (%69), daha sonra ise diğer kurum ve kuruluşlar (%16) olduğu görülmektedir. Medya ve danışmanlar yoluyla programdan haberdar olma oranı eşit olup %5'tir (Şekil 45).

Şekil 45. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=19

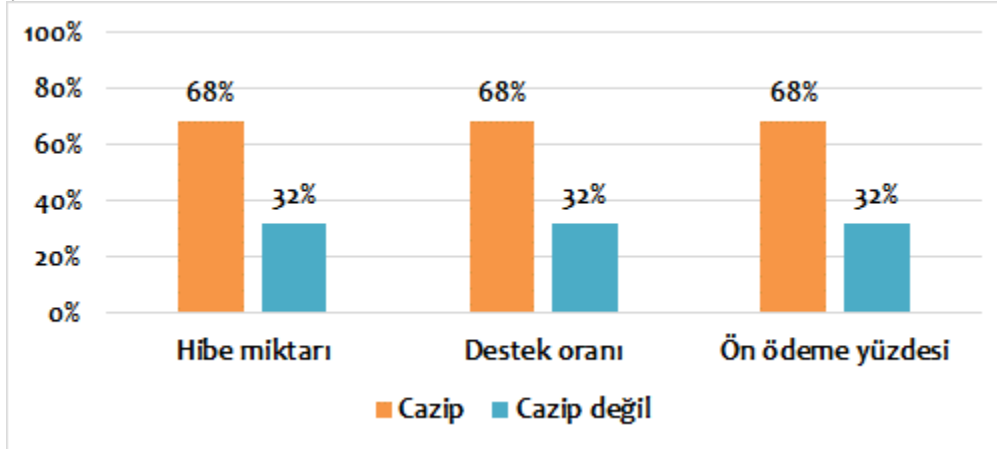

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların %68'i programı destek oranı, ön ödeme yüzdesi ve hibe miktarı açısından cazip bulmuştur (Şekil 46).

Şekil 46. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=19

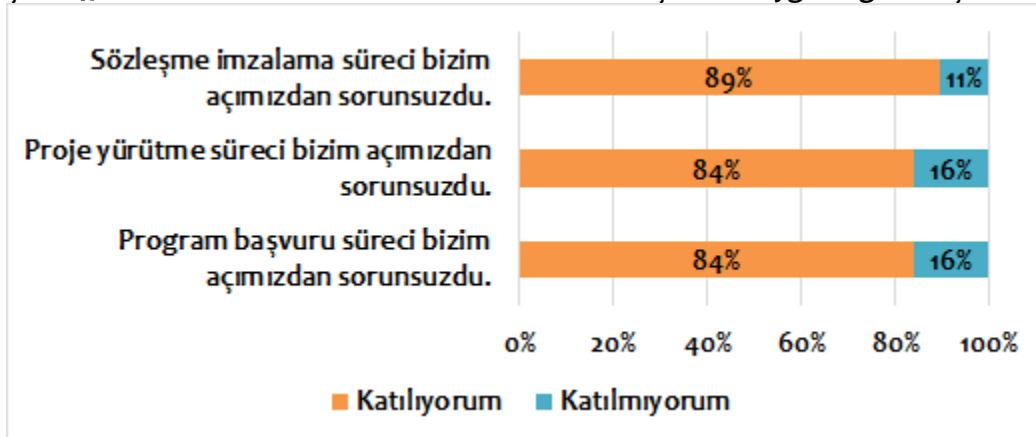

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların büyük kısmı sözleşme imzalama (%89), program başvuru ve proje yürütme süreçlerinin (%84) kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 47). Yararlanıcıların yarısından fazlası (%69), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış; danışman desteği alanların da yine yarısından fazlası (%69) bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 47. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=19

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.3.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre Program sonunda yararlanıcıların elde ettikleri çıktıların başında yeni ürün, istihdam edilen personel ve kurulan/güncellenen internet sitesi gelmektedir. Projeleriyle yararlanıcılar kalite belgesi almış, fikri mülkiyet hakkı başvurusunda bulunmuştur (Tablo 37).

Tablo 37. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Proje kapsamında işletme içi yeni ürün sayısı	94
Proje kapsamında alınan kalite belgesi sayısı	10
Proje kapsamında kurulan/güncellenen internet sitesi sayısı	21
Proje kapsamında özel ilgi grubundan istihdam edilen kişi sayısı	31
Proje kapsamında alınan tescil/marka/patent sayısı	7

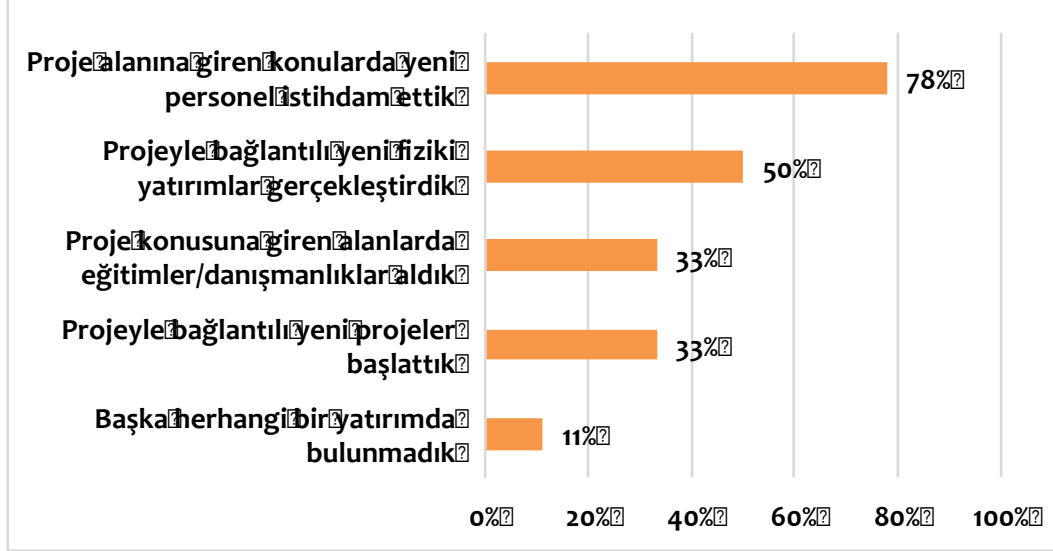
Kaynak: Program Kapanış Raporu

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipman/eşyanın 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının büyük kısmı (%89), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri görülmektedir (%78). Buna ek olarak projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirmek, projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak ve projeye bağlantılı yeni projeler başlatmak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 48).

Şekil 48. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=19

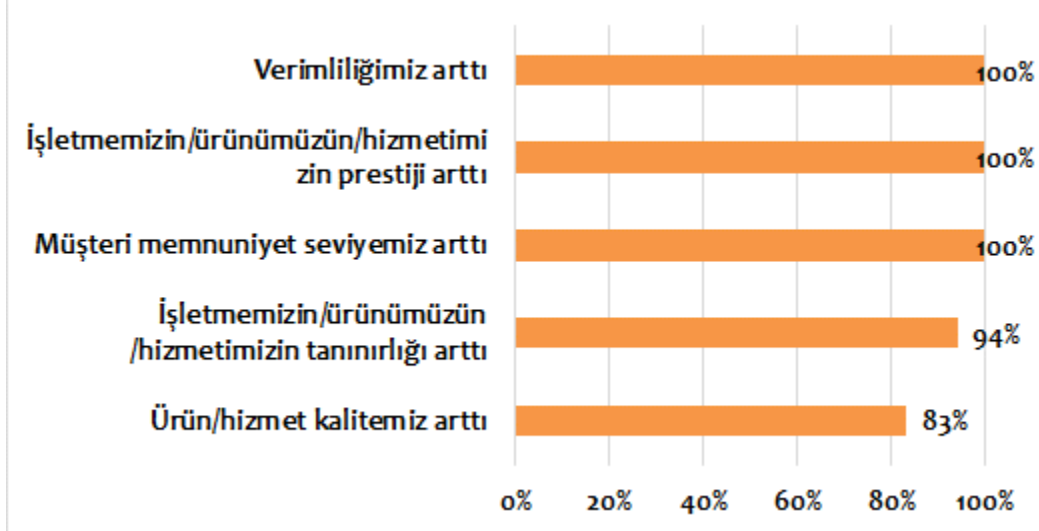

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların elde ettikleri sonuçların başında verimlilik artışı, işletme/ürün/hizmet prestijinde ve müşteri memnuniyet seviyesinde artış (yararlanıcıların tamamı) gelmektedir. Ürün/hizmet tanınırlık ve kalitesinde artış da yararlanıcıların en az %83'ü tarafından elde edilen sonuçlardır (Şekil 49).

Şekil 49. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=19

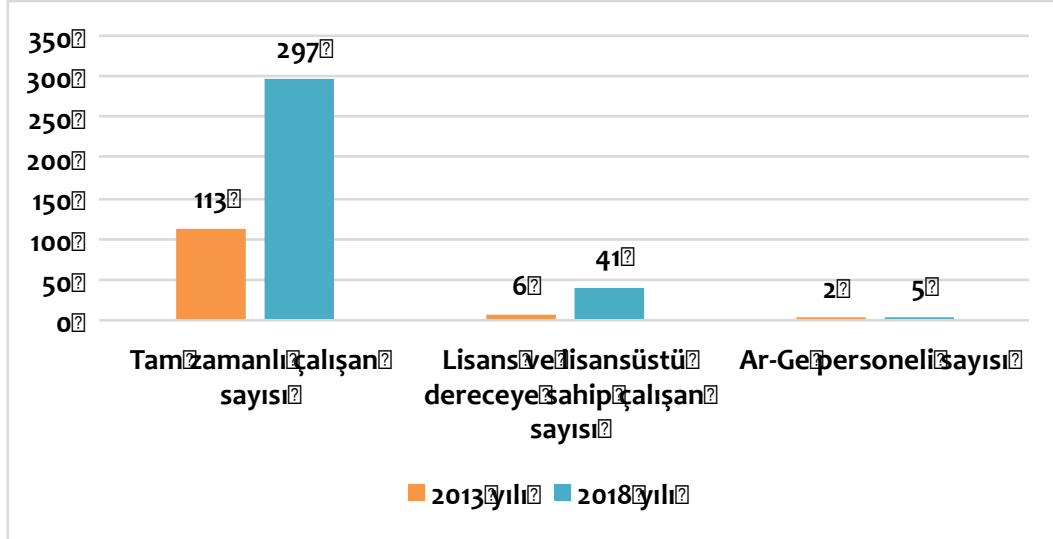
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.3.4. Etki

Personel

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre 19 işletmede toplam personel sayısı %163 artışla 113'ten 297'ye çıkmış; lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %583 artışla 6'dan 41'e, Ar-Ge personeli sayısı da %150 artışla 2'den 5'e çıkmıştır. İşletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı %5'ten %14'e yükselmiş, Ar-Ge personelinin oranında bir değişiklik olmamıştır (Şekil 50).

Şekil 50. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=19

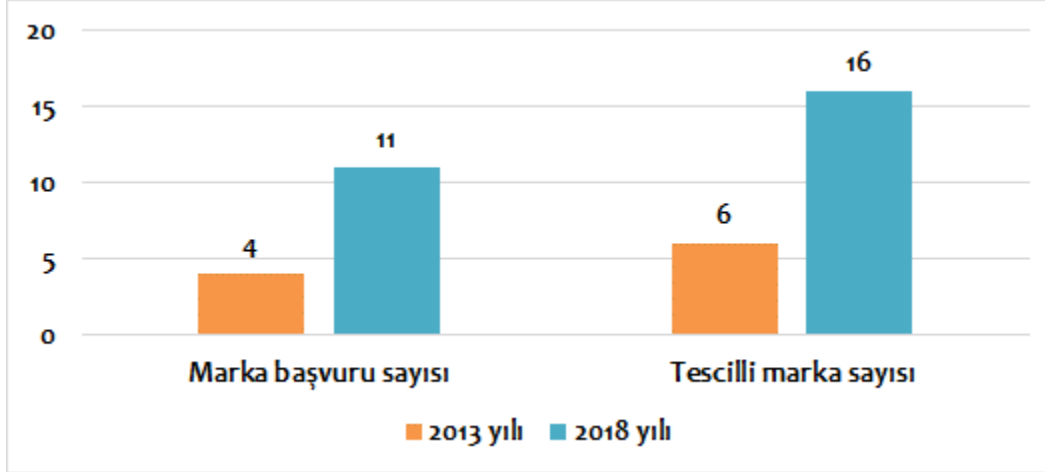

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı fikri mülkiyet hakkı başvuru ve tescil sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre, yararlanıcıların destek öncesi ve sonrasında faydalı model ve patent başvurusu ve tescillerinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte destekten sonra yararlanıcı işletmelerin marka başvurusu ve tescillerinde artış görülmüş, destekten önce 4 marka başvuruları ve 11 tescilleri varken destek sonrası marka başvurusu sayısı 6'ya, tescil edilen marka sayısı 16'ya çıkmıştır (Şekil 51).

Şekil 51. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=21

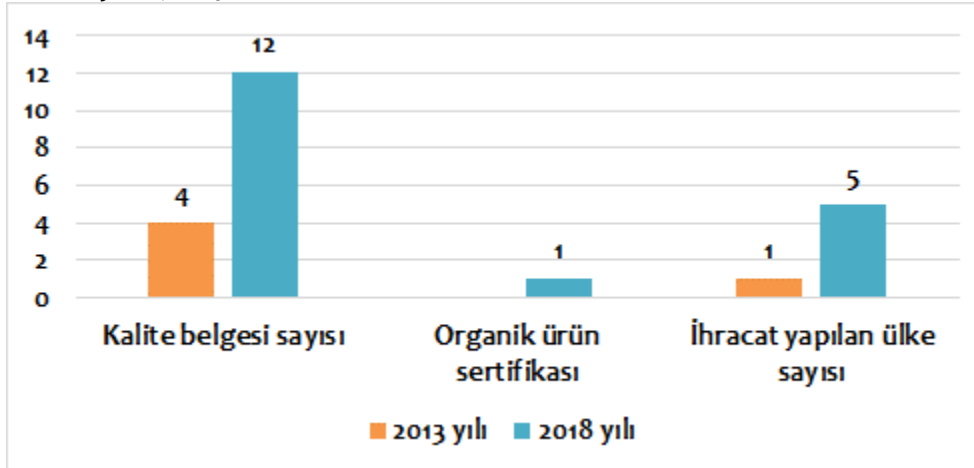

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri ve Türk Patent ve Marka Kurumu İstatistikleri, Haziran 2019

İmalat Sanayiindeki Yararlanıcıların Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayısı

Program yararlanıcısı imalat sanayiindeki işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki kalite belgesi, organik ürün sertifikası ve ihracat yaptıkları ülke sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin sahip oldukları kalite belgesi sayısının %200 artışla 4'ten 12'ye çıktığı, destek öncesinde işletmelerin organik ürün sertifikası yokken destek sonrasında 1 sertifikaya sahip olduğu, destek öncesinde 1 ülkeye ihracat yapılırken destekten sonra 5 ülkeye ihracat yapıldığı görülmektedir (Şekil 52).

Şekil 52. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=13

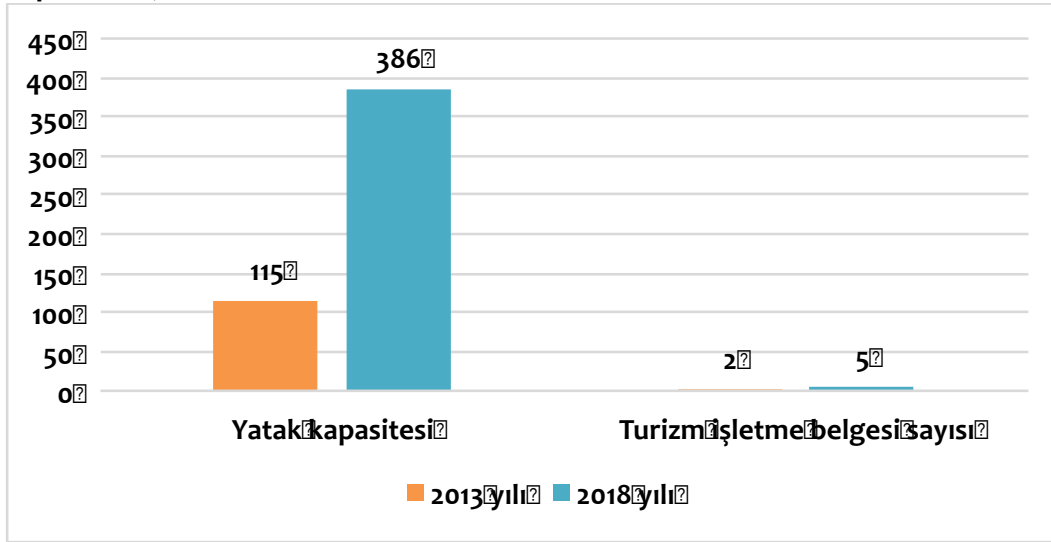

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Turizm Sektöründeki Yararlanıcıların Belge ve Yatak Kapasitesi

Turizm sektöründeki yararlanıcıların, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki turizm işletme belgesi ve yatak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin yatak kapasitesinin %235 artışla 115'den 386'ya, turizm işletme belgesi sayısının da 2'den 5'e çıktığı görülmektedir (Şekil 53).

Şekil 53. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=6

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam satışları ile net kâr-zarar tutarları, imalat sanayiindeki işletmelerden de bunlara ilave olarak ihracat ile Ar-Ge harcamaları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹⁴ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları ortalama %8, kârları ise %18 artmıştır. Turizm sektöründeki işletmelerde artış oranları çok daha yüksek olmuş, destek öncesine göre 2017 yılında toplam satışları %259, kârları ise %675 daha fazla gerçekleşmiştir. 2018 yılında da bu olumlu durum devam etmiş, satışları yıllık %24, kârları %45 artmıştır. Bunun neticesinde turizm sektöründeki işletmelerin destek öncesinde kârlılık oranı %18 iken, 2018 yılında %46 olmuştur (Şekil 54).

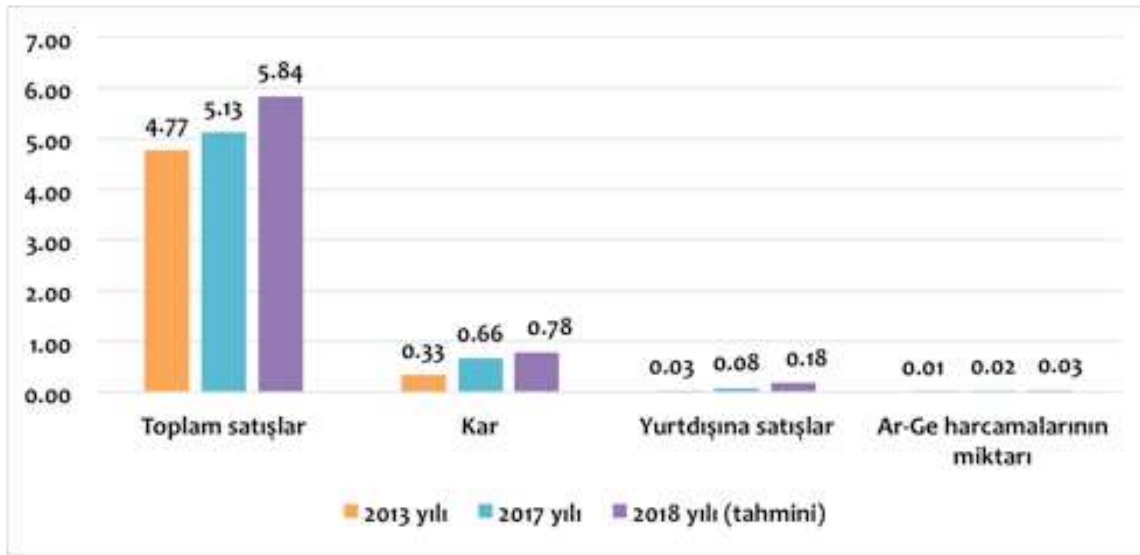
İmalat sanayiindeki yararlanıcıların 2017 yılında destek öncesine göre toplam satışları %5 daha düşük gerçekleşmekle birlikte 2018'de yıllık %12 artış göstermiş ve toplam 4,86 milyon TL olmuştur. Kârları ise 2017 yılında destek öncesine göre %21 daha fazla gerçekleşmiştir (350.000 TL). 2018 yılında imalat

¹⁴ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

sanayiindeki işletmelerin kârları %6 azalmış, kârlılık oranları destek öncesine göre önemli bir farklılık göstermemiştir (destek öncesi %6,4 iken 2018 yılında %6,8).

İmalat sanayiindeki işletmelerin satışlarında ve kârlılık oranlarında ciddi bir artış yaşanmamakla birlikte ihracat rakamları ve Ar-Ge harcamaları 2018 yılında destek öncesine göre sırayla %500 ve %200 daha fazla gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak ihracatın toplam satışlar içindeki payı destek öncesinde %0,7 iken 2018’de %3,8’e, Ar-Ge harcamalarının toplam satışlardaki payı destek öncesinde %0,2 iken 2018’de %0,6’ya çıkmıştır.

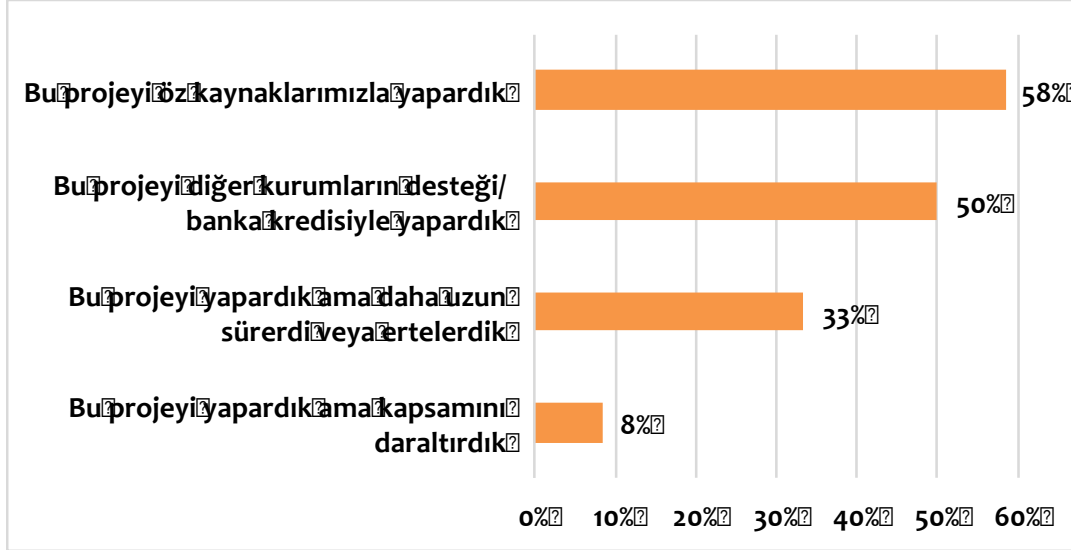
Şekil 54. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=18

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yarısından fazlası (%63), destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%58), projelerini öz kaynakları ile yapacaklarını, yarısı ise (%50) banka kredisi de kullanacaklarını belirtmiştir. Projelerini destek olmasa da yapacaklarını söyleyen yararlanıcıların ancak %33’ü projeyi daha geç ya da uzun sürede, %8’i de daha küçük kapsamlı olarak yapacaklarını söylemiştir (Şekil 55).

Şekil 55. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=12

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

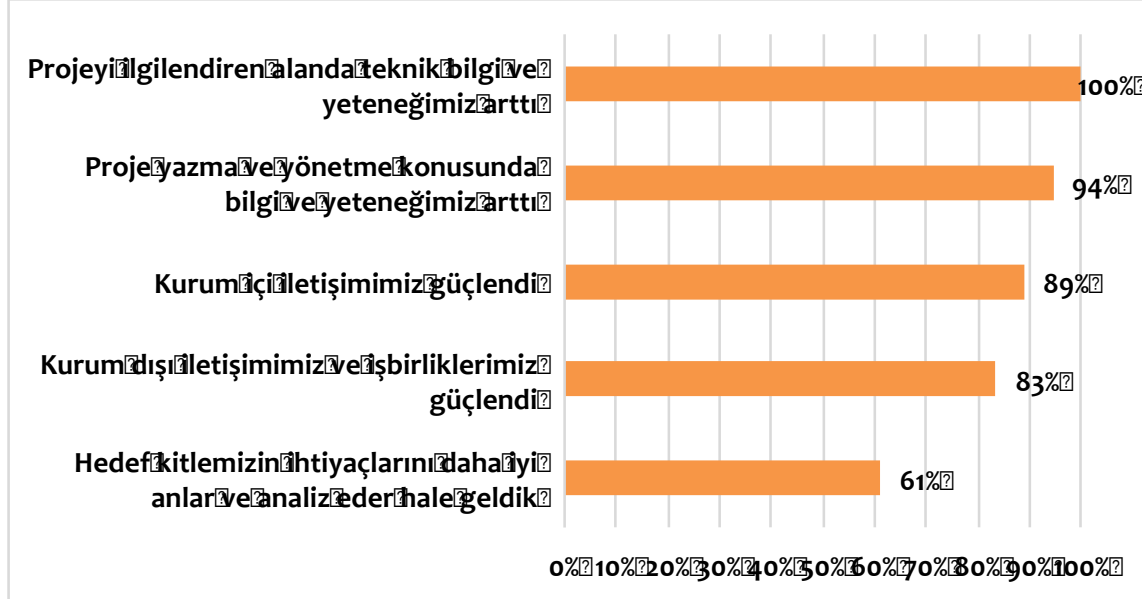
6.3.3.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların %94'ü, projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklik, projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğinin artışı (%100) şeklinde olmuştur. Proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı, kurum içi ve dışı iletişimde güçlenme de yararlanıcıların büyük kısmı tarafından kazanılmıştır (Şekil 56).

Şekil 56. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=19

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

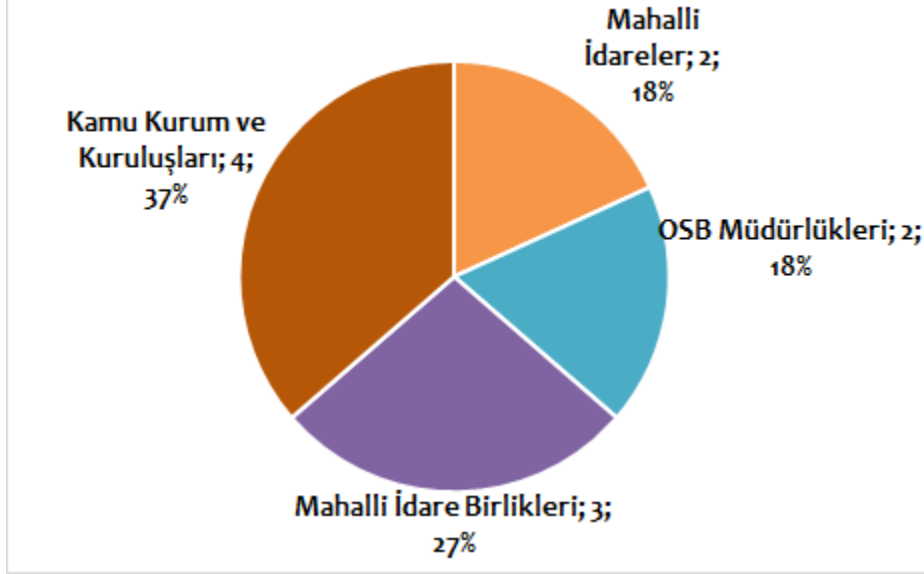
Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %16'sı, Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup yararlanıcıların başvurduğu tek kurum KOSGEB olmuştur (3 yararlanıcı). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı sorulmuş; büyük kısmı (%67), Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

6.3.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında 11 proje tamamlanmış olup yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcılar kamu kurumları (%37), 5355 Sayılı Kanun Kapsamındaki Mahalli İdare Birlikleri (%27), OSB Müdürlükleri (%18) ve Mahalli İdarelerden (Belediyeler, İl Özel İdareleri, Köy Muhtarlıkları) (%18) oluşmaktadır (Şekil 57).

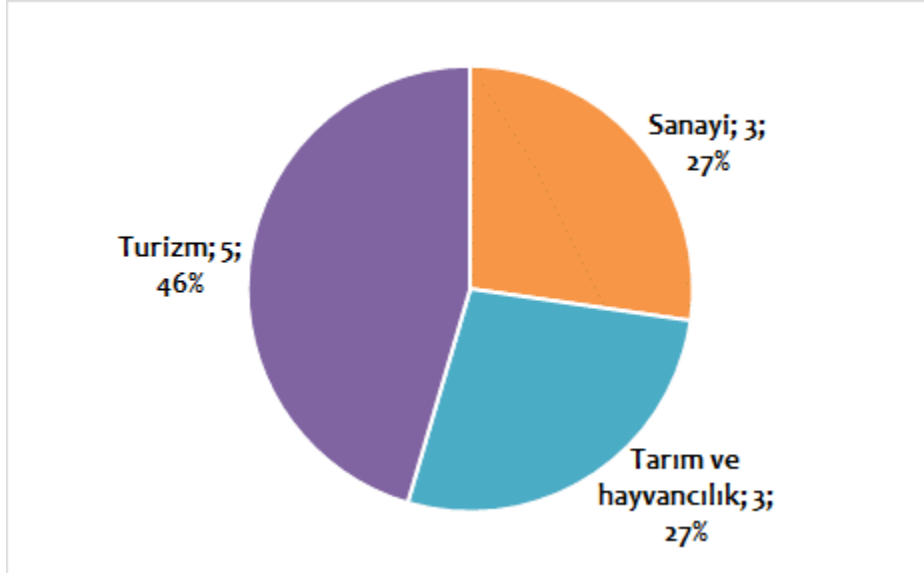
Şekil 57. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=11

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Uygulanan projelerin yaklaşık yarısı (%46) turizm alanında, geri kalanı ise tarım ve hayvancılık ile sanayi alanlarında olmuştur (her biri %27) (Şekil 58).

Şekil 58. Uygulanan Projelerin Alanları, n=11

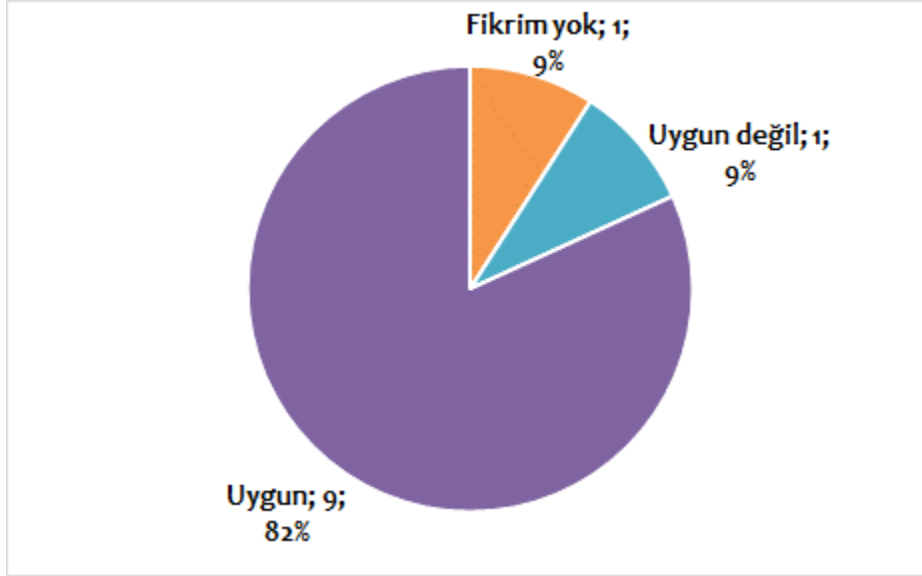
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.4.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların ortalama %82'si (9 yararlanıcı) 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşünde olup, 1 yararlanıcı görüş belirtmemiş, 1 yararlanıcı ise olumsuz görüş bildirmiştir (Şekil 59).

Şekil 59. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=11

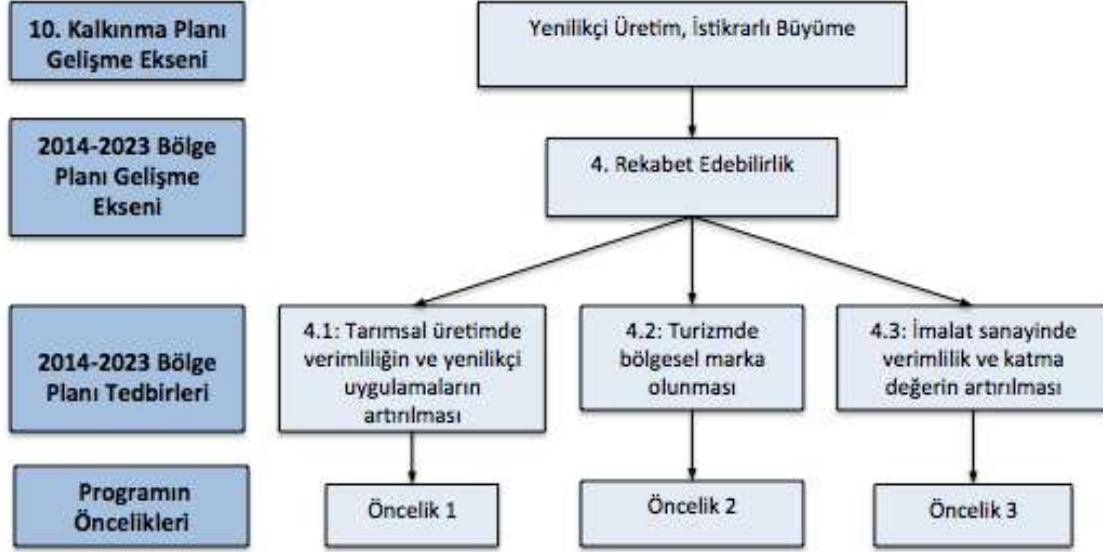

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksen ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 60'da sunulmaktadır.

Şekil 60. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

6.3.4.2. Etkinlik

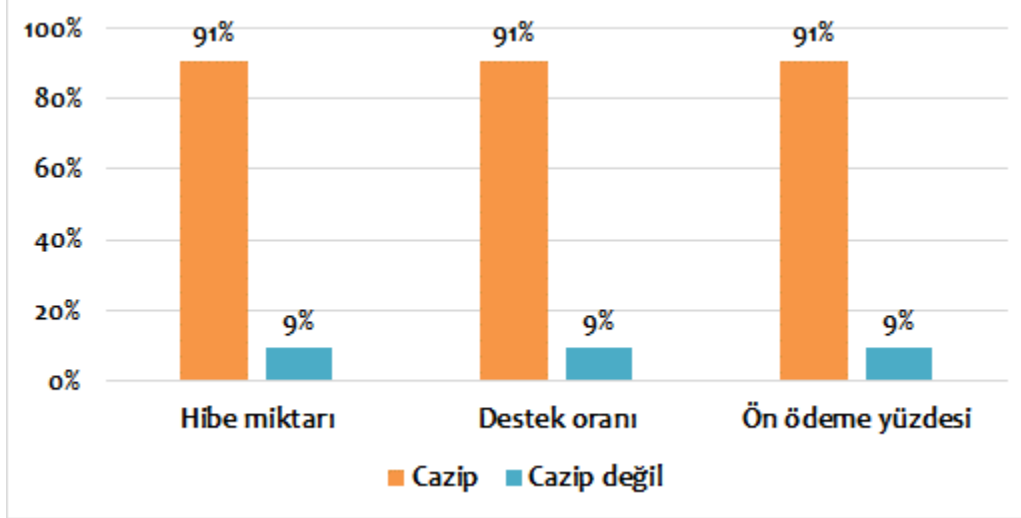
Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri olduğu, yararlanıcıların tamamının (%100) Ajans tarafından yapılan bilgilendirmeler neticesinde programa başvurduğu görülmektedir.

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%91-10 yararlanıcı) programı hibe miktarı, destek oranı ve ön ödeme yüzdesi açısından cazip bulmaktadır (Şekil 61).

Şekil 61. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=11

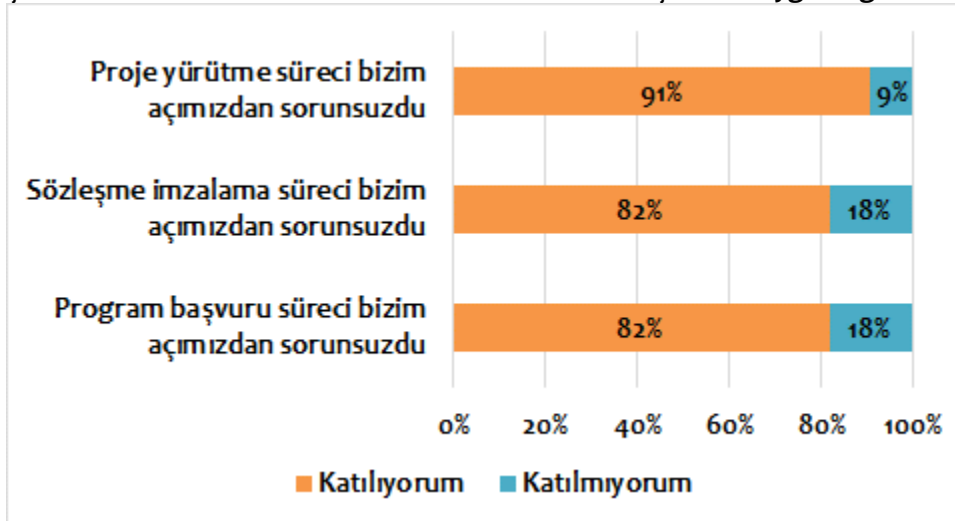

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%91-10 yararlanıcı) proje yürütme, büyük kısmı ise (%82) program başvuru ve sözleşme imzalama süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 62). Yararlanıcıların ancak %18'i (2 yararlanıcı), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış ve bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 62. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=11

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.4.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'na göre program sonunda yararlanıcılar çeşitli çıktılar elde etmişlerdir. Kapasitesi artırılan içme suyu, yapılan/iyileştirilen içme suyu boruları, yapılan/iyileştirilen atık yönetim sistemi, oluşturulan katı atık depolama alanı, ıslah edilen mera alanları, çevre düzenlemesi yapılan alanlar, yeni yollar ve iyileştirilen/sağlıklılaştırılan sokaklar, restore edilen bina, sosyal paylaşım alanları, fuar/sergi alanları elde edilen çıktılar olmuştur (Tablo 38). Anketlerden elde edilen bilgilere göre ise modern barınak, hayvan hastalıkları ve zararlarıyla mücadele ve dezenfeksiyon altyapısı da elde edilen çıktılar arasındadır.

Tablo 38. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=11

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Kurulan fuar/sergi alanı sayısı	2
İnşa edilen/iyileştirilen ortak kullanım alanı sayısı	12
Islah edilen mera alanı	3.500
İçme suyu için artırılan kapasite miktarı	4.260
İnşa edilen sosyal paylaşım alan sayısı	3
İnşa edilen yol uzunluğu	101
İyileştirilen/sağlıklılaştırılan sokak sayısı	13
Restore edilen tescilli bina sayısı	1
Yapılan/iyileştirilen atık yönetim sistemi sayısı	3
Proje kapsamında yaratılan katı atık depolama alanı kapasitesi	260.000
Proje kapsamında çevre düzenlemesi yapılan alan	12.030
Proje kapsamında turizm değerlerine ulaşmak için kurulan ağ sayısı	3
Proje kapsamında yapılan / iyileştirilen içme suyu boru hattı uzunluğu	1.786

Kaynak: Program Kapanış Raporu

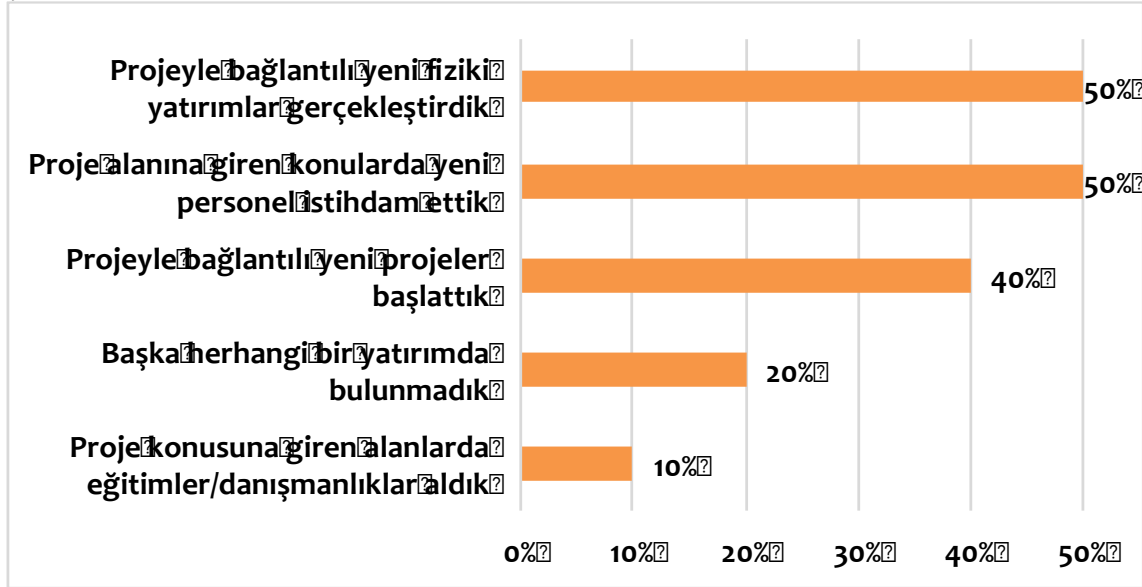
2 yararlanıcı hariç tamamı, destek ile oluşturulan altyapı/üstyapıların 2019 itibariyle kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir. Hayvan hastalıkları ve zararlarıyla mücadele ve dezenfeksiyon altyapısı kullanılamayan çıktılar arasında olup bunun sebebi dezenfeksiyon ünitesine su şebekesi altyapısı sağlanamaması olarak söylenmiştir. Diğer çıktı ise çevresel altyapı olup 2019 itibariyle kullanılamamasının sebebi projenin takibinin yapılamaması olarak öne sürülmüştür.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının %80'i (9 yararlanıcı), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeye bağlantılı yeni fiziki

yatırımlar yaptıkları ve proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri görülmektedir (%50). Projeyle bağlantılı yeni projeler başlatmak ve projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 63).

Şekil 63. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=10

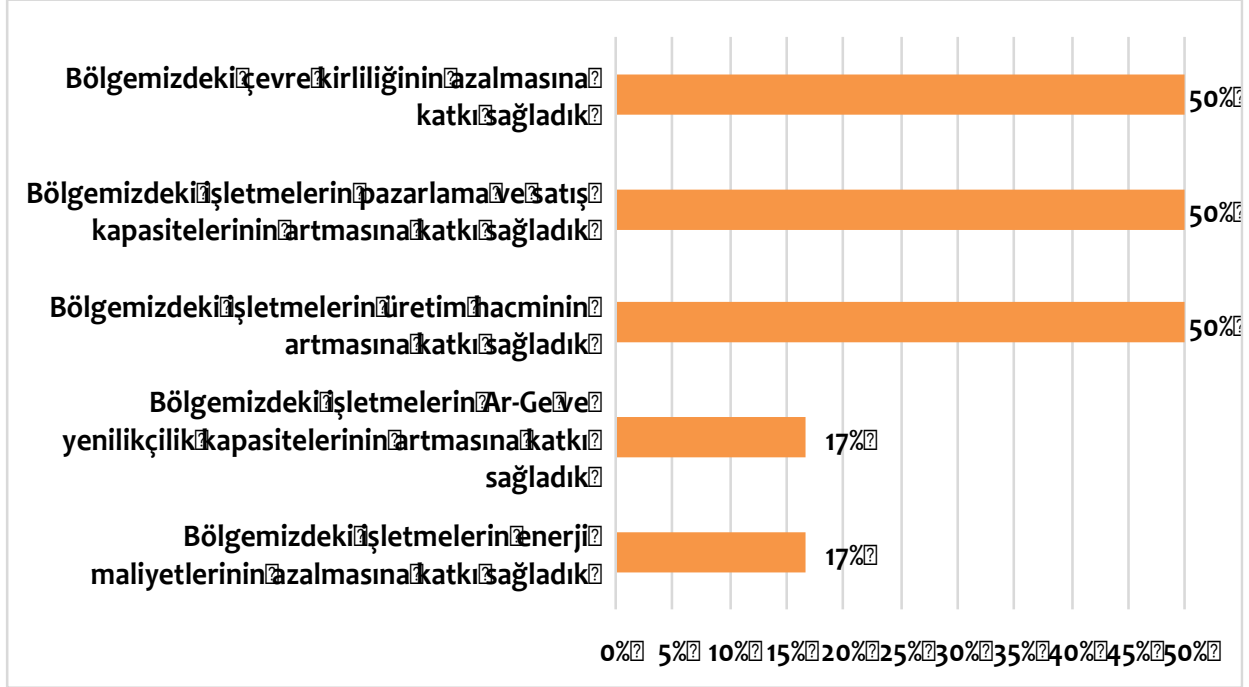

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.4.4. Etki

Tarım ve hayvancılık ile sanayi alanında proje yürütmüş olan yararlanıcılar, projeleri ile gerek bölgenin çevre kalitesine gerekse de bölgedeki işletmelerin rekabet güçlerine katkı sağladıkları görüşündedir. Bu yararlanıcıların yarısı (%50) bölgedeki çevre kirliliğinin azalmasına, işletmelerin pazarlama ve satış kapasitelerinin ve üretim hacminin artmasına katkı sağladıkları görüşündedir (Şekil 64).

Şekil 64. Tarım ve Hayvancılık ile Sanayi Alanındaki Projelerin Bölgeye Etkileri, n=6

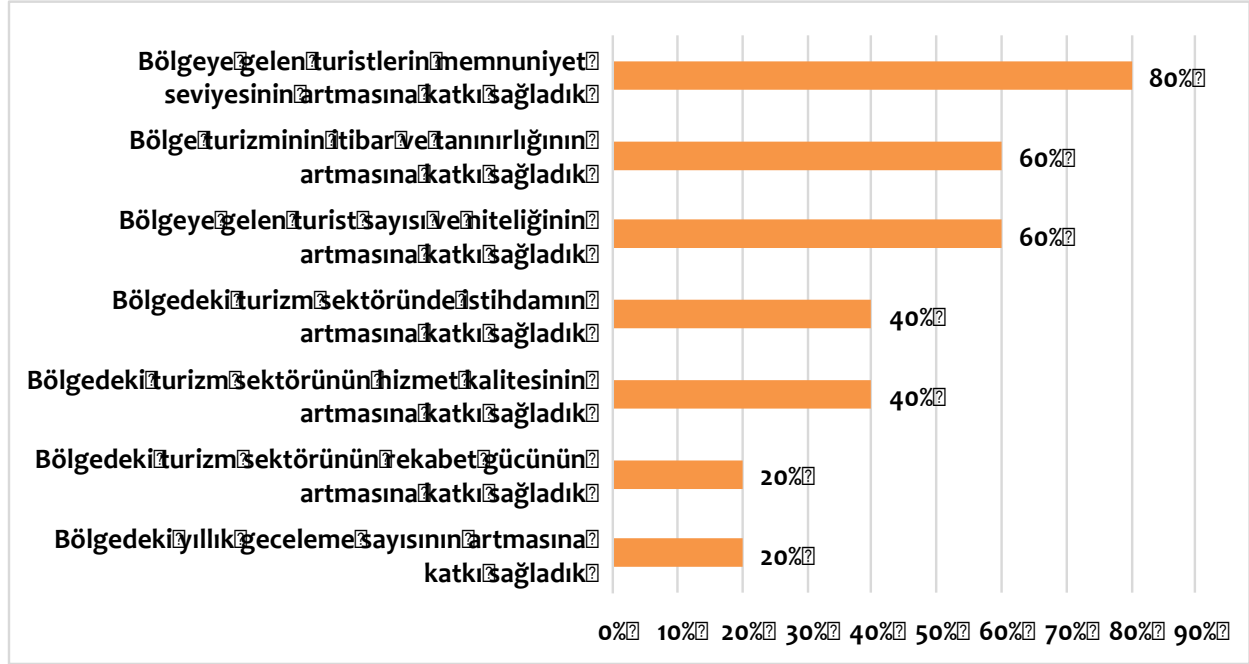

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Turizm alanında proje yürütmüş olan yararlanıcıların büyük kısmı (%80) ise projeleri ile bölgeye gelen turistlerin memnuniyet seviyesinin artmasına, yarısından fazlası bölge turizminin itibar ve tanınırlığının ve bölgeye gelen turist sayısı ve niteliğinin artmasına katkı sağladıkları düşüncesindedir (Şekil 65). Örneğin program kapsamında yapılan ve 7 personelin çalıştığı Doğubayazıt Kent Müzesi'nin kurulduğundan bu yana ziyaretçi sayısı (2016'da 5000, 2017'de 7000, 2018'de 8000) ve yıllık geliri (2017'de 14.5528 TL, 2018'de 60.200 TL) düzenli olarak artmıştır.¹⁵

¹⁵ Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

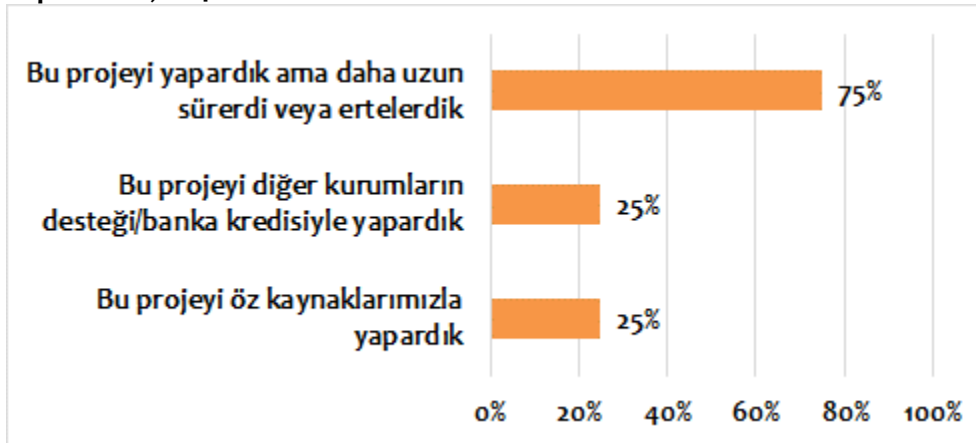
Şekil 65. Turizm Alanındaki Projelerin Bölgeye Etkileri, n=5

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların ancak %36'sı, destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%75), projelerini daha geç ya da uzun sürede yapacaklarını söylemiş, %25'i ise projelerini yaparken banka kredisi veya başka kurumların desteklerinden yararlanacaklarını belirtmiştir (Şekil 66)

Şekil 66. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=4

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

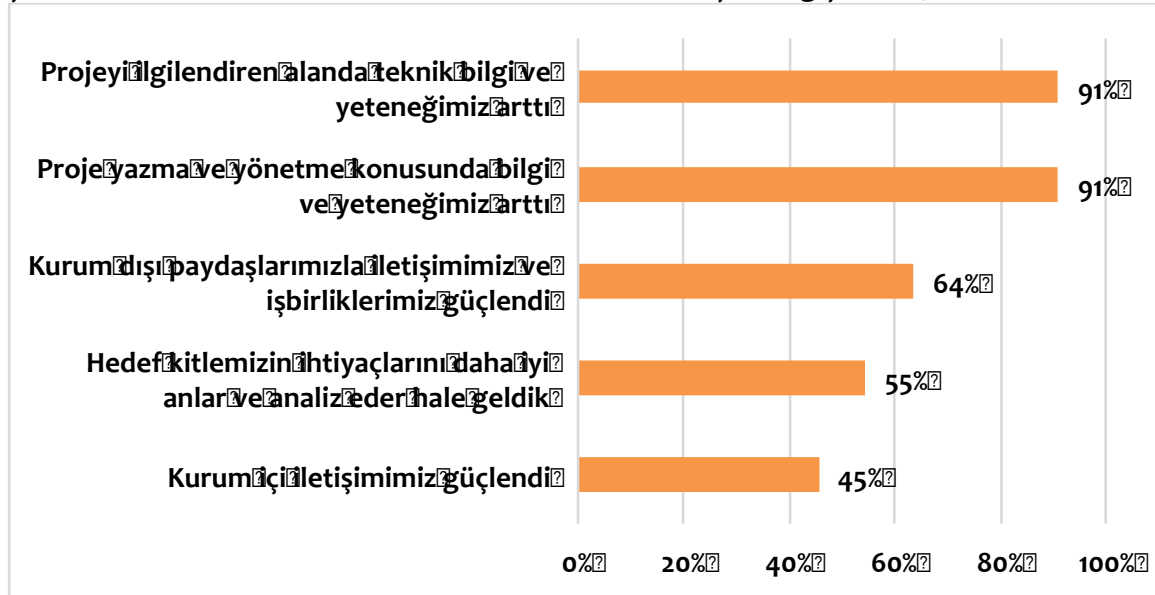
6.3.4.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların tamamı (%100) projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı kurumların tamamı (%100) projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklikler (%91-10 yararlanıcı), projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğinin artışı ile proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek şeklinde olmuştur (Şekil 67).

Şekil 67. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=11

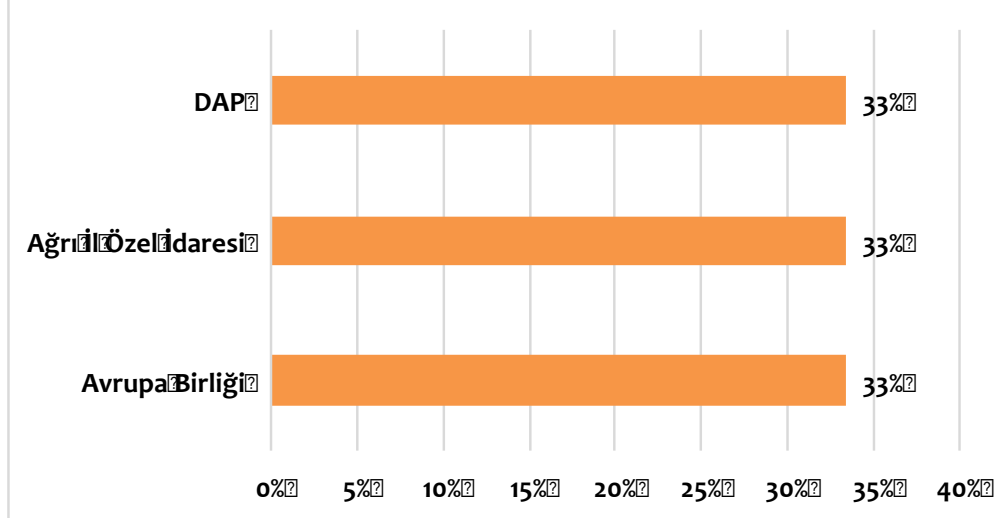

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Mali Destek Programı yararlanıcılarının %27'si (3 kurum) Ajans desteğinden sonra başka kurumların destek programlarına ilk defa başvurmuştur. Başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Avrupa Birliği ve İl Özel İdareleri'ne başvurdukları görülmektedir (Şekil 68). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; yararlanıcıların tamamı Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 68. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=3

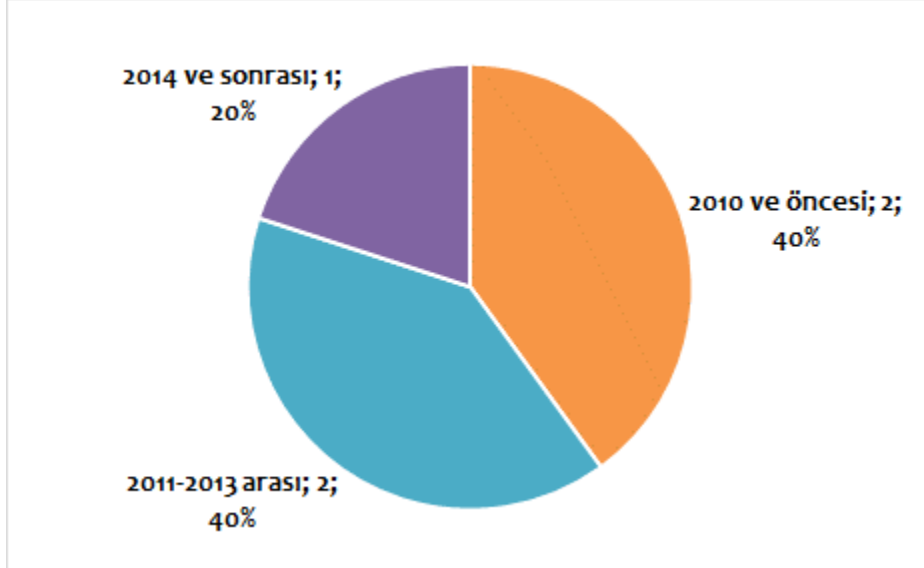

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.5. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında 7 proje tamamlanmış ve yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcı işletmelerin yarısından fazlası (%60) 2010 yılından sonra; %20'si de 2014 yılından sonra kurulmuştur (bu soruda yararlanıcıların ikisi cevap vermemiştir) (Şekil 69)

Şekil 69. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=5

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.5.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların tamamı 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir.

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenini ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 70'te sunulmaktadır.

Şekil 70. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

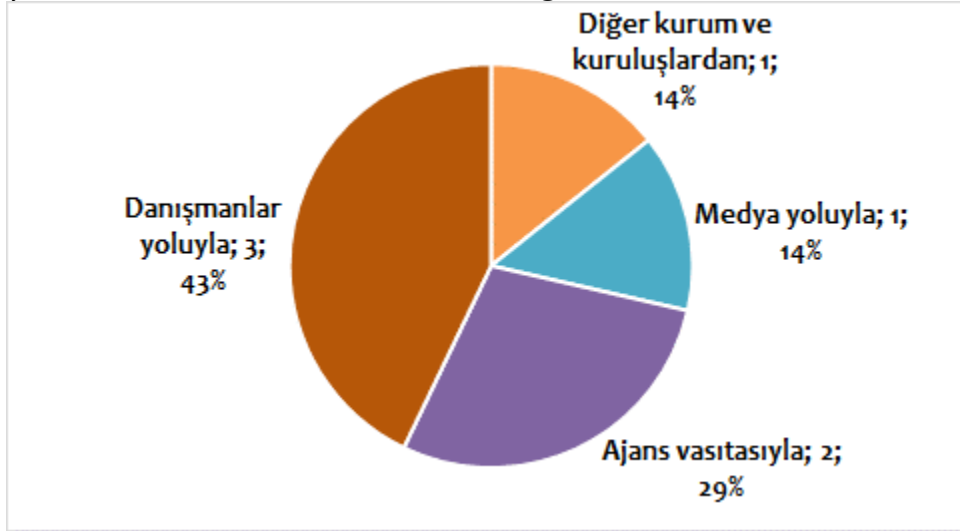

6.3.5.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Yararlanıcıların programdan en fazla danışmanlar yoluyla haberdar olduğu görülmektedir (%43). Ajans'ın tanıtım faaliyetleri ikinci sırada etkili olup (%29), medya ve diğer kuruluşlar yoluyla programdan haberdar olan yararlanıcılar da bulunmaktadır (Şekil 71).

Şekil 71. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=7

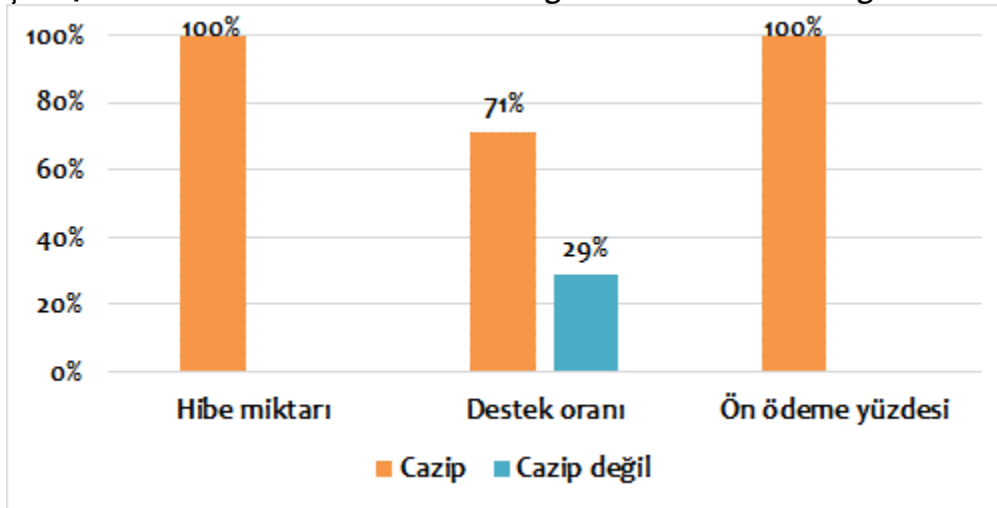

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların tamamı (%100) hibe miktarı ve ön ödeme yüzdesini cazip bulurken, destek oranı konusunda olumlu görüş bildirenlerin oranı %71 olmuştur (5 yararlanıcı) (Şekil 72).

Şekil 72. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=7

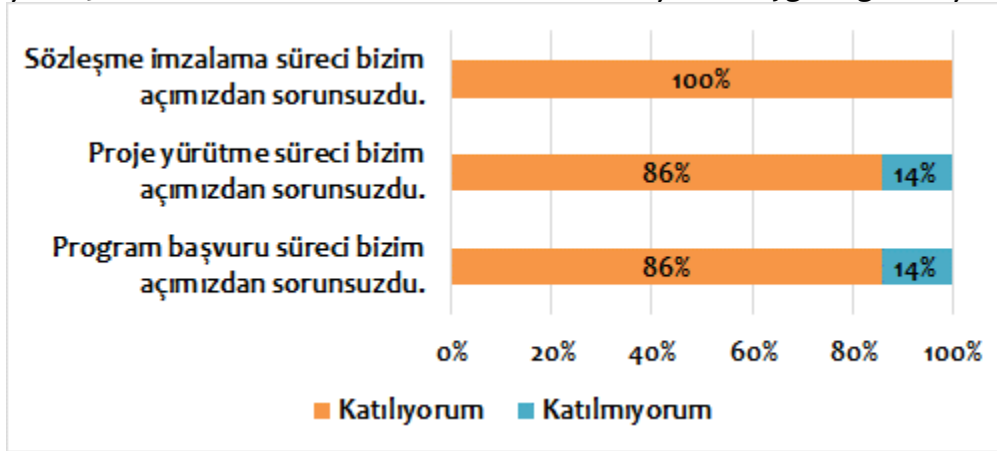

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı (%100) sözleşme imzalama, büyük kısmı ise (%86) program başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 73). Yararlanıcıların 1'i hariç tamamı (%86), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış olup bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 73. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.5.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre program sonunda yararlanıcılar çıktı olarak yeni barınaklar, kültür ırkı büyükbaş hayvan elde etmiş, yeni internet sitesi kurmuş, yeni personel istihdam etmiş, personeline eğitim almış ve fuarlara katılmıştır. (Tablo 39).

Tablo 39. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=7

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Kurulan internet sitesi sayısı	6
Yeni alınan makine/ekipman	7
Yeni inşa edilen modern barınak sayısı	4
Kültür ırkı hayvan sayısındaki artış miktarı	300
Eğitim alan kişi sayısı	9
İstihdam edilen kişi sayısı	9
Fuarlara katılan kişi sayısı	4

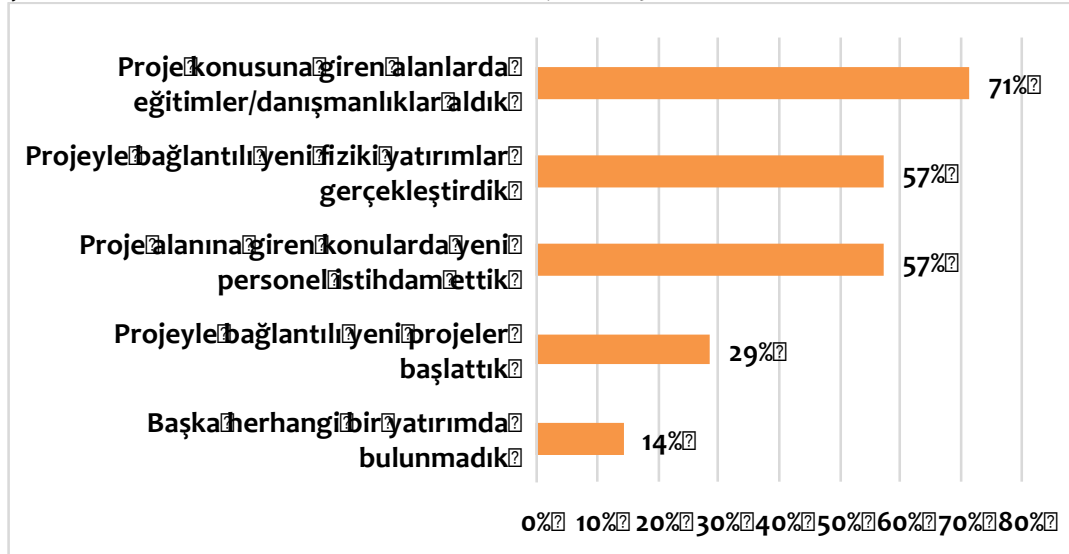
Kaynak: Program Kapanış Raporu ile Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%86-6 yararlanıcı) desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar aldıkları görülmektedir (%71). Proje alanına giren konularda yeni personel istihdam etmek ve projeye bağlantılı yeni projeler başlatmak da yararlanıcıların yarısından fazlası tarafından hayata geçirilmiştir (%57) (Şekil 74).

Şekil 74. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=7

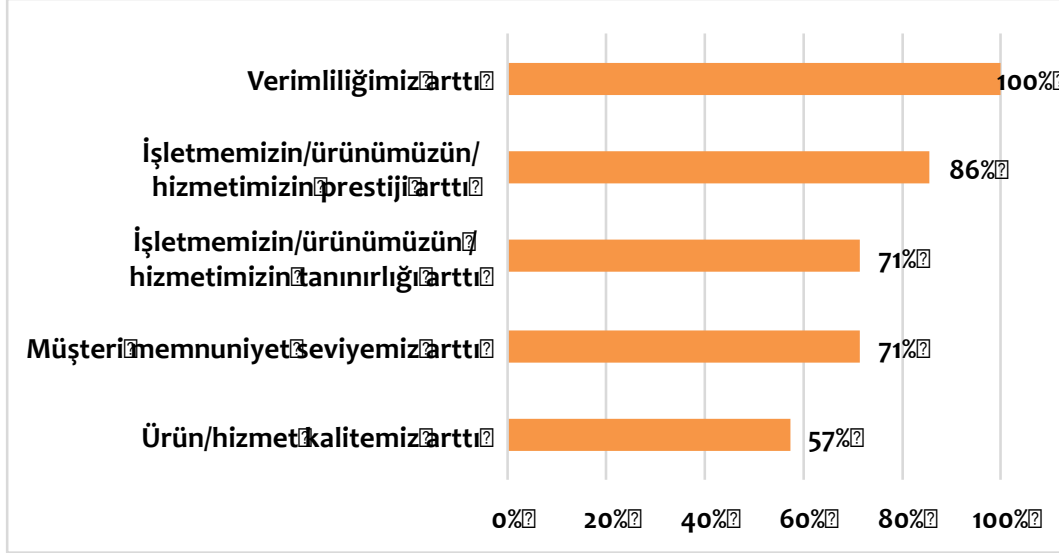

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların tamamı verimliliklerinin arttığını, işletme/ürün/hizmet prestijlerinin (%86), tanınırlıklarının ve müşteri memnuniyet seviyelerinin (%71), ürün/hizmet kalitelerinin (%57) arttığını söylemiştir (Şekil 75).

Şekil 75. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

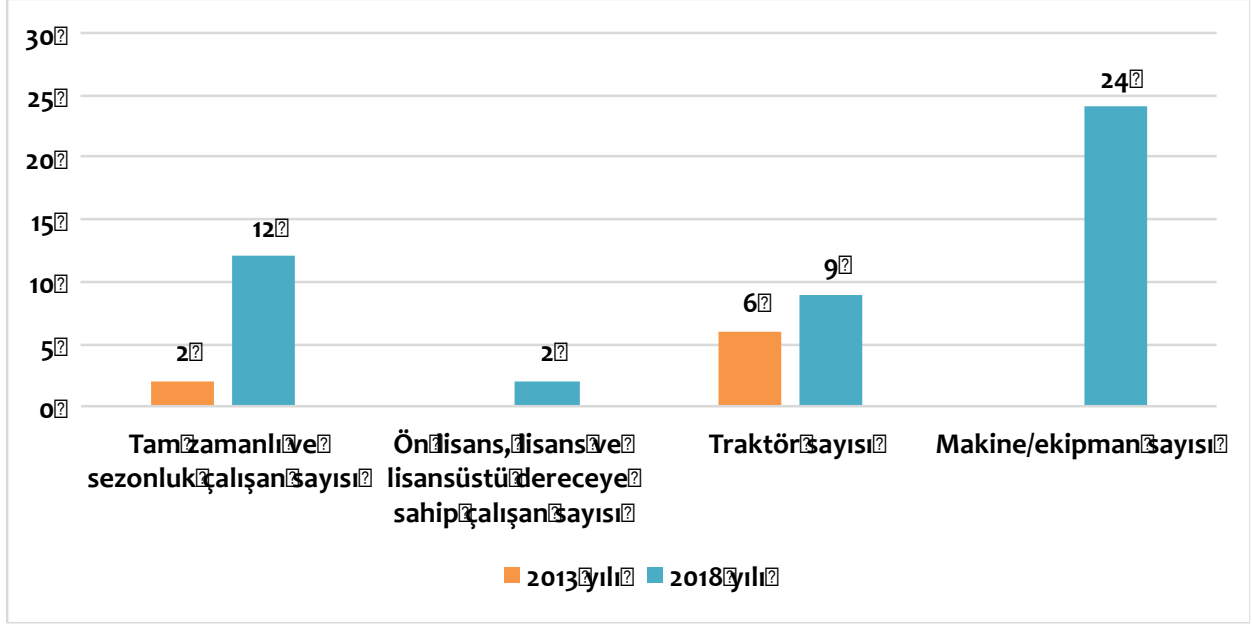
6.3.5.4. Etki

Personel, Makine/Ekipman, Traktör ve Barınak

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları, makine/ekipman/traktör sayıları ile barınak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre 7 işletmede toplam personel sayısı %500 artışla 2'den 12'ye çıkmış, destekten önce işletmeler ön lisans, lisans veya lisansüstü dereceye sahip personel istihdam etmezlerken 2018 itibarıyla bu niteliklerde toplam 2 personel istihdam etmektedirler. İşletmelerdeki traktör sayısı destekten önce 6 iken 2018'de 9'a çıkmış, işletmeler destekten önce makine ekipman bildirmezken 2018'de toplam 24 adet bildirmiştir. (Şekil 76). İşletmelerin barınak büyüklüğü destekten önce toplam 5.960 m² iken %7'lik artışla 2018'de 6.400 m²'ye ulaşmıştır.¹⁶

¹⁶ Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Şekil 76. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=7

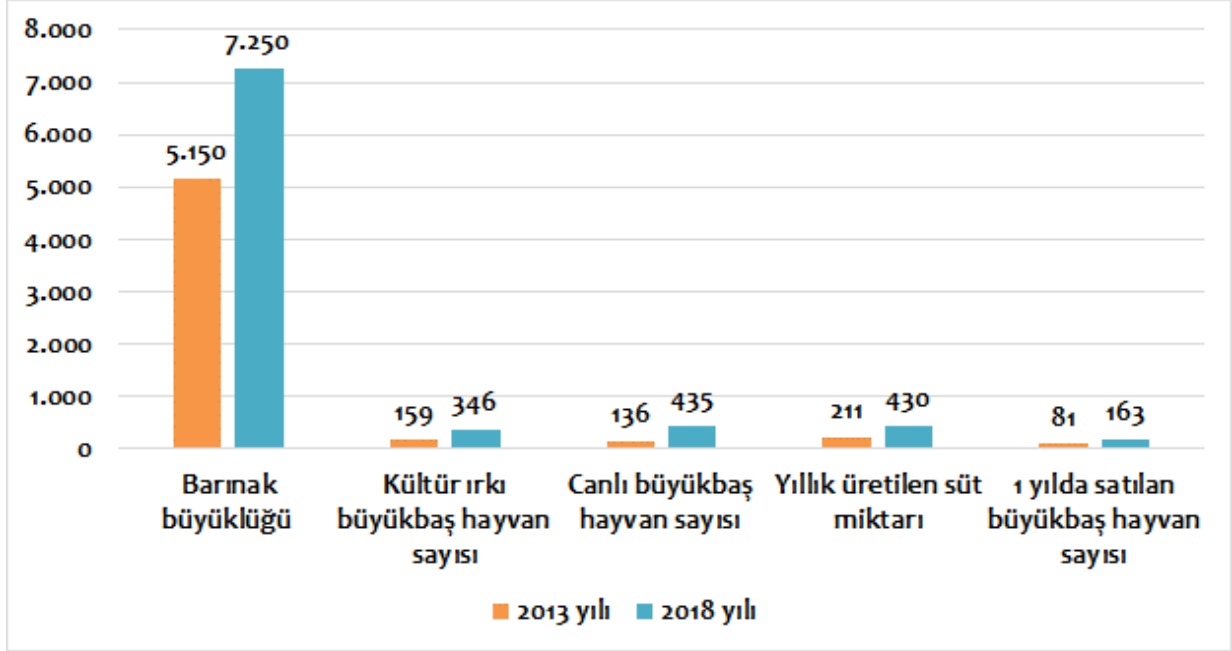

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Barınak Büyüklüğü, Canlı Hayvan Sayısı ve Satılan Süt Miktarı

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki barınak büyüklükleri, sahip oldukları ve yıl içinde sattıkları büyükbaş hayvan sayısı ile yıllık ürettikleri süt miktarı karşılaştırılmıştır. Buna göre 7 işletmede toplam barınak büyüklüğü %41 artışla 5.150 m²'den 7.250 m²'ye, yıllık üretilen süt miktarı %104 artışla 211 tondan 430 tona çıkmıştır. İşletmelerin sahip oldukları kültür ırkı ve canlı büyükbaş hayvan sayıları ile yıl içinde sattıkları büyükbaş hayvan sayıları 5 yılda minimum %100 artış göstermiştir (Şekil 77).

Şekil 77. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Barınak Büyüklüğü (m2), Hayvan Sayıları ve Sattıkları Süt Miktarı (ton), n=7

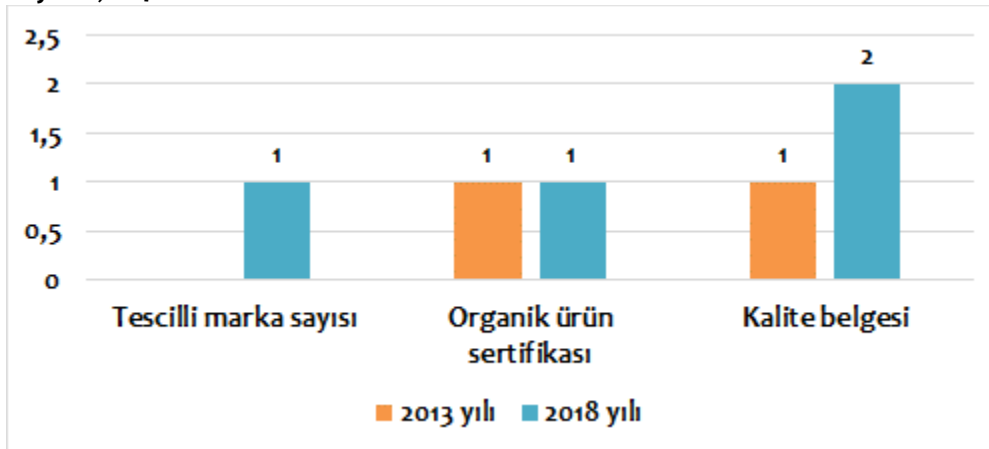

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika

Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmazken, 2018 itibarıyla toplam 1 tescilli markaya sahiptir. Destekle birlikte organik ürün sertifikası edinen işletme bulunmamakla birlikte 1 işletme kalite belgesi sayısını artırmıştır (Şekil 78).

Şekil 78. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika Sayıları, n=7

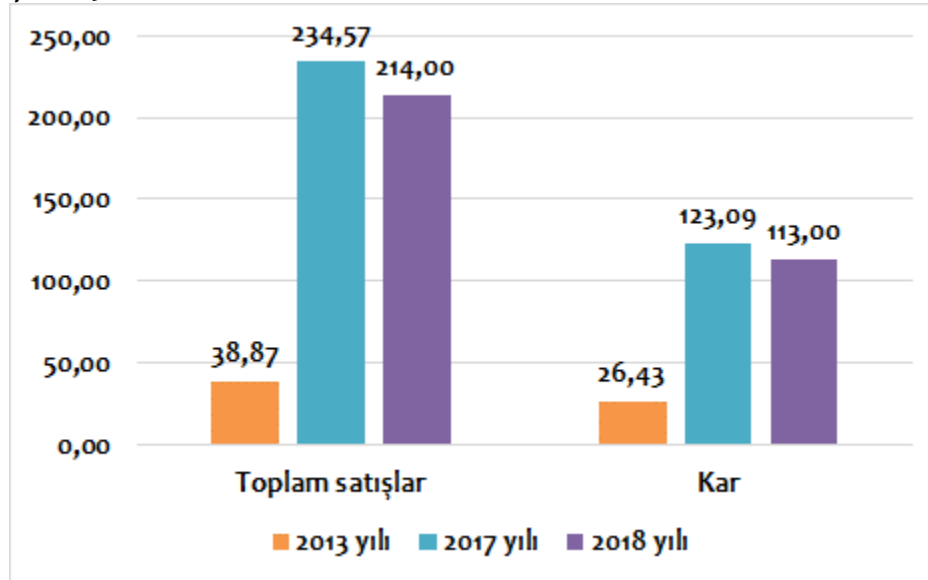

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam satışları ve net kâr-zarar tutarları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹⁷ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları %503 artarak ortalama 234 bin TL'ye, kârları ise %366 artarak ortalama 123 bin TL'ye ulaşmıştır. Bununla birlikte 2018 yılında yararlanıcıların satışları %9, kârları ise %8 düşmüştür. İşletmelerin kârlılık oranları destek öncesinde %68 iken satışların artışıyla birlikte 2018'de %53'e gerilemiştir. (Şekil 79)

Şekil 79. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (bin TL), n=5

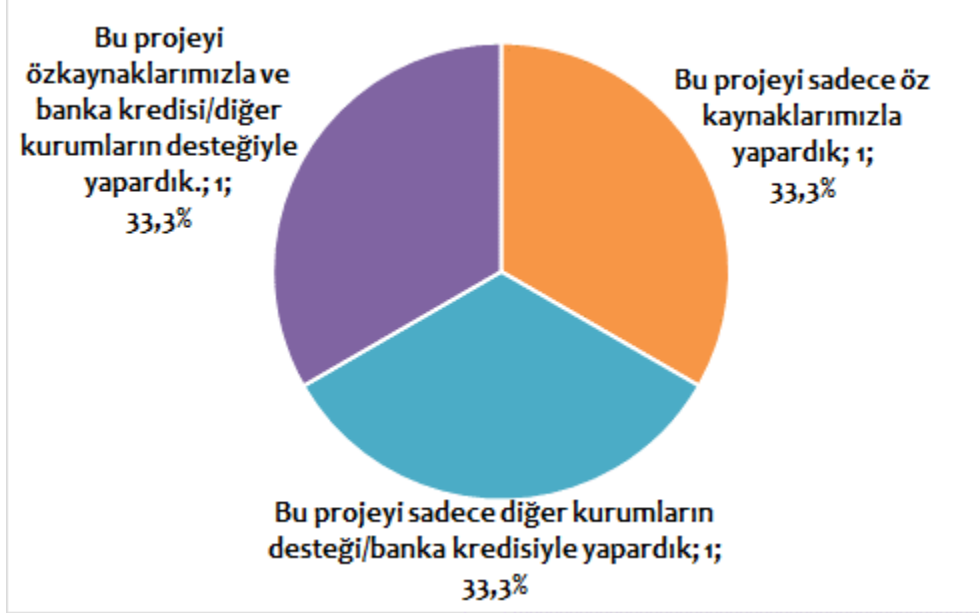

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yaklaşık yarısı (%43-3 yararlanıcı), destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiştir. Bu yararlanıcılar projelerini öz kaynakları ile ya da banka kredisi ile gerçekleştirebileceklerdir (Şekil 80).

¹⁷ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

Şekil 80. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=3

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

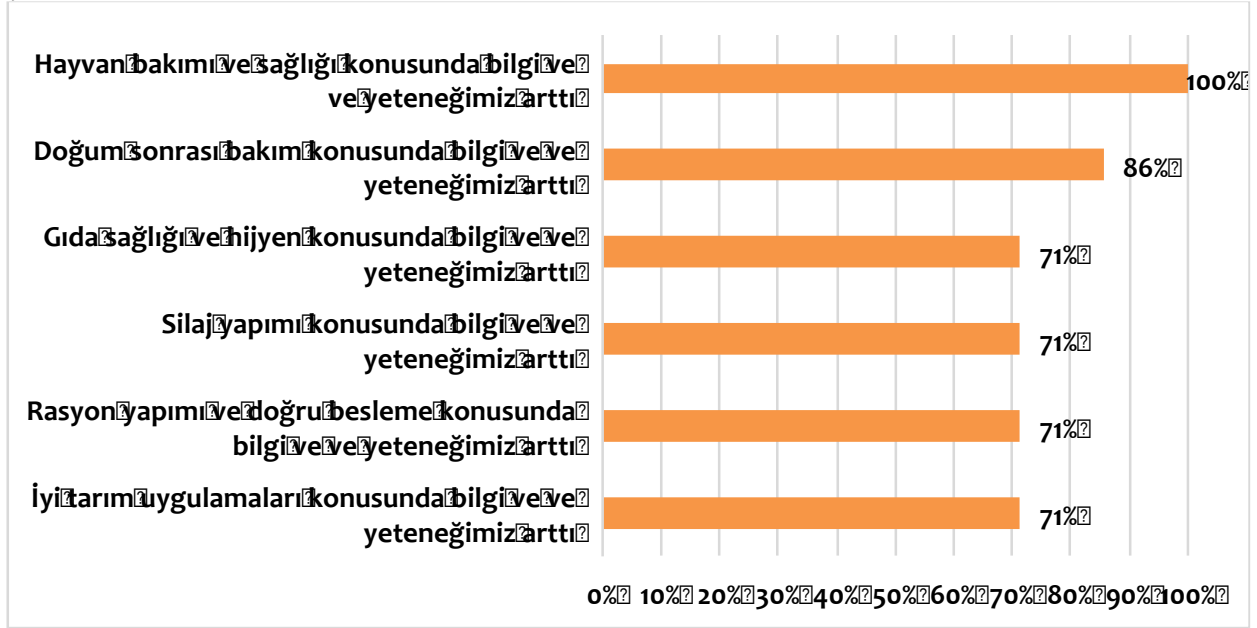
6.3.5.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların tamamı (%100), projeyle elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeyle elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. Teknik alanda, en fazla gözlenen kazanım, hayvan bakımı ve sağlığı konusunda bilgi ve yetenek artışı olmuştur (yararlanıcıların tamamı). Yararlanıcıların büyük kısmı doğum sonrası bakımı (%86), gıda sağlığı ve hijyeni, silaj yapımı, rasyon yapımı ve doğru besleme ile iyi tarım uygulamaları konusunda (%71) bilgi ve yeteneklerinin arttığını söylemiştir (Şekil 81).

Şekil 81. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Program yararlanıcısı işletmelerin kurumsal olarak elde ettikleri kazanımların başında proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı gelmektedir (yararlanıcıların %86'sı). Hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlama ile kurum dışı ve içi iletişimde güçlenme de yararlanıcıların çoğunluğu tarafından elde edilen kazanımlar olmuştur (%71) (Şekil 82).

Şekil 82. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

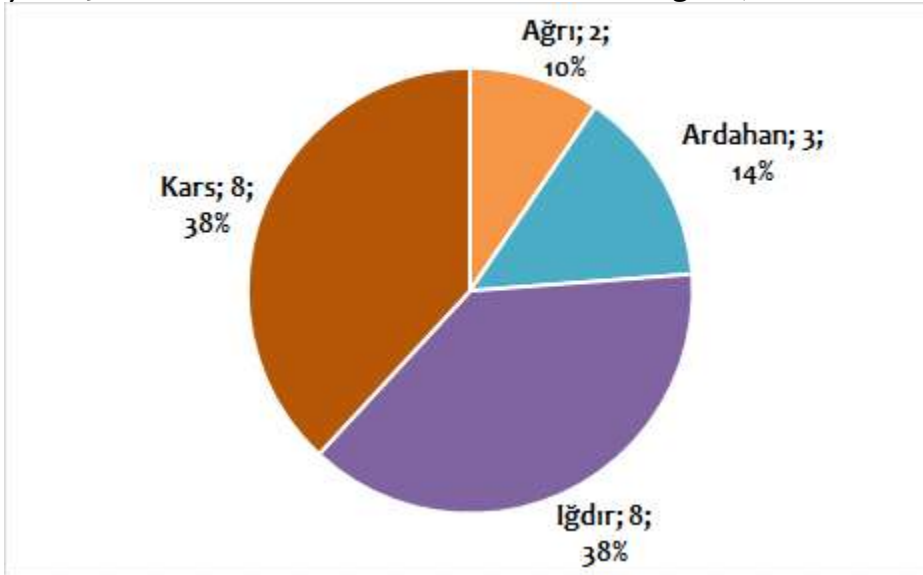
Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %15'i (1 yararlanıcı), Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup başvurulacak tek kurum TKDK olmuştur. Bu yararlanıcı yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin etkili olduğunu belirtmiştir.

6.3.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı kapsamında 23 proje tamamlanmış olsa da 21 yararlanıcı ankete cevap vermiştir (yararlanıcıların %91'i). Yararlanıcıların başvuru yaptıkları illerle paralellik gösterecek şekilde, anketlerle bölgenin dört ili de temsil edilmiştir. Ankete en fazla Kars ve Iğdır'dan katılım sağlanırken (%76-8'er yararlanıcı), Ardahan ve Ağrı'nın anketlerdeki toplam payı %24'tür (Şekil 83).

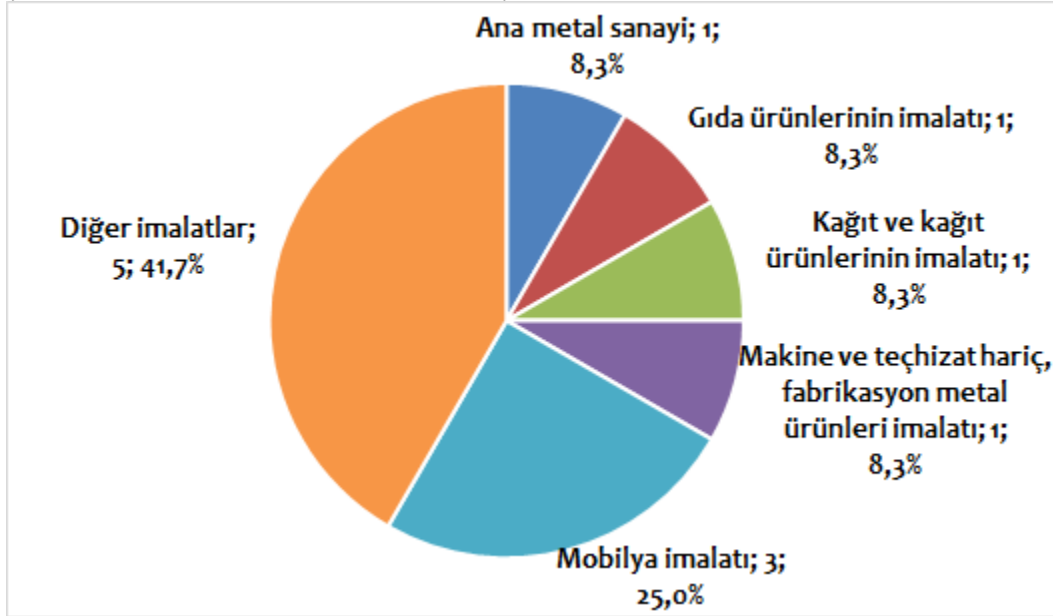
Şekil 83. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=21

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Ankete cevap veren yararlanıcıların %42'si turizm sektöründe olup geri kalanı imalat sanayiindedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin alt sektörlerine bakıldığında diğer imalatlar sektörü en öne çıkan sektör olup (%42) bunu mobilya imalatı sektörü (%25) izlemektedir. (Şekil 84).

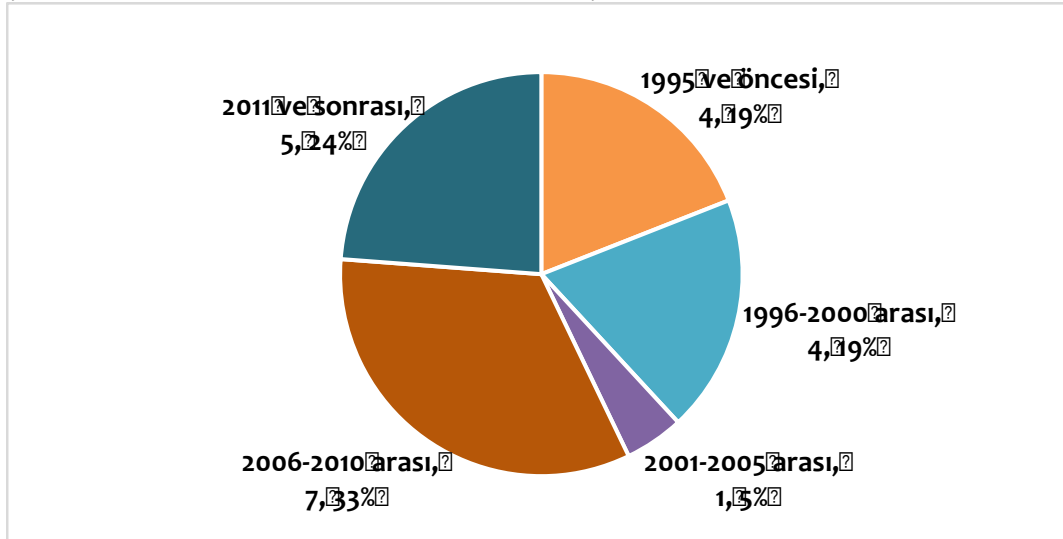
Şekil 84. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=12

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

İşletmelerin yarısından fazlası (%57) 2006 yılından sonra kurulmuş olup, %24'ü 2011'den bu yana faaliyet göstermektedir. İşletmelerin %38'i 2000 yılından önce kurulmuştur (Şekil 85).

Şekil 85. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=21

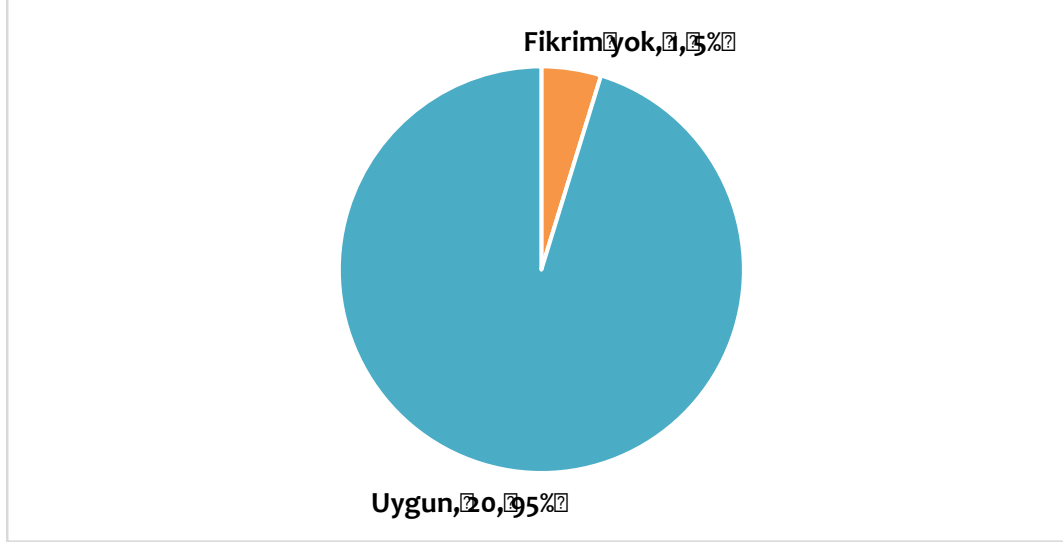
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.6.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların ortalama %95'i 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşünde olup 1 yararlanıcı bu konuda fikir beyan etmemiştir (Şekil 86).

Şekil 86. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=21

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenini ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 87'de sunulmaktadır.

Şekil 87. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

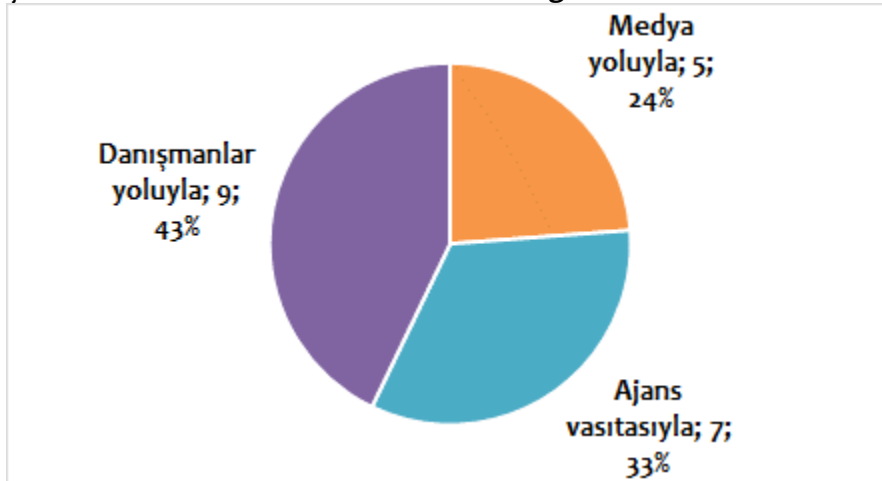

6.3.6.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle danışmanlar (%43), daha sonra Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri (%33) ile medyanın (%24) olduğu görülmektedir (Şekil 88).

Şekil 88. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=21

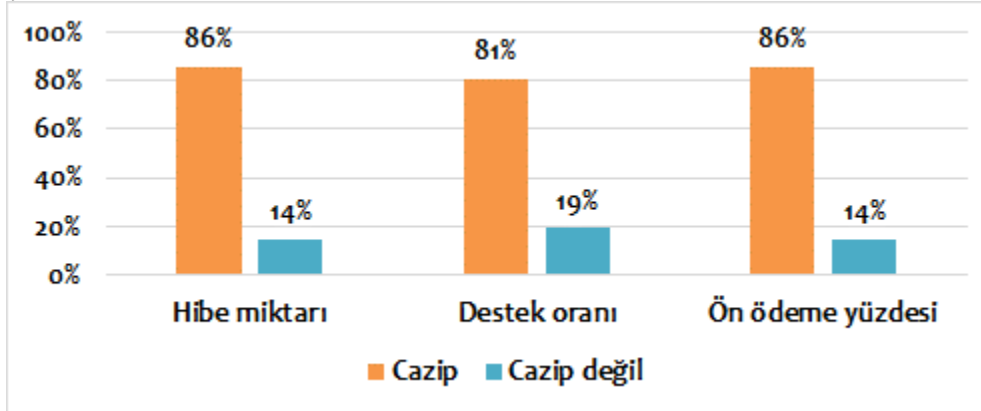

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların %86'sı programı hibe miktarı ve ön ödeme yüzdesi, %81'i ise destek oranı açısından cazip bulmuştur (Şekil 89).

Şekil 89. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=21

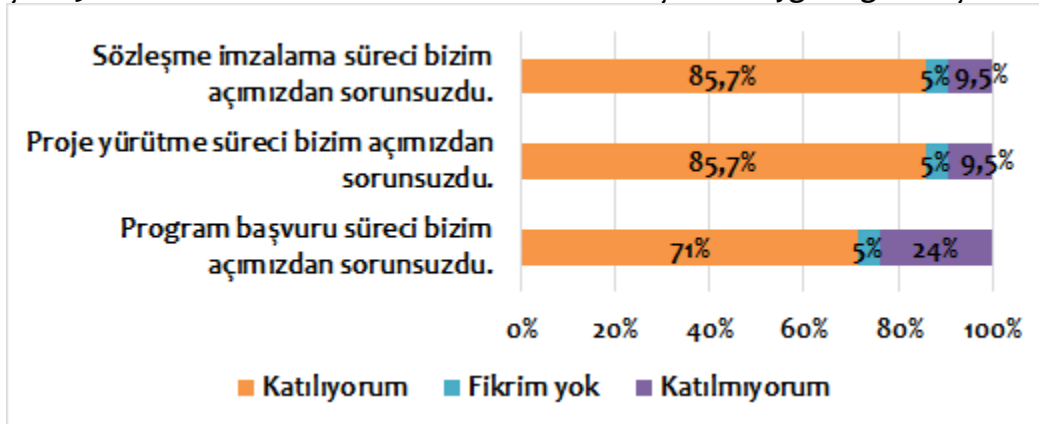

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların büyük kısmı sözleşme imzalama, proje yürütme (her biri %86) ve program başvuru süreçlerinin (%71) kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir. Program başvuru süreci konusunda yararlanıcılar nispeten daha olumsuz görüş bildirmiştir (Şekil 90). Yararlanıcıların tamamı (%100) proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış; 2 yararlanıcı hariç tamamı (%90) bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 90. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=21

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.6.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre program sonunda yararlanıcıların elde ettikleri çıktılar arasında yeni makine, ürün, istihdam edilen personel (kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu), marka başvurusu ve tescili ile patent başvurusu bulunmaktadır. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır (Tablo 40).

Tablo 40. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Marka Tescil Sayısı	3
Marka Başvuru Sayısı	6
Belgelendirilen Turistik Tesis Sayısı	5
Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı	3
Turizm Yatak Kapasitesi	530
Alınan Sertifika Sayısı	31
İstihdam Edilen Engelli Sayısı	5
Lisans ve Üzeri Eğitilmiş İstihdam Sayısı	5
İstihdam Edilen Turizm Meslek Lisesi veya Turizm MYO Mezunu Kişi Sayısı	10
İstihdam Edilen Kadın Sayısı	27
İstihdam Edilen Genç Sayısı	108
Yeni Makine Harcamaları (TL)	3.888.166
Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı	64
Ürün Çeşidi Sayısı	132
Soğuk Hava Deposu Kapasitesi	27
Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı	12

Kaynak: Program Kapanış Raporu

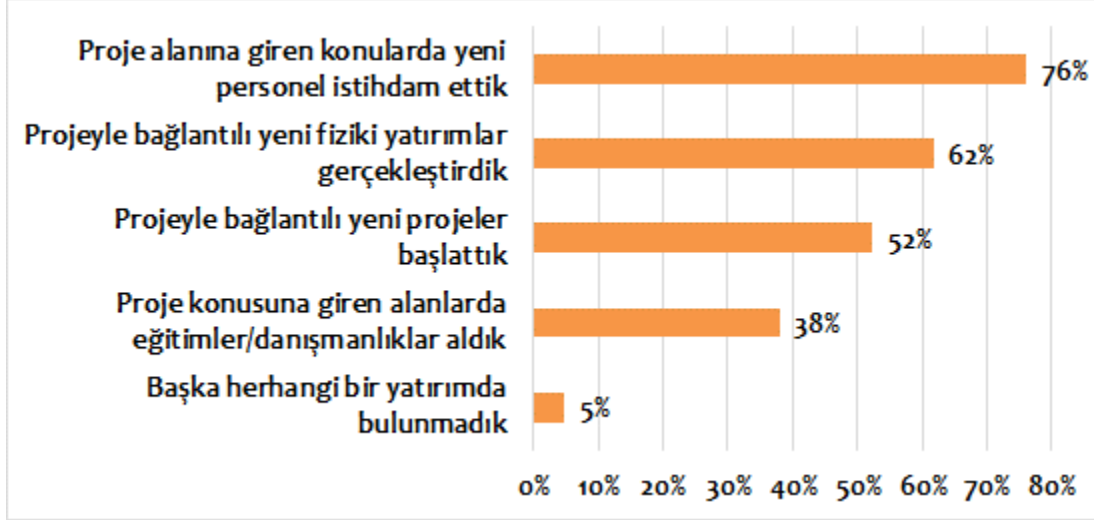
Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipman/eşyanın 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının 1'i hariç tamamı (%95), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri görülmektedir (%76). Buna ek olarak projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirmek, projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak ve projeye bağlantılı

yeni projeler başlatmak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 91).

Şekil 91. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=21

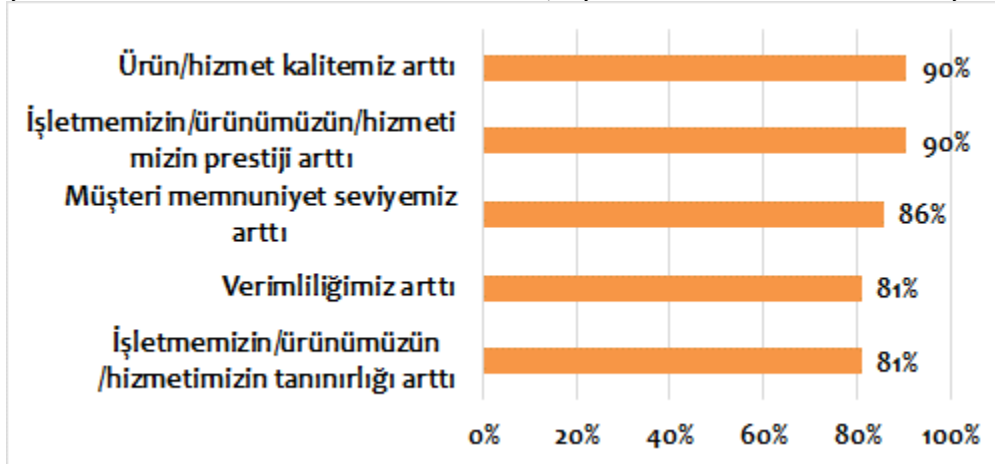

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların elde ettikleri sonuçların başında ürün/hizmet kalitesinde ve işletme/ürün/hizmet prestijinde artış (yararlanıcıların %90'ı) gelmektedir. Programın sonucunda yararlanıcıların müşteri memnuniyetleri (%86), verimlilikleri ve işletme/ürün/hizmet tanınırlıkları artmıştır (Şekil 92).

Şekil 92. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=21

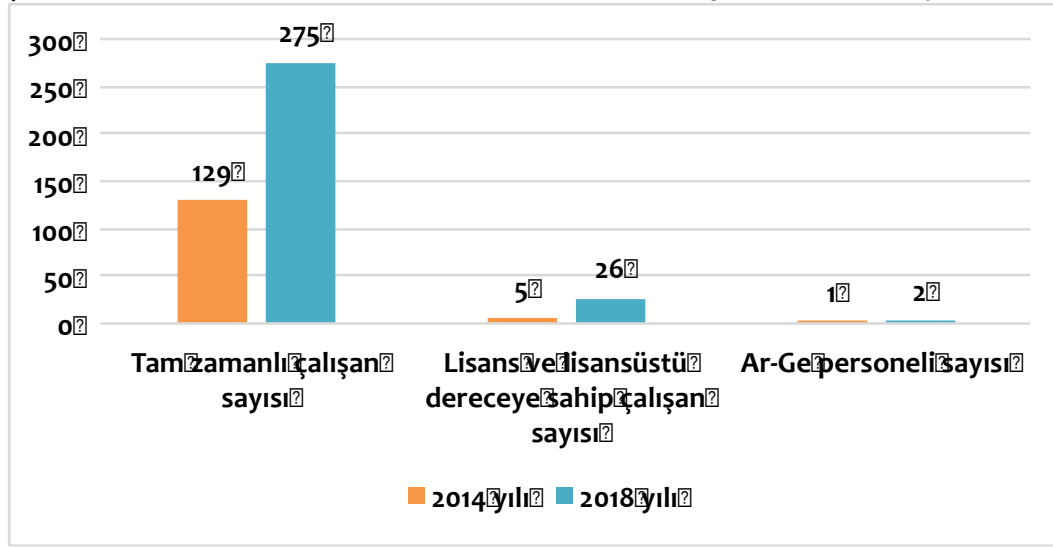
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.6.4. Etki

Personel

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre 21 işletmede toplam personel sayısı %113 artışla 129'dan 275'e çıkmış; lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %420 artışla 5'den 26'ya, Ar-Ge personeli sayısı da 1'den 2'ye çıkmıştır. İşletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı %4'den %9'a yükselmiş, Ar-Ge personelinin oranında bir değişiklik olmamıştır (Şekil 93).

Şekil 93. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=21

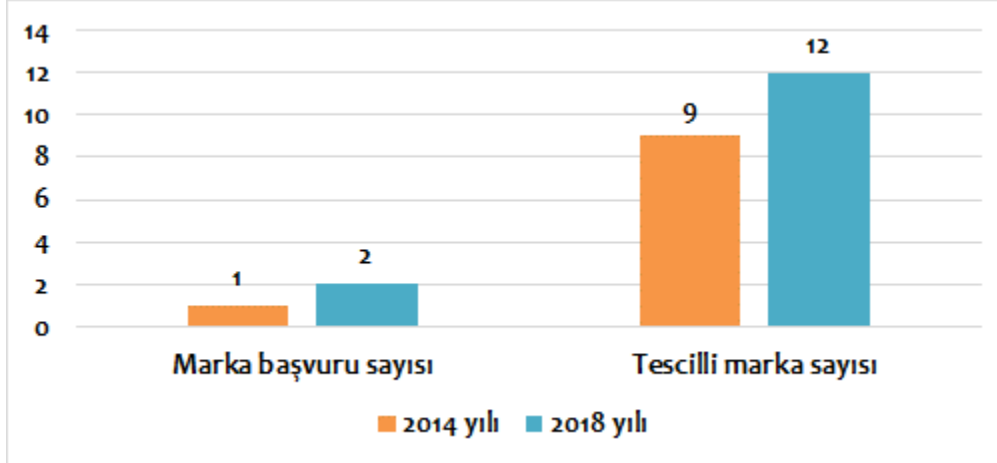

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı fikri mülkiyet hakkı başvuru ve tescil sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre, yararlanıcıların destek öncesi ve sonrasında faydalı model ve patent başvurusu ve tescillerinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte destekten sonra yararlanıcı işletmelerin marka başvurusu ve tescillerinde artış görülmüş, destekten önce 1 marka başvurusu ve 2 tescilleri varken destek sonrası marka başvurusu sayısı 9'a, tescil edilen marka sayısı 12'ye çıkmıştır (Şekil 94).

Şekil 94. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=21

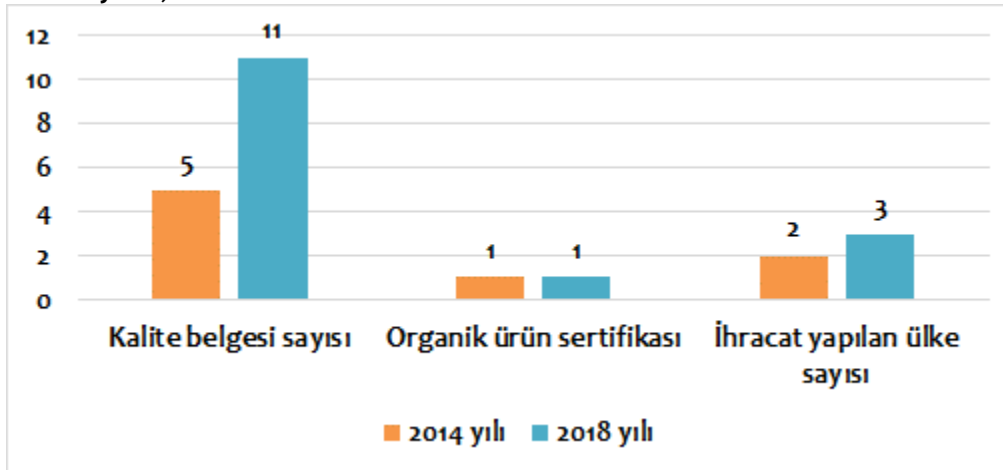

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri ve Türk Patent ve Marka Kurumu İstatistikleri, Haziran 2019

İmalat Sanayiindeki Yararlanıcıların Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayısı

Program yararlanıcısı imalat sanayiindeki işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki kalite belgesi, organik ürün sertifikası ve ihracat yaptıkları ülke sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin sahip oldukları kalite belgesi sayısının %120 artışla 5’den 12’ye çıktığı ve destek öncesinde 2 ülkeye ihracat yapılırken destekten sonra 3 ülkeye ihracat yapıldığı görülmektedir. Yararlanıcı işletmelerin sahip olduğu organik ürün sertifikası sayısında bir değişiklik olmamıştır (Şekil 95).

Şekil 95. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=12

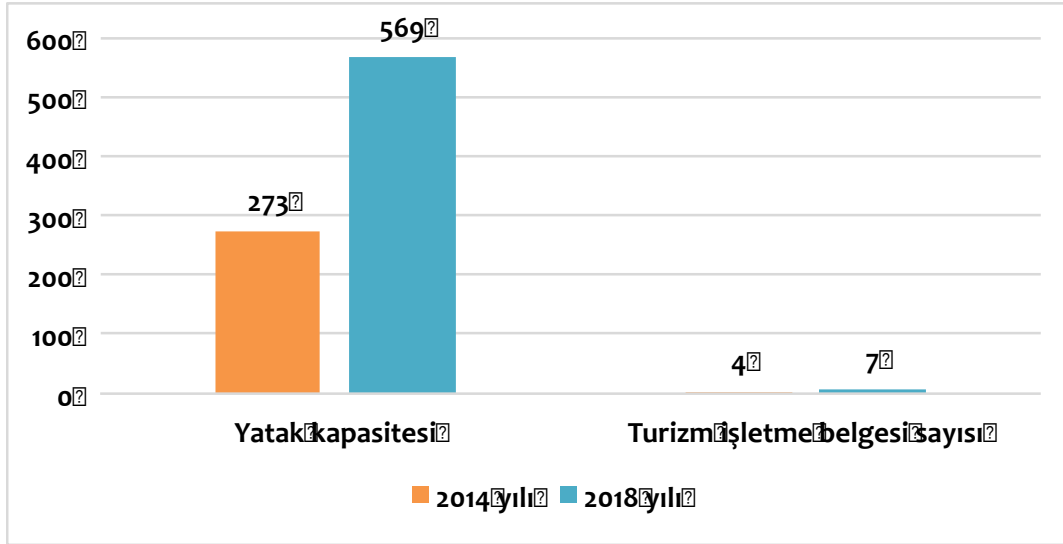

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Turizm Sektöründeki Yararlanıcıların Belge ve Yatak Kapasitesi

Turizm sektöründeki yararlanıcıların, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki turizm işletme belgesi ve yatak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin yatak kapasitesinin %108 artışla 273’den 569’a, turizm işletme belgesi sayısının da 4’den 7’ye çıktığı görülmektedir (Şekil 96).

Şekil 96. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=9

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

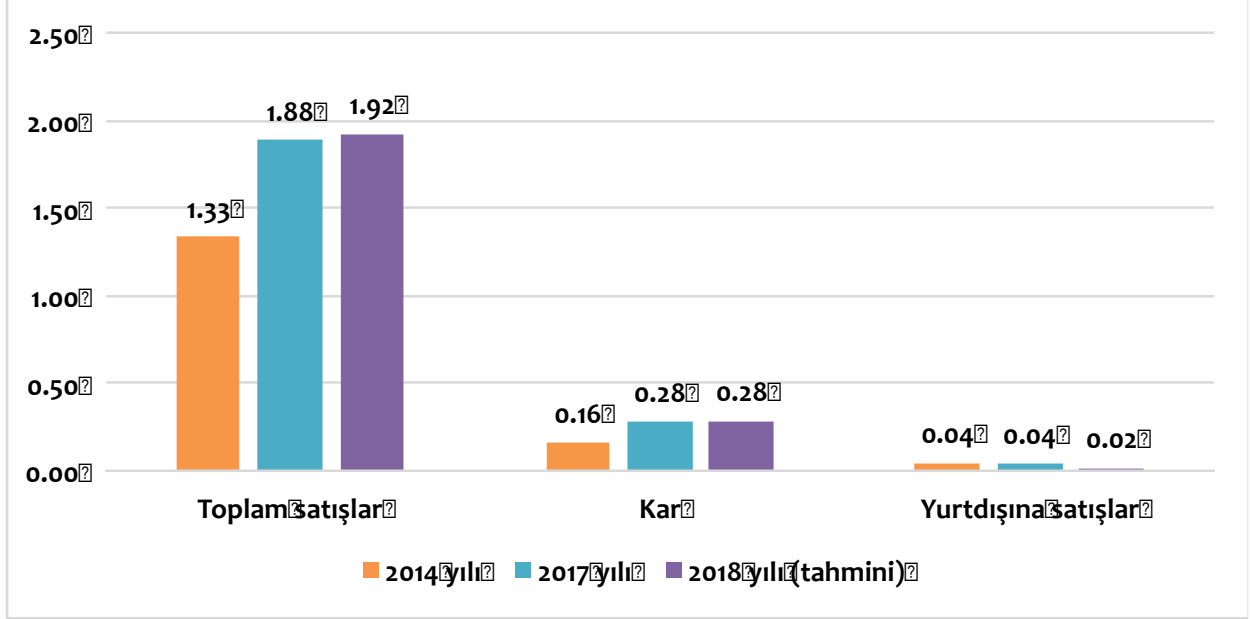
Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam satışları ile net kâr-zarar tutarları, imalat sanayiindeki işletmelerden de bunlara ilave olarak ihracata ile Ar-Ge harcamaları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹⁸ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları ortalama %42, kârları ise %79 artmıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların mali verilerindeki bu olumlu tablonun, turizm sektöründeki işletmelerin verilerindeki seyirden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Aynı yıllar içinde turizm sektörü yararlanıcılarının satışları ortalama %128 ve kârları %216 artarken, imalat sektöründeki işletmelerin satışları %2, kârları ise %81 düşmüştür. 2018 yılında turizm sektöründeki işletmelerin satışları %10 artarken kârları %12 düşmüş, imalat sanayiindeki işletmelerin ise satışları %7, kârları %62 düşmüştür. Tüm bu değişimler neticesinde imalat sanayiindeki işletmelerin kârlılık oranları destek öncesinde ve 2018 yılında %9 seviyesinde kalırken, turizm sektöründeki işletmelerin kârlılık oranları destek öncesinde %17 iken 2018 yılında %19’a çıkmıştır.

¹⁸ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

İmalat sanayiindeki işletmelerin satışlarında ve kârlarındaki düşüşe paralel olarak ihracat rakamları da destekten sonra azalma trendinde olmuştur. Destekten önce işletmelerin ortalama ihracatı 42.052 TL iken 2017 yılında 38.090 TL'ye, 2018 yılında ise %58 azalışla 15.867 TL'ye düşmüştür. İhracatın toplam satışlar içindeki payı %5'den %2'ye inmiştir (Şekil 97).

Şekil 97. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=20

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yarısından fazlası (%67), destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%64) projelerini öz kaynakları ile yapacaklarını, geri kalanı ise (%34) banka kredisi de kullanacaklarını belirtmiştir. Söz konusu yararlanıcıların bir bölümü (sırayla %29 ve %21) Ajans desteği olmadan projelerini gerçekleştirmeleri durumunda kapsamını daraltacaklarını veya daha uzun sürede/erteleyerek hayata geçireceklerini söylemiştir (Şekil 98).

Şekil 98. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=14

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

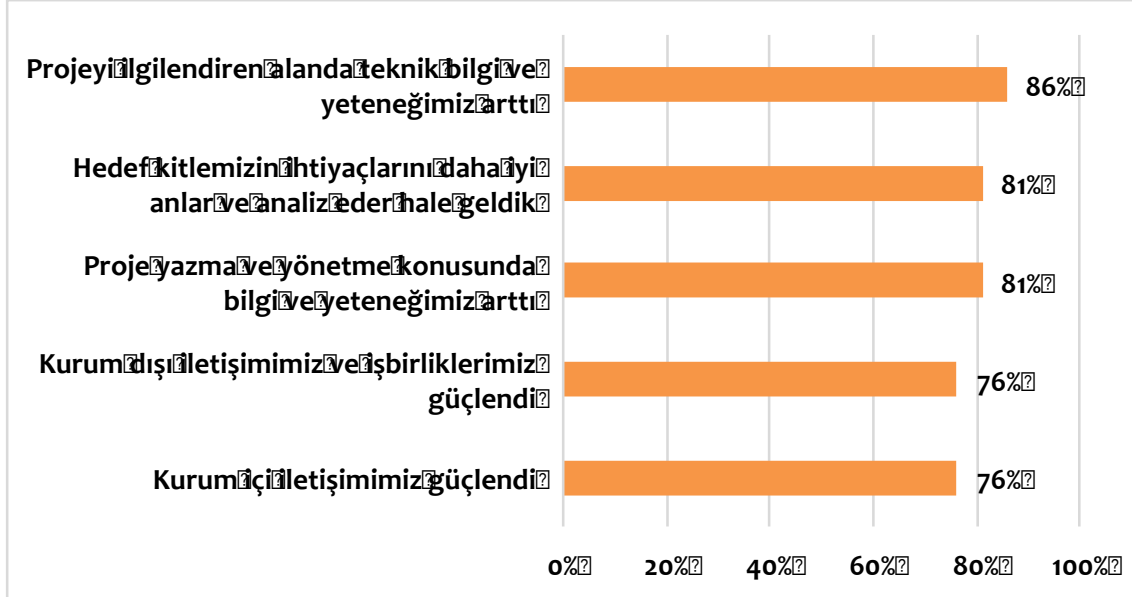
6.3.6.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların 1'i hariç tamamı (%95), projeyle elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeyle elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklik, projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğinin artışı (%86) şeklinde olmuştur. Proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlama, kurum içi ve dışı iletişimde güçlenme de yararlanıcıların büyük kısmı tarafından kazanılmıştır (Şekil 99).

Şekil 99. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=21

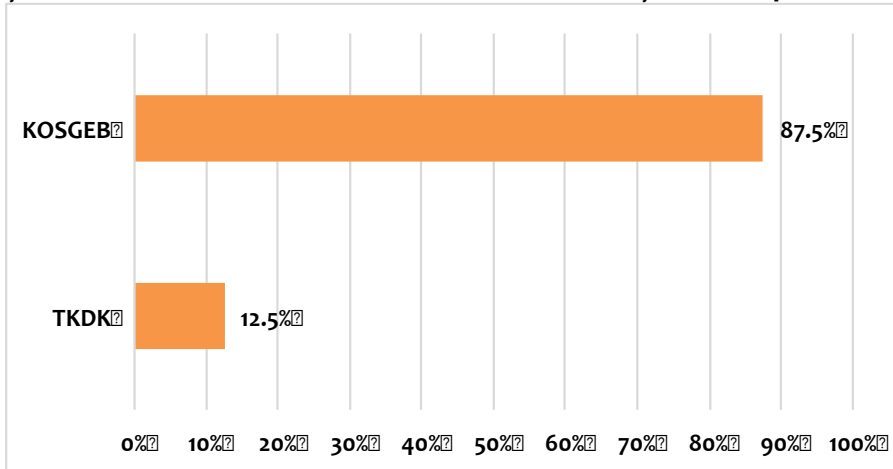

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %38'i, Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup söz konusu yararlanıcıların başvurduğu öncelikli kurum KOSGEB olmuştur (%87,5). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; büyük kısmı (%75), Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 100. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=8

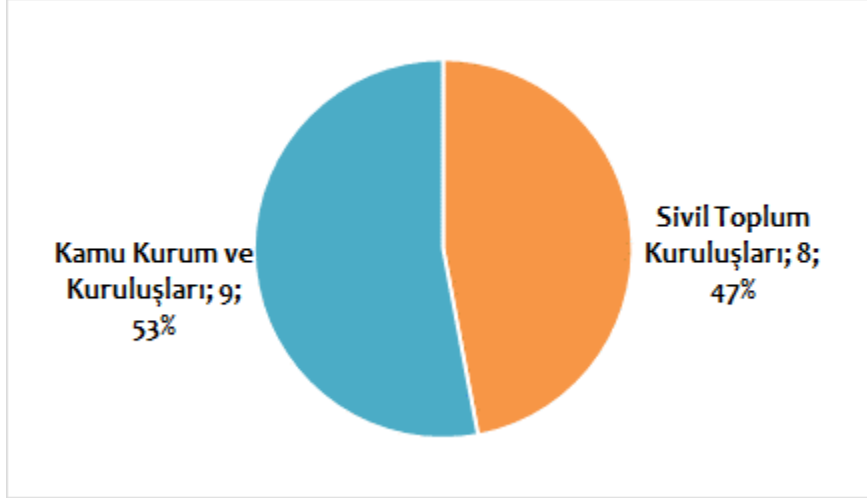

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı kapsamında 17 proje tamamlanmış olup yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcıların yarısından fazlası kamu kurum ve kuruluşları (%53), geri kalanı sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır (Şekil 101).

Şekil 101. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=17

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.7.1. İlgililik

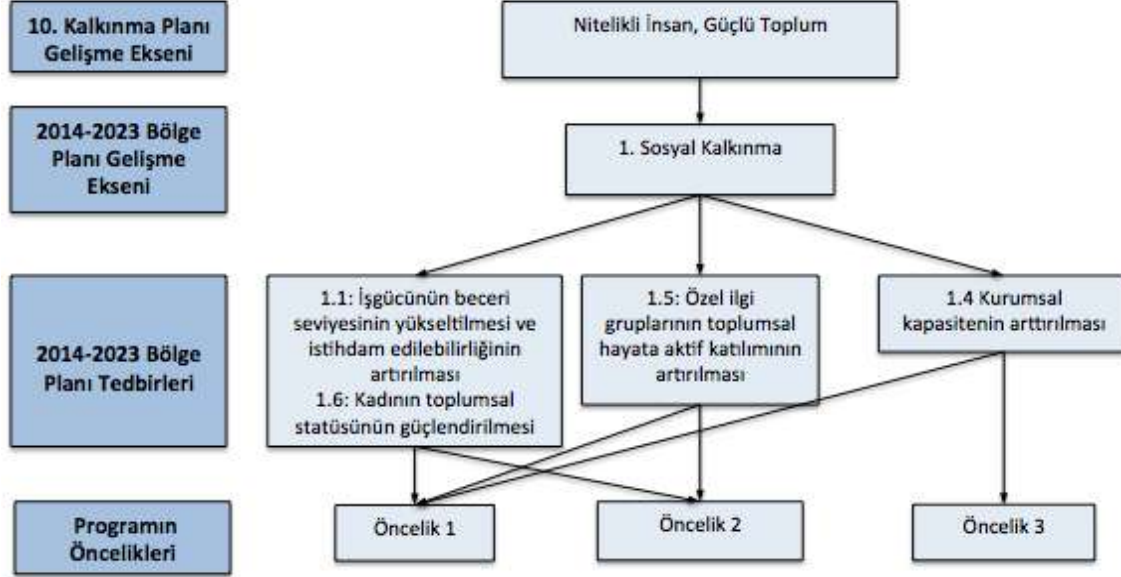
Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların tamamı (%100) 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir.

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014–2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenini ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 102'de sunulmaktadır.

Şekil 102. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

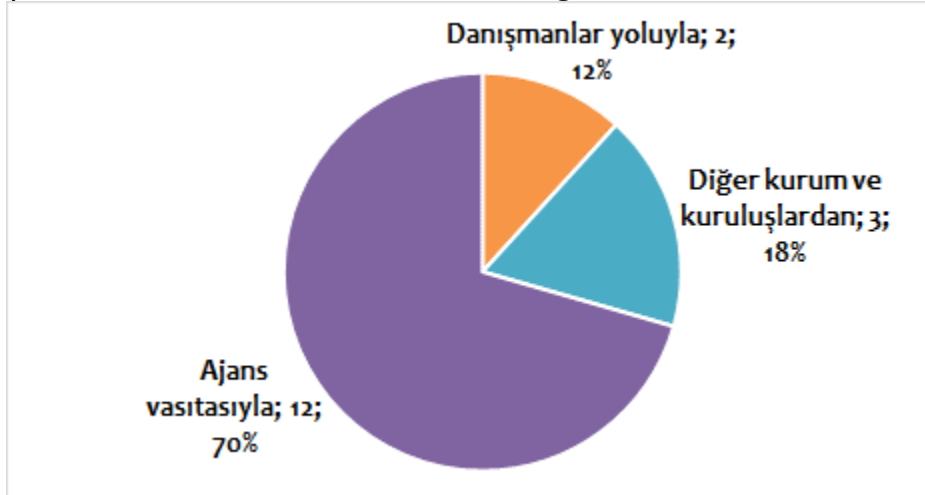

6.3.7.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri (%70), daha sonra diğer kurum ve kuruluşlar (%18) ile danışmanlar (%12) olduğu görülmektedir (Şekil 103).

Şekil 103. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=17

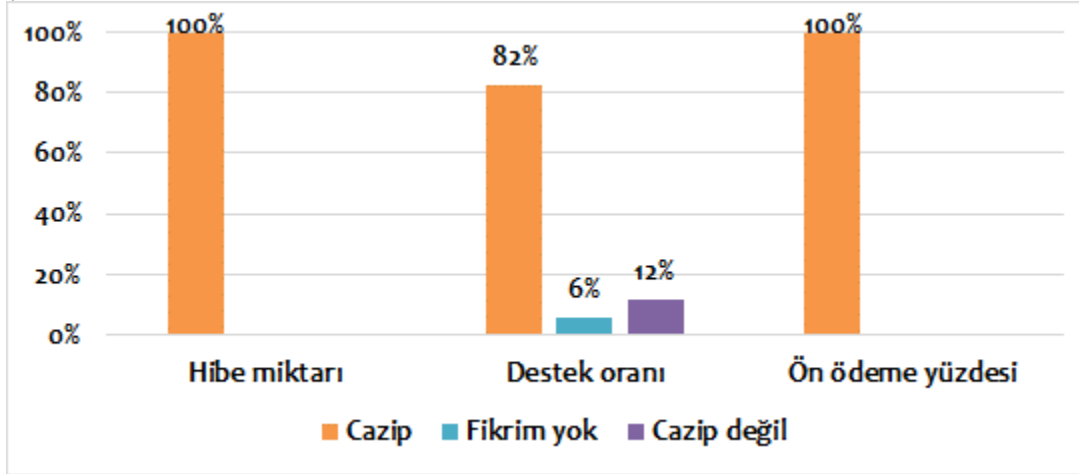

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların tamamı (%100) programı hibe miktarı ve ön ödeme yüzdesi, büyük bölümü ise (%82) , destek oranı açısından cazip bulmaktadır (Şekil 104).

Şekil 104. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=17

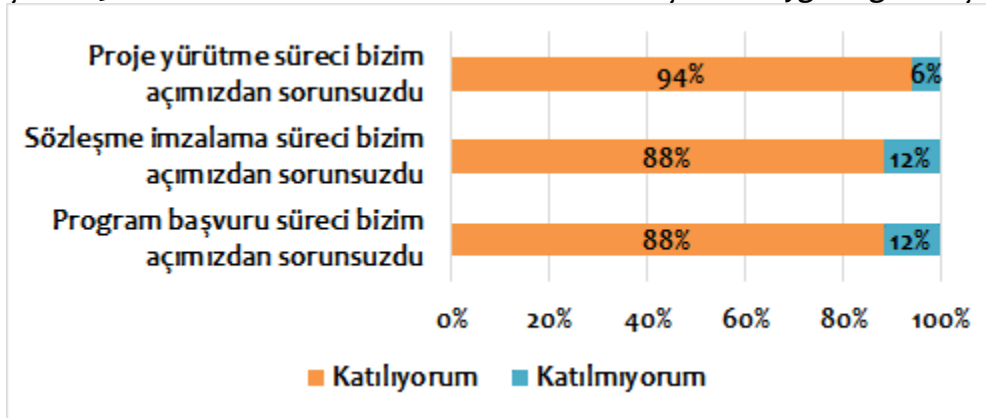

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların büyük kısmı proje yürütme, program başvuru ve sözleşme imzalama süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 105). Yararlanıcıların ancak %35'i proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış ve bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 105. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=17

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.7.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Anketlerden elde edilen verilere göre program sonunda yararlanıcılar çeşitli çıktılar elde etmişlerdir. Programla birlikte bölgede 8 atölye/eğitim salonu, 4 gençlik merkezi ve çok amaçlı salon, köy okullarına çocuk parkı, çocuk oyuncak evi-kreşi ve rehabilitasyon merkezi gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur (Tablo 41).

Tablo 41. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=17

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Atölyeler/Eğitim Salonları	8
Gençlik Merkezi	4
Çok amaçlı salon	1
Süt soğutma tesisi	1
Köy okullarına çocuk parkı	1
Çocuk Oyuncak Evi-Kreşi	1
Rehabilitasyon Merkezi	1

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Projeyle birlikte altyapı veya üstyapı kuran yararlanıcıların %87'si (2 yararlanıcı hariç), destek ile oluşturulan altyapı/üstyapı ve merkezlerin 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir. Diğer iki yararlanıcı ise bunun sebebini yeni gelen yönetimin yapıları sahiplenmemesi veya merkeze yeterli talebin olmaması şeklinde belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının %65'i, desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeyle bağlantılı yeni fiziki yatırımlar yaptıkları görülmektedir (%35). Projeyle bağlantılı yeni projeler başlatmak ve projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (%29) (Şekil 106).

Şekil 106. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=17

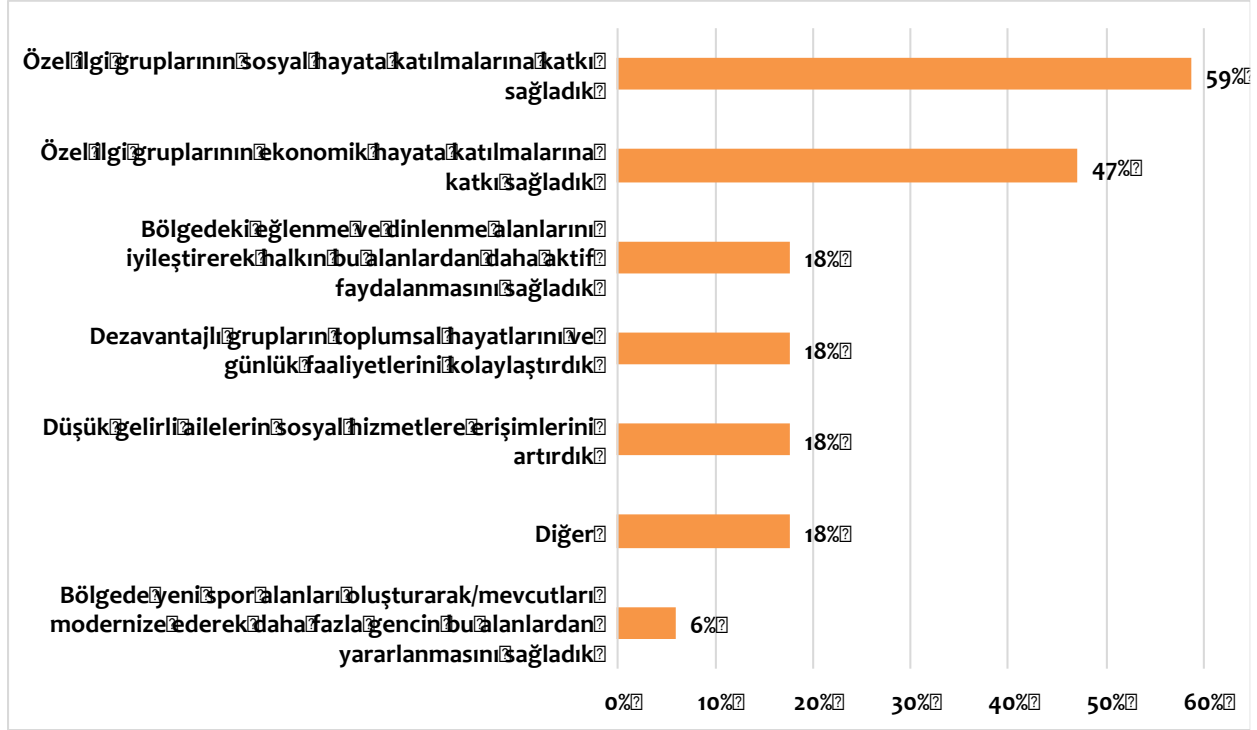

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.7.4. Etki

Program yararlanıcıları, projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Yararlanıcıların yarısından fazlası (%59) bölgedeki özel ilgi gruplarının sosyal hayata, yarıya yakını ise (%47) ekonomik hayata katılmalarına katkı sağladıklarını belirtmiştir. Bölgedeki eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yararlanıcıların projeleri ile bölgeye sağladıkları diğer katkılar olmuştur (Şekil 107).

Şekil 107. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=17

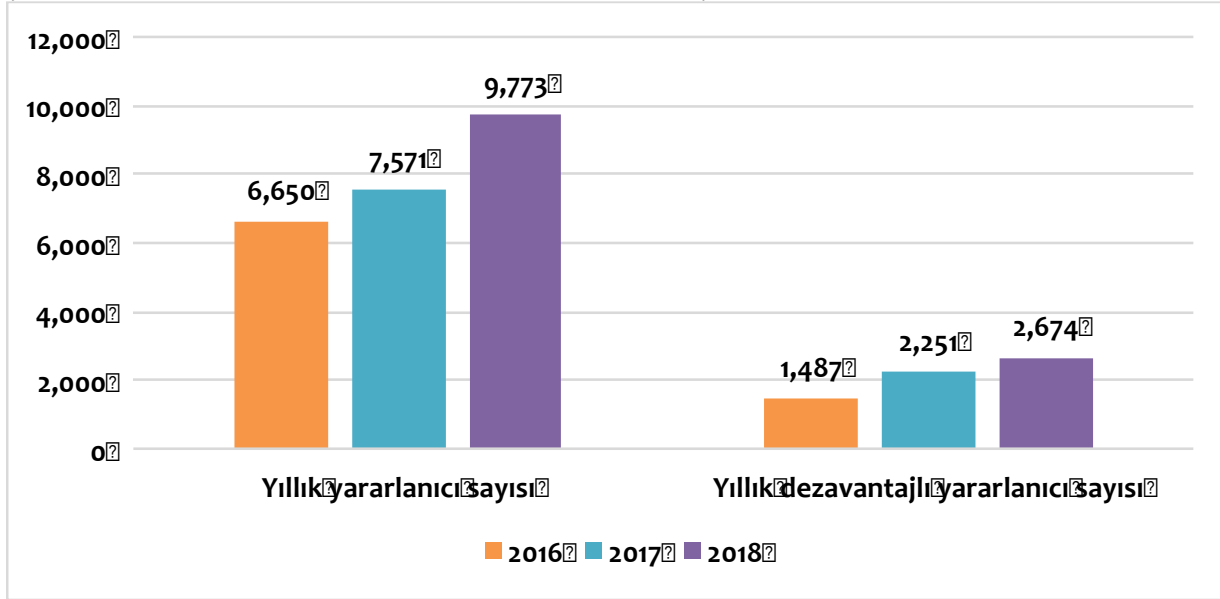
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programla Kurulan Merkezlerin Etkisi

Programla birlikte kurulan merkez ve yapılardan 2019 itibarıyla aktif olanların 2016, 2017 ve 2018 yıllarındaki yararlanıcı ve çalışan sayıları hakkında bilgi alınmıştır. Buna göre söz konusu 11 merkezin 2016'de toplam yararlanıcı sayısı 6.650 iken 2018'de 9.773'e çıkmış, merkezlerden yararlanan dezavantajlı kişilerin oranı %22'den %28'e yükselmiştir. Söz konusu 11 merkezdeki toplam çalışan sayısı 2016'de 7 iken 2018'de 9'a çıkmıştır (Şekil 108).

Bu merkezlerin toplam geliri 2016'da 5.000 TL iken, 2018'de söz konusu 11 merkezin toplam gelirindeki artışa bağlı olarak 20.000 TL'ye çıkmıştır (sadece 2 merkez gelir bildirmiştir).

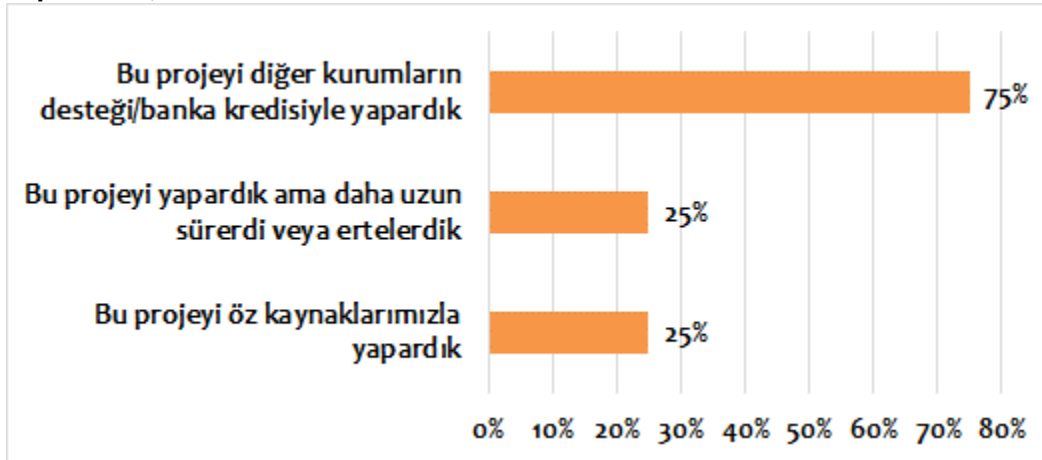
Şekil 108. Destekle Kurulan Merkezlerden Yararlanan Kişi Sayısı, n=11

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının ancak %24'ü, destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%75), projelerini yaparken banka kredisi veya başka kurumların desteklerinden yararlanacaklarını, geri kalanı da sadece öz kaynakları ile hayata geçirebileceklerini belirtmiştir. Ayrıca bu yararlanıcıların %25'i projelerini Ajans desteği olmadan gerçekleştirmeleri durumunda daha uzun süreye yayarak ya da erteleyerek gerçekleştirebileceklerini söylemiştir (Şekil 109)

Şekil 109. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=4

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

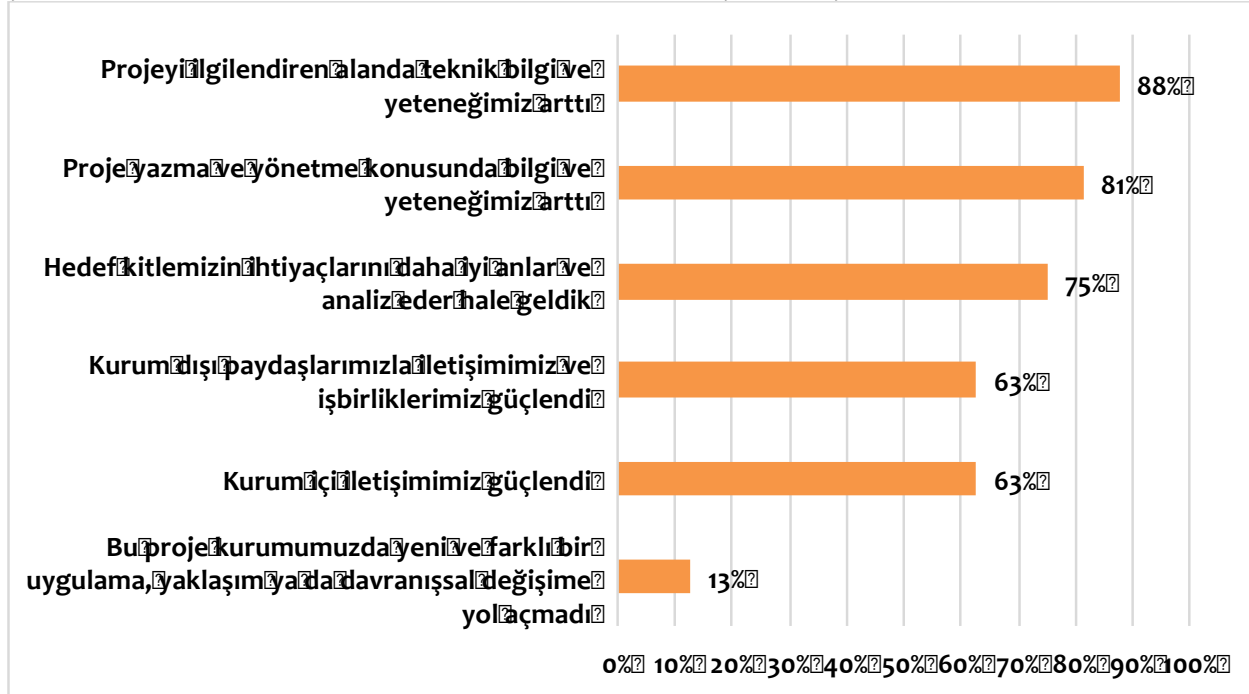
6.3.7.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların büyük kısmı (%88) projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı kurumların tamamı (%100) projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklikler, projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yetenek artışı (%88) ile proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı (%81) şeklinde olmuştur (Şekil 110).

Şekil 110. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=17

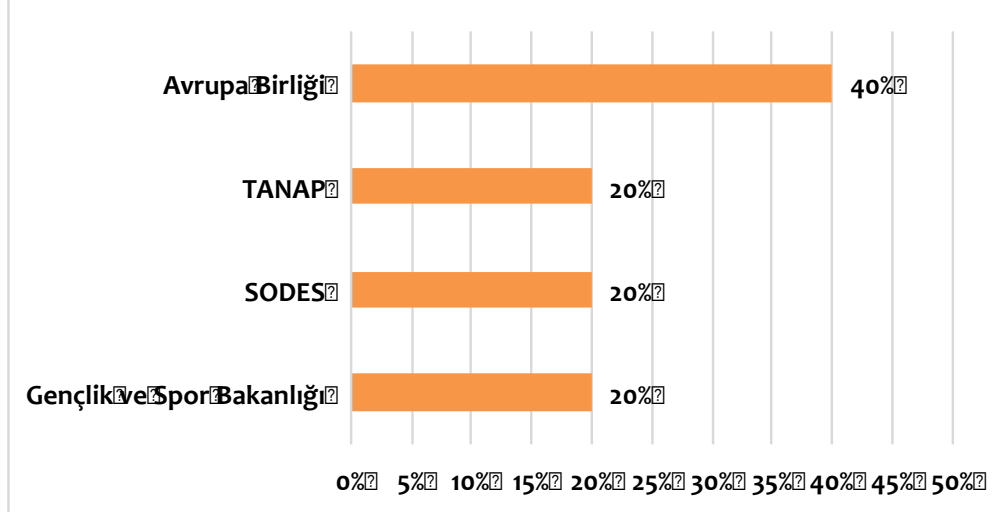
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Mali Destek Programı yararlanıcılarının %29'u, Ajans desteğinden sonra başka kurumların destek programlarına ilk defa başvurmuştur. Başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle Avrupa Birliği desteklerine başvurdukları görülmekte olup bunu TANAP, SODES ve Gençlik ve Spor Bakanlığı izlemektedir (Şekil 111). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada

Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; yararlanıcıların tamamı Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 111. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=5

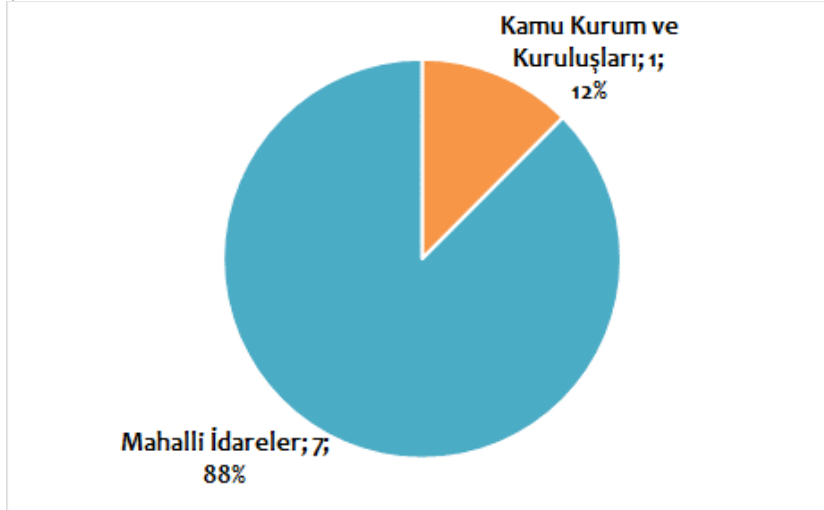

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında 9 proje tamamlanmış olup 8 yararlanıcı (%89) ankete cevap vermiştir. Ankete cevap veren kurumların biri hariç tamamı (%88) mahalli idarelerden oluşmaktadır (Şekil 112).

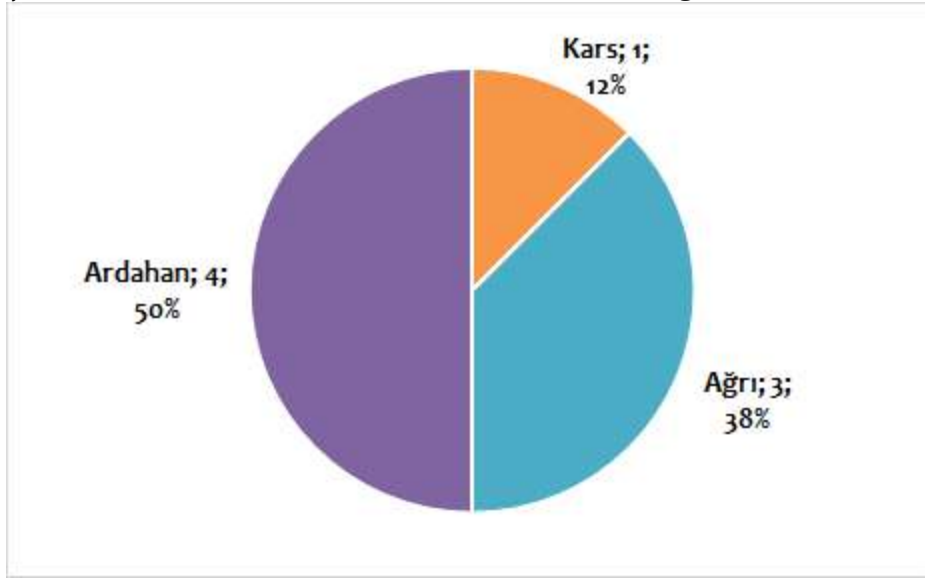
Şekil 112. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=8

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların başvuru yaptıkları illerle paralellik gösterecek şekilde, anketlerle bölgenin üç ili de temsil edilmiştir. Ankete en fazla Ardahan ve Ağrı'dan katılım sağlanmıştır (%88-7 yararlanıcı) (Şekil 113).

Şekil 113. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=8

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.8.1. İlgililik

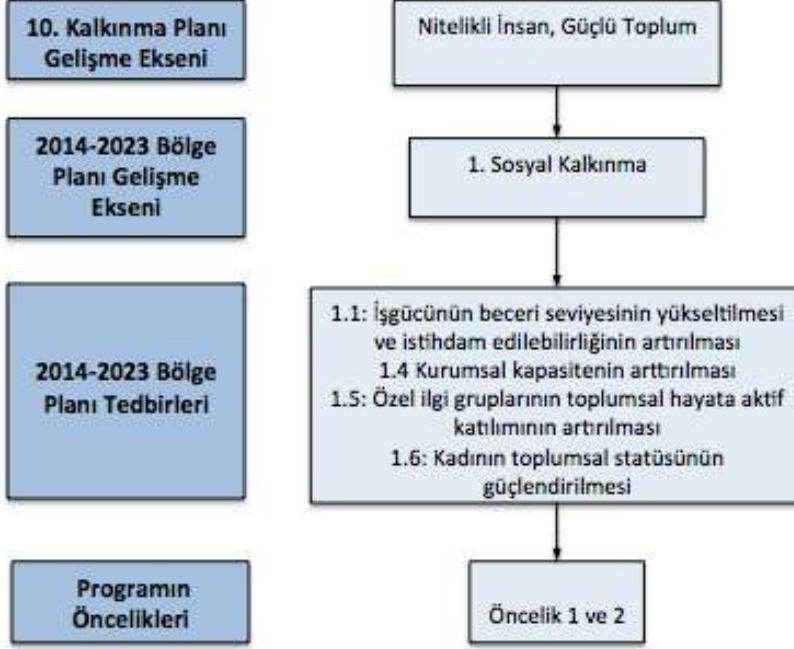
Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların tamamı (%100), 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir.

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenine ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 114'de sunulmaktadır.

Şekil 114. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

6.3.8.2. Etkinlik

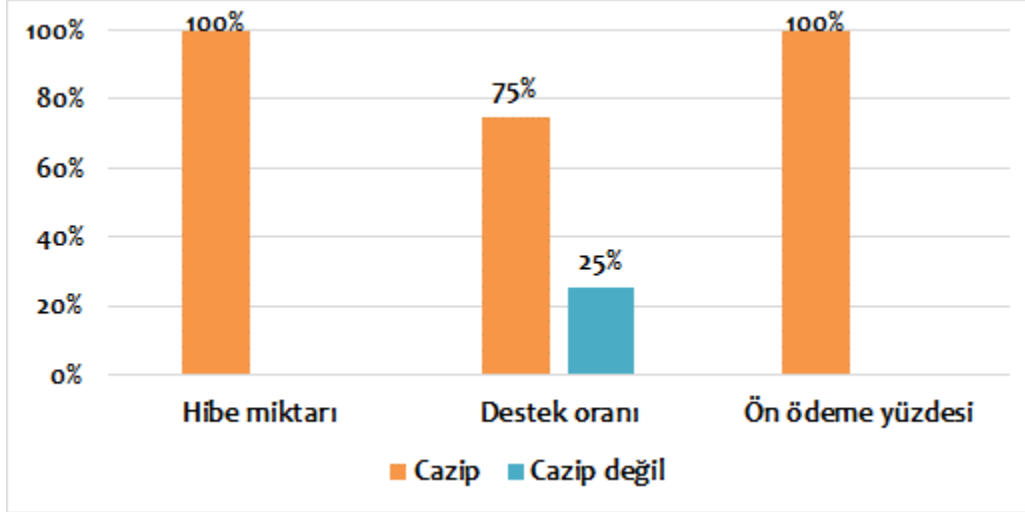
Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri olduğu görülmekte olup yararlanıcıların tamamı bu vasıta ile destekten haberdar olduklarını belirtmiştir.

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların tamamı (%100) programı hibe miktarı ve ön ödeme yüzdesi, büyük bölümü ise (%75), destek oranı açısından cazip bulmaktadır (Şekil 115).

Şekil 115. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=8

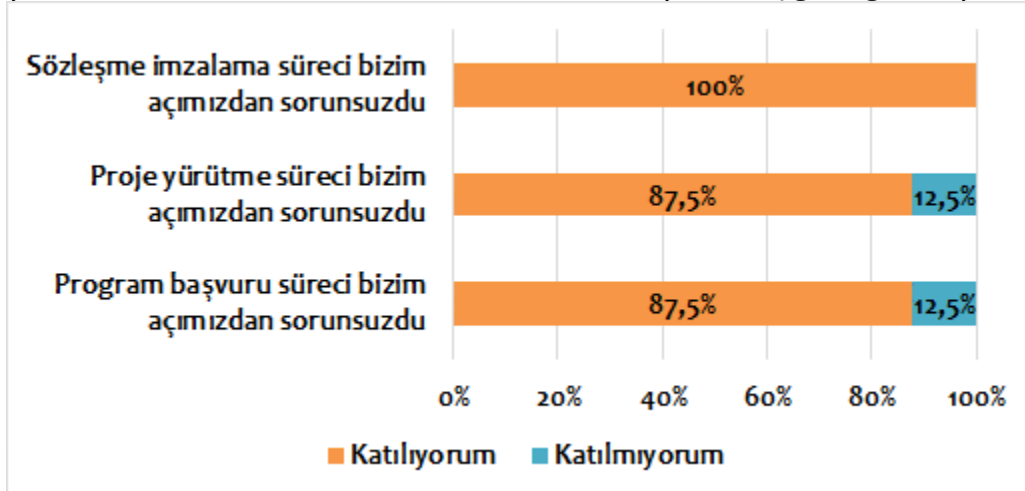

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı sözleşme imzalama, büyük kısmı ise (%88) program başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 116). Yararlanıcıların ancak 1'i (%13) proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış ve bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 116. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=8

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.8.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Anketlerden elde edilen verilere göre program sonunda yararlanıcılar çeşitli çıktılar elde etmişlerdir. Programla birlikte bölgede 2’şer atölye/eğitim salonu, gençlik merkezi ve çok amaçlı kültür salonu, 1’er de çevre düzenlemesi, kapalı kent pazarı, halk eğitim merkezi ve aile yaşam merkezi gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur (Tablo 42).

Tablo 42. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=17

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Gençlik Merkezi	2
Atölyeler/Eğitim Salonları	2
Çok amaçlı kültür merkezi	2
Peyzaj, oturma bankları, engelli yolu ve rampaları	1
Yapay Şelale Yapımı	1
Kapalı kent pazarı	1
Halk Eğitim Merkezi	1
Aile Yaşam Merkezi	1

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Projeye birlikte altyapı veya üstyapı kuran yararlanıcıların tamamı destek ile oluşturulan altyapı/üstyapı ve merkezlerin 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının %62’si, desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeye bağlantılı yeni projeler başlattıkları ve projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar yaptıkları görülmektedir (%50). Proje alanına giren konularda yeni personel istihdam etmek de desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan bir diğer adım olmuştur (%38) (Şekil 117).

Şekil 117. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=6

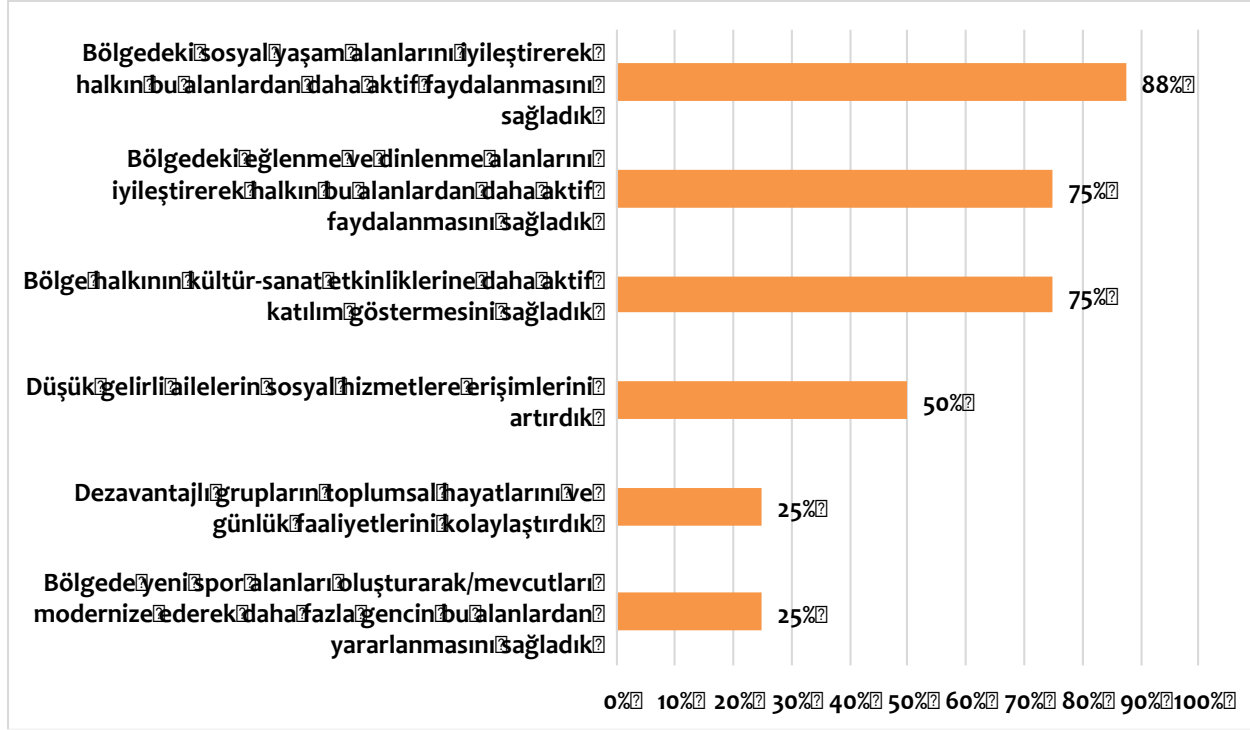

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.8.4. Etki

Program yararlanıcıları, projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Yararlanıcıların büyük kısmı bölgedeki sosyal yaşam alanlarını iyileştirerek (%88), eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek (%75) halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını; bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağladıklarını (%75) söylemiştir. Dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak ve düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak, yararlanıcıların projeleri ile bölgeye sağladıkları diğer katkılar olmuştur (Şekil 118).

Şekil 118. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=8

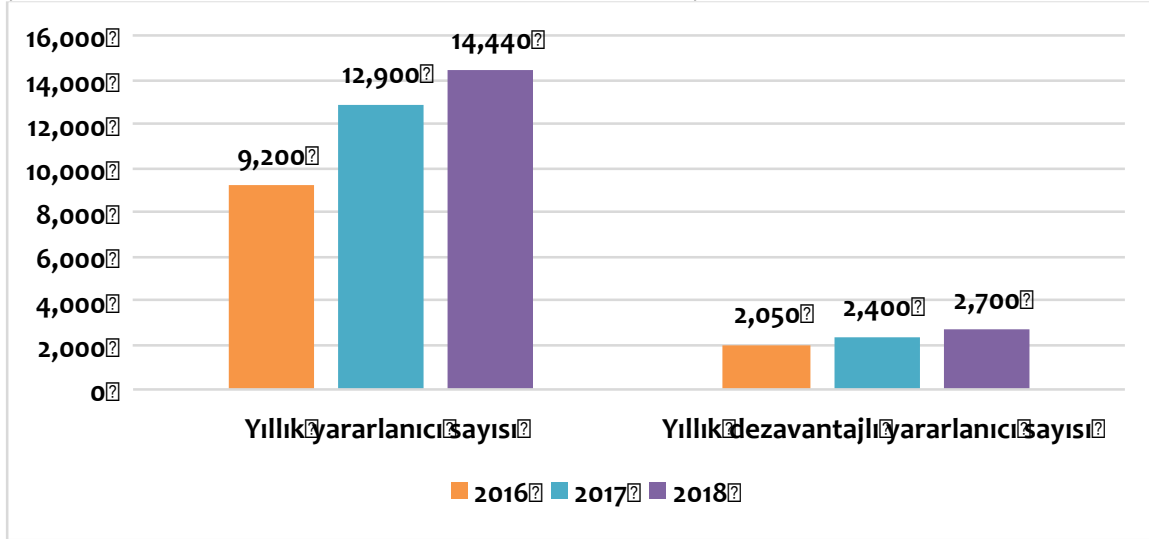

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programla Kurulan Merkezlerin Etkisi

Programla birlikte kurulan, yapay şelale ve çevre düzenlemesi dışındaki merkez ve yapılardan 2019 itibarıyla aktif olanların 2016, 2017 ve 2018 yıllarındaki yararlanıcı ve çalışan sayıları hakkında bilgi alınmıştır. Buna göre söz konusu 6 merkezin 2016'de toplam yararlanıcı sayısı 9.200 iken 2018'de 14.400'e çıkmış olup merkezlerden yararlanan dezavantajlı kişilerin oranı 2018 itibarıyla %19, çalışan sayısı ise 21'dir (Şekil 119).

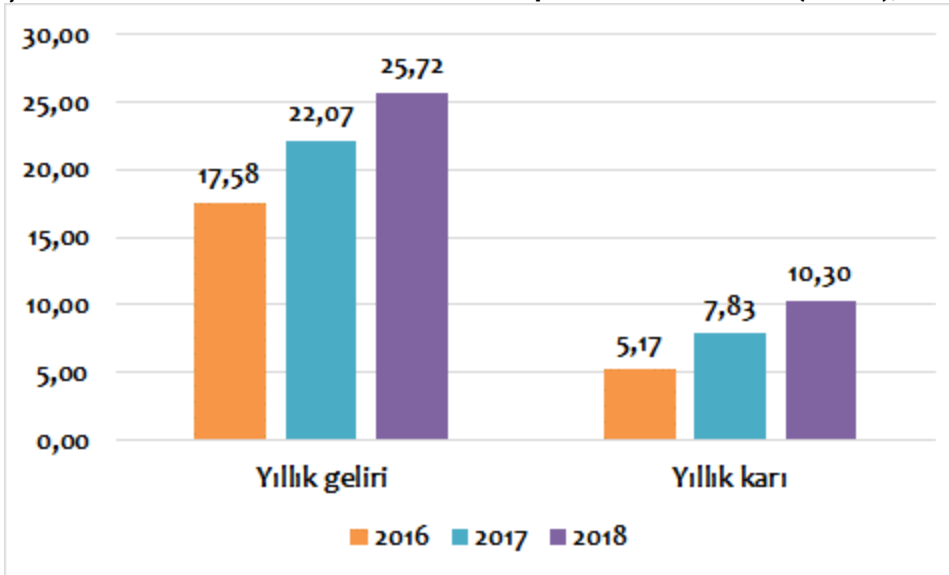
Şekil 119. Destekle Kurulan Merkezlerden Yararlanan Kişi Sayısı, n=6

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Bu merkezlerden sadece kültür merkezi ile kapalı kent pazarı gelir bildirmiştir. Söz konusu iki merkezin toplam geliri 2016'da 17.580 TL iken, 2018'de 25.720 TL'ye, kârları 2016'da 5.170 TL iken 2018'de 10.300 TL'ye çıkmıştır.

Şekil 120. Destekle Kurulan Merkezlerin Toplam Gelir ve Kârları (bin TL), n=2

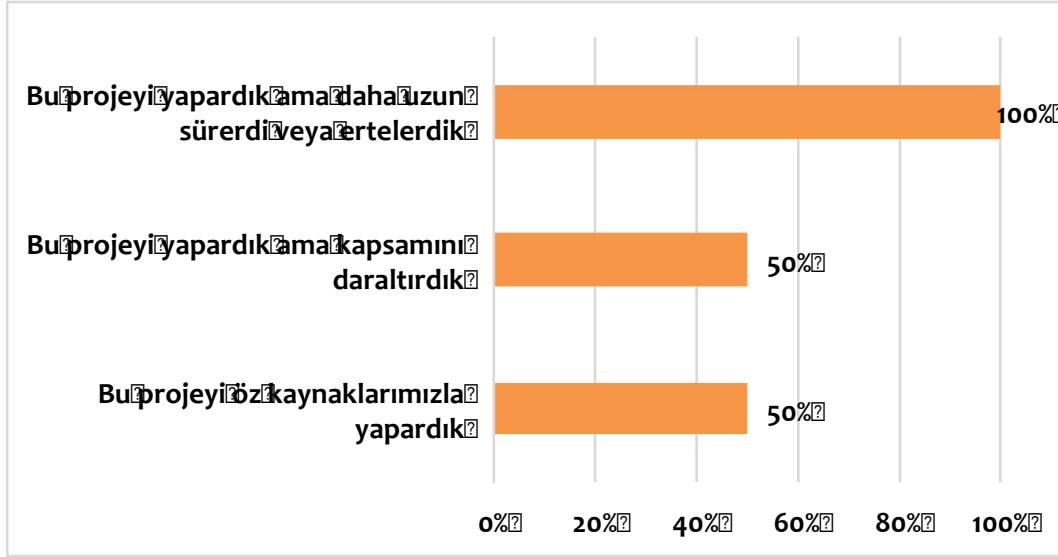

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının ancak %25'i, destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini

uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların tamamı, Ajans desteği olmadan gerçekleştirmeleri durumunda daha uzun süreye yayarak ya da erteleyerek gerçekleştirebileceklerini söylemiştir (Şekil 121)

Şekil 121. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=2

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

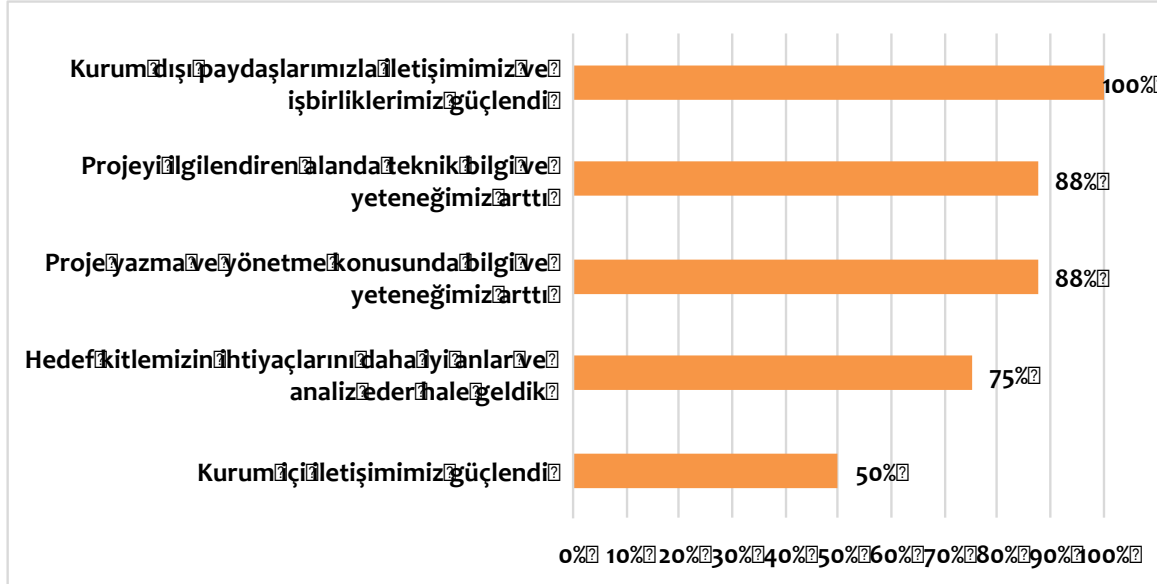
6.3.8.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların büyük kısmı (%88) projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı kurumların tamamı (%100) projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklikler, kurum dışı paydaşlarla iletişim ve işbirliğinde güçlenme (%100), projeyi ilgilendiren teknik alanda ve proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı (%88) şeklinde olmuştur (Şekil 122).

Şekil 122. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=8

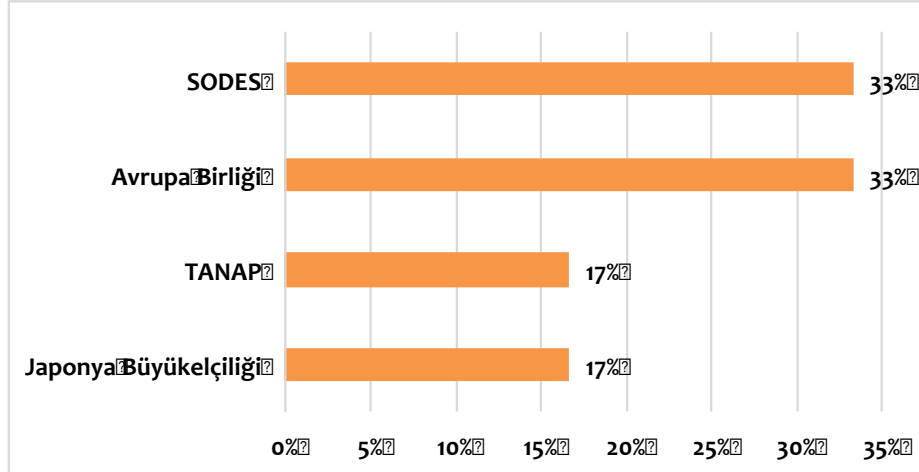

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Mali Destek Programı yararlanıcılarının büyük kısmı (%75), Ajans desteğinden sonra başka kurumların destek programlarına ilk defa başvurmuştur. Başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle Avrupa Birliği ve SODES desteklerine başvurdukları görülmekte olup bu kurumları TANAP ve Japonya Büyükelçiliği izlemektedir (Şekil 123). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; yararlanıcıların büyük kısmı (%67) Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 123. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=6

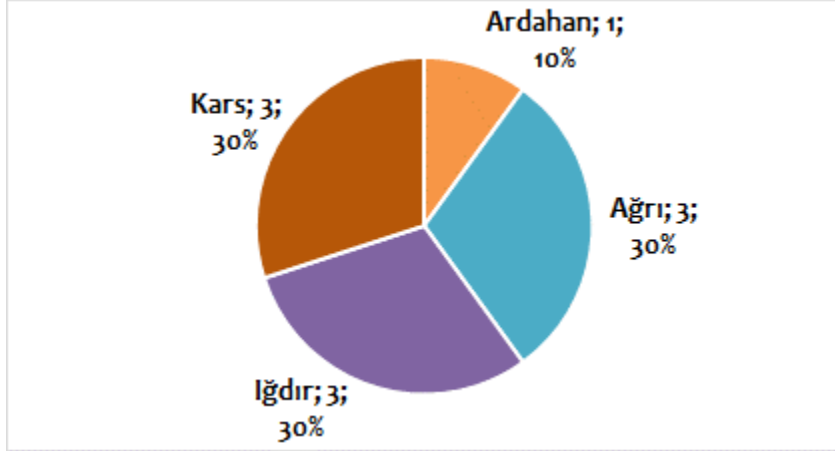

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı kapsamında 11 proje tamamlanmış olsa da 10 yararlanıcı ankete cevap vermiştir (yararlanıcıların %91'i). Yararlanıcıların başvuru yaptıkları illerle paralellik gösterecek şekilde, anketlerle bölgenin dört ili de temsil edilmiştir. Ankete en fazla Ağrı, Kars ve Iğdır'daki yararlanıcılar eşit oranda katılım sağlarken (%30), Ardahan'dan 1 yararlanıcı katılmıştır (%10) (Şekil 124).

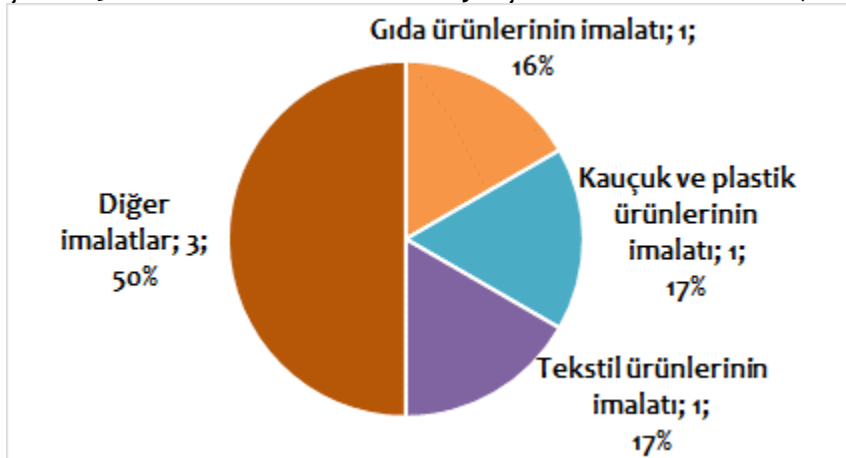
Şekil 124. Ankete Katılan Yararlanıcıların İllere Göre Dağılımı, n=10

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Ankete cevap veren yararlanıcıların %40'i turizm sektöründe olup geri kalanı imalat sanayiinde faaliyet göstermektedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin alt sektörlerine bakıldığında yarısının diğer imalatlar sektöründe olduğu görülmekte olup tekstil, kauçuk ve plastik ile gıda ürünleri imalatı sektörlerindeki işletmelerin payları eşittir (Şekil 125).

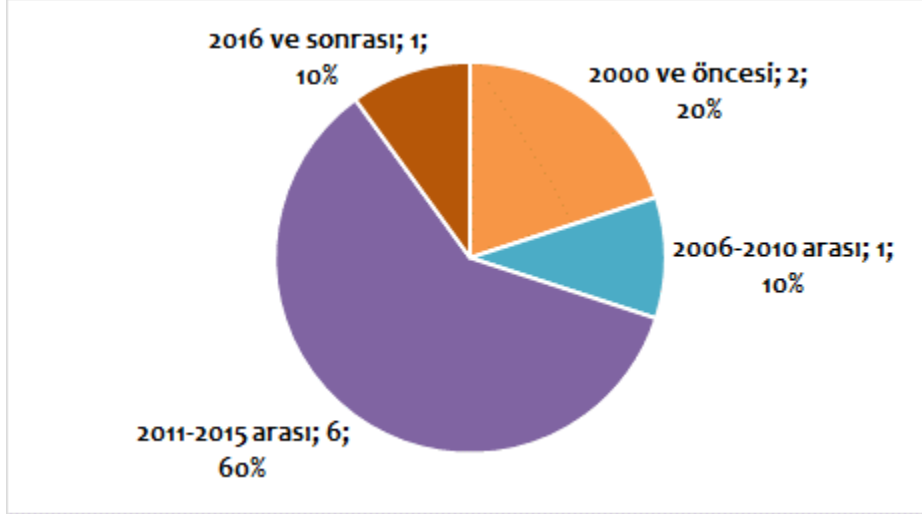
Şekil 125. Ankete Katılan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sektörleri, n=6

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

İşletmelerin büyük kısmı (%70) 2011 yılından sonra, %20'si ise 2000 yılından önce kurulmuştur (Şekil 126).

Şekil 126. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=10

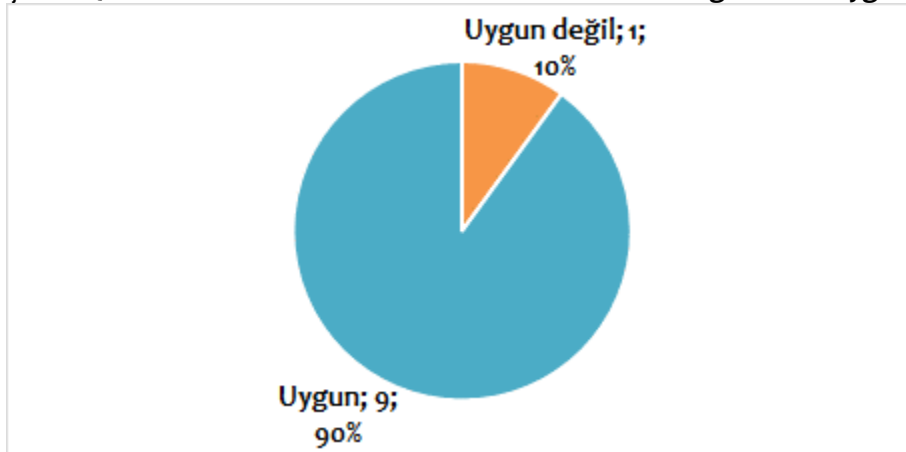
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.9.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların ortalama %90'ı 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşünde olup 1 yararlanıcı bu konuda olumsuz görüş bildirmiştir (Şekil 127).

Şekil 127. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=10

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksen ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 128'de sunulmaktadır.

Şekil 128. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

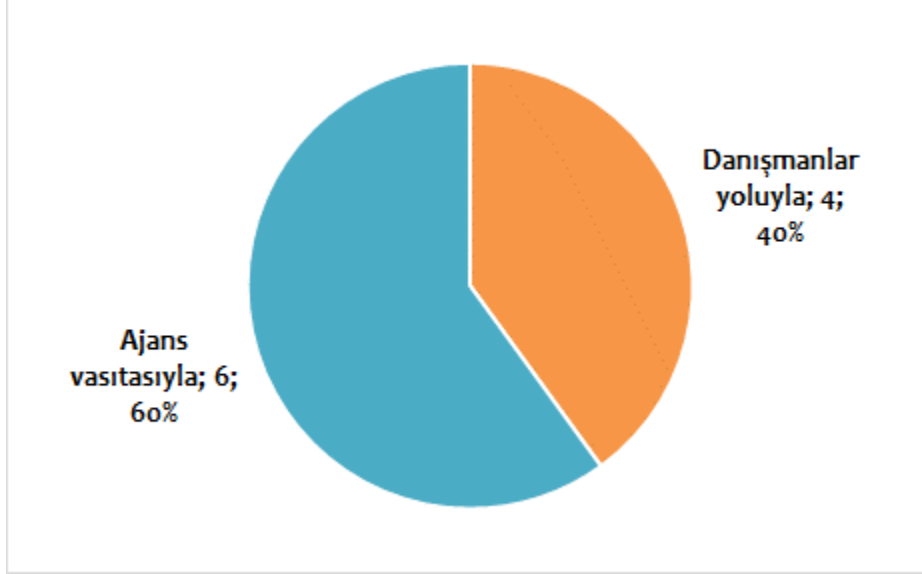

6.3.9.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri (%60) olduğu, daha sonra ise danışmanların geldiği (%40) görülmektedir (Şekil 129).

Şekil 129. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=10

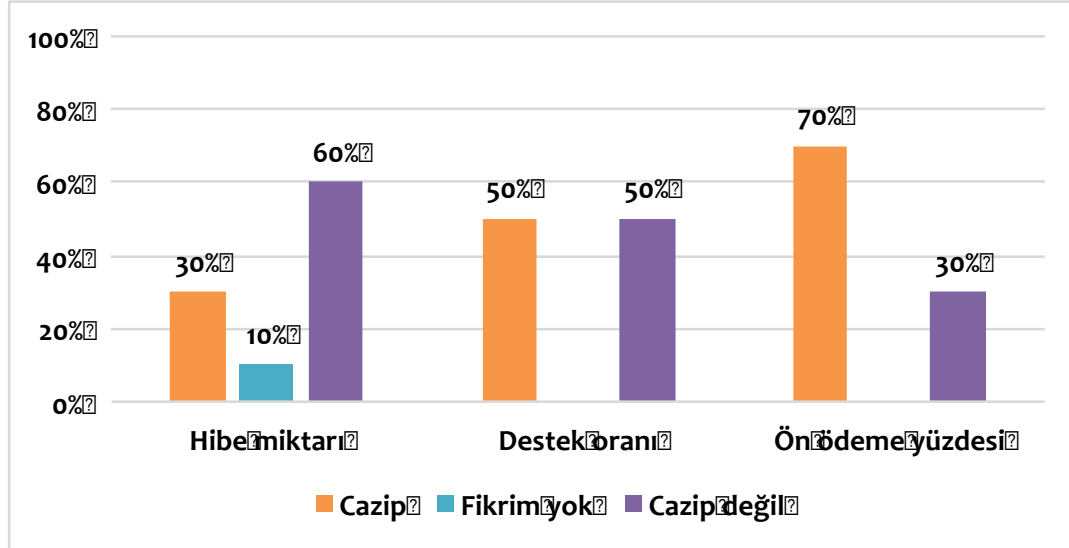

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Diğer programlardan farklı olarak 2016 yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nda yararlanıcıların hibe miktarı konusundaki memnuniyet seviyesi düşük kalmış, yararlanıcıların ancak %30'u hibe miktarı konusunda olumlu görüş bildirmiştir. Destek oranı ve ön ödeme yüzdesi konusunda memnuniyet bildiren yararlanıcıların oranı daha yüksek olmuştur (sırayla %50 ve %70) (Şekil 130).

Şekil 130. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=10

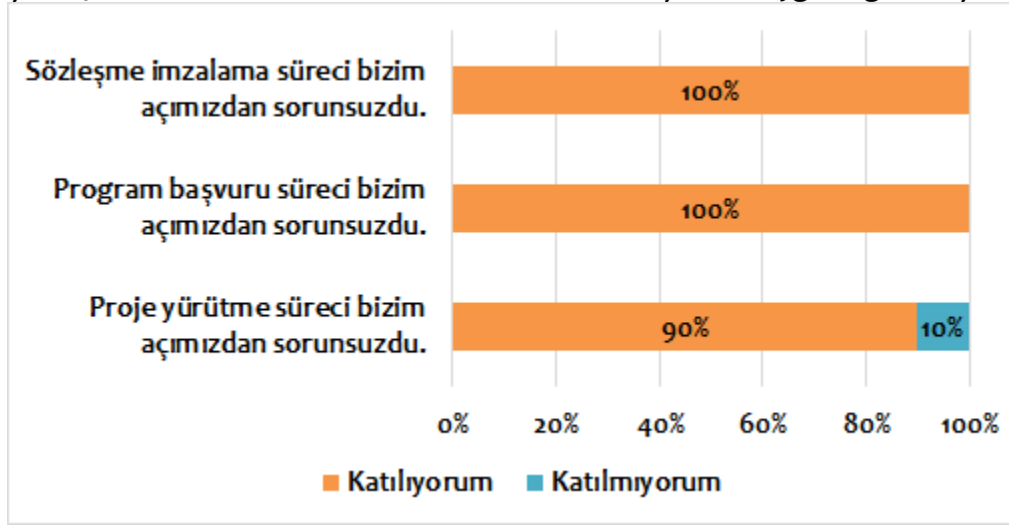

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı (%100) program başvuru ve sözleşme imzalama süreçlerinin, büyük kısmı ise (%90) proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 131). Yararlanıcıların çoğunluğu (%80) proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış ve bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 131. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=10

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.9.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre program sonunda yararlanıcıların elde ettikleri çıktılar arasında yeni makine, ürün, istihdam edilen personel (kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu), marka başvurusu ve tescilli bulunmaktadır. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır (Tablo 43).

Tablo 43. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=21

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
İstihdam Edilen Kadın Sayısı	93
İstihdam Edilen Genç Sayısı	132
Sürekli İstihdam	120
Geçici İstihdam	12

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
İstihdam Edilen Engelli Sayısı	2
Lisans ve Üzeri Eğitimli İstihdam Sayısı	4
Katılım Sağlanan Seminer, Toplantı, Konferans, Çalıştay vs. Sayısı	9
Turizm Yatak Kapasitesi	343
Alternatif Turizm Tesisi Yatak Kapasitesi	135
Belgelendirilen Turistik Tesis Sayısı	4
Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı	1
İstihdam Edilen Turizm Meslek Lisesi veya Turizm MYO Mezunu Kişi Sayısı	5
Soğuk Hava Deposu Kapasitesi	300
Ürün Çeşidi Sayısı	132
Üretim Kapasitesi	58.600
Alınan Sertifika Sayısı	21
Yeni Makine Harcamaları	3.297.365
Marka Tescil Sayısı	6

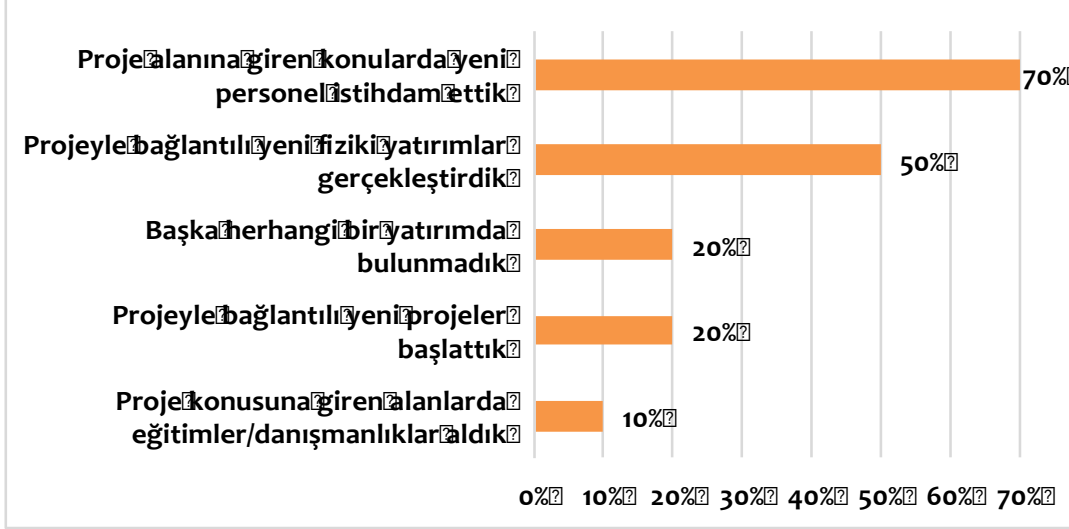
Kaynak: Program Kapanış Raporu

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipman/eşyanın 2019 itibariyle kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının büyük kısmı (%80), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri görülmektedir (%70). Buna ek olarak projeye bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirmek, projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak ve projeye bağlantılı yeni projeler başlatmak da desteklerden yararlanan kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 132).

Şekil 132. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=10

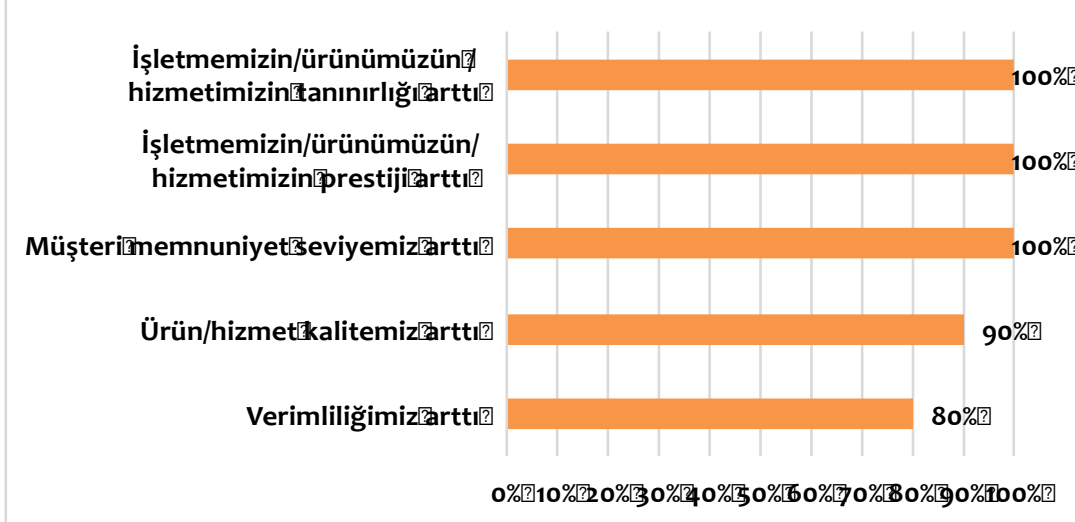

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların elde ettikleri sonuçların başında işletme/ürün/hizmet prestiji ve tanınırlığında, müşteri memnuniyet seviyesinde artış (yararlanıcıların tamamı) gelmektedir. Programın sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının ürün/hizmet kaliteleri ve verimlilikleri artmıştır (Şekil 133).

Şekil 133. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=10

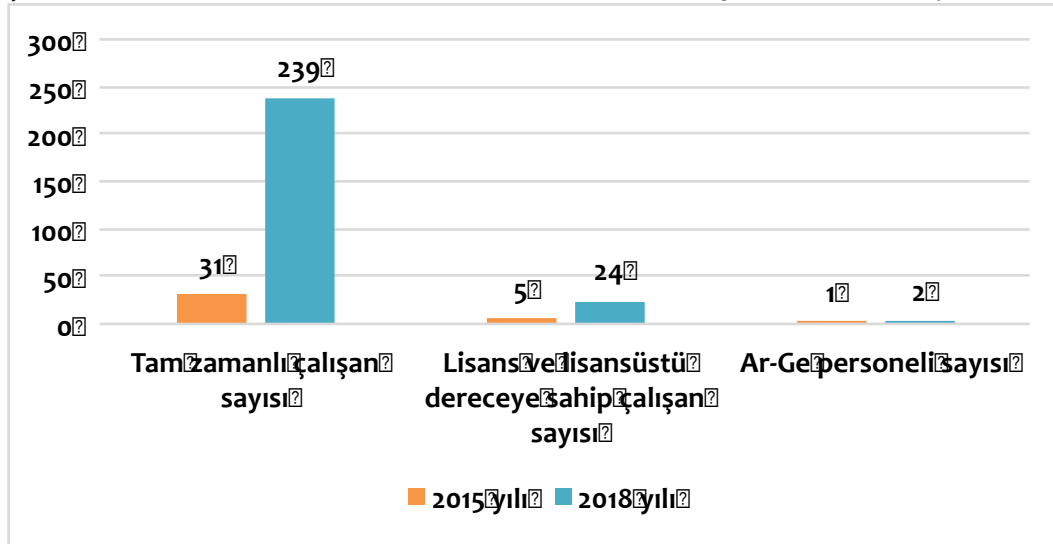
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.9.4. Etki

Personel

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre 10 işletmede toplam personel sayısı %671 artışla 31'den 239'a çıkmış; lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %380 artışla 5'den 24'e, Ar-Ge personeli sayısı da 1'den 2'ye çıkmıştır. Personel sayısındaki ani yükselmeye, yeni kurulup kısa sürede yüksek istihdam düzeyine çıkan işletmelerin payı bulunmaktadır. İşletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı %16'dan %10'a düşmüştür; Ar-Ge personelinin oranında da toplam personel sayısındaki yükselişe bağlı olarak azalma yaşanmıştır (Şekil 134).

Şekil 134. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam Sayıları, n=10

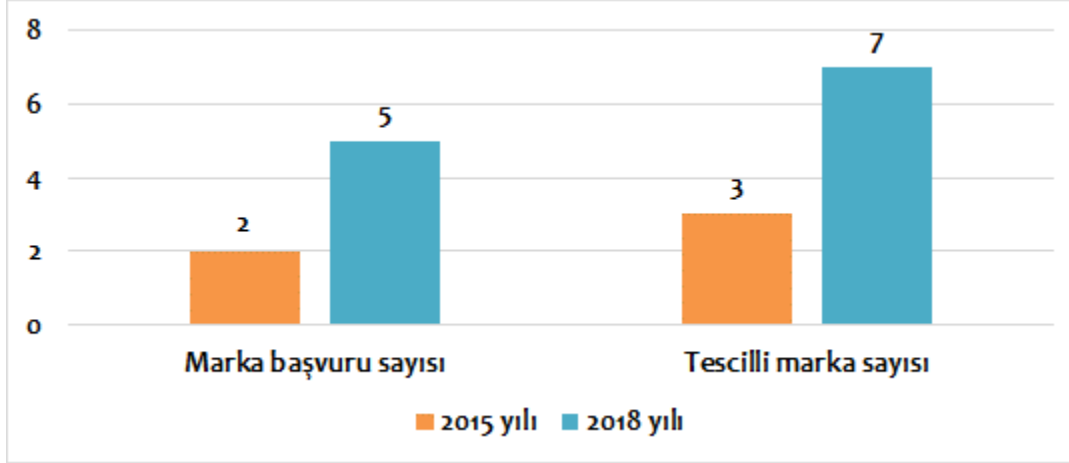

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı fikri mülkiyet hakkı başvuru ve tescil sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre, yararlanıcıların destek öncesi ve sonrasında faydalı model ve patent başvurusu ve tescillerinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte destekten sonra yararlanıcı işletmelerin marka başvurusu ve tescillerinde artış görülmüş, destekten önce 2 marka başvuruları ve 3 tescilleri varken destek sonrası marka başvurusu sayısı 5'e, tescil edilen marka sayısı 7'e çıkmıştır. (Şekil 135).

Şekil 135. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı Başvuru ve Tescilleri, n=10

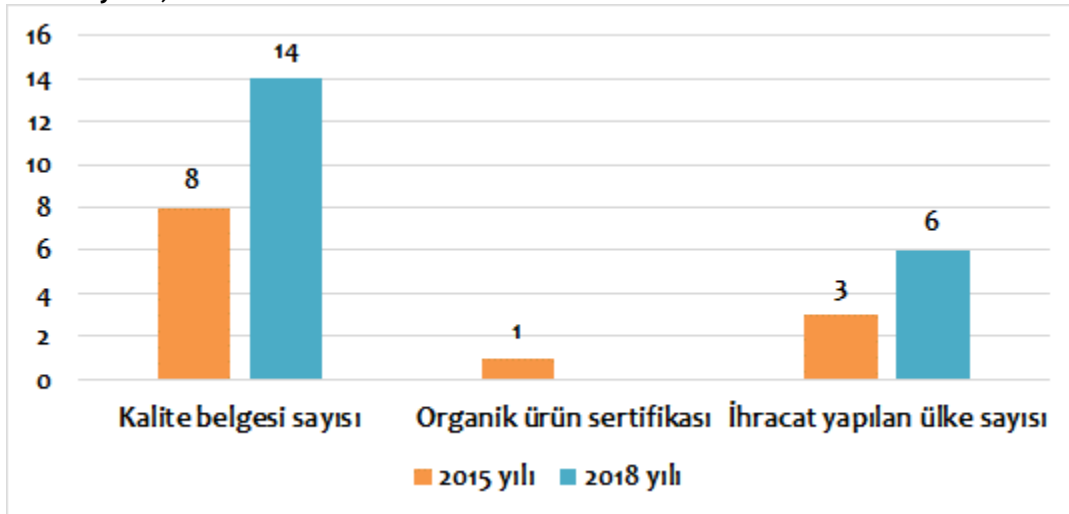

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

İmalat Sanayiindeki Yararlanıcıların Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayısı

Program yararlanıcısı imalat sanayiindeki işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki kalite belgesi, organik ürün sertifikası ve ihracat yaptıkları ülke sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin sahip oldukları kalite belgesi sayısının %75 artışla 8'den 14'e çıktığı, destek öncesinde işletmelerin toplam 1 organik ürün sertifikası varken destek sonrasında bunun kaybedildiği, destek öncesinde 3 ülkeye ihracat yapılırken destekten sonra 6 ülkeye ihracat yapıldığı görülmektedir (Şekil 136).

Şekil 136. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Belge/Sertifika ve İhracat Yaptıkları Ülke Sayıları, n=6

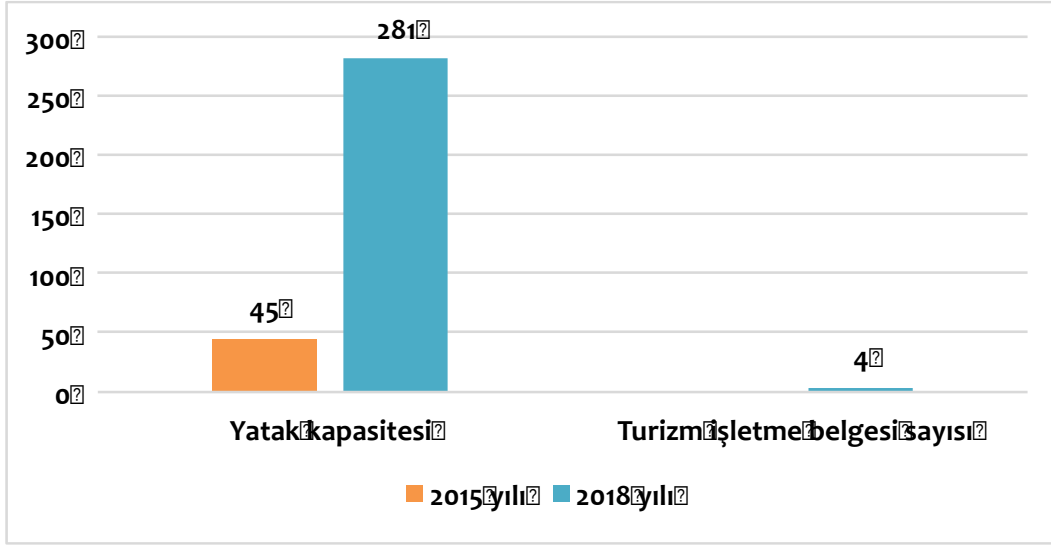

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Turizm Sektöründeki Yararlanıcıların Belge ve Yatak Kapasitesi

Turizm sektöründeki yararlanıcıların, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki turizm işletme belgesi ve yatak kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Buna göre işletmelerin yatak kapasitesinin %524 artışla toplam 45’den 281’e, destek öncesinde işletmelerin turizm işletme belgesi yokken destekten sonra her turizm işletmesinin belge sahibi olduğu görülmektedir (Şekil 137).

Şekil 137. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Turizm İşletme Belgesi ve Yatak Kapasiteleri, n=4

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Veriler

Ankete katılan tüm yararlanıcı işletmelerden projeye başvurdıkları yıldan 2018 yılına kadar olan süre için toplam satışları ile net kâr-zarar tutarları, imalat sanayiindeki işletmelerden de bunlara ilave olarak ihracata ile Ar-Ge harcamaları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.¹⁹ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları ortalama %43, kârları ise %287 artmıştır. Turizm sektöründeki işletmelerde artış oranları çok daha yüksek olmuş; destek öncesine göre 2017 yılında toplam satışları %334, kârları ise %385 daha fazla gerçekleşmiştir. 2018 yılında da bu olumlu durum devam etmiş, satışları yıllık %22, kârları %21 artmıştır. Bunun neticesinde turizm sektöründeki işletmelerin destek öncesinde kârlılık oranı %50 iken, 2018 yılında %55 olmuştur.

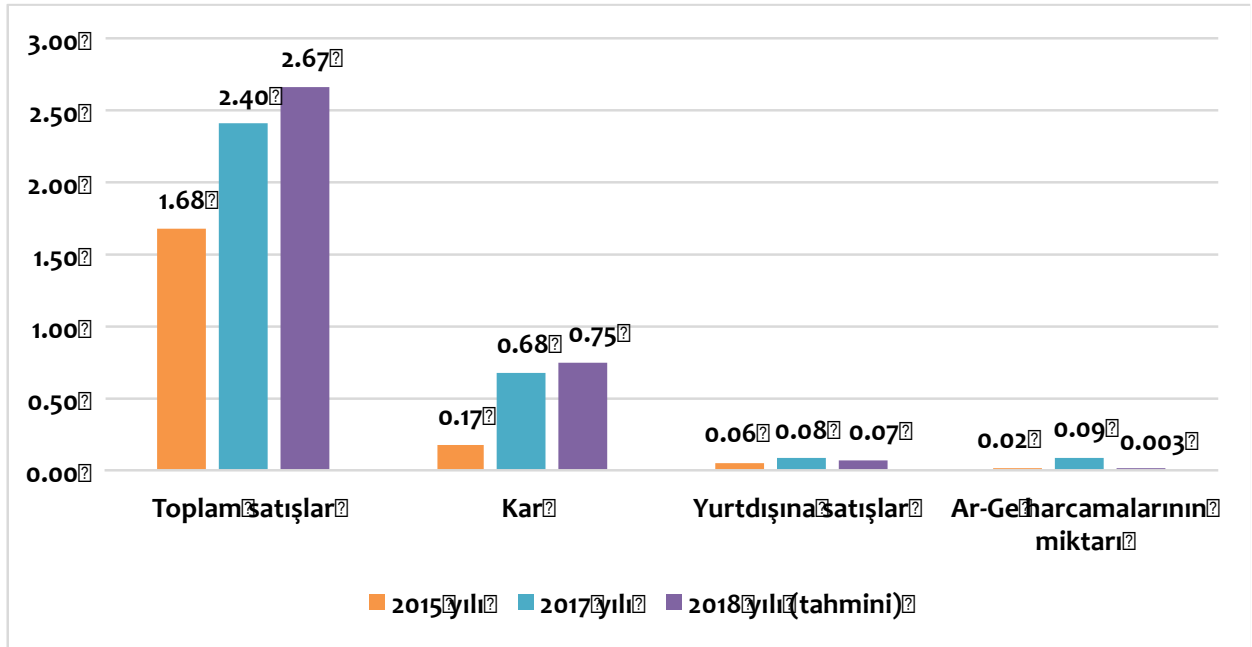
İmalat sanayiindeki yararlanıcıların 2017 yılında destek öncesine göre toplam satışları %11, kârları ise %199 daha fazla gerçekleşmiş; 2018’de satışları yıllık %6 artışla ortalama 1,79 milyon TL’ye yükselmiş,

¹⁹ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

kârları ise %3 düşüşle ortalama 270.000 TL’de kalmıştır. İmalat sanayiindeki işletmelerin kârlılık oranları, turizm sektöründeki yararlanıcılara göre destekten sonra daha fazla artmış; 2015’te %6’dan 2018’de %15’e çıkmıştır.

İmalat sanayiindeki işletmelerin ihracat rakamları 2018 yılında destek öncesine göre artış göstermekle birlikte (59.000 TL’den 75.000 TL’ye), ihracatın toplam satışlar içindeki payında bir değişiklik olmamış ve %4 olarak kalmıştır. Ar-Ge harcamaları ise destek öncesinde ortalama 20.000 TL iken 2.500 TL’ye düşmüştür.

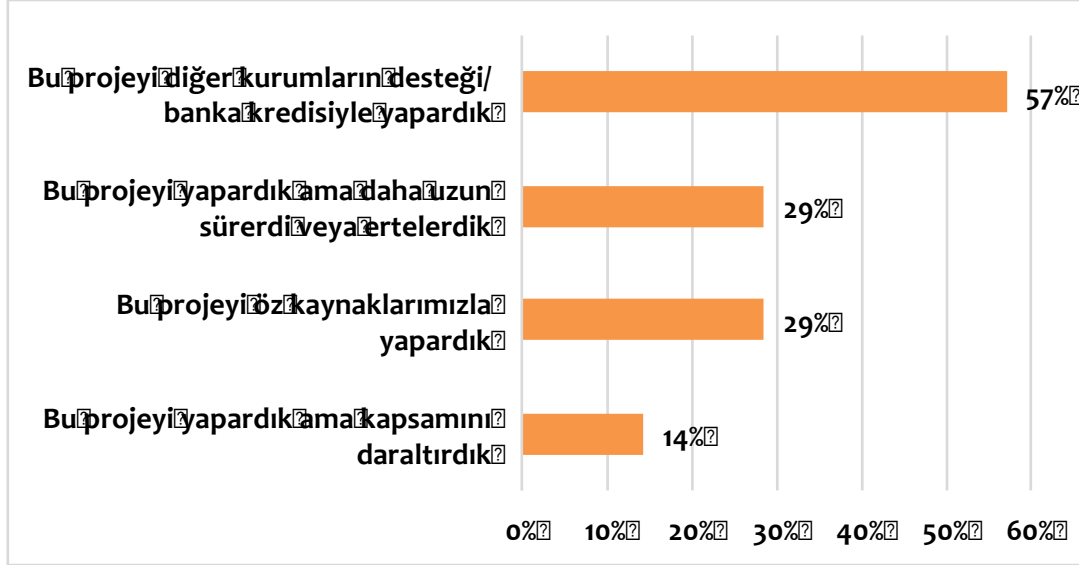
Şekil 138. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (milyon TL), n=18

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yarısından fazlası (%70), destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların yarısından fazlası (%57) projelerini banka kredisi veya diğer kurumların desteğiyle yapacaklarını söylemiş, ancak %29’u tamamen öz kaynaklarını kullanacaklarını belirtmiştir. Yararlanıcıların ayrıca %29’u projelerini Ajans desteksiz gerçekleştirmeleri durumunda daha uzun süreye yayacaklarını veya erteleyeceklerini, %14’ü ise kapsamını daraltacaklarını söylemiştir (Şekil 139).

Şekil 139. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=7

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

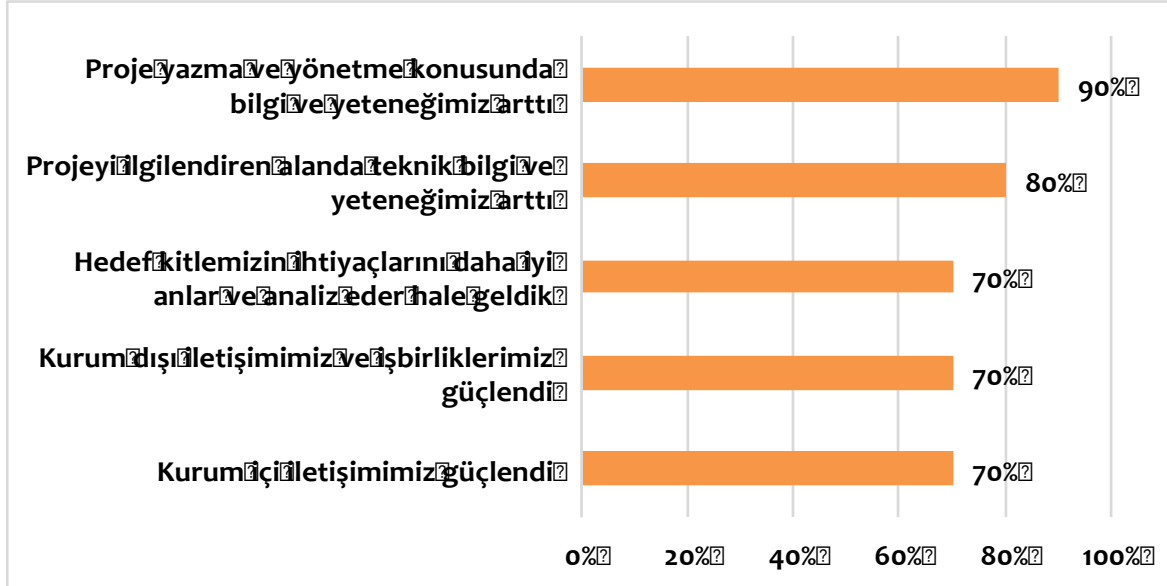
6.3.9.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların 1'i hariç tamamı (%95), projeyle elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeyle elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklik, proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı (%90) şeklinde olmuştur. Projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yetenek artışı, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlama, kurum içi ve dışı iletişimde güçlenme de yararlanıcıların büyük kısmı tarafından kazanılmıştır (Şekil 140).

Şekil 140. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=10

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

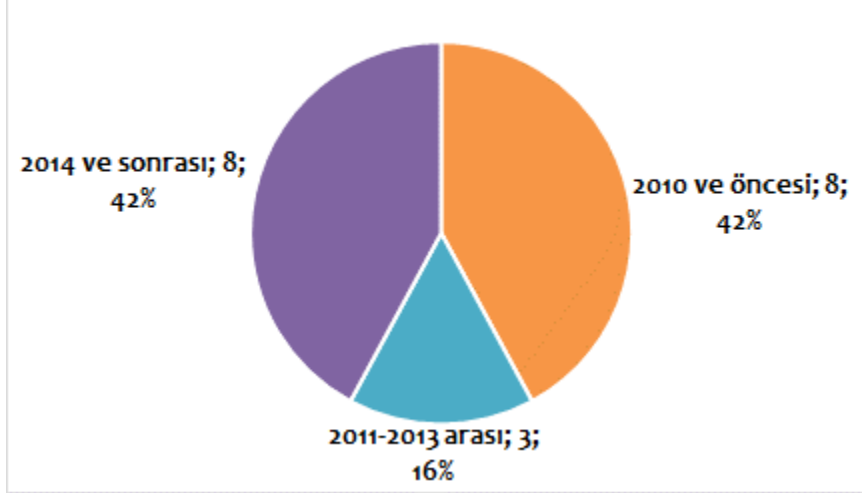
Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %20'si (2 yararlanıcı), Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup bu kurumlar İŞKUR ve KOSGEB olmuştur (1'er yararlanıcı). Yararlanıcılar yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olmadığını belirtmiştir.

6.3.10. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında 20 proje tamamlanmış ve yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcı işletmelerin yarısından fazlası (%58) 2010 yılından sonra; %42'si de 2014 yılından sonra kurulmuştur (Şekil 141)

Şekil 141. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı, n=20

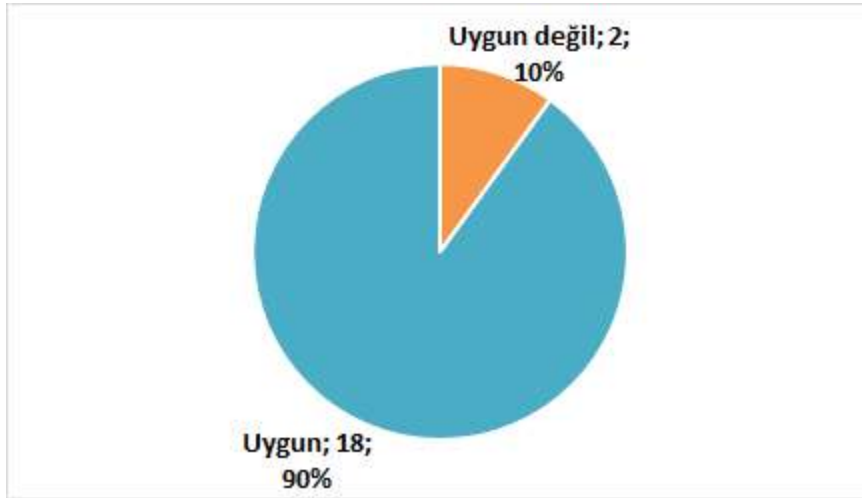
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.10.1. İlgililik

Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların neredeyse tamamı (%90), 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir (Şekil 142).

Şekil 142. Ankete Katılan Yararlanıcıların Mali Destek Programının Uygunluğuna Dair Görüşleri, n=20

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumunu

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenini ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 143'de sunulmaktadır.

Şekil 143. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

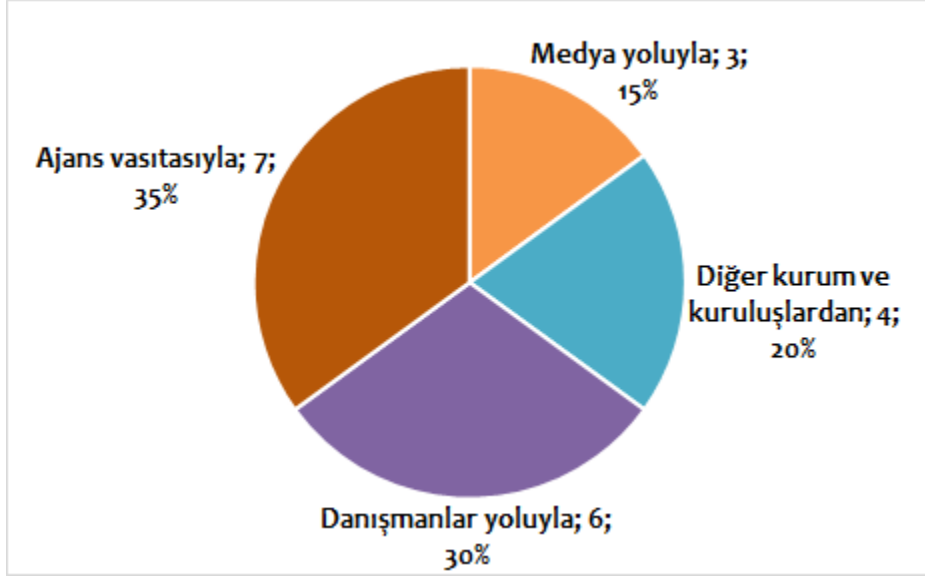

6.3.10.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Yararlanıcıların programdan en fazla Ajans'ın tanıtım faaliyetleri (%35), daha sonra ise danışmanlar yoluyla (%30) haberdar olduğu görülmektedir. Medya ve diğer kuruluşlar yoluyla programdan haberdar olan yararlanıcılar da bulunmaktadır (Şekil 144).

Şekil 144. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=20

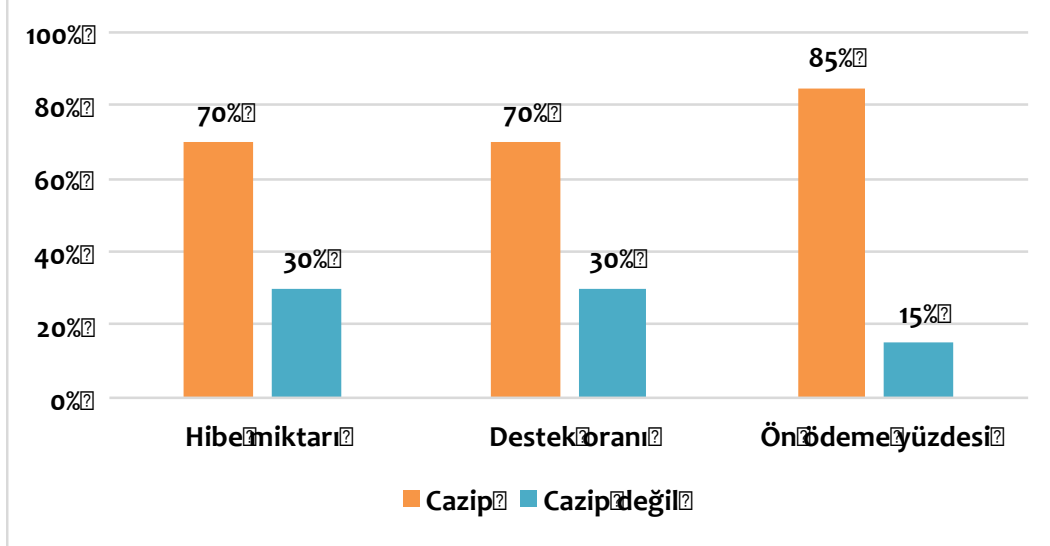

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların büyük kısmı programı finansal olarak cazip bulmakla birlikte, ön ödeme yüzdesi konusundaki memnuniyet oranı, hibe miktarı ve destek oranına göre daha yüksek olmuştur (%85'e %70) (Şekil 145).

Şekil 145. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=20

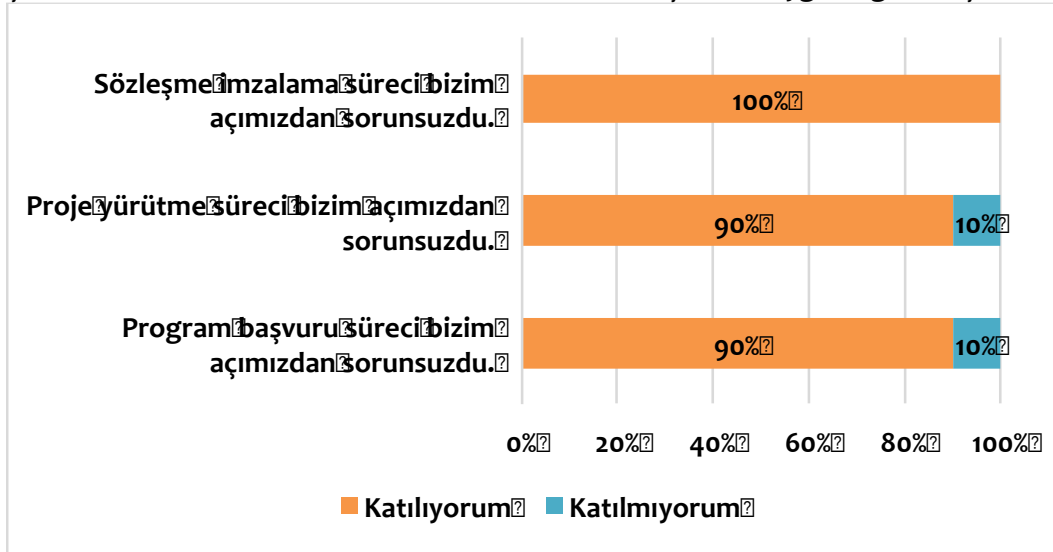

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı (%100) sözleşme imzalama, büyük kısmı ise (%90) program başvuru ve proje yürütme süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 146). Yararlanıcıların 1'i hariç tamamı (%95), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış olup büyük kısmı (%95) bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 146. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=20

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.10.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Program Kapanış Raporu'ndan alınan veriye göre program sonunda yararlanıcılar çıktı olarak yeni barınaklar kurmuş, makineler almış, sürekli ve geçici yeni personel istihdam etmiş, personeli danışmanlık faaliyetlerinden yararlanmıştır (Tablo 44).

Tablo 44. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=7

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Yeni alınan makine/ekipman	16
Yeni inşa edilen modern barınak sayısı	10
Barınak kapalı alan büyüklüğü (m2)	14.400
Barınak açık alan büyüklüğü (m2)	37.580
Sürekli istihdam	48

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Geçici İstihdam	9
Danışmanlık Faaliyetlerinden Faydalanan Personel Sayısı	85

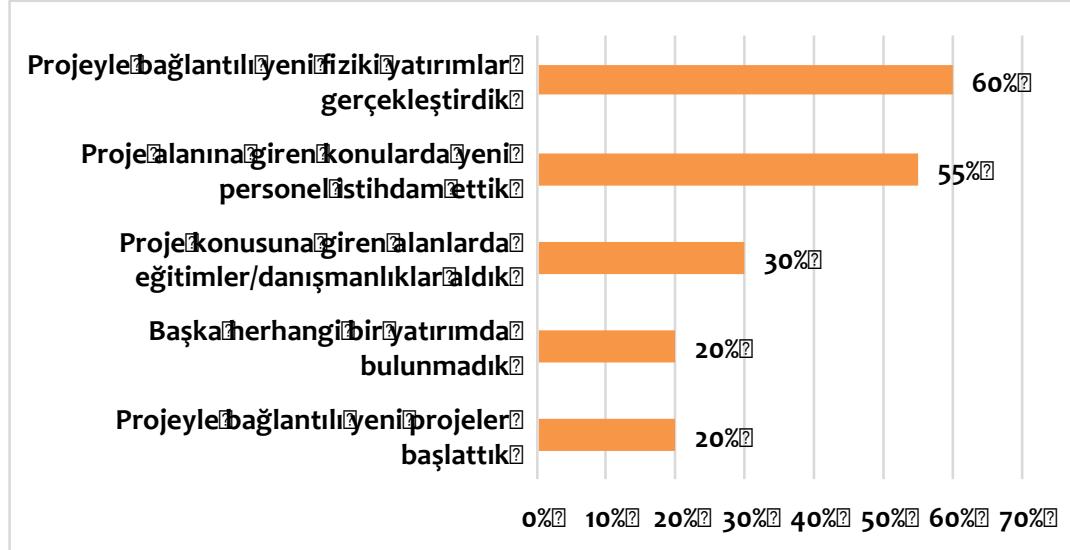
Kaynak: Program Kapanış Raporu ve Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların 2019 itibarıyla kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Yararlanıcıların büyük kısmı (%80) desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla projeyle bağlantılı yeni fiziki yatırımlar yaptıkları (%60) ve proje alanına giren konularda yeni personel istihdam ettikleri (%55) görülmektedir. Proje konusuna giren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak ve projeyle bağlantılı yeni projeler başlatmak da yararlanıcıların bir kısmı tarafından hayata geçirilmiştir (Şekil 147).

Şekil 147. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=20

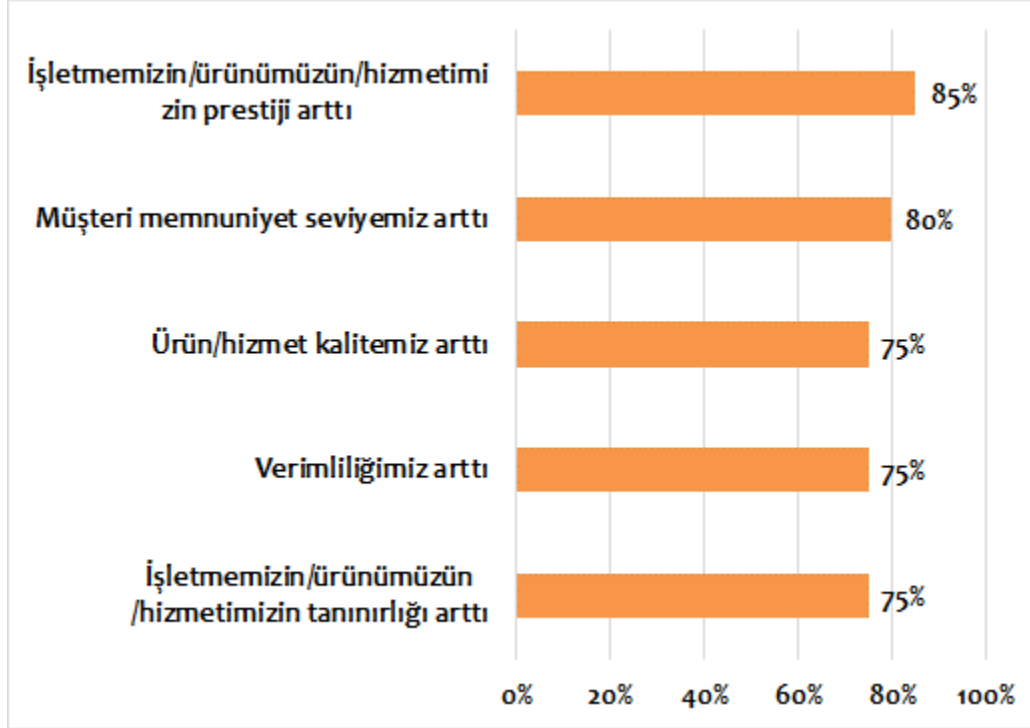

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programın Sonuçları

Gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında yararlanıcıların proje sonunda elde ettikleri sonuçlar da değerlendirilmiştir. Buna göre yararlanıcıların büyük kısmı işletme/ürün/hizmet prestijlerinin (%85), müşteri memnuniyet seviyelerinin (%80), verimliliklerinin, tanınırlıklarının ve ürün/hizmet kalitelerinin (%75) arttığını söylemiştir (Şekil 148).

Şekil 148. Ankete Katılan Yararlanıcıların Proje Çıktıları ile Elde Ettikleri Sonuçlar, n=20

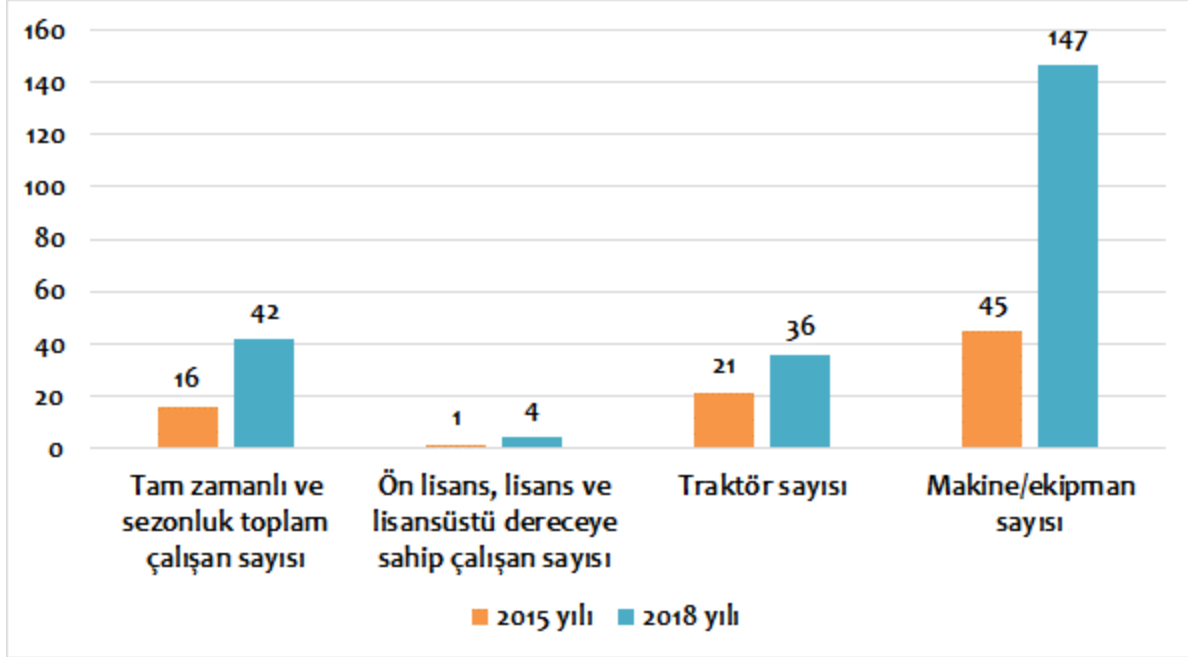
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.10.4. Etki

Personel, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılı personel sayıları, makine/ekipman ve traktör sayıları karşılaştırılmıştır. Buna göre 20 işletmede toplam personel sayısı %163 artışla 16'dan 42'ye çıkmış, destekten önce işletmelerde toplam 1 ön lisans, lisan veya lisansüstü dereceye sahip personel varken 4'e yükselmiştir. Buna bağlı olarak işletmelerdeki ön lisans, lisan veya lisansüstü dereceye sahip personelin toplam personel içindeki oranı %6'dan %10'a çıkmıştır. İşletmelerdeki traktör sayısı destekten önce 21 iken 2018'de 36'ya çıkmış, makine/ekipman sayısı 45 iken 147'ye ulaşmıştır (Şekil 149).

Şekil 149. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam İstihdam, Makine/Ekipman ve Traktör Sayıları, n=20

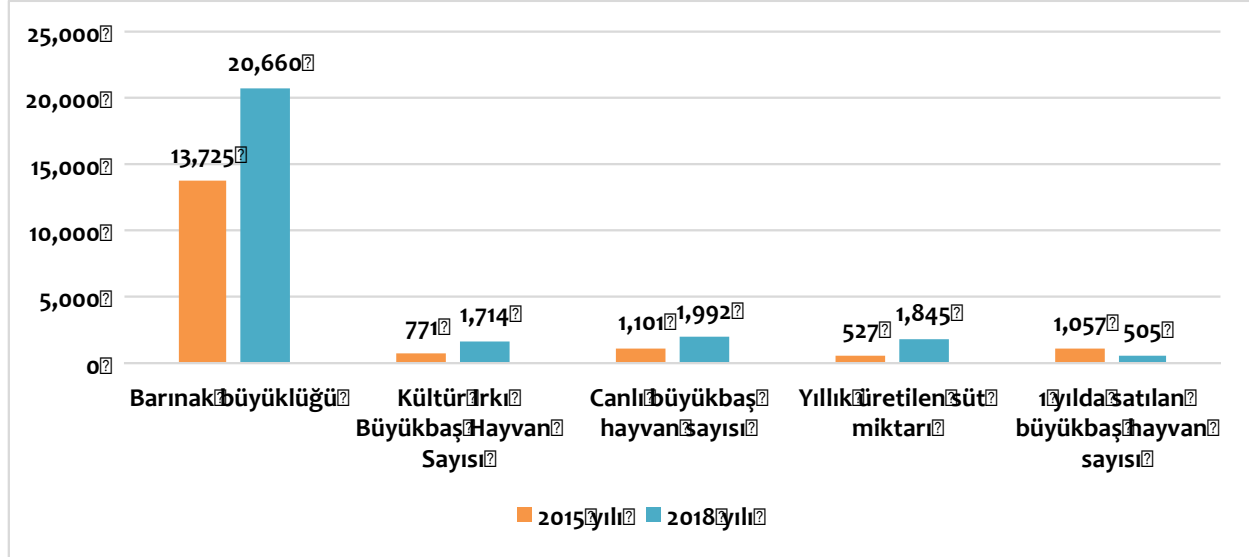

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Barınak Büyüklüğü ve Hayvancılık Verileri

Program yararlanıcısı işletmelerin, destekten bir yıl önceki ile 2018 yılındaki barınak büyüklükleri, sahip oldukları ve yıl içinde sattıkları büyükbaş hayvan sayısı ile yıllık ürettikleri süt miktarı karşılaştırılmıştır. Buna göre 20 işletmede toplam barınak büyüklüğü %51 artışla 13.735 m²'den 20.660 m²'ye, yıllık üretilen süt miktarı %250 artışla 527 tondan 1.845 tona çıkmıştır. İşletmelerin sahip oldukları kültür ırkı ve canlı büyükbaş hayvan sayıları da 3 yılda sırayla %122 ve %81 artış gösterirken, yıl içinde sattıkları büyükbaş hayvan sayısı %52 düşmüştür (Şekil 150).

Şekil 150. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Barınak Büyüklüğü (m²), Hayvan Sayıları ve Sattıkları Süt Miktarı (ton), n=20

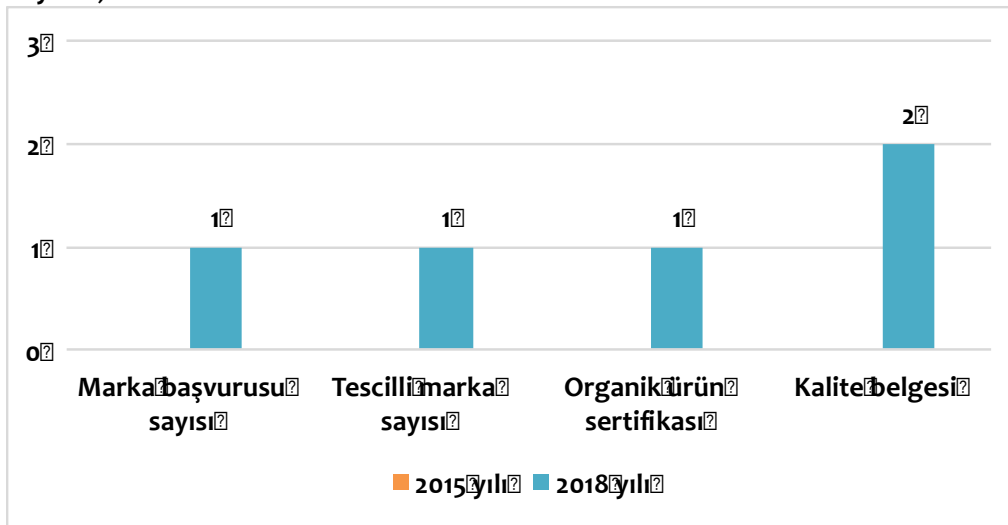

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika

Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmazken, 2018 itibariyle toplam 1 tescilli markaya ve başvuruya sahiptir. Destekle birlikte 1 işletme organik ürün sertifikası ve 2 işletme de kalite belgesi almıştır (Şekil 151).

Şekil 151. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Toplam Fikri Mülkiyet Hakkı/Belge/Sertifika Sayıları, n=20

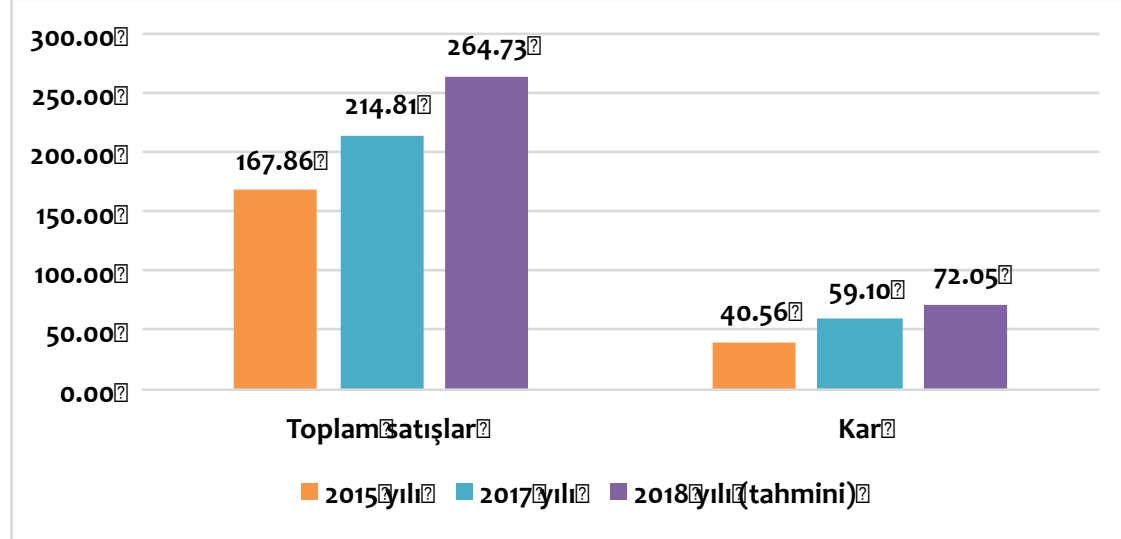

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Veriler

Yararlanıcı işletmelerden programdan 1 yıl önceki ile 2017 ve 2018 yıllarına ait toplam satışları ve net kâr-zarar tutarları hakkında bilgi alınmıştır. Elde edilen tüm tutarlar, kamu sabit sermaye yatırım ve dış para deflatörleri kullanılarak 2018 fiyatları ile hesaplanmış, böylece enflasyon etkisinden arındırılmıştır.²⁰ Elde edilen sağlıklı verilere göre yararlanıcıların destek öncesine göre 2017 yılında satışları %28 artarak ortalama 214 bin TL'ye, kârları ise %46 artarak ortalama 59 bin TL'ye ulaşmıştır. Yararlanıcı işletmelerin 2018 yılında satışları ve kârları sırayla %23 ve %22 artış göstererek olumlu seyrini devam ettirmiştir. İşletmelerin kârlılık oranları destek öncesinde %24 iken kârlarındaki artışla birlikte 2018'de %27'ye çıkmıştır. (Şekil 152)

Şekil 152. Ankete Katılan Yararlanıcıların Yıllar Bazında Mali Verilerinin Ortalamaları (bin TL), n=19

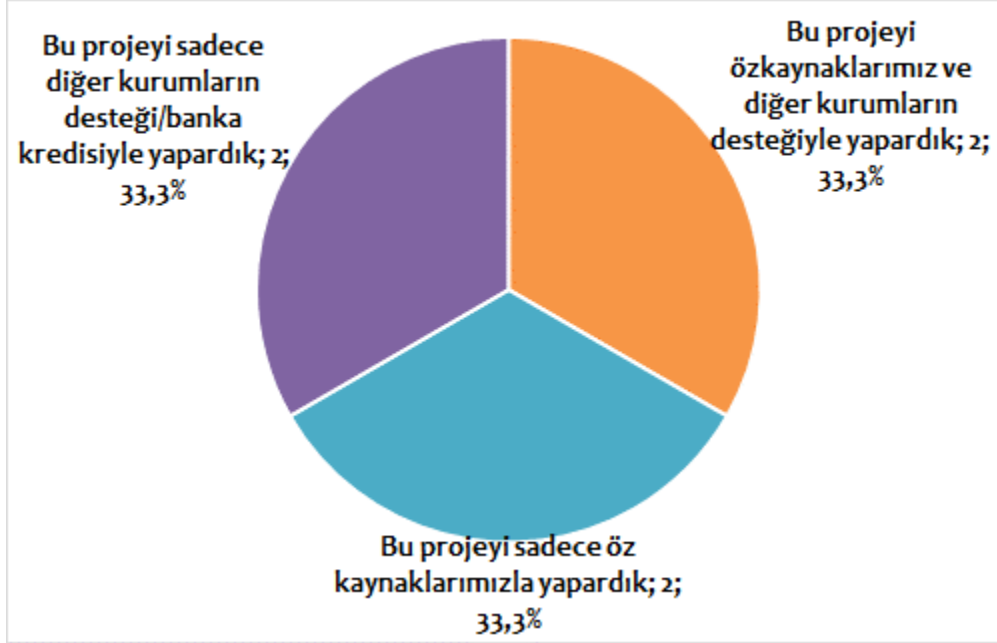

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının %30'u destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiştir. Bu yararlanıcılar projelerini sadece öz kaynakları, sadece banka kredisi veya her ikisi ile birlikte gerçekleştirebileceklerdir (Şekil 153).

²⁰ <http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/deflator.html>

Şekil 153. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=6

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

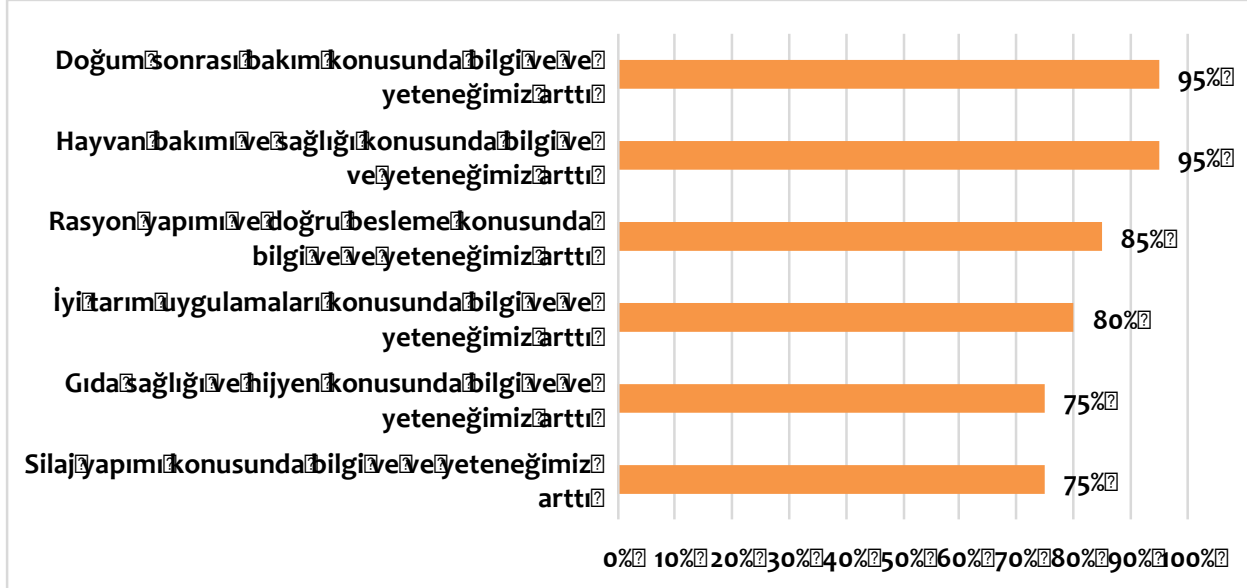
6.3.10.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%95), projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı işletmelerin tamamı projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. Teknik alanda, en fazla gözlenen kazanım, doğum sonrası bakımı ile hayvan bakımı ve sağlığı konusunda bilgi ve yetenek artışı olmuştur (yararlanıcıların %95'i). Yararlanıcıların büyük kısmı rasyon yapımı ve doğru besleme (%85), iyi tarım uygulamaları (%80), gıda sağlığı ve hijyeni ile silaj yapımı (%75) konularında bilgi ve yeteneklerinin arttığını söylemiştir (Şekil 154).

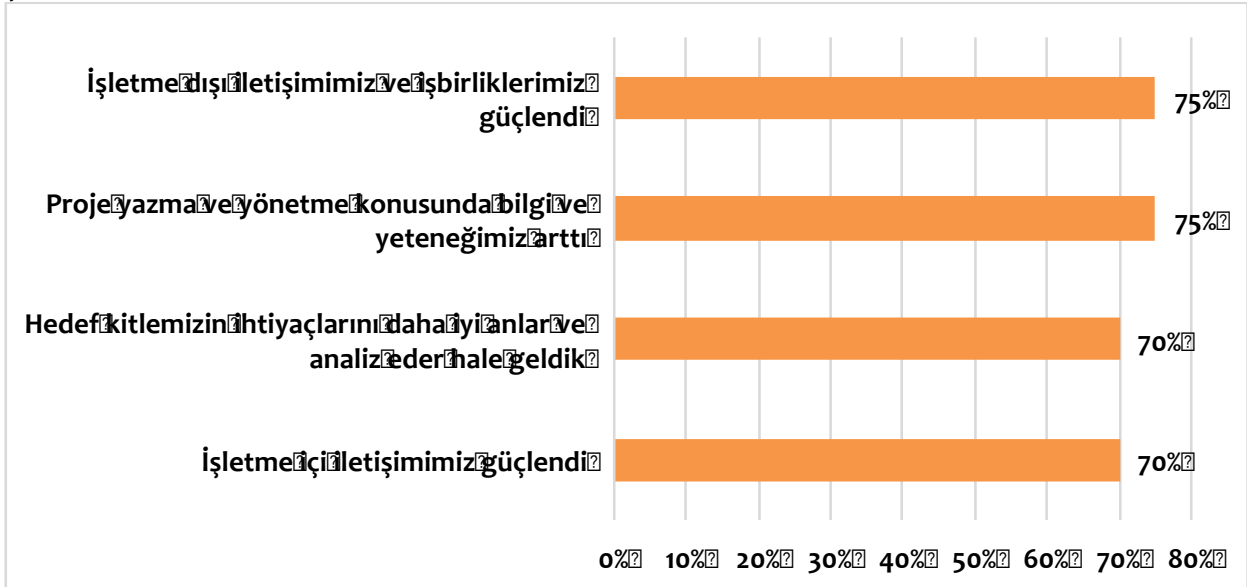
Şekil 154. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Teknik Kazanımlar, n=20

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Program yararlanıcısı işletmelerin kurumsal olarak elde ettikleri kazanımların başında kurum dışı iletişimde güçlenme ile proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yetenek artışı gelmektedir (yararlanıcıların %75'i). Hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlama ile işletme içi iletişimde güçlenme de yararlanıcıların çoğunluğu tarafından elde edilen kazanımlar olmuştur (%70) (Şekil 155).

Şekil 155. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Kurumsal Kazanımlar, n=20

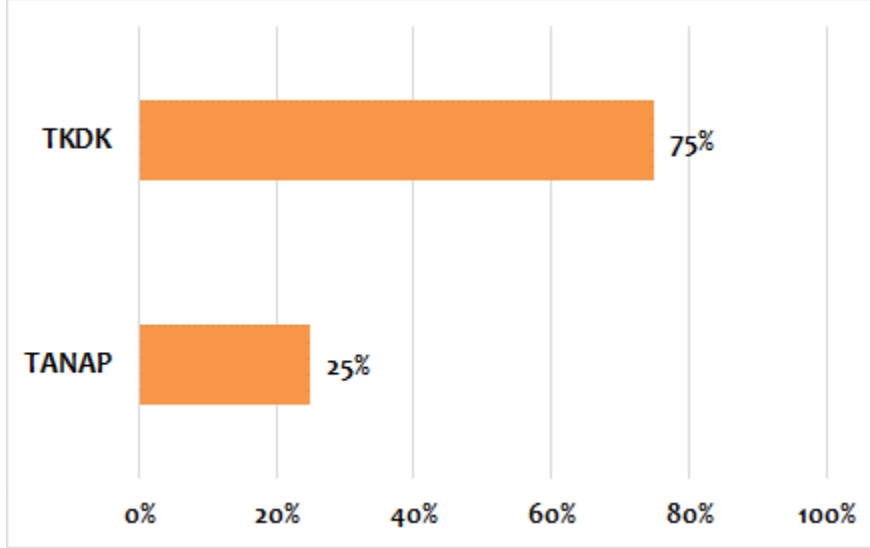

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Yararlanıcıların ancak %20'si (4 yararlanıcı), Serhat Kalkınma Ajansı desteğinden sonra başka kurumların desteklerine de başvurmuş olup, başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle TKDK'ya başvurdukları görülmektedir. Bu yararlanıcıların büyük kısmı (%75) yeni destek programlarına başvurmada Serhat Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin etkili olduğunu belirtmiştir.

Şekil 156. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=4

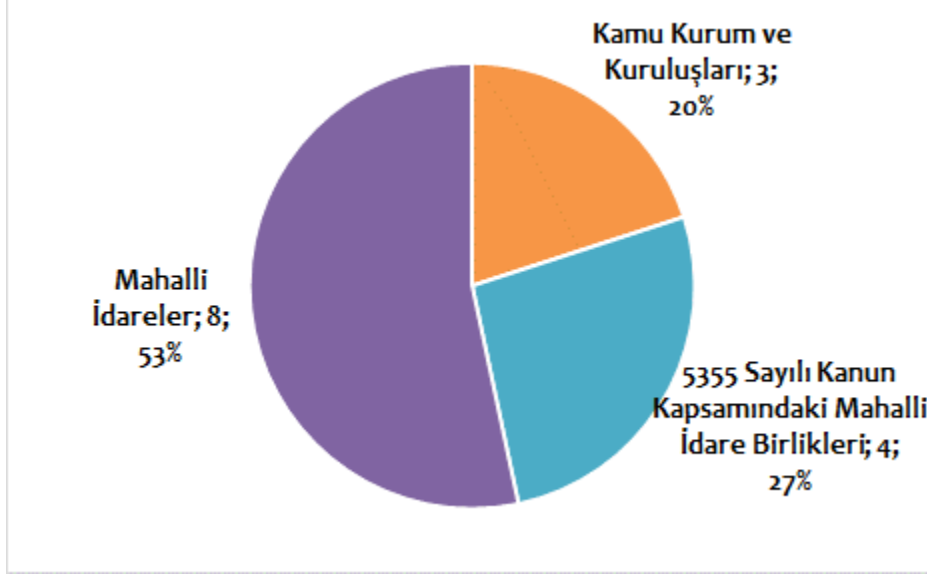

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.11. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında 15 proje tamamlanmış olup yararlanıcıların tamamı ankete cevap vermiştir. Yararlanıcıların yarısından fazlası (%53) mahalli idarelerden (belediyeler, il özel idareleri, köy muhtarlıkları) oluşmakta olup, geri kalan yararlanıcılar da 5355 Sayılı Kanun Kapsamındaki mahalli idare birlikleri ve kamu kurumlarıdır (Şekil 157).

Şekil 157. Ankete Katılan Yararlanıcıların Kurum Tiplerine Göre Dağılımı, n=15

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.11.1. İlgililik

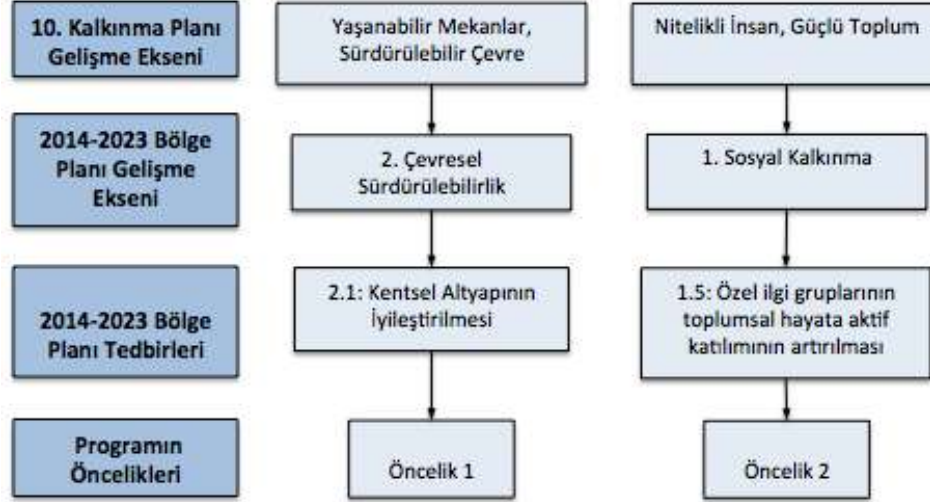
Programın Yararlanıcıların İhtiyaçlarıyla Uyumu

Yapılan saha çalışmalarına göre yararlanıcıların tamamı (%100) 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın bölge koşullarına ve yararlanıcıların ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlandığı görüşündedir.

Programın Bölgesel ve Ulusal Politikalar ile Uyumu

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın amaç ve önceliği, ulusal politikaların ön planda tuttuğu ve bu politikaların başarıyla uygulanması için bölgesel düzeyde hassasiyetle ele alınan stratejik hedefler doğrultusunda belirlenmiştir. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı temel olarak 2014-2018 Dönemi Onuncu Kalkınma Planı ve TRA2 2014-2023 Bölge Planı'ndaki tedbirler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Programda 5449 sayılı Kanun hükümleri ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'ndeki hükümler esas alınmıştır. Programın amaç ve önceliklerinin, ulusal ve bölgesel politika belgelerindeki hangi gelişme eksenini ve hedeflerine bağlı olarak belirlendiği, Şekil 158'de sunulmaktadır.

Şekil 158. 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile Ulusal ve Bölgesel Planların İlgisi

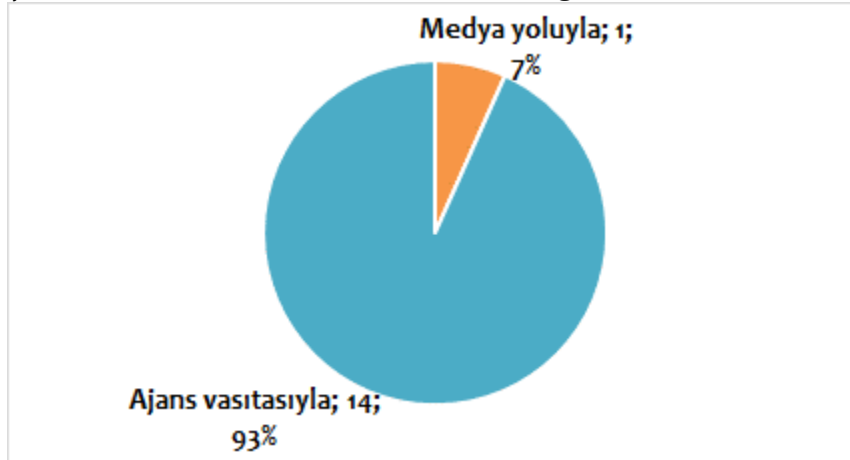

6.3.11.2. Etkinlik

Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları

Program tanıtımında en etkili yöntemin öncelikle Ajans tarafından gerçekleştirilen tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri olduğu görülmekte olup yararlanıcıların neredeyse tamamı (%93) Ajans desteklerinden bu yolla haberdar olmuş, 1 yararlanıcı ise medya vasıtasıyla program hakkında bilgi sahibi olmuştur (Şekil 159).

Şekil 159. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programdan Haberdar Olma Yolları, n=15

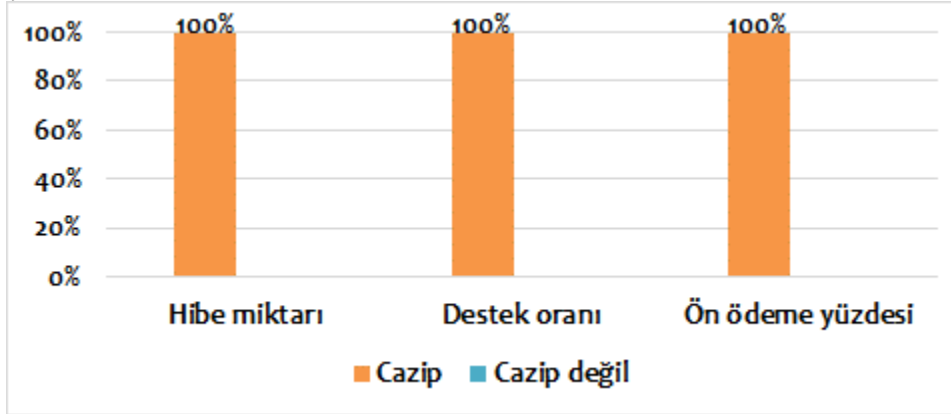

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmeleri

Yararlanıcıların neredeyse tamamı (%100) programı hibe miktarı, destek oranı ve ön ödeme yüzdesi açısından cazip bulmaktadır (Şekil 160).

Şekil 160. Ankete Katılan Yararlanıcıların Programı Finansal Olarak Değerlendirmesi, n=15

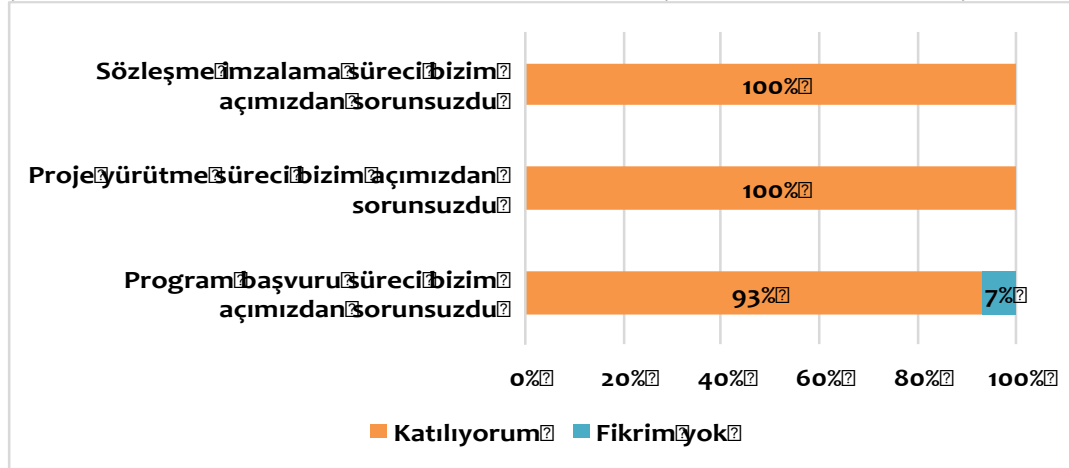

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların Program Süreçlerine Dair Görüşleri

Program başvuru, sözleşme imzalama ve proje yürütme süreçleri ele alındığında, işletmelerde süreçlerin uygunluğu konusunda olumlu görüşün hakim olduğu görülmektedir. Yararlanıcıların tamamı (%100) sözleşme imzalama ve proje yürütme, büyük kısmı ise (%93) ise program başvuru süreçlerinin kendileri için uygun olduğu görüşünü bildirmiştir (Şekil 161). Yararlanıcıların ancak %33'ü (5 yararlanıcı), proje başvuru ya da yürütme sürecinde danışman desteği almış ve bu hizmetten memnun kalmıştır.

Şekil 161. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Süreçlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüşleri, n=15

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.11.3. Etkililik

Programın Çıktıları

Anketlerden elde edilen verilere göre program sonunda yararlanıcılar çeşitli çıktılar elde etmişlerdir. Bunların başında park-bahçe gibi sosyal yaşam alanları gelmekte olup, programla birlikte bölgede 5 gençlik merkezi ve birer halk eğitim merkezi, aile yaşam merkezi, atölye/eğitim salonu, rehabilitasyon merkezi ve çevresel altyapı kurulmuştur (Tablo 45).

Tablo 45. Yararlanıcıların Proje Çıktıları, n=15

Çıktı Türü	Çıktı Sayısı
Sosyal Yaşam Alanları	8
Gençlik Merkezi	5
Halk Eğitim Merkezi	1
Aile Yaşam Merkezi	1
Atölyeler/Eğitim Salonları	1
Rehabilitasyon Merkezi	1
Çok Amaçlı Toplum Merkezi	1
Çevresel Altyapı	1

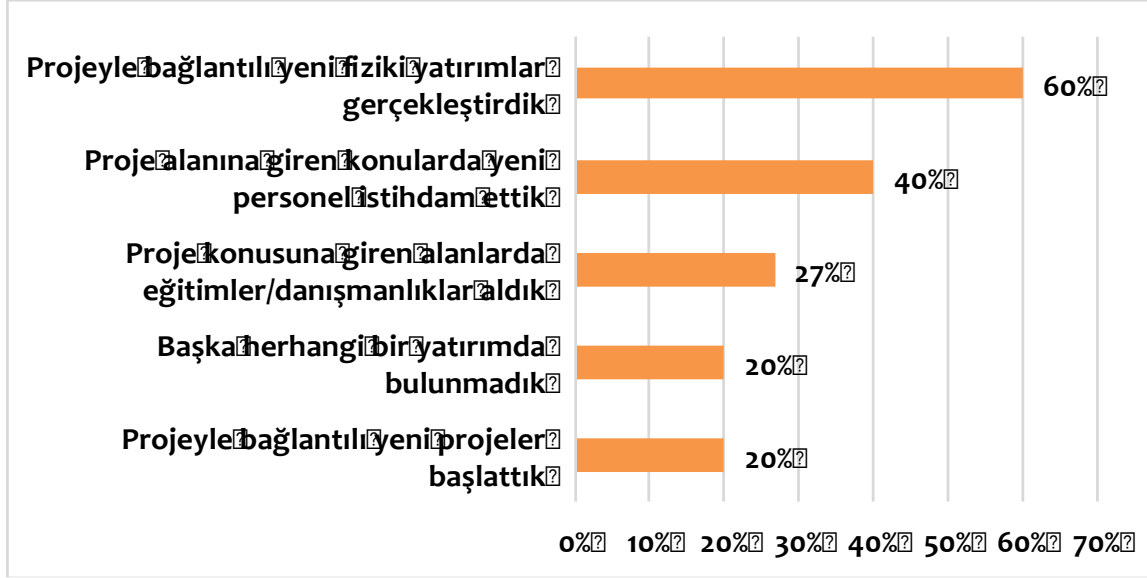
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Yararlanıcıların tamamı (%100), destek ile oluşturulan altyapı/üstyapı ve merkezlerin 2019 itibariyle kullanılır durumda olduğunu belirtmiştir.

Girdi Artımsallığı

Program yararlanıcılarının %80'i (12 yararlanıcı), desteklenen projeleri sayesinde proje bütçesinin dışında finansal kaynak yaratarak başka girişimlerde bulunduklarını ifade etmişler, dolayısıyla girdi artımsallığı elde etmişlerdir. Yararlanıcıların bu kapsamda en fazla (%60) projeyle bağlantılı yeni fiziki yatırımlar gerçekleştirdikleri görülmektedir. Proje alanına giren konularda yeni personel istihdam etmek, projeyi ilgilendiren alanlarda eğitimler/danışmanlıklar almak ve projeyle bağlantılı yeni projeler başlatmak da kurumlar tarafından atılan diğer adımlardır (Şekil 162).

Şekil 162. Ankete Katılan Yararlanıcıların Projeler Sayesinde Attıkları İlave Adımlar, n=15

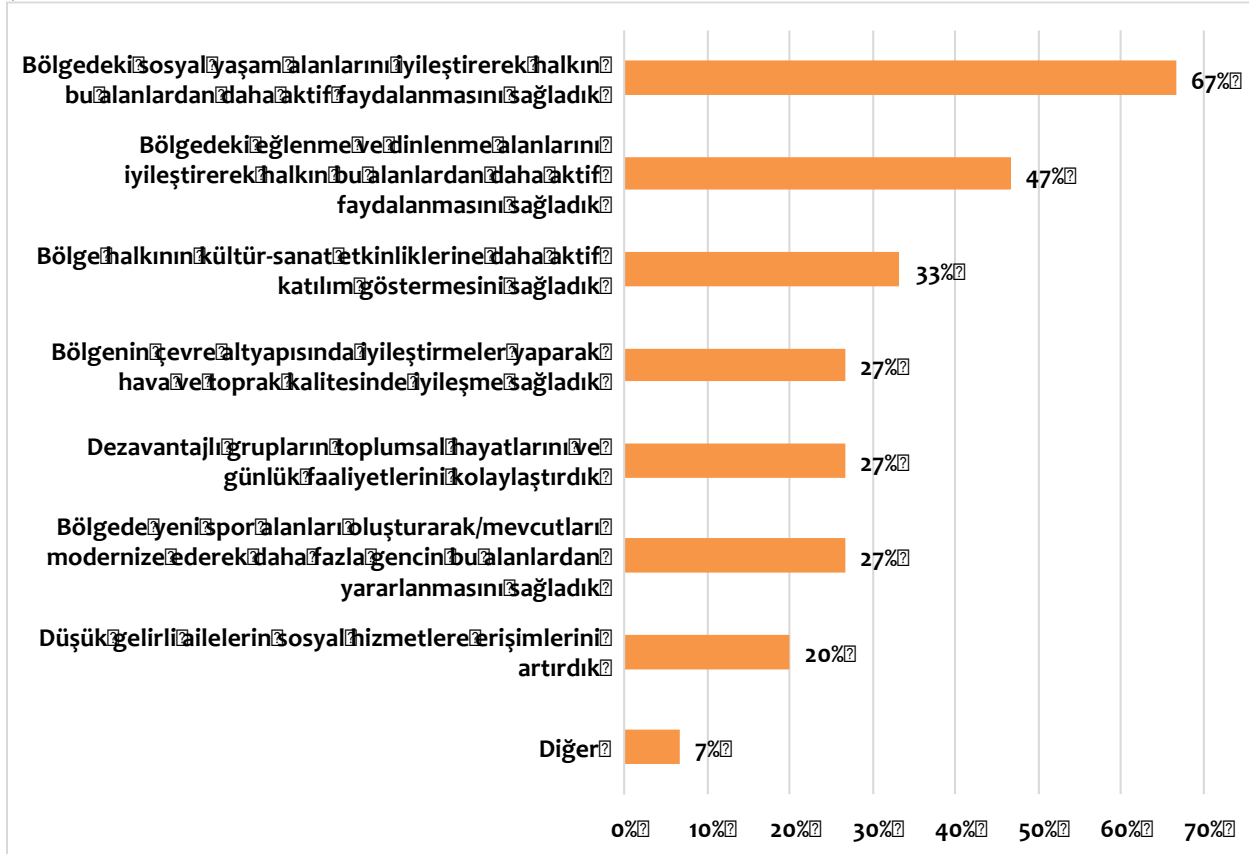

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.11.4. Etki

Program yararlanıcıları, projeleri ile bölgenin çevre kalitesine ve sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Yararlanıcıların yarısından fazlası (%67) bölgedeki sosyal yaşam alanlarını iyileştirerek, yarıya yakını ise (%47) bölgedeki eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağladıklarını belirtmiştir. Bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağlamak, bölgenin çevre altyapısında iyileştirmeler yaparak hava ve toprak kalitesinde iyileşmeler sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, bölgede yeni spor alanları oluşturarak/mevcutları modernize ederek daha fazla gencin bu alanlardan yararlanmasını sağlamak ve düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yararlanıcıların projeleri ile bölgeye sağladıkları diğer katkılar olmuştur (Şekil 163).

Şekil 163. Projelerin Bölgeye Etkileri, n=15

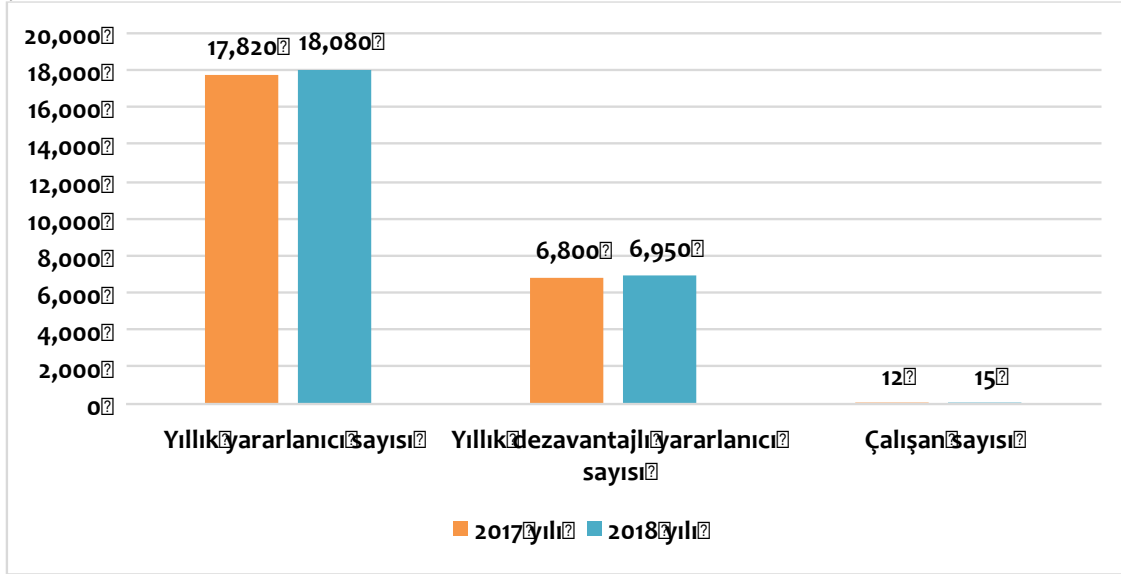

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Programla Kurulan Merkezlerin Etkisi

Programla birlikte kurulan 5 Gençlik Merkezi, birer Aile Yaşam Merkezi, Atölyeler/Eğitim Salonları, Rehabilitasyon Merkezi, Halk Eğitim Merkezi ve Çok Amaçlı Toplum Merkezi 2019 itibariyle aktif olup 2017 ve 2018 yıllarındaki yararlanıcı ve çalışan sayıları hakkında bilgi alınmıştır. Buna göre söz konusu 10 merkezin 2017’de toplam yararlanıcı sayısı 17.820 iken 2018’de 18.080’e çıkmış olup merkezlerden yararlananların %38’ini dezavantajlı gruplar oluşturmaktadır. Söz konusu 10 merkezdeki toplam çalışan sayısı 2017’de 12 iken 2018’de 15’e çıkmıştır (Şekil 164).

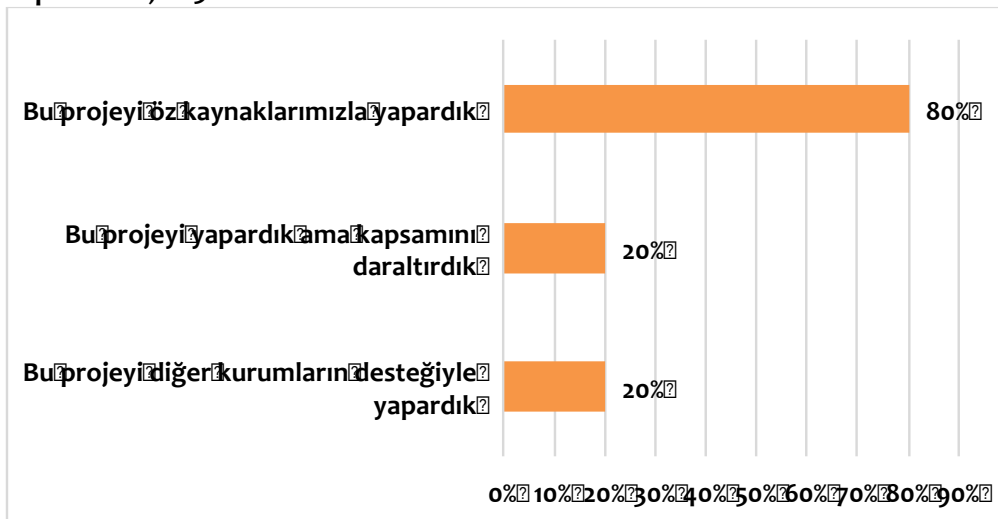
Şekil 164. Destekle Kurulan Merkezlerin Aktifliği, n=6

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Mali Destek Programı yararlanıcılarının ancak %33'ü, destek almamış olsalardı projelerini yine de faaliyete geçireceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği almasalardı projelerini uygulayamayacaklarını söylemiştir. Projelerini destek almasa da gerçekleştirecek yararlanıcıların büyük kısmı (%80) projelerini öz kaynaklarıyla gerçekleştireceklerini, %20'si ise banka kredisi kullanacaklarını belirtmiştir. Yararlanıcıların yine %20'si Ajans desteği almasalardı projelerinin kapsamını küçülterek hayata geçireceklerini söylemiştir (Şekil 165).

Şekil 165. Destek Almasalar da Projelerini Hayata Geçirecek Yararlanıcıların Projelerini Ne Şekilde Yapacakları, n=5

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

6.3.11.5. Sürdürülebilirlik

Yararlanıcıların tamamı (%100) projeye elde ettikleri kazanımların uzun vadede katkılarının devam edeceğini düşünmektedir.

Davranışsal Artımsallık

Projeye elde edilen davranışsal kazanımlar, projenin yararlanıcılara etkilerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Program yararlanıcısı kurumların tamamı (%100) projelerinin kurumlarında yeni ve farklı bir uygulama, yaklaşım ya da davranışsal bir değişime neden olduğunu belirtmiştir. En fazla gözlenen davranışsal değişiklikler (%93-14 yararlanıcı), projeyi ilgilendiren alanda teknik bilgi ve yeteneğinin artışı olmuş, bunu kurum dışı paydaşlarla iletişimde güçlenme ile proje yazma ve yönetim konusunda bilgi ve yetenek artışı takip etmiştir (%87) (Şekil 166).

Şekil 166. Ankete Katılan Yararlanıcılarda Görülen Davranışsal Değişiklikler, n=15

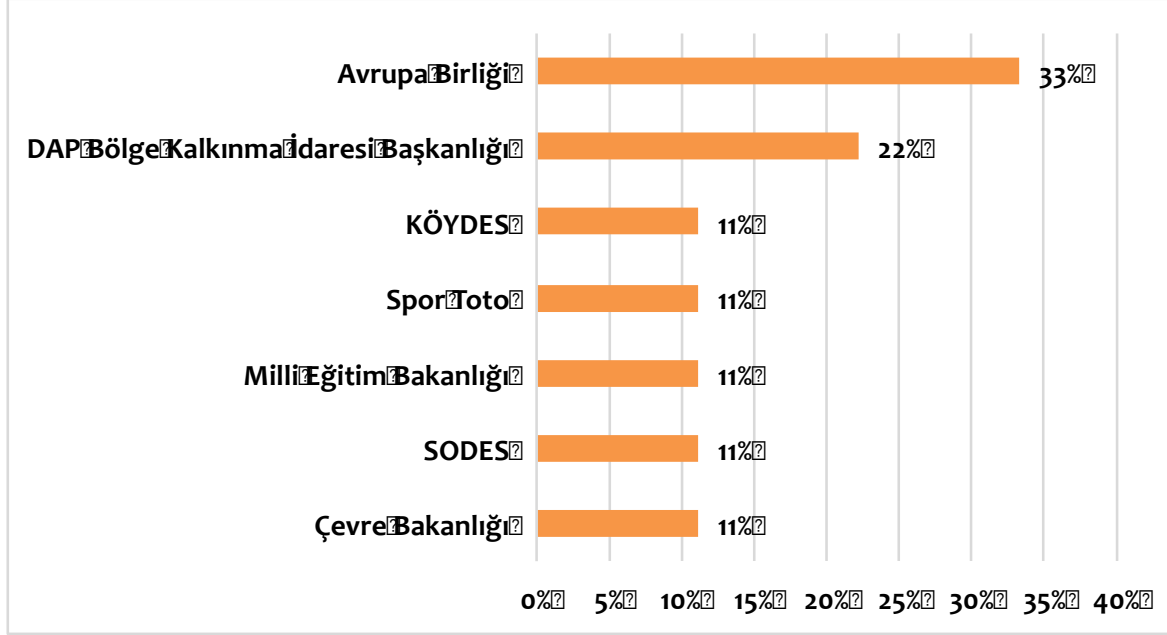
Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

Proje Yönetme Kapasitesi

Mali Destek Programı yararlanıcılarının yarısından fazlası (%60) Ajans desteğinden sonra başka kurumların destek programlarına ilk defa başvurmuştur. Başka kurumların desteklerine başvuran yararlanıcıların öncelikle Avrupa Birliği desteklerine başvurduğu görülmekte (%33) olup bunu DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, KÖYDES, Spor Toto Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve SODES destekleri takip etmektedir (Şekil 167). Yararlanıcılara yeni destek programlarına başvurmada Serhat

Kalkınma Ajansı'ndan aldıkları desteğin bir etkisinin olup olmadığı da sorulmuş; yararlanıcıların büyük kısmı (%78) Ajans desteğinin bunda etkisi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 167. Ankete Katılan Yararlanıcıların Destek Başvurusu Yaptıkları Kurumlar, n=9

Kaynak: Program Değerlendirme ve Etki Analizi Anketleri

7. Sonuç ve Değerlendirmeler

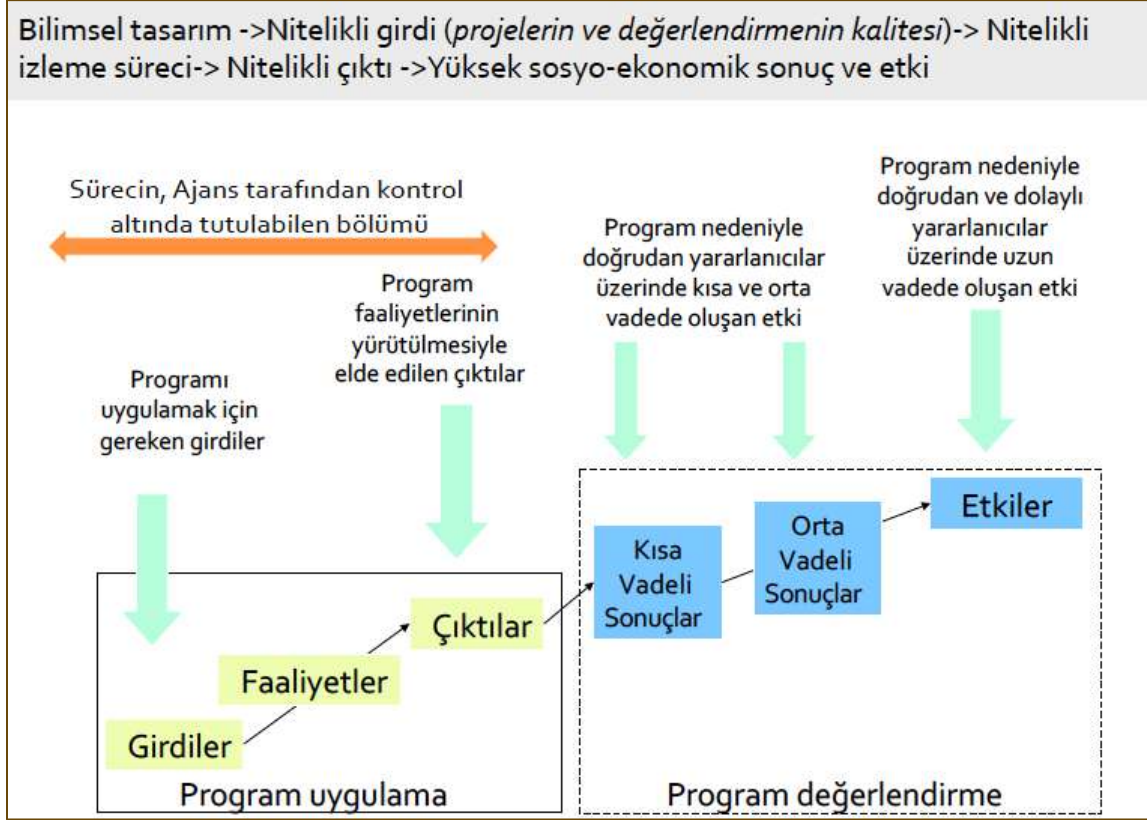
Çalışma kapsamında elde edilen veri ve bulgular, değerlendirilen programların bölgenin ihtiyaçlarıyla ve ulusal önceliklerle uyumlu olduğunu, etkin ve başarılı şekilde yürütüldüğünü göstermektedir. Programlar sayesinde kurumlar, iller ve bölge düzeyinde önemli etkiler elde edilmiş ve bu etkinlerin sürdürülebilirliği için gerekli ortam yaratılmıştır.

Destek programlarının çok daha yaygın etkiye sahip olması ve etkinlik ve verimliliklerinin güçlendirilmesi amacıyla raporun önceki bölümlerindeki bulgulardan hareketle geliştirilen öneriler aşağıda sunulmaktadır. Öneriler geliştirilirken, uluslararası iyi uygulamalardan hareketle, konuya ilişkin kamu müdahalesi yaklaşımından yararlanılmıştır (Şekil 168). Buna göre, başarılı bir program,

- Bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla tasarlanır;
- En nitelikli projelerin oluşmasını ve başvurmasını sağlayacak unsurlar barındırır;
- Nitelikli bir değerlendirme sürecine sahiptir;
- İzleme süreci, projelerin başarıyla yürütülmesini ve hedeflenen nitelikli çıktıları üretecek şekilde sonuçlanmasını sağlayacak biçimde yürütülür;
- Arzu edilen çıktıların elde edilip edilmediğini, bunların hedeflenen sonuç ve etkileri ortaya koyup koymadığını tespit etmek amacıyla düzenli olarak değerlendirilir.

İyi tasarlanmış bir programın, uygulama süreci, uygulayıcı kuruluş tarafından kontrol altında tutulabilen bir süreçtir. Hedeflenen sonuç ve etkileri elde edilebilmesi, uygulayıcı kuruluşun bu süreci başarıyla yürütmesine bağlıdır. Tüm bunlardan hareketle, Ajans'ın program tasarımının, projelerin, değerlendirme ve izleme süreçlerinin niteliğini yükseltmesi, programın başarısını ve bölgenin kalkınmasına ve gelişimine sağlayacağı katkıyı artıracaktır.

Şekil 168. Kamu Müdahalesi Yaklaşımına Göre Program Tasarım, Uygulama, İzleme ve Değerlendirme Mantığı

Kaynak: Elçi, Ş. Kamu Destek Programları Çevrimi, İNOMER, 2014

Programlar özelinde tespitlerimiz aşağıda sunulmuştur.

7.1. 2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-3

2013 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarıma dayalı sanayi alanında, özellikle gıda imalatında, faaliyet gösteren işletmelerin üretim, Ar-Ge, pazarlama ve ihracat kapasite ve becerilerini geliştirecek ve iyi uygulama örneği olabilecek nitelikte yenilikçi, özgün ve markalaşma sağlayacak faaliyetler
- **Öncelik 2:** Turizm alanında faaliyet gösteren konaklama ve nitelikli yeme içme işletmelerinin Bölgenin kendine özgü ürün, hizmet ve diğer kültürel, tarihi, gastronomik, doğal nitelik ve varlıklarını turizme kazandıracak şekilde kapasite ve hizmet kalitesini artırmaya veya yeni yatırımlara yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin (ağaç işleri ve mobilya, tekstil ürünleri, kimyasal ürün ve malzemeler, plastik ürün-malzemeler ve metal eşya-gereç öncelikli

olmak üzere) rekabet güçlerini artırmaları için teknoloji kullanımını yaygınlaştırmaya ve yenilikçi uygulamalar geliştirmeye veya transfer etmeye yönelik faaliyetleri

- **Öncelik 4:** Girişimciliğin desteklenmesi yolu ile yeni ürünlerin geliştirilmesi, işlenmesi, mevcutların iyileştirilmesi, paketlenmesi, pazarlanması ve markalaşmasına yönelik faaliyetler

Programa toplam 104 proje başvurmuş; 44 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%42); 22 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 22 projeyle sözleşme imzalanmış, 4 sözleşme fesih olmuş ve böylece 18 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 9 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde, desteğe hak kazandığı halde kullanmayan başvuru sahiplerine bağlı olarak, programa ayrılan bütçenin %39'u kullandırılmıştır. Başvuru sahiplerinin sözleşmeden feragat etmesinde, desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %97'si kullandırılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin üç ilindeki, az oranda turizm sektöründe ve çoğunlukla imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makineler almışlar, yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, hedefledikleri değerlere ulaşamasa da personel sayılarını ve toplam satışlarını artırmışlardır. Anket verilerine göre ise 3 yeni işletme kurulmuştur. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine ve ekipmanın tamamı 2019 itibariyle de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalardaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden memnun olmalarında, yararlanıcıların büyük kısmının danışman desteği almasının ve bu hizmetten memnun kalmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının müşteri memnuniyet seviyesi, ürün/hizmet kaliteleri artmış, işletmelerinin itibar ve tanınırlığı yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %219 artmıştır. Destek öncesinde lisans ve lisansüstü dereceye sahip personel ile Ar-Ge personeli istihdamları yokken, 2018 itibariyle toplam personelin %9'u lisans ve lisansüstü dereceye sahiptir; %2'si de Ar-Ge personelidir. Bununla birlikte işletmelerin Ar-Ge harcamalarında bir artış görülmemiş, patent ve faydalı model başvurularında bulunulmamıştır. Tescilli marka sayısı destek öncesinde 1'den 2018'de 9'a yükselmiştir.

Destekten sonra işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 5'ten 13'e, ihracatın toplam satışlar içindeki %1'den %8'e, ihracat yapılan ülke sayısı ise 3'e yükselmiştir. İşletmelerin toplam satışları istikrarlı şekilde artsa da kârlılık oranları imalat sanayiindeki işletmelerde aynı kalmış, turizm işletmelerinde ise düşmüştür. Turizm işletmelerinin kapasiteleri %100'den fazla ve sahip oldukları belge sayıları artmıştır. Tüm bu verilerden işletmelerin genel olarak satışları ve ihracat performansları

artarken, kârlılık oranları ve Ar-Ge performanslarında kayda değer bir gelişme yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%27), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yaklaşık yarısının (%47) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

7.2. 2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2013 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ve makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş hayvancılık işletmelerinin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi.
- **Öncelik 3:** Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması.

Programa toplam 17 proje başvurmuş; 13 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%76); 7 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 6 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 3 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 3 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde, desteğe hak kazandığı halde kullanmayan ve destek sözleşmesi fesih olan başvuru sahiplerine bağlı olarak, programa ayrılan bütçenin %19'u kullanılmıştır. Başvuru sahiplerinin sözleşmeden feragat etmesinde ve fesihlerde, desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Bununla birlikte programa bölge çapından alınan başvuru sayısı nispeten düşük olup, başvuran projelerin büyük kısmının desteklenmesinde başvuru sayısının düşüklüğünün de etkisinin olduğu görülmektedir. Bunun neticesinde programdan bölgenin sadece iki ilindeki işletmeler yararlanabilmiştir. Programın duyurulmasında medya, diğer kurum ve kuruluşlar ile danışmanlar etkili olmuş olup, Ajans'ın tanıtım faaliyetleri ile programdan haberdar olan yararlanıcı bulunmamaktadır. Bu durum Ajans tanıtım faaliyetlerinin, daha etkin kullanılarak programa olan talebin artırılabilceğini göstermektedir.

Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte Kültür Irkı Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Silaj üretim miktarındaki artış hedeflerine ulaşmış, hedefledikleri sayıları yakalayamamışlar da yeni makineler almışlar, barınaklarını büyümüşler ve yeni personel istihdam etmişlerdir. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcıların tamamı, danışmanlık hizmetinden sınırlı yararlanmış olsalar da, programın uygulama süreçlerinden memnuniyetlerini belirtmiştir. Bununla birlikte, ön ödeme hariç olmak üzere, programın hibe miktarı ve destek oranı konusunda memnun olan yararlanıcıların oranı %67 seviyesindedir. Bu durum, sözleşme imzalama sürecindeki bütçe kesintilerine paralellik gösteren bir bulgudur. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının tanınırlıkları, büyük kısmının ise müşteri memnuniyet seviyesi, ürün/hizmet kaliteleri, verimlilikleri ve prestijleri tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış göstermiş, toplam satışları ve kârları %200'den fazla artmıştır. Bununla birlikte işletmelerin kârlılık oranlarında bir değişim olmamış, herhangi bir fikri mülkiyet hakkı başvurusunda bulunulmamış ve lisans ve lisansüstü personel istihdam edilmemiş, organik ürün sertifikası veya herhangi bir kalite belgesi alınmamıştır. Bu durum işletmelerin kapasite artışı dışında, kalite ve yenilikçilik alanında kayda değer girişimde bulunmadıklarını göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; tamamının proje yazma ve yönetme konusunda bilgi ve yeteneği artmış, doğum sonrası bakımı ile hayvan bakımı ve sağlığı konusunda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%33), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların büyük bölümü (%67), Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

7.3. 2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-4

2014 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarıma dayalı sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin üretim, pazarlama ve ihracat becerilerini geliştirmek üzere Ar-Ge, yenilikçilik ve teknoloji transferi ile ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, işletmelerin rekabet güçlerini arttırıcı faaliyetler ve bu alandaki yeni yatırımlar
- **Öncelik 2:** Turizm potansiyelini değerlendirmek üzere turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması ve turizm çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler ve yeni yatırımlar

- **Öncelik 3:** İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin rekabet güçlerini ve ürün çeşitliliğini artırmak üzere kapasitenin geliştirilmesi, teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve yenilikçi uygulamaların kullanılmasına yönelik faaliyetler

Programa toplam 72 proje başvurmuş; 21 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%29); yedek listedeki 3 projenin de desteklenmesiyle birlikte 24 projeye sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 21 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 5 milyon TL olmakla birlikte programa yapılan başvuru sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %102'si kullanılmıştır. Programa yeterli sayıda başvuru alınmış olması, bölgede yerel ekonominin güçlendirilmesine olan ihtiyacı göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %91'i kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin üç ilindeki, az oranda turizm sektöründe ve çoğunlukla imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, yeni internet sitesi kurmuş/güncellemiş, özel ilgi gruplarından personel istihdam etmiş, kalite belgesi almış ve marka başvurusunda bulunmuştur. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine ve ekipmanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalardaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcıların programın uygulama süreçleri konusundaki memnuniyet oranı, programın hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından daha yüksektir. Program süreçlerinden memnun olmalarında, yararlanıcıların büyük kısmının danışman desteği almasının ve bu hizmetten memnun kalmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir. Bununla birlikte, programın finansal tarafıyla ilgili daha az memnuniyet duyulması, sözleşme imzalama aşamasında bütçede yapılan kesintilerle paralellik göstermektedir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının müşteri memnuniyet seviyesi artmış, işletmelerinin prestiji ve verimlilikleri yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %163, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %583 artmış, böylece işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların oranı %5'ten %14'e çıkmıştır. Ar-Ge personeli sayısı da artmış olmakla birlikte toplam çalışanlar içindeki payı değişmemiş, bununla birlikte Ar-Ge harcamalarının toplam satışlar içindeki payı yükselmiştir (%0,2'den %0,6'ya). İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmaması, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

İmalat sanayiindeki işletmelerin satışlarında ve kârlılık oranlarında ciddi bir artış yaşanmamakla birlikte, kalite belgeleri, ihracat yaptıkları ülke sayıları ve ihracatın toplam satışlar içindeki payı önemli ölçüde artmıştır (ihracatın payı %0,7'den %3,8'e). Turizm sektöründeki yararlanıcıların ise yatak kapasiteleri, turizm işletme belgesi sayıları, satışları ve kârlılık oranları istikrarlı olarak artış göstermiştir. Tüm bu verilerden tüm yararlanıcı işletmelerin kapasite artışı yanında, kalite ve

yenilikçilik alanında da yatırım yaparak imalat sanayiindeki işletmelerin ihracat performansını, turizm işletmelerinin ise kârlılık oranlarını artırdıkları anlaşılmaktadır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%16), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yarısından fazlası (%63) destek almamış olsalardı projelerini kendi özkaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

7.4. 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Tarım ve hayvancılık sektörlerinde kümelenme faaliyetlerine destek olacak, girişimciliğin teşvik edilmesine ve pazarlama ağlarının kurulmasına/güçlendirilmesine katkı sağlayacak altyapının oluşturulması ve iyileştirilmesi ile kalite standartlarının yakalanması ve üretimde verimliliğin artırılması için çevreye duyarlı ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesine/transfer edilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 2:** Tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması ve tanınırlıklarının sağlanması, kış turizmi ve alternatif turizm türlerinin bölgede canlandırılması, turizm hizmetlerine erişim altyapısının oluşturulması ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Bölgede imalat sektörünün gelişiminin desteklenmesi amacıyla üretim, pazarlama, depolama/sevkiyat alanları gibi ortak kullanım alanlarının fiziki, teknik, kurumsal altyapılarının kurulmasına/iyileştirilmesine, yeni yatırımları teşvik edecek altyapı donatılarının inşa edilmesine yönelik faaliyetler

Programa toplam 52 proje başvurmuş; 8 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%15); yedek listeden 6 projenin de desteklenmesiyle birlikte 14 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 11 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 5 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Fesih olan projelere rağmen, programa ayrılan bütçenin %97'si kullanılmıştır. Bu verilerden programa yeterli talebin alındığı ve başvuran projelerin yeterli kaliteye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin dört ilindeki kamu kurumları, mahalli idare birlikleri, mahalli idareler ve OSB yönetimleri yararlanmıştır. Gerçekleştirilen projelerin yaklaşık yarısı (%46) turizm alanında, geri kalanı ise tarım ve hayvancılık ile sanayi alanlarında olmuştur. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte mera alanlarını ıslah etmiş, içme suyu kapasitesini artırmış, yeni ürünlerin imalatına başlamışlar, sosyal yaşam alanı ve yol inşa etmiş, atık yönetim sistemleri kurmuş, sergi/fuar

ve ortak kullanım alanları inşa etmiş, çevre düzenlemeleri yapmıştır. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların ikisi hariç tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalardaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Tarım ve hayvancılık ile sanayi alanında proje yürütmüş olan yararlanıcılar, projeleri ile gerek bölgenin çevre kalitesine gerekse de bölgedeki işletmelerin rekabet güçlerine katkı sağladıkları; turizm alanında proje yürütmüş olan yararlanıcılar ise projeleri ile bölgeye gelen turistlerin memnuniyet seviyesinin, bölge turizminin itibar ve tanınırlığının, bölgeye gelen turist sayısı ve niteliğinin artmasına katkı sağladıkları düşüncesindedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%27), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başlamıştır.

Program yararlanıcılarının ancak %36'sı, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

7.5. 2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı-3

2014 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi
- **Öncelik 3:** Bölgede örnek teşkil edecek, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması

Programa toplam 14 proje başvurmuş; 10 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%72); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 8 projeye sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 7 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 2 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Desteklenme oranının yüksekliği, alınan başvuruların yeterli kalitede olduğunun göstergesidir. Öte yandan, alınan proje başvurularının büyük kısmı desteklense de program bütçesinin ancak %45'inin kullanılmış olması programa istenen seviyede talep alınamadığının işaretidir. Programın duyurulmasında büyük oranda danışmanlar etkili olmuş olup, bu durum tanıtım faaliyetlerinde

Ajans'ın ve Ajans dışındaki kaynakların (medya ve diğer kamu kurumları) daha etkin kullanılarak programa olan talebin artırılabilceğini göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %86'sı kullandırılabilmiş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir.

Programdan bölgenin iki ilindeki KOBİ'ler ve gerçek kişiler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte kültür ırkı büyükbaş hayvan sayılarını artırmış, yeni barınaklar inşa edip makineler almış, yeni personel istihdam etmiş, eğitimlere ve fuarlara katılmış, internet sitelerini yenilemiştir. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının verimlilikleri, büyük kısmının ise müşteri memnuniyet seviyesi, prestijleri ve tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman, traktör, sahip oldukları canlı hayvan, yıl içinde sattıkları süt ve canlı hayvan sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış göstermiştir. Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmazken, 2018 itibarıyla 1 işletme tescilli markaya sahip olmuş, 1 işletme kalite belgesi sayısını artırmıştır, yararlanıcı işletmelerde lisans ve lisansüstü personel çalışmaya başlamıştır. 2018 yılında az bir miktarda düşse de satışları ve kârları destek öncesine göre %300'ün üzerinde artmış, satışlarındaki hızlı artışa bağlı olarak kârlılık oranlarında düşüş gözlemlenmiştir. Firmalarda yapısal alandaki gelişim ve yenilikler olumludur.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış, proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almıştır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; tamamının hayvan bakımı ve sağlığı, büyük kısmının da doğum sonrası bakımı, proje yazma ve yönetme vb. gibi teknik ve kurumsal konularda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların sadece 1'i (%17), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların yaklaşık yarısı (%43), Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

7.6. 2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-5

2015 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler

- **Öncelik 2:** Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Kümelenme potansiyeli arz eden gıda sanayi ve tekstil sektörüne yönelik yeni yatırımlar

Programa toplam 73 proje başvurmuş; 22 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%30); yedek listeden 4 projenin de desteklenmesiyle birlikte 26 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 23 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 5 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Programa ayrılan bütçenin %93'ü kullanılabilmektedir. Bu verilerden programa yeterli talebin alındığı ve başvuran projelerin yeterli kaliteye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Programa yeterli sayıda başvuru alınmış olması, bölgede yerel ekonominin güçlendirilmesine olan ihtiyacı göstermektedir. Her ne kadar, diğer programlarda olduğu gibi Ajans'ın tanıtım faaliyetleri, programın duyurulmasında ana kanal olsa da, bölgedeki yerel kapasitenin geliştirilme ihtiyacından dolayı programa başvuru sayısı yüksek olmuştur. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %93'ü kullanılabilmek olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir.

Programdan bölgenin dört ilindeki, yaklaşık yarısı turizm sektöründe, geri kalanı da imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makine almış, yeni ürün üretmeye başlamış, kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu olmak üzere farklı niteliklerde personel istihdam etmiş, marka başvurusunda bulunmuştur. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine/ekipman/eşyanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış olmakla birlikte, program başvuru süreci konusunda yararlanıcılar nispeten daha olumsuz görüş bildirmiştir. Yararlanıcıların tamamı proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almış ve çoğunluğu da bu hizmetten memnun kalmıştır. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının ürün/hizmet kalitesi, prestiji, müşteri memnuniyet seviyesi yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %113, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %420 artmış, böylece işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların oranı %4'ten %9'a çıkmıştır. Ar-Ge personeli sayısı çok sınırlı kalmış (toplam 1'den 2'ye) ve tüm personel içindeki oranında bir değişiklik olmamıştır. İşletmelerin Ar-Ge harcamaları destek öncesi ve sonrasında da çok düşük seviyede olduğu için herhangi bir oran alınmamıştır. İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmamış, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

Destekten sonra imalat sanayiindeki işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 5'ten 11'e, ihracat yapılan ülke sayısı 2'den 3'e yükselmekle birlikte, ihracatın toplam satışlar içindeki payı %5'den

%2'ye inmiştir. Genel olarak bakıldığında yararlanıcıların ortalama satışları ve kârları destekten sonra yükseliş trendinde olsa da, bunun turizm sektöründeki işletmelerin pozitif rakamlarından kaynaklandığı görülmektedir. İmalat sanayiindeki işletmelerin toplam satışları ve kârları destekten sonra düşmüş, buna karşın turizm sektöründeki işletmelerin satış ve kâr rakamları arttığı gibi kârlılık oranları da yükselmiştir. Turizm sektöründeki işletmelerin yatak kapasitesi ve turizm işletme belgesi sayıları da artmıştır. Tüm bu verilerden imalat sanayiindeki işletmelerin personel ve kapasite artışına rağmen, satışlar, ihracat, Ar-Ge ve kârlılık oranlarında beklenen dönüşümü sağlayamadıkları, buna karşın turizm sektöründeki işletmelerin ise olumlu seyrini devam ettirdikleri görülmekte olup bunda ekonomik faktörlerin büyük etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiş, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%38), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcıların yarısından fazlası (%67) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir.

7.7. 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

2015 Yılı **Sosyal Kalkınma** Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- **Öncelik 1:** Sosyal kalkınma açısından önem arz eden projelerin hayata geçirilmesinin sağlanması
- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarının ihtiyaçlarına çözüm üretecek ve sosyal yaşama katılımlarını teşvik edecek çalışmaların desteklenmesi
- **Öncelik 3:** Sivil toplum kuruluşlarının proje hazırlama, yürütme ve ulusal ve uluslararası ölçekte işbirliği geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesi

Programa toplam 84 proje başvurmuş; 11 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%13); yedek listeden 7 projenin de desteklenmesiyle birlikte 18 projeyle sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 17 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Başvuru sayısının yüksekliğine ve yedek listeden desteklenen projelerin sayıca fazlalığına rağmen program bütçesinin %70'inin kullanılabilmiş olması, proje kalitesinin iyileştirilerek kullanılabilecek destek miktarının artırılabilirliğini göstermektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %92'si kullanılabilmiş olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Program, ulusal ve bölgesel politikalardaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, kamu kurum ve kuruluşları ile STK'lar yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 8 atölye/eğitim salonu, 4 gençlik merkezi ve çok amaçlı salon, köy okullarına çocuk parkı, çocuk oyuncak evi-kreşi ve rehabilitasyon merkezi gibi farklı sosyal

amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların ikisi hariç tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikadaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki özel ilgi gruplarının sosyal ve ekonomik hayata katılmalarına katkı sağlamak, bölgedeki eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı sayıları ve gelirleri yıllar itibarıyla artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%29), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %24'ü, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

7.8. 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Bölge halkının sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlere erişebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler
- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarının sosyal hayata entegrasyonunun ve kamu hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlayacak faaliyetler

Programa toplam 63 proje başvurmuş; 21 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%33); 10 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 11 projeye sözleşme imzalanmış, 2 sözleşme fesih olmuş ve böylece 9 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4,8 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde feragat ve fesihlere bağlı olarak programa ayrılan bütçenin %69'u kullanılabildiği görülmüştür. Bunda desteğin daha fazla kuruma dağıtılması amacıyla yararlanıcı bazındaki sözleşme bütçelerinde kesintiler yapılmasının ve değerlendirme sürecinde ekonomik koşulların olumsuz yönde değişmesinin etkisi bulunmaktadır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %84'ü kullanılabildiği olup, projelerin

planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin üç ilindeki, çoğunluğu mahalli idarelerden oluşan kâr amacı gütmeyen kuruluşlar yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 2'şer atölye/eğitim salonu, gençlik merkezi ve çok amaçlı kültür salonu, 1'er de çevre düzenlemesi, kapalı kent pazarı, Halk Eğitim Merkezi ve Aile Yaşam Merkezi gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturduğu altyapı/üstyapıların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki sosyal yaşam, eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirip halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını, bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini kolaylaştırmak, düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı sayıları ve gelirleri yıllar itibarıyla artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; kurum dışı paydaşlarla iletişimlerini güçlendirmiş, projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlelerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiştir. Diğer programlardan farklı olarak bu programda yararlanıcıların önemli bir bölümü (%75), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başlamıştır.

Program yararlanıcılarının ancak %25'i, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

7.9. 2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı-6

2016 Yılı İktisadi Gelişme Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** İmalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin ürün çeşitliliği ve üretim verimliliğini sağlayacak, katma değeri yüksek ürünlerin üretimini kolaylaştırıcı ve işletmelerin rekabet güçlerini artırıcı faaliyetler
- **Öncelik 2:** Bölgedeki turizm işletmelerinin kapasite ve hizmet kalitesinin artırılması, yöreye özgü alternatif turizm imkânlarının değerlendirilmesi ve tanıtımına yönelik faaliyetler
- **Öncelik 3:** Motorlu kara taşıtları bakım ve onarımı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin beşeri ve fiziki kapasitenin geliştirilmesi, hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması

Programa toplam 58 proje başvurmuş; 16 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%28); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 14 projeyle sözleşme imzalanmış, 3 sözleşme fesih olmuş ve böylece 11 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Program için 4 milyon TL'lik bütçe tahsis edilmiştir. Büyük ölçüde feragat ve fesihlere bağlı olarak programa ayrılan bütçenin %70'i kullanılabilmektedir. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %95'i kullanılabilmek olup bu durum projelerin planlandığı şekilde etkin yürütüldüğünün göstergesidir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, yaklaşık yarısı (%40) turizm sektöründe, geri kalanı da imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmeler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni makine almış, yeni ürün üretmeye başlamış, kadın, engelli, lisans ve üzeri eğitilmiş, turizm meslek lisesi mezunu olmak üzere farklı niteliklerde personel istihdam etmiş, marka başvurusunda bulunmuştur. Turizm işletmeleri projeleriyle belge sahibi olmuş, turizm portalı oluşturmuş ve yatak kapasitelerini artırmıştır. Yararlanıcıların destekler ile aldığı makine/ekipman/eşyanın tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın başvuru ve uygulama süreçlerinden memnun kalmış olsalar da, diğer programlardan farklı olarak hibe miktarı ve destek oranı konusunda yararlanıcıların ancak yarısından az bir bölümü memnuniyet belirtmiştir. Yararlanıcıların büyük kısmı proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almış ve çoğunluğu da bu hizmetten memnun kalmıştır. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların tamamının ürün/hizmet kalitesi, prestiji, müşteri memnuniyet seviyesi, tanınırlık ve prestiji yükselmiştir. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları %671, lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışan sayısı %380 artmış; toplam personel sayısındaki kayda değer yükselişe bağlı olarak işletmelerde lisans ve lisansüstü dereceye sahip çalışanların toplam çalışanlar içindeki payı %16'dan %10'a düşmüş, zaten çok az sayıda bulunan Ar-Ge personelinin oranı da azalmıştır. İşletmelerin Ar-Ge harcamaları 2017 yılında artmış olmakla birlikte 2018'de tekrar düşmüş ve istikrarlı bir gelişim izlememiştir. İşletmelerin marka dışından fikri hak başvurusu ve tescili olmamış, bununla birlikte gerek marka başvurusu gerekse de tescilinde artış yaşanmıştır.

Destekten sonra imalat sanayiindeki işletmelerin sahip oldukları toplam kalite belgesi sayısı 8'den 14'e, ihracat yapılan ülke sayısı 3'den 6'ya yükselmekle birlikte, ihracatın toplam satışlar içindeki payında bir değişiklik olmamıştır. Genel olarak bakıldığında yararlanıcıların ortalama satışları ve kârları destekten sonra yükseliş trendinde olsa da, turizm sektöründeki işletmelerde artış oranları çok daha yüksek olmuştur. Gerek turizm gerekse de imalat sanayiindeki işletmelerin toplam satışları, kârları ve kârlılık oranları destekten sonra yükselmiştir. Turizm sektöründeki işletmelerin yatak kapasitesi ve turizm işletme belgesi sayıları da artmıştır. Tüm bu verilerden işletmelerin kapasite artışlarını satışlar ve kârlılık oranlarında yükselmenin izlediği, ancak imalat sanayiindeki işletmelerde Ar-Ge ve ihracat alanlarında beklenen dönüşümlerin gerçekleşmediği görülmektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, hedef kitlenin ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale gelmiş, kurum dışı ve içi işbirliklerinde artış yaşamıştır. Bununla birlikte yararlanıcıların az bir bölümü (%20), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının büyük kısmı (%70) destek almamış olsalardı projelerini kendi öz kaynakları ya da banka kredisi ile gerçekleştireceklerini belirtmelerine bağlı olarak, proje değerlendirme evresinde, kendi imkanları ile proje yapabilecek firmalar yerine, destek olmadan projelerini yapamayacak ya da daha kısıtlı şekilde yapacak firmalara öncelik tanınması önerilmektedir

7.10.2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı

2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Kentsel yaşam koşullarının ve sosyal alanların iyileştirilmesine yönelik olarak sunulan altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeşil alanların oluşturulması
- **Öncelik 2:** Özel ilgi gruplarına yönelik sosyal, kültürel ve fiziksel hizmetlerin erişilebilirliklerini artırmak için gerekli altyapının tesis edilmesine ve iyileştirilmesine yönelik faaliyetler

Programa toplam 62 proje başvurmuş; 17 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%27); 1 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 16 projeye sözleşme imzalanmış, 1 sözleşme fesih olmuş ve böylece 15 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 4 milyon TL olmakla birlikte desteklenen proje sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %111'i kullanılmıştır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %85'i kullanılabilmiş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir. Program, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Programdan bölgenin dört ilindeki, kamu kurum ve kuruluşları, mahalli idare birlikleri ve mahalli idareler yararlanmıştır. Anket verilerine göre programla birlikte bölgede 5 gençlik merkezi ve birer halk eğitim merkezi, aile yaşam merkezi, atölye/eğitim salonu, rehabilitasyon merkezi ve çevresel altyapı gibi farklı sosyal amaçlara yönelik yapılar kurulmuştur. Yararlanıcıların destek ile oluşturdukları altyapı/üstyapıların tamamı 2019 itibarıyla de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Yararlanıcılar programın uygulama süreçleri, Ajans'ın uygulama süresince sağladığı destek, hibe oranı, destek miktarı ve ön ödeme tutarı gibi finansal unsurlarından genel olarak memnundur. Program süreçlerinden duyulan memnuniyet, programın etkin şekilde yürütüldüğünün bir işaretidir.

Program yararlanıcıları, bölgedeki sosyal yaşam, eğlenme ve dinlenme alanlarını iyileştirerek halkın bu alanlardan daha aktif faydalanmasını sağlamak, bölge halkının kültür-sanat etkinliklerine daha aktif katılım göstermesini sağlamak, bölgenin çevre altyapısında iyileştirmeler yaparak hava ve toprak kalitesinde iyileşmeler sağlamak, dezavantajlı grupların toplumsal hayatlarını ve günlük faaliyetlerini

kolaylaştırmak, bölgede yeni spor alanları oluşturarak/mevcutları modernize ederek daha fazla gencin bu alanlardan yararlanmasını sağlamak ve düşük gelirli ailelerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak yoluyla projeleri ile bölgenin çevre kalitesine ve sosyal yaşamına katkı sağladıkları görüşündedir. Programla birlikte kurulan merkez ve yapıların kullanıcı ve çalışan sayıları yıllar itibariyle artış göstermektedir.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; projeyi ilgilendiren alanda ve proje yönetiminde bilgi ve yeteneklerini artırmış, kurum dışı işbirliklerini güçlendirmiştir. Ayrıca, yararlanıcıların yarısından fazlası (%60), başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Program yararlanıcılarının ancak %33'ü, destek almamış olmaları durumunda da projelerini gerçekleştirebileceklerini belirtmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

7.11. 2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı

2016 Yılı Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı'nın öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır.

- **Öncelik 1:** Mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi
- **Öncelik 2:** Bölgedeki mevcut büyükbaş ve süt sığırcılığına yönelik işletmelerin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması ve/veya fiziksel altyapılarının geliştirilmesi

Programa toplam 55 proje başvurmuş; 26 proje desteklenmek üzere seçilmiş (%47); 2 projenin sözleşmeden feragat etmesiyle 24 projeye sözleşme imzalanmış, 4 sözleşme feshi olmuş ve böylece 20 proje desteklenerek başarıyla tamamlanmıştır. Programın çağrı bütçesi 2 milyon TL olmakla birlikte desteklenen proje sayısının yüksekliğine bağlı olarak çağrı bütçesinde artırıma gidilmiş ve rehberde belirtilen bütçenin %228'i kullanılmıştır. Sözleşmeye bağlanan bütçenin %83'ü kullanılabiliş olup, projelerin planlanan bütçesinden sapmalar olduğunu göstermektedir.

Programdan bölgenin dört ilindeki, KOBİ'ler ve gerçek kişiler yararlanmıştır. Performans göstergelerine göre yararlanıcılar program ile birlikte yeni barınaklar kurmuş, makineler almış, sürekli ve geçici yeni personel istihdam etmiş, personeli danışmanlık faaliyetlerinden yararlanmıştır. Yararlanıcıların destek ile aldıkları makine/ekipmanın ve yaptırdıkları barınakların tamamı 2019 itibariyle de kullanılmakta olup bu durum programın sürdürülebilirliğinin de kanıtıdır.

Projelerinin sonucunda yararlanıcıların büyük kısmının verimlilikleri, ürün/hizmet kaliteleri, müşteri memnuniyet seviyesi, prestijleri ve tanınırlığı artmıştır. Yararlanıcı işletmelerin toplam personel sayıları, barınak büyüklükleri, makine/ekipman, traktör, sahip oldukları canlı hayvan, yıl içinde sattıkları süt sayıları destek öncesine göre 2018 yılında artış gösterirken, yıl içinde sattıkları canlı hayvan sayısı azalmıştır. İşletmelerin toplam satışları, kârları ve kârlılık oranlarında destekten sonraki

istikrarlı artışa bağlı olarak, gelirlerinin büyük kısmının canlı hayvan satışı yerine süt satışına kaydığı anlaşılmaktadır. Yararlanıcı işletmelerin destekten önce fikri mülkiyet hakkı başvurusu ve tescili bulunmazken, 2018 itibarıyla 1'er işletme tescilli markaya sahip olmuş, kalite belgesi ve organik ürün sertifikası almıştır. İşletmelerdeki lisans ve lisansüstü çalışan sayısının toplam personel içindeki oranının artması ve kârlılık oranının yükselmesi olumlu yapısal gelişmelerdir.

Yararlanıcıların büyük kısmı programın uygulama süreçleri ve finansal unsurlarından memnun kalmış, proje başvuru ve yürütme sürecinde de danışman desteği almıştır. Program, yararlanıcıların ihtiyaçlarıyla, ulusal ve bölgesel politikalarındaki önceliklerle de uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Program sayesinde yararlanıcılar davranışsal kazanımlar da elde etmiş; büyük kısmının hayvan bakımı ve sağlığı, doğum sonrası bakımı, proje yazma ve yönetme, kurum dışı iletişimde güçlenme vb. gibi teknik ve kurumsal konularda bilgi ve yetenekleri yükselmiştir. Bununla birlikte yararlanıcıların sadece %20'si, başka kurumların desteklerine de Ajans'tan aldıkları ivme ile ilk defa başvurmuştur.

Yararlanıcıların %30'u, Ajans desteği olmasa da projelerini aynı şekilde gerçekleştireceklerini ifade etmiş, geri kalanı ise Ajans desteği olmadan projesini yapamayacağını belirtmiş olup bu durum projelerin bölgeye net katkısının yüksek olduğunun göstergesidir.

7.12. Tespit ve Öneriler

Programlara dair genel tespit ve önerilerimiz aşağıda sunulmuştur.

- Programlar tasarlanırken performans göstergelerinin program başvuru rehberlerinde çıktı ve sonuç ayrımı yapılarak ve program öncelikleriyle ilişkilendirilerek belirlenmesi faydalı olacaktır. Böylelikle, bazı önceliklerin göstergelerle somutlaştırılması veya öncelikler arasında net bir ayrımın yapılmasına imkan sağlanacaktır.
- Programların daha spesifik amaçlara yönelik olacak şekilde tasarlanması, öncelikler ve buna bağlı performans göstergelerinin daha net ve sınırlı şekilde belirlenmesine ve programa ait performans göstergelerinin tamamı için yararlanıcılardan veri toplanmasına imkan sağlayacaktır.
- Program izleme verilerinin göstergelere bağlı olarak yıllar bazında zaman serileri oluşturacak şekilde toplanmasını sağlayacak bir sistemin kurulması; çıktı göstergelerine ait verilerin projelerin bitiminde, sonuç göstergelerine ait verilerin ise projelerin bitiminden en az 1 yıl sonra yararlanıcılardan alınmasında fayda vardır.
- Değerlendirilen programların, Ajans'ın ilk hibe programları olması ve bölgede henüz proje kültürünün yeni oluşmaya başlamasına bağlı olarak, özellikle ilk yıllardaki programlarda alınan başvuru sayısı düşük olmuş; ayrıca yapılan feragat ve fesihlere de eklenince program bütçesinin düşük bir bölümü kullanılabilmektedir. Öte yandan az sayıda başvuru alınan, 2013 ve 2014 Yılları Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek

Programları'nda, Ajans'ın program duyurularında neredeyse tek aktif kanal olduğu ve yararlanıcıların büyük kısmının Ajans'ın web sitesi ve tanıtım faaliyetleri ile programlara başvurduğu görülmektedir. Bu kapsamda bölgede proje kültürünü yaygınlaştırabilmek; programlara daha fazla sayıda nitelikli proje başvurusu alabilmek; feragat, fesih edilen proje ve sözleşmelerdeki zeyilname sayılarını düşürebilmek için

- Programları daha yaygın duyurmaya yönelik, Ajans'ın dışında basın, medya, kamu kurumları gibi kanalların daha aktif kullanılması;
 - Program çağrı dönemlerinden bağımsız olarak, düzenli ve sürekli bir biçimde işletmelere ve kurumlara yönelik olarak yeni ve özgün fikir geliştirme ve proje tasarlama konularında vizyon ve kapasite geliştirici faaliyetlerin uygulanması;
 - Program çağrısıyla birlikte işletmelere nitelikli proje tasarımı konusunda birebir rehberlik sağlayacak bir mentörlük mekanizmasının hayata geçirilmesi;
 - Proje hazırlama ve yönetme konularını kapsayan uygulamalı eğitimlerin sürekli ve düzenli bir biçimde ilçeleri de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması;
 - Programların tanıtımında ve sonuçlarının ve başarı öykülerinin yaygınlaştırılmasında medyanın daha aktif şekilde kullanılması yararlı olacaktır.
- Yararlanıcılar, proje başvuru ve yönetme yeteneklerinin geliştiğini belirtse de, Ajans desteğinden sonra başka kurumların programlarına başvuran yararlanıcı oranı kâr amacı gütmeyen kurumlara yönelik iki program hariç olmak üzere²¹, diğer programların yararlanıcılarında düşük kalmıştır. Bölgedeki kurumların desteklerden daha fazla yararlanabilmesi için sadece Ajans'ın değil, ulusal ve uluslararası kurum desteklerinin de Ajans tarafından tanıtılması ve bunlara başvurunun teşvik edilmesi önerilmektedir.
 - Kâr amacı güden yararlanıcılara yönelik programların çıktılarının tamamı 2019 itibarıyla kullanılır durumdayken, kâr amacı gütmeyen yararlanıcılara yönelik 2 programda²² az oranda da olsa bazı çıktılar, kurumlardaki yönetim değişikliği ve talep eksikliği gibi nedenlerle kullanılır durumda olmadığı görülmüştür. Çıktıların sürdürülebilirliği için, proje başvuru ve yönetimi aşamasında gerekli önlemlerin alınması önerilmektedir.
 - Projelerin performans göstergelerinin sözleşme imzalamadan önce Ajans tarafından gözden geçirilmesi, yararlanıcı ile bir araya gelerek değerlendirilmesi ve proje başlamadan önce gerekli revizyonların yapılması önerilmektedir. Böylelikle, hedeflerin daha gerçekçi ve doğru şekilde belirlenerek hedefe ulaşma konusundaki başarı olasılığının artması mümkün olacak, program bazında eksik gösterge kalmayacaktır. Ayrıca performans göstergelerinin daha net şekilde belirtilmesi (program bazında toplam mı, yoksa yararlanıcı başına ortalama mı; mevcut duruma ilave mi, yoksa anlık sayı mı, vb.) verinin doğru toplanıp yorumlanabilmesi büyük önem taşımaktadır. Hedefe ulaşılmayan performans göstergelerinde bunun

²¹ 2015 Yılı Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı ve 2016 Yılı Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı

²² 2014 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı ve 2015 Yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı

sebeplerinin yazılması, programın izlenmesi ve sonraki programlarda iyileştirme tedbirlerinin alınması için faydalı olacaktır.

- Özellikle kâr amacı güden kurumlara yönelik programlarda, yararlanıcıların çoğunlukla, proje kapsamındaki faaliyetleri, destek almadan da her şekilde gerçekleştirecekleri görülmektedir. Bu durum, programların bölgedeki etkisini azaltmaktadır. Bu nedenle, yararlanıcılar seçilirken, kendi imkanları ile proje yapabilecek kurumlar yerine, destek olmadan projelerini daha dar kapsamlı şekilde veya uzun sürede yapacak kurumların seçilmesi önerilmektedir. Bu durum, programların bölgeye olan pozitif etkisini artıracaktır.
- Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi programlarında, yararlanıcı sayısı çok düşük olan 2013 yılı dışındaki diğer programlarda, yararlanıcılar personel istihdamı ve yeni makine/cihaza dayalı kapasite artışı dışında kalite yönetim sistemi belgesi sahibi olmuş, lisans ve lisansüstü personelin toplam personel içindeki payı artmış ve kârlılık oranları yükselmiştir. İşletmelerden elde edilen bulgular olumlu yapısal değişimleri göstermektedir. İktisadi Gelişme Mali Destek Programları'nda ise genel olarak yararlanıcıların belge sayısı , toplam istihdamı, lisans ve lisansüstü personelin toplam personel içindeki oranı, makine ve cihaz kapasitesi, satışları yükselse de, kârlılık oranları ve ihracat oranlarındaki artış birkaç yılda yürütülen programla sınırlı kalmış, Ar-Ge verilerinde ise bir gelişme görülmemiştir. Buradan programların bölgesel kalkınma sürecini hızlandıracak şekilde, girişimcilik ve inovasyon ekosistemini (yeni ürün, dijitalleşme, fikri haklar, vb.) ve ihracatı harekete geçirip güçlendirecek öğelerle zenginleştirilmesi önerilmektedir.
- Proje onaylanma aşamasında bütçede yapılan kesintilerden dolayı bazı başvuru sahipleri destek almaya hak kazansa da sözleşmeden feragat etmiş, bazıları da projelerini yürütmeye zorlanarak fesih talebinde bulunmuştur. Bu nedenle nihai proje bütçelerinin, proje bütünlüğü dikkate alınarak, kalemler bazında yararlanıcıyla mutabakat halinde belirlenmesi ve kesintilerdeki gerekçelerin yararlanıcıya açıklanması önerilmektedir.
- 2016 yılındaki Kentsel Altyapının İyileştirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı ile Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi Mali Destek Programları'nın çağrı bütçelerinde artış yapılmış ve sırayla çağrı bütçelerinin 1,1 ve 2,2 katı toplam bütçeye sahip projeler desteklenmiştir. Bu durum programların planlanan ve gerçekleşen bütçeleri arasında tutarsızlık olduğunu göstermekte olup yararlanıcılar açısından da programın şeffaflığı yönünden olumsuz yorumlara sebebiyet verebilecek niteliktedir. Bu nedenle, Ajans'ın tutarlı ve planlı bir destek süreci yönettiğini göstermesi açısından, tüm programlarında planlanan ve uygulanan bütçelerinin mümkün olduğunca uyumlu olması önerilmektedir.

Kaynaklar

Elçi, Ş. (2014) Ar-Ge ve İnovasyon Destek Programlarının Değerlendirilmesi ve Etki Analizi, “Ar-Ge ve İnovasyon Programlarında Değerlendirme ve Etki Analizi”, R. Akpınar, ed.

Elçi, Ş. Kamu Destek Programları Çevrimi, İNOMER, 2014

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 27048, 8 Kasım 2008

Mali Destek Programları Başvuru Rehberleri, Serhat Kalkınma Ajansı

Mali Destek Programları Kapanış Raporları, Serhat Kalkınma Ajansı

Mali Destek Programları İzleme Verileri, Serhat Kalkınma Ajansı

T.C. Kalkınma Bakanlığı Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

TRA2 2010–2013 Bölge Planı, Serhat Kalkınma Ajansı

TRA2 2014–2023 Bölge Planı, Serhat Kalkınma Ajansı

